

รายงานการศึกษา

กรณีนี้ศึกษาเพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม
กระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย
ระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556
และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

เสนอ

สถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งเอเชีย(AIHR)

โดย

นายอนุชา	วินทะไชย
นางสาวภัทรานิษฐ์	เยาดำ
นางสาวกัลย์สุดา	อักษรกุล
นางสาวคิตนาฏ	วรรณบวร

สารบัญ

<u>เรื่อง</u>	<u>หน้า</u>
บทสรุปผู้บริหาร	ก-ณ
บทที่ 1 บทนำ	1
หลักการและเหตุผล	
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	
บทที่ 2 กรอบการศึกษา	2
2.1 ระยะเวลาในการศึกษา	
2.2 กรอบการศึกษา	
2.2.1 การศึกษาเชิงปริมาณ	
2.2.2 การศึกษาจากกรณีศึกษา	
บทที่ 3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการศึกษา	3
3.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	3
3.2 หลักการในพิจาร์นาคติที่เป็นธรรมของกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาล	8
3.2.1 สิทธิก่อนการพิจาร์นาคติ	8
3.2.2 สิทธิระหว่างการพิจาร์นาคติ	15
3.2.3 สิทธิภายหลังการพิจาร์นาคติ	18
3.3 บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	19
บทที่ 4 ข้อค้นพบและการอภิปรายผล	22
4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ	22
4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ	34
1.คดีจะนะ (2545)	34
1.1 ข้อเท็จจริงโดยย่อ	34
1.2 การดำเนินการตามกระบวนการในคดีอาญา	36
1.2.1 การดำเนินการในศาลชั้นต้น	36
1.2.2 การดำเนินการในศาลชั้นอุทธรณ์	36
1.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินการในคดีอาญา	38
กติการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง	
และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	
-สิทธิก่อนการพิจาร์นาคติ	38
-สิทธิระหว่างการพิจาร์นาคติ	40
-สิทธิภายหลังการพิจาร์นาคติ	44
1.4 บทสรุป	47

2. คดีปิ่นสภา (2550)	49
2.1 ข้อเท็จจริงโดยย่อ	49
2.2 การดำเนินการตามกระบวนการในคดีอาญา	51
2.2.1 การดำเนินการในศาลชั้นต้น	51
2.2.2 การดำเนินการในศาลอุทธรณ์	52
2.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินการในคดีอาญา	52
กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง	
และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	
-สิทธิก่อนการพิจารณาคดี	52
-สิทธิระหว่างการพิจารณาคดี	56
2.4 บทสรุป	60
3. คดีไทรอัมพ์ (2552)	62
3.1 ข้อเท็จจริงโดยย่อ	62
3.2 การดำเนินการตามกระบวนการในคดีอาญา	70
3.2.1 การดำเนินการในศาลชั้นต้น	70
3.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินการในคดีอาญา	72
กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง	
และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	
-สิทธิก่อนการพิจารณาคดี	72
-สิทธิระหว่างการพิจารณาคดี	75
3.4 บทสรุป	77
4. คดีนายเจริญ วัตอักษร (2547-2556)	77
4.1 ข้อเท็จจริงโดยย่อ	78
4.1.1 คำบรรยายฟ้องของอัยการโจทก์	79
4.1.2 ข้อเท็จจริงระหว่างการพิจารณาคดี	80
4.1.3 คำพิพากษาศาลชั้นต้น	80
4.1.4 คำพิพากษาศาลอุทธรณ์	80
4.2 การดำเนินการตามกระบวนการในคดีอาญา	81
4.2.1 การดำเนินการในศาลชั้นต้น	81
3.2 การดำเนินการในศาลชั้นอุทธรณ์	82
4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินการในคดีอาญา	83
กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองและ	
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา	
-สิทธิก่อนการพิจารณาคดี	83
-สิทธิระหว่างการพิจารณาคดี	85

-สิทธิภายหลังการพิจารณาคดี	86
4.5.บทสรุป	87
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	88
5.1 ข้อเสนอแนะเชิงหลักการ	89
5.1.1 กระบวนการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมในชั้นสืบสวนสอบสวน(ชั้นก่อนพิจารณาคดี)	90
(1) การรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสืบสวนสอบสวน	90
(2) การตั้งข้อหาที่มีอัตราโทษสูงไว้ก่อนเพื่อความสะดวกในการพิจารณาคดีในศาล	91
(3) การแจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับตามมาตรา 7/1	91
5.2 กระบวนการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมในชั้นสั่งคดีของอัยการ(ชั้นก่อนพิจารณาคดี)	92
5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	95
บรรณานุกรม	97
ภาคผนวก	100
ภาคผนวก 1 ตารางแสดงสถานะของคดีด้านสิ่งแวดล้อม	100
ภาคผนวก 2 ยุทธศาสตร์เพื่อการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติของสหภาพยุโรป ต่อนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนสำหรับประเทศเนปาล	123
ภาคผนวก 3 ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการสั่งคดีอาญา ที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัย หรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ พ.ศ. 2554	126

(สรุป) การศึกษากรณีนี้เกี่ยวกับผู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

ก

บทสรุป รายงานการศึกษา

กรณีนี้เกี่ยวกับผู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม
กระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย
ระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556
และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

การรับรองปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของบุคคล กลุ่ม และหน่วยงานสังคมเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับในทางสากล หรือเรียกโดยย่อว่า ปฏิญญาว่าด้วยนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน (UN Declaration on Human Rights Defenders) โดยสหประชาชาติในปีพ.ศ. 2541 ถือเป็นหมุดหลักสำคัญทางประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อปกป้องคุณค่าประชาธิปไตยและสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ จากการสร้างบรรทัดฐานสากลเพื่อการปกป้องคุ้มครอง ให้การสนับสนุน และรับรองความชอบธรรมของกิจกรรมดังกล่าวโดยรัฐ

อย่างไรก็ตามแม้ประเทศไทยจะเป็นรัฐภาคีของปฏิญญานี้ แต่ในทางปฏิบัติ กิจกรรมของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยที่กระทำโดยสันติยังขาดมาตรการทางกฎหมายและกลไกระดับประเทศสนับสนุนส่งผลต่อความเสี่ยงที่จะถูกดำเนินคดีโดยรัฐและพบอุปสรรคในการต่อสู้คดีภายใต้กระบวนการยุติธรรม

ด้วยเหตุดังกล่าว งานศึกษากฎหมายกับสังคมฉบับนี้จึงมุ่งเน้นที่จะศึกษากระบวนการยุติธรรมต่อคดีของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน เพื่อสะท้อนกระบวนการยุติธรรมและภาพรวมประสิทธิภาพของกลไกรัฐในการปกป้องคนกลุ่มดังกล่าวระหว่างปีพ.ศ. 2540 – 2556 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศไทยและชุมชนระหว่างประเทศมีพัฒนาการทางสังคมและเครื่องมือทางกฎหมายสำคัญๆ ทั้งในการคุ้มครองและจำกัดสิทธิที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน โดยจะนำเสนอพร้อมทั้งเปรียบเทียบความท้าทายและอุปสรรคที่นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนต้องเผชิญในกระบวนการยุติธรรม ภายใต้บริบทกฎหมายทั้งในแบบที่สนับสนุนและต่อต้านการทำงานดังกล่าวผ่านแว่นการวิเคราะห์หลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม

คณะทำงานแบ่งการศึกษาออกเป็นการทบทวนบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน และศึกษาในเชิงปริมาณ โดยการรวบรวมสถิติการดำเนินคดีนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนระหว่างปีพ.ศ. 2540 – 2556 ทั้งในชั้นสอบสวนและกระบวนการตั้งข้อกล่าวหา ชั้นอัยการและชั้นศาล ประกอบกับยกกรณีศึกษาต่อคดีของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนที่สำคัญ 4 กรณี ได้แก่

- (1) คดีจนะ โครงการก่อสร้างและโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซีย (พ.ศ. 2545)
- (2) คดีปิ่นสภา (สนช.) (พ.ศ. 2550)
- (3) คดีไทรอัมพ์ (พ.ศ. 2552)
- (4) คดีเจริญ วัตอักษร (พ.ศ. 2547-2556)

โดยแต่ละคดีจะปรับกับปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของบุคคล กลุ่ม และหน่วยงานสังคมเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับในทางสากล หรือปฏิญญาว่าด้วยผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Declaration on Human Rights Defenders) (2541) แนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน (2547) ยุทธศาสตร์เพื่อการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนสำหรับประเทศไทย (2553/อยู่ระหว่างการทบทวน) หลักการพิจารณาที่เป็นธรรม หลักรัฐธรรมนูญและหลักตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งมีผลสรุปเบื้องต้น แบ่งเป็นข้อเสนอแนะเชิงหลักการและข้อเสนอแนะเชิงกฎหมาย คือ

1. ข้อเสนอแนะเชิงหลักการ : กระบวนการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมในชั้นสืบสวนสอบสวน (ชั้นก่อนการพิจารณาคดี)

1.1 การรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสืบสวนสอบสวน พบว่าทั้งในคดีจะนะ โครงการท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซีย พ.ศ. 2545 คดีปิ่นสภา (สนช.) พ.ศ. 2550 คดีไทรอัมพ์ พ.ศ. 2552 มีฐานความผิดในกลุ่มเดียวกันที่จำเลยในคดีดังกล่าวถูกดำเนินคดี คือ ความผิดเกี่ยวกับการบุกรุก และความผิดฐานมั่วสุม ซึ่งมักเป็นความผิดในพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างที่มีการรวมตัวกันของคนจำนวนมากในวัตถุประสงค์เพื่อเรียกร้องหรือเสนอความต้องการในสิ่งที่กระทบต่อคนหมู่มากซึ่งอาจมีความเกี่ยวพันกัน เช่น เป็นบุคคลที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกันหรือพื้นที่เดียวกัน (คดีจะนะ) หรือเป็นบุคคลที่มีความเชื่อในแนวทางเดียวกันซึ่งอาจเป็นบุคคลที่ประกอบวิชาชีพเดียวกัน เช่น นักกฎหมายหรือบุคคลที่ได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำอันไม่เป็นธรรม (คดีไทรอัมพ์และคดีปิ่นสภา) ดังนั้น แล้ว พฤติการณ์ที่บุคคลเหล่านั้นแสดงออกย่อมมีความเป็นไปได้ที่จะถูกดำเนินคดีในความผิดดังกล่าวคือ

(ก) มาตรา 215

(ข) มาตรา 216

(ค) มาตรา 362, 364 และ 365 (1) (2)

ในสิทธิในการได้รับแจ้งข้อกล่าวหารายละเอียดแห่งการจับตามาตรา 134 แก่ผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับกุม ทั้งนี้เพื่อเป็นการประกันการปฏิบัติงานเบื้องต้นของเจ้าหน้าที่ที่ทำการจับกุมและเป็นการประกันว่าในความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาดังกล่าวนั้นมีทั้งองค์ประกอบภายในและองค์ประกอบภายนอก ดังรายละเอียดตามตัวอย่างในมาตราดังกล่าว 3 มาตรา เป็นการง่ายที่จะปรับข้อเท็จจริงเข้ากับข้อกฎหมายว่าจำเลยกระทำการอันครบองค์ประกอบภายนอกหรือไม่ แต่ในส่วนองค์ประกอบภายในคือ เจตนา นั้นต้องได้รับการคำนึงถึงประกอบกับองค์ประกอบภายนอกด้วย

ดังนั้น แม้จำเลยจะกระทำการอันข้อเท็จจริงปรากฏว่าครบองค์ประกอบภายนอกแล้วแต่จำเลยมิได้มีเจตนาจะกระทำการดังกล่าวหรือไม่มีเจตนาที่จะละเมิดแก่บทบัญญัติกฎหมายก็ควรที่จะรวบรวมพยานหลักฐานส่วนนี้ประกอบในชั้นสืบสวนสอบสวนด้วย เช่น คดีปิ่นสภา จำเลยถูกแจ้งข้อหาเพราะตามมาตรา 215 วรรค 3 และมาตรา 116 (3) เพราะพฤติการณ์ที่ว่าจำเลยบางส่วนกระทำการอันมีลักษณะเป็นการออกคำสั่งแบบหัวหน้าเพื่อสั่งให้บุคคลอื่นทำตามในขณะที่เกิดความวุ่นวายในการป็นเข้าทำในรัฐสภาอันเป็นสถานที่ราชการ แต่ปรากฏว่าข้อเท็จจริงคือจำเลยดังกล่าวมีเจตนาเพียงต้องการควบคุมความวุ่นวายของกลุ่มบุคคลที่เข้ามาในสถานที่ดังกล่าวเพื่อป้องกันมิให้เกิดจลาจลและความเสียหายแก่สถานที่ราชการ แต่กลับถูกมองว่ากระทำการอันครบองค์ประกอบความผิดตามที่กล่าวมาแล้วเบื้องต้น ทั้งนี้หากรวบรวมพยานหลักฐานและสอบถามเจตนาของจำเลยกลับมิได้ต้องการจะละเมิดบทบัญญัติดังกล่าวแต่อย่างใด การฟ้องดำเนินคดีอาญาเพื่อนำตัวจำเลยทั้งหมดในคดีมารับโทษตามกระบวนการยุติธรรมจึงอาจไม่เกิดประโยชน์แก่สาธารณชน

ข้อเสนอแนะที่มีต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในชั้นสอบสวนเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม ควรปรับปรุงระบบการค้นหาข้อเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานให้เป็นไปตามบทบัญญัติในมาตรา 134 และมาตรา 2 (1) ตามเหตุผลที่กล่าวมาแล้วเบื้องต้น

1.2 การตั้งข้อหาที่มีอัตราโทษสูงไว้ก่อนเพื่อความสะดวกในการพิจารณาคดีในชั้นศาล (ตามมาตรา 162 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา) ซึ่งแม้หากพนักงานอัยการจะพิสูจน์ไม่ได้ว่าจำเลยกระทำความผิดตามที่ปรากฏในคำฟ้อง ศาลก็มีอำนาจลงโทษจำเลยในฐานความผิดที่มีโทษน้อยกว่า ทั้งนี้ ก็อาจกล่าวได้ว่าถูกต้องตามหลักการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม

แต่แม้จำเลยจะได้รับการพิจารณาและลงโทษตามสัดส่วนของการกระทำแต่จะเกิดปัญหาในการพิจารณาของศาลในการปล่อยตัวชั่วคราวของผู้ต้องหา (ในชั้นสอบสวน) และจำเลย (ในชั้นสั่งคดีของพนักงานอัยการและชั้นศาล) กล่าวคือยิ่งอัตราโทษสูงยิ่งทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีสิทธิได้รับการพิจารณาให้ปล่อยตัวชั่วคราวตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ กลับต้องหาประกันหรือหลักประกันในการขอปล่อยตัวชั่วคราวที่มีอัตราสูงมาวางเพื่อขอใช้สิทธิในการประกันตัว ทั้งที่สิทธิในการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวควรเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในกระบวนการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมและหากมีการจำกัดสิทธิดังกล่าวควรเป็นการจำกัดด้วยเหตุผลอันจำเป็นอย่างยิ่งมิใช่การจำกัดเพราะการตั้งข้อหาที่มีอัตราโทษไว้สูงกว่าข้อเท็จจริงเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาลงโทษของศาลไม่

ข้อเสนอแนะที่มีต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในชั้นสอบสวนและชั้นศาลเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมควรปรับปรุงระบบการค้ำประกันข้อเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานให้เป็นไปตามบทบัญญัติในมาตรา 134 และมาตรา 2 (1) ตามเหตุผลที่กล่าวมาแล้วเบื้องต้น และควรพิจารณาปรับปรุงหลักเกณฑ์และข้อปฏิบัติที่เกี่ยวข้องต่อการตั้งข้อหาตามรายละเอียดเบื้องต้น ทั้งนี้ควรปรับเพื่อให้กระบวนการดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีมิใช่เฉพาะการประกันว่าบุคคลผู้นั้นจะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวแต่อย่างเดียว เพราะแม้การตั้งข้อหาที่มีโทษสูงไว้ก่อนจะสามารถกระทำได้เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาของศาลแต่ควรตั้งอยู่บนหลักการดำเนินคดีที่เป็นธรรมของสัดส่วนการลงโทษควรสอดคล้องกับสัดส่วนในการกระทำความผิดด้วยและเพื่อเป็นการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานที่สุดของการสร้างกระบวนการยุติธรรมขึ้นมา คือ การต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลผู้นั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ ดังนั้น การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในช่วงชั้นที่กล่าวมาแล้วเบื้องต้นนอกจากต้องปรับปรุงเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยดังที่กล่าวมาแล้วต้องเป็นการคุ้มครองบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมอย่างพนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงานอัยการ ให้สามารถทำงานได้อย่างอิสระและในดุลพินิจตามหลักกฎหมาย

1.3 การแจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับตามมาตรา 7/1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บทบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้ระหว่างที่ผู้ถูกจับกุมอยู่ในความควบคุมของรัฐนั้น ผู้นั้นมีสิทธิในการติดต่อกับบุคคลที่สามเพื่อให้รับรู้ถึงการถูกควบคุมตัวของตนและมีสิทธิตั้งแต่เบื้องต้นในการได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายโดยทนายความและมีสิทธิที่จะติดต่อกับบุคคลที่ตนไว้วางใจ

เนื่องจากการเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรมเป็นส่วนสำคัญที่สุดและมีบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก ทำให้ผู้ที่ต้องเข้าสู่กระบวนการดังกล่าวไม่ว่าจะอยู่ในฐานะผู้ต้องหา ผู้ถูกจับ จำเลย ผู้เสียหายหรือแม้กระทั่งพยานในคดีล้วนแล้วแต่มีสิทธิได้รับรู้ขั้นตอนกระบวนการที่รัฐต้องกระทำต่อตนและเพื่อเตรียมการต่อสู้ในชั้นสอบสวนและในชั้นพิจารณาได้ภายใต้บทบัญญัติกฎหมายรองรับ

ดังนั้น การแจ้งสิทธิตามมาตรา 7/1 จึงควรเป็นการแจ้งอย่างมีผลในทางปฏิบัติหรือผลต่อการดำเนินการ เพื่อให้ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวมาเบื้องต้น ซึ่งคณะผู้ศึกษาพบว่ากระบวนการดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นจริง ในกรณีศึกษาทั้ง 4 กรณี โดยเฉพาะการได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายในชั้นจับกุม โดยการแจ้งสิทธิอาจมี หลักฐานที่ปรากฏในการแจ้งแต่ไม่มีความหมายต่อการต่อสู้คดีในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาคดี กล่าวคือ ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ทราบว่าจะจริงแล้วตนมีสิทธิให้บุคคลที่ตนไว้วางใจเข้ารับฟังในการสอบสวนได้และ หมายควมมีบทบาทมากกว่าการนั่งรับฟังเนื้อหาการสอบแต่สามารถปฏิบัติงานในฐานะผู้แทนของผู้ต้องหาหรือผู้ ถูกจับได้ในชั้นนั้น

ข้อเสนอแนะที่มีต่อขั้นตอนการแจ้งสิทธิ แก่ผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับตามมาตรา 7/1 ควรปรับปรุงระบบการ แจ้งสิทธิโดยที่ขั้นตอนดังกล่าวเป็นการขั้นตอนที่มีความหมายต่อกระบวนการยุติธรรมในช่วงต้นอย่างแท้จริง มิใช่ การเตรียมเอกสารในการแสดงสิทธิของบุคคลดังกล่าวแต่ไม่มีการแจ้งสิทธิในทางปฏิบัติ ทำให้กระบวนการขั้นตอน ภายหลังการแจ้งสิทธิไม่เกิดผล

2. ข้อเสนอแนะเชิงหลักการ: กระบวนการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมในชั้นสังคมของพนักงานอัยการ (ขั้นก่อน การพิจารณา)

ดังที่กล่าวมาแล้วเบื้องต้นว่าการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในขั้นก่อนกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะใน ชั้นสอบสวนมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อบุคคลที่อยู่ในฐานะผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นอยู่ในบริบทของการปฏิบัติหน้าที่เป็น นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน เช่น คดีจนะ ซึ่งกลุ่ม ผู้ชุมนุมถูกฟ้องเป็นคดีอาญาโดยชุมนุมเพื่อคัดค้านโครงการก่อสร้างท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย- มาเลเซีย เป็นกลุ่มบุคคลซึ่งมีสิทธิในส่วนบุคคลที่จะมีความสัมพันธ์ในแง่กลุ่มบุคคลกับบุคคลอื่นที่มีความคิด ความ เชื่อในแนวเดียวกันนั้นคือเพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นสิทธิในส่วนบุคคลที่แต่ละชุมชนพึงมีและกลุ่ม บุคคลดังกล่าวมีการส่งเสริมและมีความพยายามทำให้เกิดการคุ้มครองและได้มาซึ่งสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติอัน เป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนเมื่อสิทธิในการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นทรัพยากรของ ชุมชนเป็นสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม กลุ่มบุคคลดังกล่าวที่ทำหน้าที่แทนบุคคลอื่นในหน้าที่นี้ย่อมเป็น นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนตามความหมายของแนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน และ ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของกลุ่มบุคคล กลุ่ม และหน่วยงานทางสังคมเพื่อส่งเสริมและคุ้มครอง สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับในทางสากล

และแม้บริบทของพันธกรณีและตราสารระหว่างประเทศจะมีพื้นที่ในการให้ความหมายและแนวทางใน การคุ้มครองสิทธิแก่บุคคลเหล่านี้ แต่ในบริบทของกฎหมายไทยยังไม่ปรากฏความคืบหน้าในการรองรับหรือให้ ความหมายของบุคคลเหล่านี้แต่อย่างใด ด้วยสิทธิที่จะพึงมีได้นั้นจึงเป็นไปตามสิทธิในกระบวนการพิจารณาคดีที่ เป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมเท่านั้น จึงมีมิติที่ไม่ครอบคลุมและไม่มีการทำความเข้าใจการปฏิบัติงานหรือ บทบาทของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนเท่าที่ควร ดังนั้น เมื่อระบบการทำความเข้าใจยังไม่เข้มแข็งและยังไม่เปิด กว้าง จึงควรพิจารณาให้ความเป็นธรรมแก่นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติ เช่น การสั่ง ไม่ฟ้องคดีหรือการถอนฟ้องคดีของพนักงานอัยการ

1. การสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการในกรณีปกติ คือ ตามมาตรา 143 มาตรา 144 มาตรา 145 และ

มาตรา 146

2. การสั่งไม่ฟ้องคดีและการถอนฟ้องของพนักงานอัยการในกรณีพิเศษ ตาม ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณหรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ พ.ศ.2554 (“ระเบียบ”) พิจารณาใน ข้อ 6 กำหนดว่า “ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าการฟ้องคดีจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนตามข้อ ๕ ให้พนักงานอัยการพิจารณาโดยแสดงเหตุผลอันสมควรประกอบ โดยให้คำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้ด้วย

- (1) สาเหตุหรือมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด
- (2) อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิตอาชีวะ ฐานะ ความสัมพันธ์ทางครอบครัว และประวัติการกระทำความผิดของผู้ต้องหา
- (3) ลักษณะความร้ายแรงของการกระทำความผิด ผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด การได้รับผลร้ายของผู้ต้องหาอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของผู้ต้องหาเอง
- (4) ความสำนึกผิดของผู้ต้องหา การได้รับการบรรเทาผลร้ายของผู้เสียหาย ความเห็นของผู้เสียหายต่อการฟ้องผู้ต้องหา ความคาดหวังถึงผลที่ผู้ต้องหาจะได้รับจากการถูกฟ้อง
- (5) ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
- (6) ประโยชน์ของรัฐที่จะได้จากการฟ้องผู้ต้องหา”

ซึ่งในการพิจารณาสำนวนคดีเพื่อสั่งฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการนั้นใช้หลักการดุลพินิจในการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องในคดีอาญา ดังนั้น จึงเปิดโอกาสให้พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนมีสิทธิใช้ดุลพินิจตามระเบียบข้างต้น โดยเฉพาะในข้อ 6 (1) และ(5) ซึ่งตามที่วิเคราะห์ไปในข้อเสนอแนะในกระบวนการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมในชั้นสืบสวนสอบสวน (ขึ้นก่อนการพิจารณาคดี) แล้วจะพบว่าในกรณีศึกษา 3 กรณีนั้นมีช่องทางในการพิจารณาถึงสาเหตุหรือมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดของจำเลยทั้ง 3 คดีนั้นเป็นไปเพื่อการแสดงความเห็น โดยผ่านวิธีการที่กระตุ้นให้สาธารณะเกิดความสนใจในประเด็นนี้ได้และเสนอข้อวิจารณ์และข้อเสนอเพื่อปรับปรุงการทำงานให้หน่วยงานของรัฐและหน่วยงานและองค์กรซึ่งทำงานด้านสาธารณะ ทั้งนี้เพื่อชี้แจงให้พวกเขาเห็นว่างานในส่วนใดที่พวกเขาทำอาจเป็นอุปสรรคหรือขัดขวางการส่งเสริม คุ่มครอง และพัฒนาให้เกิดสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน และมีสิทธิที่จะเข้าร่วมในกระบวนการทางกฎหมาย กระบวนการบริหารและประชาพิจารณ์และการพิจารณาคดีว่าหน่วยงานดังกล่าวได้ปฏิบัติตามกฎหมายภายในและพันธกรณีระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นประเด็นเรียกร้องส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นเกิดกับกลุ่มบุคคลหรือหมู่มวลชนจำนวนมากที่ต้องการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติหรือสิทธิชุมชนเพื่อบริหารจัดการภายใต้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องร่วมกันของคนชุมชนรวมทั้งสิทธิแรงงานด้วย โดยกลุ่มบุคคลเหล่านี้มีสิทธิที่จะร่วมกับบุคคลอื่นเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่อต้านการละเมิดสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดโดยสงบ

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าสาเหตุหรือมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดนั้นต้องได้รับการพิจารณาถึงแก่นแท้ของการแสดงออกของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนและเหตุการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริงที่ทำให้ถูกดำเนินคดีอาญาส่วนใหญ่เกิดภายหลังจากที่บุคคลเหล่านี้ต้องรับหน้าที่หรือบทบาทผู้นำเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสถานการณ์ ขณะนั้น หรือต้องเป็นผู้แทนผู้เจรจาหรือผู้ควบคุมฝูงชนทำให้ถูกเพ่งเล็งและการกระทำที่มีสาเหตุหรือมูลเหตุจูงใจมาจากการต้องการยื่นข้อเรียกร้อง ข้อเสนอแนะ และการคัดค้านการกระทำที่กลุ่มคนจำนวนหนึ่งเห็นว่าละเมิด

ซึ่งสิทธิที่มีอยู่ร่วมกัน เช่น ละเมิดต่อสิทธิชุมชน สิทธิในการเข้าร่วมหรือเสนอชื่อในการออกกฎหมาย ซึ่งเป็นบทบาทที่ปรากฏอยู่ในตราสารระหว่างประเทศอย่างปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของบุคคล กลุ่ม และหน่วยทางสังคมเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับในทางสากล หรือปฏิญญาว่าด้วยผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Declaration on Human Rights Defenders) (2541) และแนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน (2547)

จึงอาจกล่าวได้ว่า ประโยชน์ของรัฐที่จะได้จากการฟ้องผู้ต้องหาหรือจำเลยจึงแทบจะไม่ปรากฏผลว่าเมื่อความเสียหายที่เกิดจากนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกระทำความผิดและได้นำตัวบุคคลนั้นมาลงโทษแล้วรัฐจะได้รับประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมจากการนำตัวนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนบางกรณีมาลงโทษ ในเมื่อสาเหตุแห่งการละเมิดกฎหมายที่แท้จริงแล้วเกิดมาจากการต้องการปกป้องสิทธิชุมชน สิทธิแรงงาน และสิทธิในกระบวนการนิติบัญญัติ

ข้อเสนอแนะที่มีต่อกระบวนการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมในชั้นสังคมของพนักงานอัยการ (ขึ้นก่อนการพิจารณา) จึงควรใช้ช่องทางการสั่งไม่ฟ้องคดีหรือถอนฟ้องคดีตามระเบียบดังกล่าวจึงควรได้รับการหยิบยกขึ้นมาพิจารณาให้มากขึ้น

ดังนั้น กระบวนการพิจารณาคดีทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการพิจารณาคดี ควรมีกฎหมายที่กำหนดให้เห็นถึงความมีอยู่ของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน เพื่อคุ้มครองสิทธิของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัจจุบันข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพยังรวมกันอยู่กับการดำเนินคดีต่อปัจเจกบุคคลธรรมดา อีกทั้งควรเร่งพิจารณาถึงเจตนารมณ์อันแท้จริงที่เบื้องหลังการต่อสู้ของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน มากกว่าการตีความตามตัวบทกฎหมาย อันเป็นไปตามหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมนั้น ตลอดจนกระบวนการยุติธรรมยังต้องเพิ่มมาตรการการดูแลพยาน และมีมาตรการปกป้องความปลอดภัยของจำเลยในคดีเพื่อป้องกันการเบี่ยงเบนข้อเท็จจริง

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ประเทศไทยยังไม่มีข้อกฎหมายใดรองรับความหมาย และการปฏิบัติงานของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน ดังที่กล่าวมาแล้วเบื้องต้น แต่ความสำคัญของบุคคลดังกล่าวนี้วันยิ่งเพิ่มมากขึ้นในสถานการณ์ที่ข้อมูลข่าวสารต่างๆสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกรวดเร็วกว่าในอดีต ดังนั้นจึงเป็นธรรมดาที่จะเกิดการวิพากษ์วิจารณ์ในการโครงการและกิจกรรมบางส่วนของรัฐที่ยังไม่ตอบสนองหรือการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

ดังนั้น การเสนอความเห็น การรวมกลุ่ม การแสดงออกตลอดไปจนถึงการชุมนุมเพื่อแสดงออกถึงการมีตัวตนและยื่นข้อเรียกร้องจึงมีตามมาภายหลังจากการมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และ 2550 แม้รัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับจะได้ชื่อว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรไว้อย่างมากที่สุด แต่อย่างไรก็ตามสิทธิของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนหรือนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนยังมิได้รับการยอมรับถึงความมีตัวตนอย่างแท้จริงในระบบกฎหมายภายในประเทศ แต่ความเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องเสนอ ต่อรองเรื่องสิทธินั้นยังปรากฏให้เห็นเด่นชัดมาอย่างช้านาน และยิ่งเวลาก้าวล่วงเข้ามาถึงยุคโลกาภิวัตน์ ยิ่งตอกย้ำให้เห็นถึงสถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวางในรูปแบบที่หลากหลาย ยิ่งเพิ่มอัตราและความสำคัญให้แก่กลุ่มนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนมากขึ้น และทำให้เห็นถึงการป้องกันที่หลวมของภาครัฐอันสืบ

เนื่องจากความไม่เข้าใจในบทบาทและแนวทางการสื่อสารของกลุ่มบุคคลดังกล่าว จนก่อให้เกิดความสูญเสียตามมาในหลายๆครั้ง เช่น คดีเจริญ วัตอักษร ที่นายเจริญ วัตอักษรต้องเสียชีวิตจากการถูกลอบยิงเพราะสาเหตุในการต่อต้านการสร้างโรงไฟฟ้าบ่อนอก เป็นต้น ดังนั้น คณะผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะบางประการ ดังนี้

1. ภาครัฐควรศึกษาทำความเข้าใจถึงความหมาย บทบาทหน้าที่ของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนให้มากขึ้น และแพร่หลาย กล่าวคือควรมีการจัดสรรความเข้าใจนี้ให้ส่งไปสู่เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการในทุกส่วนของหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะหน่วยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามโครงสร้างพื้นฐานของรัฐ เช่น โครงการที่มีผลกระทบต่อสิทธิชุมชนและสภาพแวดล้อม เป็นต้น โดยสามารถยึดหลักบางประการจากพันธกรณีและตราสารระหว่างประเทศ ดังนี้

1.1 แนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน (2547) เช่น การสนับสนุนเชิงปฏิบัติเพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชน อาจมีการจัดตั้งเครือข่ายนักปกป้องสิทธิมนุษยชนระดับสากล รวมทั้งการส่งเสริมการประชุมของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนด้วย

1.2 ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของบุคคล กลุ่ม และหน่วยทางสังคมเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับในทางสากล หรือปฏิญญาว่าด้วยผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Declaration on Human Rights Defenders) (2541) เช่น การยอมรับว่า ทุกคนมีสิทธิทั้งในส่วนบุคคลและที่สัมพันธ์กับบุคคลอื่นในการส่งเสริมและพยายามทำให้เกิดการคุ้มครองและการได้มาซึ่งสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในระดับชาติและนานาชาติและกำหนดหลักการสำคัญสองประการที่ประกอบขึ้นในปฏิญญานี้ ได้แก่

(ก) หน้าที่หลักของรัฐในการคุ้มครอง ส่งเสริม และดำเนินการให้ได้มาซึ่งสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้งปวง

โดยการกำหนดขั้นตอนที่อาจจำเป็นในทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง และอื่นๆ รวมทั้งหลักประกันทางกฎหมายที่จำเป็นเพื่อกำกับให้บุคคลทุกคนภายใต้เขตอำนาจของตนสามารถเข้าถึงสิทธิและเสรีภาพเหล่านั้นได้ในทางปฏิบัติ โดยรัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการเพื่อให้เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจคุ้มครองบุคคลที่ในส่วนบุคคลและส่วนที่สัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้รอดพ้นจากความรุนแรง การคุกคาม การโต้ตอบ การเลือกปฏิบัติทั้งโดยพฤตินัยและนิตินัย แรกกดดันและการกระทำโดยประการอื่น อันเป็นมาจากการแสดงออกอันชอบธรรมของกลุ่มบุคคลดังกล่าว ซึ่งพบว่าในหลายกรณีพบว่าเจ้าหน้าที่รัฐเองกลับเป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งที่ละเมิดสิทธิของกลุ่มบุคคลเหล่านี้เสียเอง ด้วยความต้องการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมจนบ่อยครั้งกลายเป็นข้อหาที่หลักลอยจนมีอาจเชื่อถือได้ว่าการปฏิบัติตามคำสั่งในลำดับการบังคับบัญชาจะเป็นเสมือนเกราะป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่รัฐต้องรับผิดชอบต่อกลุ่มบุคคลจริงหรือไม่

(ข) หน้าที่หลักของรัฐส่วนของกฎหมายภายในและระบบการบริหารจัดการในหลักนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ

รัฐมีหน้าที่ส่งเสริมเพื่อให้พลเมืองทุกคนเกิดความเข้าใจต่อสิทธิพลเมือง การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยมาตรการดังกล่าวควรประกอบด้วย การตีพิมพ์และเผยแพร่ซึ่งกฎหมายหรือมาตรการในประเทศ และเปิดโอกาสให้พลเมืองสามารถเข้าถึงเอกสารระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและรายงานของรัฐที่ส่งมอบให้หน่วยงานซึ่งจัดตั้งขึ้นตามสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนสากลของรัฐแห่งนั้นที่เป็นภาคีอยู่ รวมทั้งต้องสนับสนุนให้

(สรุป) การศึกษากรณีนี้มุ่งต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาตัวอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

จัดตั้งและพัฒนาสถาบันระดับชาติที่เป็นอิสระตามความเหมาะสม เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและ
เสรีภาพขั้นพื้นฐานภายใต้เขตอำนาจของตน ประการที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ รัฐมีความรับผิดชอบในการ
ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการสอนด้านสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการศึกษาทุกระดับและกำกับ
หน่วยงานซึ่งรับผิดชอบงานด้านกฎหมายให้มีเนื้อหาเรื่องสิทธิมนุษยชนในโครงการอบรมเหล่านี้ด้วย

2. ควรมีการรวบรวมและจัดเกลาส่งต่อข้อมูลต่อสังคมอย่างเด่นชัดให้สังคมได้เห็นความสำคัญจนถึงขนาดต้องการ
กฎหมายหรือบทบัญญัติอันเป็นลายลักษณ์อักษรมารองรับนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ซึ่งหวังว่ารายงานกรณีศึกษา
ฉบับนี้จะมีประโยชน์ไม่มากนักน้อยในการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน/นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน

คณะผู้ศึกษา

19 พฤศจิกายน 2557

บทที่ 1 บทนำ

หลักการและเหตุผล

การรับรองปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของบุคคล กลุ่ม และหน่วยงานสังคมเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับในทางสากล หรือเรียกโดยย่อว่า ปฏิญญาว่าด้วยนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน (UN Declaration on Human Rights Defenders) โดยสหประชาชาติในปีพ.ศ. 2541 ถือเป็นหมุดหลักสำคัญทางประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อปกป้องคุณค่าประชาธิปไตยและสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ จากการสร้างบรรทัดฐานสากลเพื่อการปกป้องคุ้มครอง ให้การสนับสนุน และรับรองความชอบธรรมของกิจกรรมดังกล่าวโดยรัฐ อย่างไรก็ตามแม้ประเทศไทยจะเป็นรัฐภาคีของปฏิญญาดังกล่าว แต่ในทางปฏิบัติกิจกรรมของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยที่กระทำโดยสันติยังขาดมาตรการทางกฎหมายและกลไกระดับประเทศสนับสนุนส่งผลต่อความเสี่งที่จะถูกดำเนินคดีโดยรัฐและพบอุปสรรคในการต่อสู้คดีภายใต้กระบวนการยุติธรรม

ด้วยเหตุดังกล่าว โครงร่างงานวิจัยกฎหมายกับสังคมฉบับนี้จึงมุ่งเน้นที่จะศึกษากระบวนการยุติธรรมต่อคดีของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน เพื่อสะท้อนกระบวนการยุติธรรมและภาพรวมประสิทธิภาพของกลไกรัฐในการปกป้องคนกลุ่มดังกล่าวระหว่างปีพ.ศ. 2540 – 2556 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศไทยและชุมชนระหว่างประเทศมีพัฒนาการทางสังคมและเครื่องมือทางกฎหมายสำคัญๆ ทั้งในการคุ้มครองและจำกัดสิทธิที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนโดยงานวิจัยจะนำเสนอพร้อมทั้งเปรียบเทียบความท้าทายและอุปสรรคที่นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนต้องเผชิญในกระบวนการยุติธรรม ภายใต้บริบทกฎหมายทั้งในแบบที่สนับสนุนและต่อต้านการทำงานดังกล่าวผ่านแว่นการวิเคราะห์หลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม โดยหวังว่าผลของงานวิจัยจะเป็นประโยชน์ในการสร้างข้อเสนอเพื่อพัฒนากลไกการคุ้มครองนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมและการทำงานปกป้องสิทธิมนุษยชนภายใต้หลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม ทั้งในระดับก่อน ระหว่าง และหลังการพิจารณาคดี โดยนำเสนอข้อมูลทั้งในเชิงสถิติและเชิงคุณภาพ

บทที่ 2

กรอบการศึกษา

2.1 ระยะเวลาในการศึกษา

ระหว่างเดือนสิงหาคมถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2556

2.2 กรอบการศึกษา

2.2.1 การศึกษาเชิงปริมาณรวบรวมสถิติการดำเนินคดีนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนระหว่างปีพ.ศ. 2540 – 2556

(1) ชั้นสอบสวนและกระบวนการตั้งข้อกล่าวหา

ข้อมูลที่ต้องการรวบรวมและนำเสนอ : ผู้ร้องทุกข์ (รัฐ/เอกชน, สถิติ), ข้อกล่าวหา (ประเภท, สถิติ), การรับเรื่องร้องทุกข์/กล่าวโทษ (ประเภทข้อกล่าวหา, สถิติ), การจับกุม (ประเภทข้อกล่าวหา, สถิติ), การควบคุมตัว/ การปล่อยตัวชั่วคราว (ระยะเวลา, ประเภทข้อกล่าวหา, สถิติ)

(2) ชั้นอัยการ

ข้อมูลที่ต้องการรวบรวมและนำเสนอ : การสั่งฟ้อง (ประเภทข้อกล่าวหา, สถิติ)

(3) ชั้นศาล

ข้อมูลที่ต้องการรวบรวมและนำเสนอ : ฐานความผิด (ประเภท, สถิติ), การประทับรับฟ้อง (ประเภทข้อกล่าวหา, สถิติ), การคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี (ระยะเวลา, ประเภทข้อกล่าวหา, สถิติ), การปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างการพิจารณา (ประเภทข้อกล่าวหา, สถิติ), การพิจารณาคดีโดยลับ/การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย (ประเภทข้อกล่าวหา, สถิติ), คำสั่ง/คำพิพากษา (ประเภทของโทษ/ยกฟ้อง, สถิติ), การอุทธรณ์/ฎีกา (สถิติ)

2.2.2 การศึกษาจากกรณีศึกษา ยกกรณีศึกษาคดีของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนสำคัญ 4 กรณี

(1) คดีจະนะ โครงการทอส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซีย (พ.ศ. 2545)

(2) คดีปิ่นสภา (สนช.) (พ.ศ. 2550)

(3) คดีไทรอัมพ์ (พ.ศ. 2552)

(4) คดีเจริญ วัธอักษร (พ.ศ. 2547-2556)

บทที่ 3

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการศึกษา

3.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

(1) ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของบุคคล กลุ่ม และหน่วยงานสังคมเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับในทางสากล หรือปฏิญญาว่าด้วยผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Declaration on Human Rights Defenders) (2541)

ที่ประชุมสมัชชาใหญ่ สมัยการประชุมที่ 53 วาระที่ 110 (B) มีมติซึ่งรับรองโดยสมัชชาสหประชาชาติที่ 53/144 วันที่ 8 มีนาคม 2542 โดยสมัชชาสหประชาชาติ ย้ำถึงความสำคัญในการปฏิบัติตามวัตถุประสงค์และหลักการตามรัฐธรรมนูญสหประชาชาติเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานสำหรับบุคคลทุกคนในทุกประเทศทั่วโลก

โดยให้ตระหนักถึงความสำคัญของการรับรองร่างปฏิญญาในบริบทของวาระครบรอบ 50 ปีของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ฉะนั้น จึงรับรองปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของบุคคล กลุ่ม และหน่วยงานสังคม เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับในทางสากล อันเป็นภาคผนวกของมติฉบับนี้ และ เชิญให้รัฐบาล หน่วยงานและองค์กรในระบบสหประชาชาติและหน่วยงานรัฐบาลและหน่วยงานเอกชนให้พยายามมากขึ้นในการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับปฏิญญา และส่งเสริมการเคารพและความเข้าใจอย่างเป็นสากล

ปฏิญญาฯ ฉบับนี้เป็นการเน้นย้ำถึงความสำคัญในการปฏิบัติตามวัตถุประสงค์และหลักการของธรรมนูญสหประชาชาติเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานสำหรับบุคคลในทุกประเทศทั่วโลก โดยเน้นที่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและกติกาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และความสำคัญของกฎบัตรอื่นๆในระดับสหประชาชาติและระดับภูมิภาค โดยยอมรับว่าบทบาทความร่วมมือระหว่างประเทศ งานอันทรงคุณค่าของบุคคล กลุ่ม สมาคม จะช่วยบริหารจัดการละเมิดสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลทุกกลุ่ม และเน้นว่ารัฐมีหน้าที่และความรับผิดชอบหลักในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานโดยตระหนักถึงสิทธิและความรับผิดชอบของบุคคล กลุ่ม และสมาคม ในการส่งเสริมความเคารพและความเข้าใจต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในระดับชาติและนานาชาติ

โดยยึดหลักการประการสำคัญคือ ทุกคนมีสิทธิทั้งในส่วนบุคคลและที่สัมพันธ์กับบุคคลอื่นในการส่งเสริมและพยายามทำให้เกิดการคุ้มครองและการได้มาซึ่งสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในระดับชาติและนานาชาติ ซึ่งแม้ได้บัญญัติให้ความหมายของคำว่า นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน หรือนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

ไว้อย่างชัดเจน แต่กลับให้คำนิยามไว้อย่างชัดเจนถึง บุคคล กลุ่มคน หรือหน่วยทางสังคมที่ปฏิบัติหน้าที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและปกป้องเสรีภาพขั้นพื้นฐานไว้อย่างครบถ้วน

หลักการสำคัญสองประการที่ประกอบขึ้นในปฏิญญาฉบับนี้ ได้แก่ ประการแรก หน้าที่หลักของรัฐในการดูแล ส่งเสริม และปกป้องบุคคล กลุ่มคน หรือหน่วยงานทางสังคมให้มีสิทธิทั้งในส่วนบุคคลและที่สัมพันธ์กับบุคคลอื่นในการส่งเสริมและพยายามทำให้เกิดการคุ้มครองและการได้มาซึ่งสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในระดับชาติและนานาชาติ

โดยรัฐแต่ละแห่งมีหน้าที่และความรับผิดชอบหลักในการคุ้มครอง ส่งเสริม และดำเนินการให้ได้มาซึ่งสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้งปวง นอกเหนือจากสิ่งอื่น ทั้งนี้ โดยการกำหนดขั้นตอนที่อาจจำเป็นในทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง และอื่นๆ รวมทั้งหลักประกันทางกฎหมายที่จำเป็นเพื่อกำกับให้บุคคลทุกคนภายใต้เขตอำนาจของตนสามารถเข้าถึงสิทธิและเสรีภาพเหล่านั้นได้ในทางปฏิบัติ ทั้งในส่วนบุคคลที่สัมพันธ์กับบุคคลและที่สัมพันธ์กับบุคคลอื่น โดยรัฐแต่ละรัฐควรออกกฎหมายและมาตรการเชิงบริหารและอื่นๆที่อาจจำเป็นเพื่อกำกับให้มีการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพดังที่ระบุไว้ในปฏิญญาฉบับนี้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยรัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการที่จำเป็นเพื่อให้เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจคุ้มครองบุคคลทั้งในส่วนบุคคลและส่วนที่สัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้รอดพ้นจากความรุนแรง การคุกคาม การโต้ตอบ การเลือกปฏิบัติทั้งโดยพฤตินัยและนิตินัย แรงกดดันและการกระทำโดยประการอื่น อันเป็นมาจากการแสดงออกอันชอบธรรมของกลุ่มบุคคลดังกล่าว แต่ในหลายกรณีพบว่าเจ้าหน้าที่รัฐเองกลับเป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งที่ละเมิดสิทธิของกลุ่มบุคคลเหล่านี้เสียเอง ด้วยความต้องการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมจนบ่อยครั้งกลายเป็นข้อหาที่หลักลอยจนมีอาจเชื่อถือได้ว่าการปฏิบัติตามคำสั่งในลำดับการบังคับบัญชาจะเป็นเสมือนเกราะป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่รัฐต้องรับผิดชอบต่อกลุ่มบุคคลจริงหรือไม่

อีกทั้งในส่วนกฎหมายภายในและระบบการบริหารจัดการในหลักนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ รัฐมีหน้าที่ส่งเสริมเพื่อให้พลเมืองทุกคนเกิดความเข้าใจต่อสิทธิพลเมือง การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยมาตรการดังกล่าวควรประกอบด้วย การตีพิมพ์และเผยแพร่ซึ่งกฎหมายหรือมาตรการในประเทศและเปิดโอกาสให้พลเมืองสามารถเข้าถึงเอกสารระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและรายงานของรัฐที่ส่งมอบให้หน่วยงานซึ่งจัดตั้งขึ้นตามสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนสากลของรัฐแห่งนั้นที่เป็นภาคีอยู่ รวมทั้งต้องสนับสนุนให้จัดตั้งและพัฒนาสถาบันระดับชาติที่เป็นอิสระตามความเหมาะสม เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานภายใต้เขตอำนาจของตน ประการที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ รัฐมีความรับผิดชอบในการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการสอนด้านสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการศึกษาทุกระดับและกำกับหน่วยงานซึ่งรับผิดชอบงานด้านกฎหมายให้มีเนื้อหาเรื่องสิทธิมนุษยชนในโครงการอบรมเหล่านี้ด้วย

กล่าวโดยรวมคือ รัฐมีภารกิจทุกด้านที่จะส่งเสริม ศึกษาหลักกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนทุกรูปแบบรวมทั้งการเผยแพร่ต่อสังคม การบรรจุลงในเนื้อหาการเรียนการสอนและการฝึกอบรมในกลุ่ม

รายงานการศึกษากรณีนี้க்கு่อเพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคืออย่างเป็นทางการพิจารณาต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

บุคคลที่บังคับใช้กฎหมายทั้งในส่วนนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการโดยเน้นหลักการประการสำคัญคือคุ้มครอง
บุคคลและกลุ่มบุคคลที่มีเจตจำนงในการปกป้องรักษาสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในทุกด้าน

ประการที่สอง ความหมาย สิทธิ หน้าที่ บทบาทและความคุ้มครองของทุกคนให้มีสิทธิทั้งในส่วนบุคคล
และที่สัมพันธ์กับบุคคลอื่นในระดับชาติและระดับนานาชาติ โดยให้หมายถึง การรวมกลุ่มหรือการประชุมหรือ
ชุมนุมอย่างสงบ การรวมตัว เข้าร่วม และมีส่วนร่วมกับองค์กรเอกชน สมาคมหรือกลุ่มต่างๆ รวมทั้งการสื่อสารกับ
กลุ่มองค์กรเอกชนหรือองค์กรระหว่างรัฐบาล และมีสิทธิที่จะรับทราบ ได้รับและครอบครองข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิ
มนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้งปวง รวมทั้งการเข้าถึงข้อมูลที่บ่งบอกว่ากฎหมายภายในประเทศและระบบ
ตุลาการหรือระบบบริหารใดๆ ให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเหล่านั้นอย่างไรบ้างและมีสิทธิที่จะศึกษา พุดคุย
และแสดงความเห็นต่อการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้งปวงในทางกฎหมายและทาง
ปฏิบัติ โดยผ่านวิธีการอันเหมาะสมและย่อมสามารถกระตุ้นให้สาธารณะเกิดความสนใจในประเด็นนี้ได้

ประเด็นสำคัญคือ มีสิทธิที่จะยื่นข้อวิจารณ์และข้อเสนอเพื่อปรับปรุงการทำงานให้หน่วยงานของรัฐและ
หน่วยงานและองค์กรซึ่งทำงานด้านสาธารณะ ทั้งนี้เพื่อชี้แจงให้พวกเขาเห็นว่างานในส่วนใดที่พวกเขาทำอาจเป็น
อุปสรรคหรือขัดขวางการส่งเสริม คุ้มครอง และพัฒนาให้เกิดสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน และมีสิทธิที่จะ
เข้าร่วมในกระบวนการทางกฎหมาย กระบวนการบริหารและประชาพิจารณ์และการพิจารณาคดีว่าหน่วยงาน
ดังกล่าวได้ปฏิบัติตามกฎหมายภายในและพันธกรณีระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นประเด็นเรียกร้องส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นใน
ประเทศไทยที่เกิดกับกลุ่มบุคคลหรือชาวบ้านจำนวนมากที่ต้องการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติหรือสิทธิชุมชนเพื่อ
บริหารจัดการภายใต้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องร่วมกันของคนชุมชน และในปฏิญญาดังกล่าวยังบัญญัติไว้ว่ากลุ่ม
บุคคลเหล่านี้มีสิทธิที่จะร่วมกับบุคคลอื่นเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่อต้านการละเมิดสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้น
พื้นฐานซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดโดยสงบ และทุกคนที่สิทธิสืบเนื่องกันที่จะได้รับการคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพตาม
กฎหมายภายในประเทศ โดยสามารถเปรียบเทียบได้กับสภาพปัจจุบันในประเทศภายหลังจากการมีรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และ 2550 จะสังเกตได้ว่า แม้รัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับจะได้ชื่อว่าเป็น
รัฐธรรมนูญที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรไว้อย่างมากที่สุด แต่อย่างไรก็ตามสิทธิ
ของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนหรือนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนยังมิได้รับการยอมรับถึงความมีตัวตนอย่างแท้จริงใน
ระบบกฎหมายภายในประเทศ แต่ความเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้อง เสนอ ตอรองเรื่องสิทธินั้นยังปรากฏให้เห็นเด่นชัด
มาอย่างช้านาน และยิ่งเวลาล่วงเข้ามาถึงยุคโลกาภิวัตน์ ยิ่งตอกย้ำให้เห็นถึงสถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชน
อย่างกว้างขวางในรูปแบบที่หลากหลาย ยิ่งเพิ่มอัตราและความสำคัญให้แก่กลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชนหรือนัก
ต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนมากขึ้น และทำให้เห็นถึงการป้องกันที่หละหลวมของภาครัฐอันสืบเนื่องมาจากความไม่
เข้าใจในบทบาทและแนวทางการสื่อสารของกลุ่มบุคคลดังกล่าว จนก่อให้เกิดความสูญเสียตามมาในหลายๆครั้ง
โดยในปฏิญญาดังกล่าวยังระบุให้มีสิทธิที่จะได้รับประโยชน์จากการเยียวยาอย่างมีประสิทธิภาพและได้รับการ
คุ้มครองในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิดังกล่าวด้วย

รายงานการศึกษากรณีศึกษานักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

(2) แนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน (2547)

สืบเนื่องจากการรวมตัวของสหภาพยุโรปซึ่งตระหนักในการปกป้องนักปกป้องสิทธิมนุษยชนจึงได้มีการออกแนวปฏิบัติเพื่อเป็นการยืนยันถึงการปฏิบัติตามหลักการตามที่ประกาศไว้ในธรรมนูญแห่งสหประชาชาติ ดังนั้น สหภาพยุโรปจึงได้กำหนดแนวทางอันเฉพาะเจาะจงเพื่อการพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในยุโรปและในประเทศอื่นๆ ที่มีการพัฒนาเพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชนเช่นกัน

ตามแนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักปกป้องเพื่อสิทธิมนุษยชนนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติและส่งเสริมการดำเนินงานของสหภาพยุโรปในประเด็นดังกล่าว อีกทั้งสหภาพยุโรปสามารถใช้ข้อเสนอแนะนี้ในการติดต่อสัมพันธ์กับประเทศที่สามทุกระดับรวมทั้งเวทีสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศด้วย โดยในเนื้อหาของแนวปฏิบัติดังกล่าวได้ให้คำนิยามไว้อย่างชัดเจนถึงความหมายของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนว่า หมายรวมถึงบุคคล กลุ่ม และหน่วยงานทางสังคมซึ่งส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับทางสากล นักปกป้องสิทธิมนุษยชนมุ่งส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิทางพลเรือนและการเมือง รวมทั้งส่งเสริม คุ้มครองและทำให้ได้มาซึ่งสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม นักปกป้องสิทธิมนุษยชนยังส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของสมาชิกกลุ่มต่างๆ อย่างเช่น ชุมชนพื้นเมือง นิยามในที่นี้ไม่รวมถึงบุคคลหรือกลุ่มซึ่งกระทำการหรือส่งเสริมความรุนแรง

รวมทั้งมีบทอรัญภพถึงการสนับสนุนหลักการตามที่ปรากฏในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและความรับผิดชอบของบุคคล กลุ่ม และหน่วยงานทางสังคมเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับทางสากล เพราะแม้ว่างานส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนจะเป็นหน้าที่ของรัฐก็ตาม อย่างไรก็ตาม งานนักปกป้องสิทธิมนุษยชนมักเกี่ยวข้องกับการวิจารณ์นโยบายและการปฏิบัติงานของรัฐบาลซึ่งรัฐบาลไม่ควรมองการกระทำเช่นนี้ในแง่ลบแต่ควรส่งเสริมให้มีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นและถกเถียงกันอย่างเสรีมากกว่า และเมื่องานของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนมีบทบาทมากขึ้นทำให้นักปกป้องสิทธิมนุษยชนตกเป็นเป้าของการโจมตีและละเมิดสิทธิมนุษยชนของพวกเขามากยิ่งขึ้น

ในส่วนแนวปฏิบัติที่สหภาพยุโรปมองว่าสามารถกระทำได้ต่อการปกป้องและส่งเสริมนักปกป้องสิทธิมนุษยชนได้โดยการจำแนกวิธีการและช่องทางตามบริบทของนโยบายรวมทั้งกิจการด้านการต่างประเทศและความมั่นคงของประเทศนั้น ซึ่งสามารถแบ่งได้ ดังนี้

(ก) การกำกับ ดูแล และการประเมินผล โดยหัวหน้าคณะผู้แทนทูตของสหภาพยุโรป ต้องทำรายงานตามระยะเวลาเกี่ยวกับสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศนั้นๆ โดยคำนึงถึงว่ากรอบการปกป้องของสถาบัน นิติบัญญัติ ตุลาการ และบริหารหรือมาตรการที่เหมาะสมอื่นๆ สามารถพัฒนาให้รัฐนำมาใช้เพื่อคุ้มครองบุคคลให้พ้นจากความรุนแรง คุกคาม การตอบโต้และการเลือกปฏิบัติได้

(ข) บทบาทของคณะผู้แทนทางการทูตสหภาพยุโรปในการส่งเสริมและคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน เนื่องจากนักปกป้องสิทธิมนุษยชนมักจะจัดให้มีการนำนโยบายและหลักการระหว่างประเทศไปใช้ใน

รายงานการศึกษากรณีศึกษาต่อสู้อันตรายต่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

บริบทของแต่ละประเทศได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น จึงควรจัดให้มีการปรึกษาหารือกับนักปกป้องสิทธิมนุษยชนอย่าง
เหมาะสมโดยการประสานงาน การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และควรแสดงการยอมรับอย่างเปิดเผยและอาจเข้า
ร่วมสังเกตการณ์การพิจารณาคดีต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชนได้

(ค) ส่งเสริมความเคารพต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในประเทศที่สามและเวทีพหุภาคี โดย
สหภาพยุโรปวางบทบาทในการกระตุ้นให้ประเทศที่สามปฏิบัติตามพันธกรณีในการเคารพสิทธิของนักปกป้องสิทธิ
มนุษยชน และคุ้มครองให้พวกเขาปลอดภัยจากการถูกทำร้ายและคุกคามจากตัวการที่ไม่ใช่รัฐ

(ง) สนับสนุนแนวปฏิบัติพิเศษของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนรวมทั้งผู้แทนพิเศษด้านสิทธิมนุษยชน
เนื่องจากเพราะความเป็นอิสระและความเป็นกลางขององค์กรดังกล่าว และความสามารถที่จะดำเนินการและ
แสดงความเห็นต่อด้านการละเมิดสิทธิของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนทั่วโลก โดยสหภาพยุโรปอาจสนับสนุนให้รัฐ
ต่างๆ อนุญาตโดยหลักการเมื่อมีคำขอจากแนวปฏิบัติพิเศษสหประชาชาติเพื่อเข้าเยี่ยมรื้อฟื้นโดยผ่านช่องทางคณะ
ผู้แทนการทูตของสหภาพยุโรป เป็นต้น

(จ) การสนับสนุนเชิงปฏิบัติเพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการของประชาคม
ยุโรปและรัฐภาคีซึ่งมุ่งส่งเสริมการพัฒนากระบวนการและสถาบันทางประชาธิปไตย รวมทั้งการส่งเสริมและ
คุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศกำลังพัฒนาด้วย ทั้งนี้ อาจมีการจัดตั้งเครือข่ายนักปกป้องสิทธิมนุษยชนระดับ
สากล รวมทั้งการส่งเสริมการประชุมของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนด้วย

(ฉ) บทบาทของคณะทำงานสภา โดยกำหนดให้คณะทำงานด้านสิทธิมนุษยชนของสภาจะกำกับ
ดูแลการดำเนินงานและการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติเพื่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน โดยการส่งเสริมให้ประเด็นนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของนโยบายและแนวปฏิบัติของยุโรป เปิดโอกาสให้มีการทบทวนการดำเนินงานตามแนวปฏิบัติดังกล่าว
เป็นระยะๆ และรายงานให้สภาทราบโดยผ่านคณะกรรมการการเมืองและความมั่นคงและคณะผู้แทนถาวรตาม
ความเหมาะสมโดยระบุถึงความก้าวหน้าที่เกิดขึ้นในแต่ละปีของการปฏิบัติตามแนวในการปฏิบัติกัน

(3) ยุทธศาสตร์เพื่อการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนสำหรับประเทศ
ไทย¹ (2553/อยู่ระหว่างการทบทวน)

คณะผู้แทนสหภาพยุโรปประจำประเทศไทยและในประเทศอื่นๆ ที่สหภาพยุโรปดำเนินความสัมพันธ์
ทางการทูตมีบทบาทสำคัญในการนิยามแนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศที่ตน
ปฏิบัติงาน โดยมีหน้าที่โดยตรงที่จะสนับสนุนนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนที่เผชิญความเสี่ยง เช่นเดียวกับการทำงาน
ของกลไกสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติและคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเพื่อพัฒนาศักยภาพและกรอบ
กฎหมายของประเทศด้านการปกป้องและความปลอดภัยของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน²

¹ โปรดดูตัวอย่างยุทธศาสตร์ฯ สำหรับประเทศเนปาล : ภาคผนวก 2

² <http://protectionline.org/files/2012/08/The-Recommendations%E2%80%90Implementation-Strategy-Phase-One.pdf>

รายงานการศึกษากรณีนี้க்குเพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

สืบเนื่องจากช่องว่างระหว่างการบัญญัติแนวปฏิบัติฯ และการนำแนวปฏิบัติฯ ดังกล่าวไปใช้งานจริง สหภาพยุโรปจึงได้กำหนดให้ตัวแทนทางการทูตในแต่ละประเทศกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการปฏิบัติตาม โดยมาก มักมีภาคประชาสังคมเป็นส่วนสำคัญในการรวบรวมข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการร่างยุทธศาสตร์

3.2 หลักการในพิจารณาคดีที่เป็นธรรมของกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาล

หลักการในพิจารณาคดีที่เป็นธรรมนั้น เป็นหลักการที่มีกฎหมายรองรับไว้ทั้งกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง หรือ แม้แต่กฎหมายภายในประเทศ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นต้น แบ่งเป็น

3.2.1 สิทธิก่อนการพิจารณาคดี

(1) สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 11 บัญญัติว่า (1) ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญามี สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาเปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันบรรดาที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดี

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 บัญญัติว่า” บุคคลซึ่งต้องหาว่า กระทำความผิดอาญาต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 39 วรรค 2 บัญญัติว่า ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

(2) สิทธิที่จะไม่ถูกจับกุมคุมขังโดยพลการ

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 9 กล่าวว่าบุคคลใดจะถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศไปต่างถิ่นโดย พลการไม่ได้

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 9 บัญญัติว่า

- บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยของร่างกายบุคคลจะถูกจับหรือควบคุมโดยอำเภอใจ มิได้ บุคคลจะถูกกลั่นแกล้งหรือทารุณกรรมโดยเหตุและโดยเป็นไปตามกระบวนการที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย
- ในขณะที่จับกุม บุคคลใดที่ถูกจับกุมจะต้องได้รับแจ้งถึงเหตุผลในการจับกุม และจะต้องได้รับแจ้งถึงข้อหา ที่ถูกจับกุมโดยพลัน

รายงานการศึกษากรณีนี้க்குเพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

- บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือควบคุมตัวในข้อหาทางอาญา จะต้องถูกนำตัวโดยพลันไปยังศาล หรือเจ้าหน้าที่อื่นที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะใช้อำนาจทางตุลาการและจะต้องมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีภายในเวลาอันสมควร หรือได้รับการปล่อยตัวไป มิให้ถือเป็นหลักทั่วไปว่าจะต้องควบคุมบุคคลที่รอการพิจารณาคดี แต่ในการปล่อยตัว อาจกำหนดให้มีการประกันว่าจะกลับมาปรากฏตัวในการพิจารณาคดี ในขั้นตอนอื่นของการพิจารณา และจะมาปรากฏตัวเพื่อการบังคับตามคำพิพากษา เมื่อถึงวาระนั้น

- บุคคลใดถูกลิดรอนเสรีภาพโดยการจับกุมหรือการควบคุม มีสิทธินำคดีขึ้นสู่ศาล เพื่อให้ศาลตัดสินโดยไม่ชักช้าถึงความชอบด้วยกฎหมายของการควบคุมผู้นั้นและหากการควบคุมไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ให้ศาลมีคำสั่งปล่อยตัวไป

- บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือถูกควบคุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทน
หมายจับหรือหมายขังบุคคลจะออกได้ต่อเมื่อ

(1) มีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดอาญาร้ายแรงที่มีอัตราโทษตามที่
กฎหมายบัญญัติ

(2) มีหลักฐานตามสมควรว่า ผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดอาญา และมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นจะ
หลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่นด้วย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 32 บัญญัติว่า “การจับและการคุมขังบุคคล จะกระทำมิได้
เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล ”

นอกจากกติการะหว่างประเทศและรัฐธรรมนูญได้รับรองสิทธิดังกล่าวไว้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความอาญา มาตรา 92 และมาตรา 78 ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิประชาชนในการจับกุมและค้นไว้ดังนี้

“มาตรา 92 ห้ามมิให้ค้นในที่รโหฐานโดยไม่มีหมายค้นหรือคำสั่งของศาล เว้นแต่พนักงานฝ่ายปกครอง
หรือตำรวจเป็นผู้ค้น และในกรณีดังต่อไปนี้

- เมื่อมีเสียงร้องให้ช่วยมาจากข้างในที่รโหฐาน หรือมีเสียง หรือพฤติการณ์อื่นใดอันแสดงได้ว่ามี
เหตุร้ายเกิดขึ้นในที่รโหฐานนั้น

- เมื่อปรากฏความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำลงในที่รโหฐาน

- เมื่อบุคคลที่ได้กระทำความผิดซึ่งหน้า ขณะที่ถูกไล่จับหนีเข้าไปหรือมีเหตุอันแน่นแฟ้นควร
สงสัยว่าได้เข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ในที่รโหฐานนั้น

- เมื่อมีพยานหลักฐานตามสมควรว่าสิ่งของที่มิใช่เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิด
หรือได้ใช้หรือมิใช่เพื่อจะใช้ในการกระทำความผิด หรืออาจเป็นพยานหลักฐานพิสูจน์การกระทำความผิดได้ซ่อน
หรืออยู่ในนั้น ประกอบทั้งต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าเนื่องจากการเน้นซ้ำกว่าจะเอาหมายค้นมาได้สิ่งของนั้นจะถูก
โยกย้ายหรือทำลายเสียก่อน

- เมื่อที่รโหฐานนั้นผู้จะต้องถูกจับเป็นเจ้าบ้าน และการจับนั้นมิใช่หมายจับตามมาตรา 78

รายงานการศึกษากรณีนี้க்குเพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคืออย่างเป็นทางการกระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

การใช้อำนาจตาม (4) ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจผู้ค้นส่งมอบสำเนาบันทึกการตรวจค้นและบัญชีทรัพย์สิน ที่ได้จากการตรวจค้น รวมทั้งจัดทำบันทึกแสดงเหตุผลที่ทำให้ สามารถเข้าค้นได้ เป็นหนังสือให้ไว้แก่ผู้ครอบครองสถานที่ที่ถูกตรวจค้น แต่ถ้าไม่มีผู้ครอบครองอยู่ ณ ที่นั้น ให้ส่งมอบหนังสือดังกล่าวแก่บุคคลเช่นว่านั้นในทันทีที่กระทำได้ และบรรยายสาเหตุและผลการตรวจค้นเป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไป”

“มาตรา 78 พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใดโดยไม่มีหมายจับหรือคำสั่งของศาลนั้นไม่ได้ เว้นแต่

- เมื่อบุคคลนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้าดังได้บัญญัติไว้ในมาตรา 80
- เมื่อพบบุคคลโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นน่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดภัยอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น โดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำความผิด
- เมื่อมีเหตุที่จะออกหมายจับบุคคลนั้นตามมาตรา 66 (2) แต่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่ไม่อาจขอให้ศาลออกหมายจับบุคคลนั้นได้
- เป็นการจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือจะหลบหนีในระหว่างถูกปล่อยชั่วคราวตามมาตรา 117”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 59 บัญญัติว่า “ศาลจะออกคำสั่งหรือหมายจับ หมายค้นหรือหมายขัง ตามที่ศาลเห็นสมควรหรือโดยมีผู้ร้องขอก็ได้

ในกรณีที่มีผู้ร้องขอเป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจต้องเป็นพนักงานฝ่ายปกครองตั้งแต่ระดับสามหรือตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ชั้นร้อยตำรวจตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป

ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนซึ่งมีเหตุอันควรโดยผู้ร้องขอไม่อาจไปพบศาลได้ ผู้ร้องขออาจร้องขอต่อศาลทางโทรศัพท์โทรสารหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นที่เหมาะสมเพื่อขอให้ศาลออกหมายจับหรือหมายค้นก็ได้ในกรณีเช่นว่านี้เมื่อศาลสอบถามจนปรากฏว่ามีเหตุที่ออกหมายจับหรือหมายค้นได้ตามมาตรา 59/1 และมีคำสั่งให้ออกหมายนั้นแล้วให้จัดส่งสำเนาหมายเช่นว่านี้ไปยังผู้ร้องขอ โดยทางโทรสารสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่น

เมื่อได้มีการออกหมายตามวรรคสามแล้วให้ศาลดำเนินการให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการขอหมายมาพบศาลเพื่อสาบานตัวโดยไม่ชักช้าโดยจดบันทึกถ้อยคำของบุคคลดังกล่าวและลงลายมือชื่อของศาลผู้ออกหมายไว้ หรือจะใช้เครื่องบันทึกเสียงก็ได้โดยจัดให้มีการถอดเสียงเป็นหนังสือและลงลายมือชื่อของศาลผู้ออกหมาย บันทึกที่มีการลงลายมือชื่อรับรองดังกล่าวแล้ว ให้เก็บไว้ในสารบบของศาล หากความปรากฏต่อศาลในภายหลังว่าได้มีการออกหมายไปโดยฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ศาลอาจมีคำสั่งให้เพิกถอนหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงหมายเช่นนั้นได้ ทั้งนี้ ศาลจะมีคำสั่งให้ผู้ร้องขอจัดการแก้ไขเพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องตามที่เห็นสมควรก็ได้”

รายงานการศึกษากรณีนี้க்குเพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคืออย่างเป็นทางการกระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

การที่รัฐธรรมนูญได้วางหลักเกณฑ์ในการจับกระทำผิดต่อเมื่อมีหมายของศาลเป็นการยกเลิกอำนาจในการ
ออกหมายจับ หมายขังของพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจชั้นผู้ใหญ่ที่มีมาแต่เดิม เป็นการให้อำนาจศาลในการ
ตรวจสอบการใช้อำนาจอีกชั้นหนึ่ง

โดยสรุปแล้ว การจับกุมคุมขังบุคคลจะกระทำไม่ได้ เว้นแต่เป็นการจับหรือคุมขังภายในเงื่อนไข ดังนี้

- (ก) มีคำสั่งหรือหมายของศาล
- (ข) กระทำความผิดซึ่งหน้า
- (ค) มีเหตุจำเป็นอย่างอื่นให้จับได้ โดยมีเหตุจำเป็นนั้นจะต้องเป็นเหตุจำเป็นที่กฎหมายบัญญัติให้
จับและคุมขังโดยไม่มีหมาย

การค้นในที่รโหฐานจะกระทำไม่ได้ เว้นแต่เป็นการค้นภายในใต้เงื่อนไขต่อไปนี้

- (ก) มีคำสั่งหรือหมายของศาล
- (ข) มีเหตุให้ค้นได้โดยไม่ต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาล

(3) สิทธิได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับ

กติการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิพลเมือง ข้อ 9 ช้อย่อยที่ 2 บัญญัติว่า ในขณะที่จับกุม
บุคคลใดที่ถูกจับกุมจะต้องได้รับแจ้งถึงเหตุผลในการจับกุม และจะต้องได้รับแจ้งถึงข้อหาที่ถูกจับกุมโดยพลัน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 237 บัญญัติว่า ในคดีอาญาผู้ถูกจับจะต้องได้รับการแจ้ง
ข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับ โดยไม่ชักช้า

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 บัญญัติว่า เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียกหรือส่งตัวมา หรือ
เข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหา ให้ถามชื่อตัว
ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิด และแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่
กล่าวหาว่าผู้ต้องหา ได้กระทำความผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบ

การแจ้งข้อหาตามวรรคหนึ่งจะต้องมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดตามข้อหา

จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้ไม่เพียงแต่แจ้งข้อกล่าวหา แต่ให้แจ้งรายละเอียดของการจับด้วย เป็น
การคุ้มครองผู้ต้องหาคดีอาญามากขึ้น ผู้ต้องหาจะได้ทราบว่าพนักงานสอบสวนกำลังสอบสวนในเรื่องอะไรและ
ควรจะให้การอย่างไร

(4) สิทธิการได้รับโอกาสแจ้งญาติทราบในโอกาสแรก

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7/1 บัญญัติว่า ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือ
ขังมีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการถูกจับกุมและ
สถานที่ถูกควบคุมในโอกาสแรก

รายงานการศึกษากรณีนี้க்குเพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

ในสิทธิการได้รับโอกาสแจ้งญาติทราบในโอกาสแรกเป็นการรับรองสิทธิในการติดต่อญาติหรือผู้ที่ไว้วางใจ
เป็นหลักประกันในการอำนวยความสะดวกให้ผู้ต้องหา เพราะผู้ต้องหาอาจขอความช่วยเหลือจากญาติในการ
ต่อสู้คดี ติดต่อทนายความ และเป็นหลักประกันว่าผู้ต้องหาจะไม่ถูกละเมิดสิทธิจากผู้จับกุมหรือสอบสวน อาทิ
การข่มขู่ หรือการซ้อมให้รับสารภาพ

(5) สิทธิได้รับการแจ้งสิทธิ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7/1 บัญญัติว่า ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือ
ขังมีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการถูกจับกุมและ
สถานที่ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรกและให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาสิทธิดังต่อไปนี้ด้วย

- (ก) พบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัว
- (ข) ให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน
- (ค) ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้ตามสมควร
- (ง) ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย

ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งรับมอบตัวถูกจับ หรือผู้ต้องหาที่มีหน้าที่แจ้งให้ผู้ถูกจับ
หรือผู้ต้องหานั้นทราบในโอกาสแรกถึงสิทธิตามวรรคหนึ่ง

(6) สิทธิให้การหรือไม่ให้การในชั้นสอบสวน

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 บัญญัติว่า “ในการพิจารณาคดีอาญา บุคคลซึ่งต้องหว่ากระทำความผิดย่อมมีสิทธิที่จะได้รับหลักประกันขั้นต่ำดังต่อไปนี้โดยเสมอภาค (ข) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้เปิดเผยความเป็นปรปักษ์ต่อตนเอง หรือให้รับสารภาพผิด”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 วรรคสอง บัญญัติว่า “ในกรณีที่พนักงานเป็นผู้จับ
ต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกจับกุมทราบ หากมีหมายจับให้แสดงต่อผู้ถูกจับ พร้อมทั้งแจ้งด้วยว่า ผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะ
ไม่ให้การหรือให้การก็ได้และถ้อยคำของผู้ถูกจับนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้.....”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/4 บัญญัติว่า “(1) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่
ให้การก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้”

(7) สิทธิการได้รับการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7/1 บัญญัติว่าให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่มีสิทธิดังต่อไปนี้
ด้วย (4) ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็วเมื่อเกิดการเจ็บป่วย

(8) สิทธิที่จะถูกนำตัวไปศาลภายใน 48 ชั่วโมง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคสาม บัญญัติว่า ในกรณีที่ผู้ถูกจับไม่ได้รับการ
ปล่อยชั่วคราว และมีเหตุจำเป็นเพื่อทำการสอบสวน หรือการฟ้องคดีให้นำตัวผู้ถูกจับไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมง

นับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับถูกนำตัวไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนตามมาตรา 83 เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุ
จำเป็นอย่างอื่นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ โดยให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลขอหมายขัง
ผู้ต้องหาไว้ ให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวน
หรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็น หรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาเพื่อประกอบการพิจารณาก็ได้

ในกรณีความผิดอาญาที่ได้กระทำลงมียัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท
หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียว มีกำหนดไม่เกินเจ็ดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่าหกเดือนแต่ไม่ถึงสิบปี หรือปรับเกินกว่าห้าร้อย
บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติดๆกันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวัน และรวมกัน
ทั้งหมดต้องไม่เกินสี่สิบแปดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ศาลมี
อำนาจสั่งขังหลายครั้งติดๆกันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวันและรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินแปดสิบสี่วัน

ในกรณีตามวรรคหกเมื่อศาลสั่งขังครบสี่สิบแปดวันแล้วหากพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนยื่นคำ
ร้องต่อศาลเพื่อขอขังต่อไปอีกโดยอ้างเหตุจำเป็น ศาลจะสั่งขังต่อไปได้ก็ต่อเมื่อพนักงานอัยการหรือพนักงาน
สอบสวนได้แสดงถึงเหตุจำเป็น และนำพยานหลักฐานมาให้ศาลไต่สวนจนเป็นที่พอใจแก่ศาล

ในการไต่สวนตามวรรคสามและวรรคเจ็ด ผู้ต้องหาที่มีสิทธิแต่งตั้งทนายความเพื่อแถลงข้อคัดค้านและซักถาม
พยาน ถ้าผู้ต้องหาไม่มีทนายความเนื่องจากยังไม่มี การปฏิบัติตามมาตรา 134/1 และผู้ต้องหาร้องขอให้ศาลตั้ง
ทนายความนั้นมีสิทธิได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 134/1 และผู้ต้องหาร้องขอให้ศาลตั้ง
ทนายความให้โดยทนายความนั้นมีสิทธิได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 134/1 วรรคสาม
โดยอนุโลม

(9) สิทธิที่จะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

กติการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองข้อ 9 บัญญัติว่า "มิให้ถือเป็นหลักทั่วไป
ว่าจะต้องคุมขังบุคคลผู้อยู่ระหว่างพิจารณาคดีหากแต่ควรปล่อยชั่วคราวโดยอาจมีหลักประกันว่าจะกลับมาปรากฏ
ตัวในการพิจารณาคดีหรือในกรณีจำเป็นตามโอกาสหรือมารับการบังคับคดีตามคำพิพากษานั้นก็ได้"

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 40 บัญญัติว่า "ในคดีอาญาผู้ต้องหาจำเลยมีสิทธิ
ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว"

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวหรือการประกันตัวไว้
โดยการประกันตัวนั้นทำได้ตั้งแต่ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวจนกว่าคดีจะถึงที่สุด การปล่อยชั่วคราวตามประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามี 3 วิธี ดังนี้คือ

รายงานการศึกษากรณีนี้க்குเพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

(9.1) การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกัน

การปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวโดยไม่ต้องทำสัญญาประกันไว้ต่อเจ้าพนักงานหรือศาล
เพียงแต่สาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะมาตามนัดหรือหมายเรียกเท่านั้นการปล่อยชั่วคราววิธีนี้ใช้เฉพาะคดีความผิด
ที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี

(9.2) การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน

การปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยไปชั่วคราวโดยผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือบุคคลอื่นผู้มีประโยชน์
เกี่ยวข้องลงชื่อทำสัญญาประกัน ในสัญญาประกันจะต้องมีข้อความให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวหรือผู้ประกันแล้วแต่กรณี
จะต้องปฏิบัติตามนัดหรือหมายเรียกของเจ้าพนักงานหรือศาลผู้ให้ประกันและเมื่อผิดสัญญาจะใช้เงินจำนวนที่ระบุ
ไว้ การปล่อยวิธีนี้ใช้บังคับในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 5 ปีขึ้นไป

(9.3) การปล่อยชั่วคราวโดยไม่มีประกันและหลักประกัน

การปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวโดยมีสัญญาประกันพร้อมด้วยหลักประกันซึ่งผู้ร้องขอ
ประกันจัดหาหลักประกันมี 3 ชนิดคือ³ (1) เงินสดมาวาง (2) มีหลักทรัพย์อื่นมาวาง (3) มีบุคคลมาเป็น
หลักประกัน โดยแสดงหลักทรัพย์ การปล่อยชั่วคราวโดยวิธีนี้ใช้บังคับในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 5 ปีขึ้นไป

(10) สิทธิที่จะพบทนายความเป็นการเฉพาะตัว

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7/1 บัญญัติว่า “ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือ
ยังมีสิทธิ (1) พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 8 (3) บัญญัติว่า “ปรึกษาทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็น
ทนายความเป็นการเฉพาะตัว

(11) สิทธิที่จะได้รับการเยี่ยมตามสมควร

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7/1 บัญญัติว่า “ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือ
ยังมีสิทธิ(3) ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อญาติตามสมควร “

(12) สิทธิที่จะให้ทนายความหรือบุคคลอื่นเข้าฟังการสอบสวน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7/1 บัญญัติว่า “ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือ
ยังมีสิทธิ (2) ให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/3 บัญญัติว่า “ผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่ง
ตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้

³ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 112

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/4 บัญญัติว่า ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่า (2) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้

(13) สิทธิที่จะให้รัฐจัดหาทนายความให้

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 (ง) บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะมีผู้ช่วยเหลือทางกฎหมาย ซึ่งมีการแต่งตั้งขึ้นโดยปราศจากค่าตอบแทน ในกรณีนี้บุคคลนั้นไม่สามารถรับภาระในการจ่ายค่าตอบแทน”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/1 บัญญัติว่า ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต หรือในคดีที่ผู้ต้องหาอายุไม่เกินสิบแปดปี ในวันที่พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหา ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้

ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการทนายความ ให้รัฐจัดหาทนายความให้

การจัดหาทนายความตามวรรคสอง ให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง และให้ทนายความที่รัฐจัดหาให้ได้รับเงินรางวัล และค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

เมื่อได้จัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาตามวรรคหนึ่ง วรรคสอง หรือวรรคสามแล้ว ในกรณีจำเป็นเร่งด่วน หากทนายความไม่อาจมาพบผู้ต้องหาได้ โดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องให้พนักงานสอบสวนทราบ หรือแจ้งแต่ไม่มาพบผู้ต้องหาภายในเวลาอันสมควร ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวน ผู้ต้องหาไปได้โดยไม่ต้องรอทนายความ แต่พนักงานสอบสวนต้องบันทึกเหตุอันไว้วางใจในสำนวนการสอบสวนด้วย

3.2.2 สิทธิระหว่างการพิจารณาคดี

(1) สิทธิมีล่ามหรือรัฐจัดหาล่ามให้เมื่อไม่สามารถพูดหรือเข้าใจภาษาไทยหรือหูหนวกหรือเป็นใบ้

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14. บัญญัติว่าสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากล่ามโดยไม่คิดมูลค่า หากไม่สามารถเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้ในศาลได้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 ทวิ บัญญัติว่า ในกรณีที่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย หรือพยานไม่สามารถพูดหรือได้ยิน หรือสื่อความหมายได้และไม่มีล่ามภาษามือ ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลจัดหาล่ามภาษามือให้ หรือจัดให้ถาม ตอบ หรือสื่อความหมายโดยวิธีอื่นที่เห็นสมควร

(2) สิทธิให้การหรือไม่ให้การต่อศาล

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 บัญญัติว่า ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ในวันไต่สวนมูลฟ้อง ให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป เมื่อศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงแล้วให้อ่านและอธิบายฟ้องให้ฟัง และถามว่าได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การก็ให้ศาลจดรายงานไว้ และดำเนินการต่อไป

จำเลยไม่มีอำนาจนำพยานมาสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่ทั้งนี้ ไม่เป็นการตัดสิทธิในการที่จำเลยจะมีทนายมาช่วยเหลือ

ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ ศาลมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องลับหลังจำเลย ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป กับแจ้งวันนัดไต่สวนให้จำเลยทราบ จำเลยจะมาฟังการไต่สวนมูลฟ้อง โดยตั้งทนายให้ซักค้านพยานโจทก์ด้วยหรือไม่ก็ได้ หรือจำเลยจะไม่มา แต่ตั้งทนายมาซักค้านพยานโจทก์ก็ได้ ห้ามมิให้ศาลถามคำให้การจำเลย และก่อนที่ศาลประทับฟ้องมิให้ถือว่าจำเลยอยู่ในฐานะเช่นนั้น

(3) สิทธิได้รับทราบคำฟ้องและได้รับการอธิบายฟ้องจากศาล

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสองบัญญัติว่า “เมื่อโจทก์หรือทนายโจทก์ และจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลแล้วและศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงให้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังและถามว่าได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้างคำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การ ก็ให้ศาลจดรายงานไว้และดำเนินการพิจารณาต่อไป”

(4) สิทธิได้รับการพิจารณาต่อหน้า

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาต่อหน้าบุคคลนั้น “

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 บัญญัติว่า การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

(5) สิทธิได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม

(5.1) การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 10 กำหนดว่า ทุกคนมีสิทธิโดยเสมอภาคเต็มทีในอันที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระและเที่ยงธรรมในการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของตนและการกระทำผิดอาชญาใดๆที่ตนถูกกล่าวหา

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 บัญญัติว่า “บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเปิดเผยและเป็นธรรมโดยคณะตุลาการซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคแรก บัญญัติว่า “การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

(5.2) การพิจารณาตัวอย่างรวดเร็ว กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 9 บัญญัติว่า “บุคคลใดที่ถูกจับกุมหรือควบคุม มีสิทธิภาคีขึ้นสู่ศาลเพื่อให้ศาลตัดสินโดยไม่ชักช้า”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 8 บัญญัติว่า “นับแต่เวลาที่ยื่นฟ้องแล้วจำเลยมีสิทธิดังต่อไปนี้ (1) ได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม “

(5.3) การพิจารณาอย่างเป็นธรรม ปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 10 กำหนดว่าทุกคนมีสิทธิโดยเสมอภาคเต็มที่ในอันที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระและเที่ยงธรรม
กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 9 บัญญัติว่า

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 40 (7) บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 8 บัญญัติว่า “นับแต่เวลาที่ยื่นฟ้องแล้วจำเลยมีสิทธิดังต่อไปนี้ (1) ได้รับการพิจารณาคดีด้วยความเป็นธรรม”

(6) สิทธิการได้รับการพิจารณาคดีของศาลอย่างเป็นธรรมโดยผู้พิพากษาที่นั่งครบองค์คณะ

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 26 บัญญัติว่า ภายใต้บังคับมาตรา 25 ในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลชั้นต้น นอกจากศาลแขวงและศาลยุติธรรมอื่นซึ่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลนั้นกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองคนและต้องไม่เป็นผู้พิพากษาประจำศาลเกินหนึ่งคนจึงเป็นองค์คณะที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งหรือคดีอาญาทั้งปวง

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 27 ในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค หรือศาลฎีกา ต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสามคนจึงเป็นองค์คณะที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้

(7) สิทธิในการเข้าถึงความช่วยเหลือทางกฎหมายจะต้องมีประสิทธิภาพ

ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14(3ง) ประกอบกับมาตรา 173 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดไว้ว่าประเภทของคดีที่ศาลต้องจัดหาทนายความให้แก่จำเลยหรือจำเลยอาจร้องขอให้มีทนายความได้ ทั้งนี้ การกำหนดดังกล่าวขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของบทกำหนดโทษในคดีนั้นๆ เช่น คดีที่มีโทษประหารชีวิตหรือคดีที่จำเลยอายุไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ เป็นต้น เพราะศาลต้องคำนึงถึงพฤติการณ์แวดล้อม เหตุภาวะรอบตัวจำเลยและความไม่เข้าใจถึงข้อกฎหมายในการจัดหาทนายความให้แก่จำเลยนั้นๆ แต่แท้จริงแล้วสิทธิในการเข้าถึงความช่วยเหลือทางกฎหมายนั้นต้องเกิดขึ้นแก่บุคคลทุกฝ่ายที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และต้องเกิดขึ้นในทุกกระบวนการเช่น ขั้นตอนการสอบสวน ขั้นสอบสวน ขั้นพิจารณาคดี และขั้นภายหลังจากที่การพิจารณาคดีได้เสร็จสิ้นลง จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอันแท้จริงของคู่ความ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจำเลยในกระบวนการยุติธรรมที่พึงมีพึงได้

(8) สิทธิที่จะถามพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตนและขอให้หมายเรียกพยานฝ่ายตนมาซักถามภายใต้เงื่อนไขเดียวกับพยานฝ่ายตรงข้ามของตน

ตามกติกาว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 (3จ) ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประกอบกับมาตรา 212 มาตรา 233 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และมาตรา 116 มาตรา 117 และมาตรา 118 กำหนดลำดับการซักถามพยานและข้อกำหนดในการที่โจทก์หรือจำเลยจะนำพยานเข้าสืบในชั้นพิจารณาของศาล

(9) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้ให้การปรักปรำตนเองหรือรับสารภาพผิด

ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 (3 ข) ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 165 และมาตรา 172 กำหนดให้ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องและชั้นพิจารณาของศาลไม่สามารถบังคับหรือเกลี้ยกล่อมให้จำเลยรับสารภาพได้ว่ากระทำความผิดจริง โดยหากจำเลยไม่ประสงค์จะให้การหรือไม่ให้การอย่างใดในชั้นไต่สวนมูลฟ้องก็เพียงแต่ให้ศาลบันทึกไว้เท่านั้น และในชั้นสอบสวนเองก็มีบทบัญญัติในลักษณะดังกล่าวกำหนดไว้เช่นกันถึงการยอมรับโดยสมัครใจของผู้ถูกจับกุมแม้ผู้ที่ถูกจับกุมจะไม่ให้การใดเลยก็เป็นสิทธิที่ผู้จับกุมต้องยอมรับ

(10) สิทธิที่จะไม่ถูกลงโทษจากกฎหมายย้อนหลังและหลักการไม่ลงโทษหากปราศจากกฎหมายรองรับในขณะกระทำความผิด (nullumcrimen sine lege)

ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 15 (1) ประกอบกับมาตรา 2 ประมวลกฎหมายอาญา กำหนดว่าบุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายและถ้าตามบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติในภายหลังการกระทำเช่นนั้นไม่เป็นความผิดต่อไปให้ผู้ที่ได้กระทำการนั้นพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิดและถ้าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้วก็ให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำ

3.2.3 สิทธิภายหลังการพิจารณาคดี

(1) บุคคลทุกคนที่ถูกลงโทษในความผิดอาญาย่อมมีสิทธิที่จะอุทธรณ์การลงโทษและคำพิพากษาต่อศาลสูงให้พิจารณาทบทวนอีกครั้ง

ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14(5) ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 193 มาตรา 193 ทวิ มาตรา 195 มาตรา 216 มาตรา 218 มาตรา 219 มาตรา 219 ทวิ และมาตรา 220 กำหนดหลักการ ขั้นตอนและข้อกำหนดในการใดที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะดำเนินการอุทธรณ์หรือฎีกาต่อศาลสูงในคดีอาญา ซึ่งหลักการในการเสนอเรื่องต่อศาลสูงในส่วนคดีอาญานั้นย่อมมีความยุ่งยากซับซ้อนที่ต้องพิจารณามากกว่าในคดีแพ่ง เนื่องจากในคดีอาญาต้องมีการพิจารณาถึงบทกำหนดโทษที่

ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษไว้ โดยมีการจำกัดสิทธิการอุทธรณ์ฎีกาทั้งในประเด็นข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ทั้งนี้
เพื่อการคุ้มครองสิทธิของฝ่ายที่ถูกลงโทษ คือจำเลยว่ามีให้ต้องรับโทษหนักขึ้นโดยไม่ผ่านเงื่อนไขหรือการกลั่นกรอง
ในชั้นศาล

(2) บุคคลมีสิทธิที่จะเรียกร้องการชดเชยจากการถูกละเมิดสิทธิในความยุติธรรม

ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 (7) เนื่องจากประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้กำหนดบทบัญญัติในลักษณะนี้ไว้อย่างชัดเจน แต่มีปรากฏในหลักกฎหมายว่า
ด้วยละเมิดในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และในกฎหมายระดับพระราชบัญญัติอีกหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติ
ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ซึ่งกำหนดให้ผู้เสียหายใน
คดีอาญาและจำเลยในคดีอาญาที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วว่าบริสุทธิ์สามารถร้องขอต่อกระทรวงยุติธรรม
ขอรับเงินเยียวยาได้ในเบื้องต้น หากจำเลยในคดีอาญานั้นมีคุณสมบัติครบตามหลักเกณฑ์ที่พระราชบัญญัติฯ
กำหนดไว้

(3) บุคคลย่อมไม่อาจถูกพิจารณาโทษซ้ำหรือลงโทษซ้ำ

ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 (7) ประกอบมาตรา 147
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพระราชบัญญัติว่าด้วยการรื้อรองฟ้องคดีอาญา พ.ศ. 2497กำหนดไว้
ว่า บุคคลย่อมไม่ถูกดำเนินการสอบสวนซ้ำเมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดว่าไม่มีการฟ้องคดีแล้วหากไม่มีพยานหลักฐานใหม่
เช่นเดียวกับการที่จะถูกพิจารณาพิพากษาคดีใหม่ ซึ่งมักใช้ในกรณีที่จำเลยถูกตัดสินว่ากระทำความผิดตามที่โจทก์
กล่าวหาจริงแต่ขณะปัจจุบันยังไม่มีการใช้หลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวเพื่อรื้อรองเพื่อฟ้องคดีขึ้นใหม่แต่
อย่างไร

3.3 บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

3.3.1 คู่มือการปกป้องและความปลอดภัยสำหรับนักปกป้องสิทธิมนุษยชนระดับชุมชน คู่มือดังกล่าว
จัดทำขึ้นโดยองค์กร Protection International ร่วมกับนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย โดยพัฒนามาจาก
ประสบการณ์และมุมมองของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในระดับชุมชนที่มักไม่ค่อยได้รับความสนใจ เมื่อเทียบกับ
ความเสี่ยงและความเสียหายที่คนเหล่านั้นกระทำเพื่อปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
เช่น สิทธิชุมชน สิทธิในที่ดิน สิทธิในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

คู่มือเล่มนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับสถานะของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน โดยเพิ่ม
การปกป้องและความปลอดภัยให้กับนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนเหล่านี้ ผ่านการให้ความรู้และเครื่องมือที่จะสร้าง
ความเข้าใจและพัฒนารูปแบบการจัดการความปลอดภัยและการปกป้อง โดยเนื้อหาในคู่มือจะช่วยให้นักปกป้อง

สิทธิมนุษยชนสามารถประเมินความเสี่ยง พัฒนาแผนและมาตรการความปลอดภัยให้เหมาะกับสถานการณ์
จำเพาะของตน

3.3.2 21 นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน: สืบสานเจตนารมณ์และจิตใจกล้าหาญ

หนังสือ 21 นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนเล่มนี้จัดทำโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อรวบรวม
สถิตินักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนที่ถูกฆาตกรรมเพราะเหตุมาความพยายามปกป้องสิทธิหรือผลประโยชน์ร่วมกันใน
ชุมชนในช่วงระหว่างที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร
ไทย พุทธศักราช 2550 มีผลบังคับใช้

รายละเอียดในหนังสือเป็นการนำเสนอชีวประวัติโดยย่อของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเด็นต่างๆ
เช่น ประเด็นที่ดิน ประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประเด็นผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมต่อ
ชุมชน เป็นต้น (โปรดดูรายละเอียดใน บทที่ 3 ข้อค้นพบและการอภิปรายผล)

3.3.3 Oxford Journal

นิตยสาร oxford journal ได้รวบรวมงานเขียนเกี่ยวกับประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนไว้ในหลายประเด็น
โดยรวบรวมและนำเสนอภายใต้หัวข้อ JOURNAL OF HUMAN RIGHTS PRACTICE

และในส่วนของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน (Human Right Defenders) นั้นมีหลายบทความที่เกี่ยวข้อง
เช่น

(1) Mexico's National Protection Mechanism for Human Rights Defenders: Challenges and
Good Practices J Human Rights Practice (2013) 5 (3): 489-499 first published online October 14,
2013 (By Daniel Joloy)

(2) Protesting for Human Rights in the Occupied Palestinian Territory: Assessing the
Challenges and Revisiting the Human Rights Defender FrameworkJ Human Rights
Practice (2013) 5 (3): 421-434 first published online September 29, 2013 (By Raghad Jaraisy and
Tamar Feldman)

(3) A Study of the Experience of Women Human Rights Defenders in Eleven Egyptian
Governorates' Human Rights Practice (2013) 5 (3): 460-477 first published online September 25,
2013 (By Masa Osama Amir)

(4) Human Rights Awards for the Protection of Human Rights Defenders Human Rights
Practice (2013) 5 (3): 548-555 first published online November 4, 2013 (By Johannes Thoolen)

(5) Making the Transition: Engaging Communities in Uganda with the United Nations Declaration on Human Rights Defenders Human Rights Practice (2013) 5 (3): 512-521 first published online September 26, 2013 (By Jamie Hitchen and Jacqueline Kasoma)

(6) A Feminist Alternative for the Protection, Self-Care, and Safety of Women Human Rights Defenders in Mesoamerica Human Rights Practice (2013) 5 (3): 446-459 first published online October 8, 2013 IM–Defensoras

(7) East and Horn of Africa Human Rights Defenders Project Networks for the Protection of Human Rights Defenders: Notes from the Field Human Rights Practice (2013)

(8) Protecting Human Rights Defenders in the North Caucasus: Reflections on Developments from 2009 to the Present Human Rights Practice (2013) 5 (3): 500-511 first published online September 26, 2013 (By Vanessa Kogan)

(9) Editor's Choice: A Research Agenda for the Protection of Human Rights Defenders Human Rights Practice (2013) 5 (3): 401-420 first published online November 4, 2013 (By Alice M. Nah, Karen Bennett, Danna Ingleton, and James Savage)

(10) Rethinking Risk and Security of Human Rights Defenders in the Digital AgeJ Human Rights Practice (2013) 5 (3): 535-547 (ByStephanie Hankey and Daniel Ó Clunaigh)

บทที่ 4

ข้อค้นพบและการอภิปรายผล

การวิจัยเชิงปริมาณ รวบรวมสถิติการดำเนินคดีนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556

นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน คือ คน กลุ่มคน หน่วยทางสังคมที่ทำงานตามลำพัง หรือทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นผู้ประกอบอาชีพโดยตรง เช่น ทนายความสิทธิมนุษยชน เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน หรือเป็นอาสาสมัคร เช่น นักเรียน นักศึกษา หรือประกอบอาชีพต่างๆ เช่น ครู ช่างนา แพทย์ เป็นต้น สิ่งสำคัญคือต่อสู้เพื่อ ปกป้อง สิทธิอย่างน้อยหนึ่งประเด็นหรือมากกว่า เช่น ประเด็นด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านแรงงาน ด้านการเมือง เป็นต้น เช่น ทนายสมชาย ลีละไพจิตร นายเจริญ วัดอักษร กลุ่มต่อต้านเหมืองแร่โพรแตช กลุ่มต่อต้านท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย กลุ่มคนงานบริษัทไทม์ กรุ๊ป การเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรม เป็นต้น

สถิติการดำเนินคดีนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนระหว่างปีพ.ศ. 2540 – 2556

(1) ชั้นสอบสวนและกระบวนการตั้งข้อกล่าวหา

ข้อมูลที่ต้องการรวบรวมและนำเสนอ : ผู้ร้องทุกข์ (รัฐ/เอกชน, สถิติ), ข้อกล่าวหา (ประเภท, สถิติ), การรับเรื่อง ร้องทุกข์/กล่าวโทษ (ประเภทข้อกล่าวหา, สถิติ), การจับกุม (ประเภทข้อกล่าวหา, สถิติ), การควบคุมตัว/ การปล่อยตัวชั่วคราว (ระยะเวลา, ประเภทข้อกล่าวหา, สถิติ)

(2) ชั้นอัยการ

ข้อมูลที่ต้องการรวบรวมและนำเสนอ : การสั่งฟ้อง (ประเภทข้อกล่าวหา, สถิติ)

(3) ชั้นศาล

ข้อมูลที่ต้องการรวบรวมและนำเสนอ : ฐานความผิด (ประเภท, สถิติ), การประทับฟ้อง (ประเภทข้อกล่าวหา, สถิติ), การคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี (ระยะเวลา, ประเภทข้อกล่าวหา, สถิติ), การปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างการพิจารณา (ประเภทข้อกล่าวหา, สถิติ), การพิจารณาคดีโดยลับ/การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย (ประเภทข้อกล่าวหา, สถิติ), คำสั่ง/คำพิพากษา (ประเภทของโทษ/ยกฟ้อง, สถิติ), การอุทธรณ์/ฎีกา (สถิติ)

จากการสืบค้นข้อมูลการดำเนินคดีนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน ตั้งแต่ชั้นสอบสวน ชั้นอัยการ และชั้นศาล ยังไม่มีการรวบรวมสถิติคดีของกลุ่มคนดังกล่าวไว้ กล่าวคือ มิได้แยกประเภทไว้ต่างหากจากบุคคลธรรมดาทั่วไป และยังกระจายกันไปในแต่ละข้อหา ประเภทคดี ทั้งคดีแพ่ง คดีแรงงาน คดีอาญา คดีปกครอง และตามศาลต่างๆ

แต่ทั้งนี้ คณะนักวิจัยได้พยายามรวบรวมข้อมูลนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการบันทึกไว้บางส่วน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนที่รักษาสีธรรมชน เนื่องจากหลังจากที่มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีการหยิบยกเรื่องสิทธิชุมชนมาใช้ในการดูแลรักษาทรัพยากร หรือคนในชุมชนด้วยกัน เป็นการดูแล ทรัพยากรธรรมชาติของคนทั้งประเทศ มิใช่เฉพาะบุคคล หรือกลุ่มคนแต่เพียงฝ่ายเดียว

รายงานการศึกษากรณีนี้มักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

ตามสถิติของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนลุกขึ้นมาปกป้อง อนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามสิทธิชุมชนในรัฐธรรมนูญตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 และฉบับปี พ.ศ. 2550 จนถูก
สังหารเป็นจำนวนกว่า 35 ราย ซึ่งยังไม่รวมบุคคลที่รัฐหรือเอกชนฟ้องเป็นจำเลยในคดีความต่าง ๆ ทั้งคดีแพ่งและ
อาญา⁴

ช่วงปี พ.ศ. 2540-2557⁵

ปี พ.ศ. 2542

(1) **กำนันทองม้วน คำแจ่ม** ผู้นำการคัดค้านการให้สัมปทานโรงโม่หิน จ.หนองบัวลำภู ถูกยิงเสียชีวิต
(พร้อมกับนายสม) เมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2542

(2) **นายสม หอมพรหม** ถูกยิงเสียชีวิตพร้อมกำนันทองม้วน ขณะนั่งซ้อนท้ายรถมอเตอร์ไซด์ไปกับ กำนัน
ทองม้วน

(3) **นายอารีย์ สงเคราะห์** ผู้นำการต่อต้านการบุกรุกป่าและรณรงค์ร่วมกับชาวบ้านปกป้องผืนป่าต้นน้ำ
คลองคราม จ.สุราษฎร์ธานี ถูกยิงเสียชีวิต

ปี พ.ศ. 2544

(4) **นายจรินทร์ ราชพล** ผู้นำการรณรงค์ปกป้องป่าชายเลนชุมชนบ้านป่าคลอง 400 ไร่ อ.ถลาง จ.ภูเก็ต
มิให้ถูกนายทุนนาุ้งบุกรุก โดยกลุ่มนายทุนนาุ้งพยายามที่จะเข้ามาบุกรุกถางป่าเพื่อทำนาุ้ง นายจรินทร์ ราชพล
ผู้นำตัวแทนชมรมผู้เลี้ยงกุ้งจึงยื่นหนังสือคัดค้านการรังวัดสอบเขตป่าชายเลนต่อผู้ว่าราชการจังหวัด ต่อมาจึงถูกยิง
เสียชีวิตเมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2544

(5) **นายนรินทร์ โพธิ์แดง** ผู้นำการคัดค้านการระเบิดหินเขาชะอาง กลางทุ่ง กิ่ง อ.ชะเมา จ.ระยอง ได้เข้า
มาช่วยเหลือกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่เขาชะอางกลางทุ่ง ท่ามกลางความขัดแย้งกับองค์การบริหารส่วนตำบล
ห้วยทับมอญ ที่ให้ความเห็นชอบในเรื่องการตั้งโรงโม่หินที่มีความไม่ชอบมาพากลในการพิจารณา และการไม่รับฟัง
ความเห็นของประชาชน รวมถึงผลกระทบจากโรงโม่หินซึ่งมีนักการเมืองท้องถิ่น และนักการเมืองระดับประเทศ
นายนรินทร์ โพธิ์แดง ถูกยิงเสียชีวิตอยู่ที่หน้าบ้านตัวเองเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2544

(6) **นายพิทักษ์ ไตนวู** ผู้นำคัดค้านโรงโม่หิน บริษัทออค แอนด์ สโตนและโรงโม่หินบริษัทอนุวัติการศึลา
โดยได้ร้องเรียนให้ตรวจสอบ ส.ค.1 ของโรงโม่หินดังกล่าวในเขตภูเขาแดงรังกาย บ้านชมภู อ.เนินมะปราง จ.
พิษณุโลก ซึ่งเป็นพื้นที่ติดต่ออุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ถูกยิงเสียชีวิตขณะขับขี่มอเตอร์ไซด์ผ่านแยกเข้าบ้าน

⁴ หนังสือ 21 นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน สืบสานเจตนารมณ์ และจิตใจกล้าหาญ,สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ,พ.ศ.2552

⁵ <http://www.prachatai.com/journal/2014/07/54631>

ชมภู หลังที่นายพิทักษ์กลับจากการประชุมร่วมกับคณะตรวจสอบของทางอำเภอเพื่อรับทราบความคืบหน้าในการ
ตรวจสอบเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2544

(7) **นายสุวัฒน์ ปิยะสถิตย์** ผู้นำการคัดค้านบ่อฝังกลบขยะราชาเทวะ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ ของ
ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไพรโรจน์สมพงษ์พาณิชย์ เนื่องจากส่งกลิ่นเหม็นสร้างมลพิษรบกวนชุมชนในแถบ ต.ราชาเทวะ
ถูกยิงเสียชีวิตขณะนั่งร่วมปรึกษาหารือกับกลุ่ม บริเวณร้านค้ากลางชุมชนในหมู่บ้านจามจรี ม.15 ต.ราชาเทวะ
เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2544 ศาลชั้นต้นพิพากษาประหารชีวิตผู้จ้างวานจำคุกตลอดชีวิตมือปืนและผู้ที่เกี่ยวข้อง

(8) **นายสมพร ชนะพล** แกนนำกลุ่มอนุรักษ์ป่าต้นน้ำคลองกระแตะ พื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่งใน
ภาคใต้ และคัดค้านการสร้างเขื่อนในพื้นที่ อ.กาญจนดิษฐ์ จ.สุราษฎร์ธานี จนในที่สุดโครงการสร้างเขื่อนหยุดลง
นายสมพรถูกยิงเสียชีวิต ขณะนั่งเขียนรายงานข้อมูลของชุมชนอยู่ที่บ้าน

(9) **นางฉวีวรรณ ปีกสูงเนิน** ผู้นำการต่อต้านการทุจริตในองค์การบริหารส่วนตำบลนากลาง อ.สูงเนิน
จังหวัดนครราชสีมา ประเด็นการต่อต้านอันเนื่องมาจากการประมูลงานรับเหมาก่อสร้างในเขต อบต. นากลาง และ
การที่ผู้ตายเป็นแกนนำขับไล่ประธานอบต. และการทุจริตอื่นๆ ถูกยิงเสียชีวิตที่บ้านพักตัวเอง เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม

ปี พ.ศ. 2545

(10) **นายแก้ว ปินปิ่นมา** สมาชิกสหพันธ์เกษตรกรภาคเหนือและแกนนำชาวบ้านที่เข้าไปใช้ที่ดินในพื้นที่
กิ่ง อ.ดอยหล่อ จ.เชียงใหม่ ถูกยิงเสียชีวิตเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2545 เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมผู้ต้องหาได้
ศาลชั้นต้นพิพากษาจำคุก 8 ปี

(11) **นายบุญสม นิมน้อย** ผู้นำคัดค้านโครงการก่อสร้างโรงกลั่นปิโตรเคมีขนาดใหญ่ ของ บริษัทสยามกลัฟ
โม่หินบริษัทรีออค แอนด์ สโตน ปิโตรเคมีคอล จำกัด ถูกยิงเสียชีวิต เมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2545 ผู้ต้องหามอบ
ตัว 2 ราย แต่ศาลยกฟ้องเพราะไม่มีใครกล้าเป็นพยานเนื่องจากการถูกข่มขู่และกลัวถูกสังหารโหดเช่นเดียวกับนาย
บุญสม

(12) **นายปรีชา ทองแป้น** สารวัตรกำนันตำบลควนกรด อ.ทุ่งสง แกนนำเรียกร้องสิทธิชุมชนจาก
โครงการก่อสร้างบ่อบำบัดน้ำเสียเทศบาลตำบลปากแพรก อ.ทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช ถูกลอบสังหารเสียชีวิต เมื่อ
วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2545 เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมผู้ต้องหาได้ 2 ราย แต่ให้การปฏิเสธ

(13) **นายบุญฤทธิ์ ชาญณรงค์** ผู้นำการตรวจสอบการทำไม้เถื่อนในพื้นที่ป่าชนะ พา อ.ท่าชนะ จ.สุ
ราษฎร์ธานี โดยได้รวบรวมหลักฐานการลักลอบทำไม้เถื่อนของกลุ่มนายทุนและข้าราชการบางกลุ่มเข้าร่วมด้วย
และเป็นแกนนำการเรียกร้องการแก้ไข กรณีอุทยานแห่งชาติแก่งกรุง ประการเขตอุทยานทับที่ดินทำกินของ
ชาวบ้าน

ต่อมาได้ถูกเจ้าหน้าที่ป่าไม้ 4 คน ร่วมกันล้อมสังหารอย่างเหี้ยมโหดที่ชายป่า ขณะกำลังถางหญ้าบนพื้นที่
ทำกินของตนเอง (เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ทั้ง 4 ราย) อ้างว่าต้องยิงป้องกัน เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2545 บริเวณสวน
ยางพาราและสวนกาแฟ ต.คลองพา อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี

(13) นายบุญยงค์ อินตะวงค์ ผู้นำคัดค้านโรงโม่หินดอยแม่เอกรู อ.เวียงชัย จ.เชียงราย ของบริษัทเวียง
ชัยผางาม ก่อสร้าง จำกัด ถูกยิงเสียชีวิตที่บ้านพักตัวเอง เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2545

(14) นายบุญฤทธิ์ ชาญณรงค์ ผู้เสียสละเพื่อชุมชน ซึ่งได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตรวจสอบการ
ทำไม้เถื่อนในพื้นที่ป่าท่าชนะ และได้พยายามรวบรวมพยานหลักฐานขบวนการทำไม้เถื่อนที่มีกลุ่มผลประโยชน์
และมีข้าราชการเข้าร่วมด้วย เพื่อเสนอต่อทาง อบต.คลองทา ให้แก้ปัญหาเรื่องนี้

ขณะเดียวกัน นายบุญฤทธิ์ได้พยายามเรียกร้องให้มีการแก้ปัญหาอุทยานแห่งชาติแก่งกรุงประกาศทับที่ดิน
ทำกินของชาวบ้าน เนื่องจากชาวบ้านที่ถูกประกาศเขตอุทยานทับที่ดินทำกินต้องอยู่อย่างผิดกฎหมาย ต้องถูกข่มขู่
คุกคาม จับกุมดำเนินคดี จากเจ้าหน้าที่ป่าไม้จากการทำกินบนที่ดินของตนเอง เป็นปัญหาเรื้อรังมานานนับ 10 ปี
ยังไม่มีมีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้ลุล่วงจากภาครัฐ นายบุญฤทธิ์ถูกยิงเสียชีวิต เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2545

ปี พ.ศ. 2546

(15) นายคำป็น สุกใส ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ต.แม่่นะ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ อดีตรองประธานเครือข่ายป่า
ชุมชนลุ่มน้ำปิงตอนบน ป่าชุมชนพื้นที่อำเภอเชียงดาว จ.เชียงใหม่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตพื้นที่อนุรักษ์มีจำนวนทั้งสิ้น
54 ป่าชุมชน รวมพื้นที่ทั้งสิ้น 380,000ไร่ เมื่อนายคำป็นมาเป็นผู้ใหญ่บ้านก็เอาจริงเอาจังกับการดูแลรักษาป่า
ชุมชนเป็นอย่างมาก มีการจัดทำป้ายแนวเขตพื้นที่ป่าชุมชน ตรวจลาดตระเวนและตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนบ้าน
ป่าบางขึ้นมา

อนึ่ง นายคำป็นและคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านป่าบางได้จับกุมนายจันทร์แก้ว จันทร์แดง เจ้าหน้าที่
หน่วยพิทักษ์ป่าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยเชียงดาวข้อหาบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ.2546
โดยในการจับกุมครั้งนั้นแม้ว่านายจันทร์แก้ว ได้ยอมรับผิดและเสียค่าปรับเป็นเงิน 25,000 บาท ในเรื่องนี้ได้สร้าง
ความโกรธแค้นให้กับนายจันทร์แก้วเป็นอันมาก

ต่อมานายคำป็นก็ถูกเจ้าหน้าที่คนนี้บุกยิงเสียชีวิต เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2546 โดยศาลได้
พิพากษาจำคุกนายจันทร์แก้ว เจ้าหน้าที่หน่วยพิทักษ์ป่า เป็นเวลา 25 ปี

(16) นายชวน ชำนาญกิจ ชาวบ้านผู้มีใจพิทักษ์ชุมชน เพื่อนำสันติวิธีสู่ชุมชนต่อต้านการค้ายาเสพติด
ร่วมกับตำรวจชุมชนสัมพันธ์ สภ.ฉวาง จ.นครศรีธรรมราชถูกคนร้ายบุกยิงเสียชีวิตในบ้านของตนเอง เมื่อวันที่ 4
กุมภาพันธ์ พ.ศ.2546

(17) นายสำเนา ศรีสงคราม ประธานชมรมอนุรักษ์และฟื้นฟูลำน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ที่ร่วมกัน
เคลื่อนไหวต่อสู้กับชาวบ้านในพื้นที่เรื่องผลกระทบจากลำน้ำพองเน่าเสียจากโรงงาน ฟินิกซ์ พัลท์ แอนด์ เปเปอร์

รายงานการศึกษากรณีนี้க்கு่อสู้อเพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

จำกัด โรงงานผลิตเยื่อกระดาษโครงการส่งเสริมการลงทุนระดับชาติโครงการแรกในพื้นที่ภาคอีสานจาก
คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (ก่อตั้งในปี 2518) โรงงานนี้ได้ปล่อยน้ำเสียลงในลำน้ำพอง จนเน่าเสียตั้งแต่ปี
2536 นายสำเนา ได้ถูกสังหารอย่างโหดเหี้ยมที่เถียงนาใกล้บ้าน ที่บ้านคำบงพัฒนา ต.โคกสูง อ.อุบลรัตน์ จ.
ขอนแก่น เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2546

ภายหลังจากนั้นไม่กี่วันทางเจ้าหน้าที่ตำรวจ ได้จับกุมนายสมบัติ ทองสมัคร มือปืนผู้ลงมือฆ่านายสำเนา ฯ
และได้ให้การชดเชยถึงนาย สมพงษ์ นารี กำนันในตำบลโคกสูง อ.อุบลรัตน์ จ.ขอนแก่น ว่าเป็นผู้จ้างวานฆ่า
ศาลชั้นต้นได้พิพากษาตัดสินให้จำคุกตลอดมีอปีนโหด เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ.2546 และ ศาลให้ปล่อยตัวผู้
จ้างวานไปในภายหลังเนื่องจากหลักฐานไม่เพียงพอ

ปี พ.ศ. 2547

(18) นายสมชาย นิละไพจิตร ทนายความนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน อดีตประธานชมรมนักกฎหมาย
มุสลิม และนักเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งหายตัวไปอย่างลึกลับ เมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2547

ทนายสมชายทำคดีด้านสิทธิมนุษยชน เช่น คดีที่ชาวบ้านถูกกล่าวหาละเมิดสิทธิมนุษยชนในภาคใต้ คดี
คนพม่าลี้ภัยการเมือง คดีชาวอิหร่านที่ถูกจับในข้อหาเป็นผู้วางระเบิดสถานทูตอิสราเอลในประเทศไทย

ทนายสมชายเคยมีบทบาทร่วมกับองค์กรมุสลิมต่าง ๆ ในประเทศไทยเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาความ
ไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้และได้เรียกร้องขอความเป็นธรรม ในการสอบสวน 5 ผู้ต้องหา ที่ถูกกล่าวหาว่า
เป็นผู้ก่อการร้ายมุจาฮิดีน ซึ่งทนายสมชายฯ ได้ยืนยันว่าได้พบกับผู้ต้องหาทั้ง 5 คน ได้ความว่า ทั้งหมดไม่ได้
กระทำความผิด แต่จำต้องรับสารภาพ เนื่องจากถูกตำรวจชุ้เชิญทำทรมานกรรม

ในเดือนเมษายน ได้มีการจับกุมเจ้าหน้าที่ตำรวจ 5 นาย ประกอบด้วย พ.ต.ต.เงิน ทองสุก, พ.ต.ท.สินชัย
นิ่มบุญญากำพงษ์ จ.ส.ต.ชัยเวง พาดัง ส.ต.อ.รันดร สิทธิเขต และพ.ต.ท.ชิตชัย เลี่ยมสงวน ตำรวจกองปราบปราม
ตกเป็นจำเลยที่ 1-5 ฐานร่วมกันปล้นทรัพย์ และข่มขืนใจผู้อื่นโดยใช้กำลังประทุษร้าย แต่ไม่สามารถตั้งข้อหา
ฆาตกรรมหรือข้อหาอื่นที่หนักกว่าได้เนื่องจากยังไม่พบศพหรือหลักฐานที่บ่งชี้ว่าทนายสมชายตายแล้ว

12 มกราคม พ.ศ. 2549 ศาลตัดสินจำคุก พ. ต. เงิน ทองสุก ในข้อหาข่มขืนใจทำให้สูญเสียชีวิตและ
ระบุว่าเกิดจากการกระทำของร่วมกันกับบุคคล 3-5 คน ผู้ต้องหาซึ่งเป็นตำรวจอีก 4 นายยกฟ้อง เนื่องจากไม่มี
หลักฐานที่เพียงพอ

(19) นายสุพล ศิริจันทร์ ผู้นำการพิทักษ์ผืนป่าและชุมชน แกนนำคัดค้านขบวนการค้าไม้เถื่อนในกลุ่มน้ำ
แม่มอก อ.เถิน จ.ลำปาง ต่อสู้คัดค้านกับกลุ่มผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ และระดับชาติ ซึ่งนำไปสู่การจับกุมในหลายครั้ง

รายงานการศึกษากรณีนี้க்குเพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

เมื่อเวลาประมาณ 20.00 น.ของวันที่ 11 สิงหาคม กลุ่มมือปืนผู้มีอิทธิพลมืดในท้องถิ่นภายใต้ขบวนการค้าไม้เถื่อนได้ลอบสังหารผู้ใหญ่นักอนุรักษ์ ภายหลังจากเหตุการณ์ที่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจและป่าไม้บุกจับขบวนการค้าไม้เถื่อนผ่านไปเพียง 15 ชั่วโมงเศษ

(20) นายเจริญ วัตอักษร ประธานกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอก จ.ประจวบคีรีขันธ์ อายุ 36 ปี แขนงนำต่อสู้คัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินและเคลื่อนไหวให้มีการตรวจสอบการใช้พื้นที่สาธารณะของผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ โดยเปิดเผยตัวเต็มที่และได้ยื่นข้อเรียกร้องทำทนายอำนาจรัฐ 2 ข้อ คือ 1.ขอให้ยกเลิกการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินในพื้นที่ 2. ถ้าไม่เข้าใจให้กลับไปดู ข้อ 1.

นายเจริญ ถูกยิงเสียชีวิตเมื่อเวลา 21.30 น.วันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2547ด้วยอาวุธปืนกว่า 10 นัด ภายหลังจาการถโดยสารที่เพิ่งเดินทางมาจากกรุงเทพมหานครในการมาพบคณะอนุกรรมการปราบปรามการทุจริต วุฒิสภา เรื่องข้อพิพาทที่ดินสาธารณะ

(21) นางพัทตร์วิภา เฉลิมกลิ่น แม่บ้านอนุรักษ์ปกป้องชุมชนจากทำลาย จ.อ่างทอง ในฐานะรองประธานชุมชนบ้านหัวกระบือ ต.ป่าโมก อ.ป่าโมก จ.อ่างทอง เป็นแกนนำคัดค้านการก่อสร้างท่าเทียบเรือขนทรายของนายทุนผู้ประกอบการบ่อทรายจากกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีภรรยาว่าการเมืองตั้งของจังหวัดคอยหนุนหลัง ถูกยิงเสียชีวิตเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2547

ปี พ.ศ.2548

(22) พระสุพจน์ สุวโจ อายุ 39 ปี (อายุพรรษาการบวช 13 พรรษา) พระนักพัฒนาและอนุรักษ์ลุ่มน้ำฝาง ผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาและรักษาสิ่งแวดล้อม จ.เชียงใหม่ เดิมท่านสังกัดวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี ทุกวันนี้พื้นที่ลุ่มน้ำแม่ฝางมีสวนส้มอยู่ถึง 200,000 ไร่ แต่ครึ่งหนึ่งของสวนส้มเป็นพื้นที่ป่าที่ถูกบุกรุก โดยกฎหมายเอื้อมือมือไปไม่ถึง ที่ผ่านมามีบุคคลเหล่านี้ได้ใช้กำลังเข้าไปตัดฟันต้นไม้ แล้ววางทำลายป่าบางส่วนในสวนเมตตาธรรม และยึดเอาไปขายให้กับคนนอกพื้นที่เพื่อปลูกสวน พระสุพจน์และกลุ่มพุทธศาสนิกชนได้พยายามปกป้องผืนป่าจากการถูกบุกรุกทำลายหลายครั้ง แต่ไม่สำเร็จ หลายครั้งที่พระไปแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจให้ดำเนินคดีกับผู้บุกรุก แต่ก็ทำอะไรไม่ได้คนเหล่านี้ไม่ได้มีหน้าซำยังเหิมเกริมส่งนักเลงบุกเข้ามารุมกระแทกผู้ดูแลสถานปฏิบัติธรรมจนได้รับบาดเจ็บสาหัส

ท่านถูกฆาตกรรมอย่างโหดร้ายทารุณ ด้วยของมีคมไม่ทราบชนิดและขนาด จากคนร้ายไม่ทราบจำนวน มีบาดแผลฉกรรจ์กว่า 20 แผล ทั้งที่ศีรษะ ใบหน้า ลำคอ มือ แขน และลำตัว กระทั่งถึงแก่กรรมภาพ บริเวณที่เกิดเหตุห่างจากกุฏิที่พักกว่า 300 เมตรในเขตสถานปฏิบัติธรรม “ สวนเมตตาธรรม ” บ้านห้วยงูใน ต.สันทราย อ.ฝาง จ.เชียงใหม่

(23) นายสมยศ อุ่นแก้ว อายุ 55 ปี เลขานุการคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนน้ำหนาว อ.น้ำหนาว จ.เพชรบูรณ์ หรือที่รู้จักกันในนามเกษตรรงค์ ถูกลอบสังหารจากการทำงานปกป้องผืนป่าชุมชนจากโครงการก่อสร้างรีสอร์ท

ปี พ.ศ. 2549

(24) นายสมคิด (Somkid Bokauwan) คัดค้านโครงการลงทุนฟาร์มหอยนางรม โดยถือครองพื้นที่ชายหาด จังหวัดชุมพร

(25) นายเรศ สดสี อายุ 53 ปี แกนนำนักอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จ.ราชบุรี ถูกกลุ่มคนร้ายบุกยิงหน้าบ้านก่อนทำลายศพในเหมืองแร่ ต.บ้านบึง กิ่งอำเภอบ้านคา ตั้งแต่คืนวันที่ 30 พ.ย.2549 ปมสังหารมาจากความขัดแย้งกับนายทุนรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ บ่อน้ำพุร้อน และการบุกรุกพื้นที่ป่าปลูกปาล์มกว่า 300 ไร่ ซึ่งนายเรศนำเรื่องดังกล่าวร้องเรียนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่รัฐที่ดูแลด้านป่าไม้ดำเนินคดีกับผู้บุกรุก คดียังอยู่ในชั้นศาล หลังปี พ.ศ. 2550 ได้มีการขยายสิทธิชุมชนโดยการเพิ่มสิทธิของชุมชนและท้องถิ่น ในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อ คุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติ จะต้องจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียก่อน (มาตรา 66 วรรค 2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550)

ชุมชนมีสิทธิที่จะฟ้ององค์กรของรัฐ หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติรับรองสิทธิชุมชนไว้ได้ (มาตรา 66 วรรค 3 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550)

นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนยังเป็นวิธีการที่ดำเนินควบคู่ไปกับการดำเนินคดีชุมชน โดยมีรายละเอียด ดังนี้ให้ประชาชนมีสิทธิฟ้องศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญได้ (มาตรา 208 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550)

ให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน เป็นผู้ฟ้องร้องแทนผู้เสียหาย หรือ ชุมชนมีสิทธิที่จะฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครองได้โดยตรง ในกรณีที่กฎหมาย กฎ คำสั่ง หรือการกระทำใดที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ และเป็นผู้เสียหายแทนประชาชน เพื่อฟ้องศาลได้ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชน (มาตรา 248 (1),(2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550)

ปี พ.ศ.2550

(26) นายไม น้อยนารายณ์ อายุ 49 ปี สมาชิกสภาอบต.สองพี่น้อง อ.ท่าแซะ จ.ชุมพร ประธานกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อ.ท่าแซะ ซึ่งเป็นแกนนำต่อต้านการก่อสร้างเขื่อนท่าแซะ ถูกยิงเสียชีวิตเมื่อกลางดึกวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2550

ปี พ.ศ.2551

(27) **นายกมล เหล่าโสภานันท์** ร้องเรียนปัญหาคอร์รัปชัน ร้องเรียนกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานี ตำรวจภูธรบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น เขาถูกอุ้มหายจากสถานีตำรวจภูธรบ้านไผ่ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น เมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551

ปี พ.ศ. 2552

(28) **นายประเสริฐ รักเผ่า** ทนายความและอดีตสมาชิกสภาจังหวัดระยอง ถูกลอบสังหารด้วยอาวุธปืนเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2552 หนึ่งในข้อสันนิษฐานของเจ้าหน้าที่ตำรวจระบุว่าเหตุนี้เนื่องมาจากการที่นายประเสริฐ เป็นหนึ่งในสี่แกนนำและที่ปรึกษาด้านกฎหมายให้กับเครือข่ายภาคประชาชนที่ลุกขึ้นมาปกป้องสิทธิชุมชนโดยการต่อต้านโครงการก่อสร้างบ่อขยะครบวงจร ของผู้มีอิทธิพลในระดับจังหวัด ซึ่งจะทำการก่อสร้างในพื้นที่ครอบคลุมชุมชน 4 ตำบล 3 อำเภอ คือ ตำบลน้ำคอก ตำบลทับมา อ.เมือง ตำบลหนองตะพาน อ.บ้านค่าย ตำบลมาบข่า อ.นิคมพัฒนาในจังหวัดระยอง โดยสาเหตุที่ชุมชนต่อต้านโครงการก่อสร้างบ่อขยะเป็นเพราะมีการดำเนินการที่ไม่โปร่งใส และไม่มีการทำประชาพิจารณ์เพื่อฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างแท้จริง

(29) **ดาบตรีชิต ทองชิต** อดีตนายตำรวจทางหลวง ผู้เปิดโปงขบวนการส่วยทางหลวงเรียกรับส่วยสตีกเกอร์ รถบรรทุก ร้องเรียนกรณีเอเยนต์ค้ายาบ้ารายใหญ่ อ.ปากท่อ เมื่อลาออกจากราชการได้เข้าร่วมกับเครือข่ายประชาชนต้านคอร์รัปชัน (คปต.) เขาถูกลอบยิงในไร่ของเขา ต.ยางหัก อ.ปากท่อ จ.ราชบุรี เมื่อวันที่ 15 มกราคม เสียชีวิตในวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2552

ปี พ.ศ. 2553

(30) **นายสมพร พัฒนภูมิ** สมาชิกสหพันธ์เกษตรกรภาคใต้ (สกต.) เปิดโปงกรณีบริษัทจิวแก้งจ้อยจำกัดใช้พื้นที่ ส.ป.ก. ปลูกสวนปาล์ม 1,081 ไร่ ต.โทรทอง อ.ชัยบุรี จ.สุราษฎร์ธานี และเรียกร้องให้รัฐกระจายการถือครองที่ดินในรูปแบบโฉนดชุมชน ถูกยิงเสียชีวิตเมื่อวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2553

ปี พ.ศ. 2554

(31) **นายทองนาค เสวกจินดา** แกนนำในการต่อต้านกิจกรรมถ่านหินชุมชนตำบลท่าทราย อ.เมือง จ.สมุทรสาคร ถูกคนร้ายยิงเสียชีวิตในวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 หลังจากที่มีการปิดถนนประท้วงและก่อนเกิดเหตุ 2 สัปดาห์ ผู้ตายมาแจ้งความไว้ว่า มีคนโทรศัพท์ขู่เรื่องจะไปเป็นแกนนำในการประท้วง จนกระทั่งมาเกิดเหตุร้ายถูกยิงเสียชีวิต

ศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกตลอดชีวิต จำเลยที่ 1-5 ประกอบด้วย จำเลยที่ 1 นายนิพนธ์ ยันตะละพะ ซึ่งเป็นคนขับรถกระบะพามือปืนมาดวลตัวผู้เสียชีวิตก่อนถูกยิง จำเลยที่ 2 นายสุรเดช ทับไกร คนขี่เป้า จำเลยที่ 3 นายจักรพงษ์ ขวัญพันธุ์งาม คนขับรถพามือปืนไปยิงแล้วพาหนี จำเลยที่ 4 นายโยธิน เทพเรียน มือปืนผู้ก่อเหตุ และจำเลยที่ 5 นายไพโรจน์ แสงสว่าง คนขับรถเทอร์เลอร์ที่ช่วยให้รถของคนร้ายหลบหนีได้สะดวกยิ่งขึ้น ส่วน

จำเลยที่ 6-7 ซึ่งเป็นผู้จ้างวาน คือ นายสิทธิโชค นอบน้อม และนายธนยศ วงศ์พิมพ์ ถูกตัดสินประหารชีวิต แต่เนื่องจากนายสิทธิโชค ให้การเป็นประโยชน์ในชั้นศาล จึงได้รับการลดโทษเหลือจำคุกตลอดชีวิต

(32) นายสิงห์ทอง พุทธจันทร์ อายุ 61 ปี แกนนำกลุ่มผู้ชุมนุมต่อต้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานชีว มวล ต.ผางาม อ.เวียงชัย จ.เชียงราย ที่บริษัทเอกชนรายหนึ่งพยายามจะก่อสร้างในพื้นที่ ต.ผางาม โดยเหตุเกิด หน้าร้านขายของชำและปั้มน้ำมันของผู้ตาย

(33) นายทัศนกุล โอบอ้อม อายุ 55 ปี หรือที่รู้จักกันทั่วไปในอำเภอย่าง จังหวัดเพชรบุรี ว่า “อาจารย์ป๊อด” อดีตผู้สมัคร ส.ส.จังหวัดเพชรบุรี เขต 3 พรรคเพื่อไทย อดีตเป็นครูโรงเรียนทำยางวิทยา เคยดำรง ตำแหน่งนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลหนองจอก อำเภอย่าง คลุกคลีอยู่กับชุมชนชาวกะเหรี่ยงในป่าแก่ง กระจาน และเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือในฐานะอาสาสมัครฟื้นฟูคุณภาพชีวิต บทบาทสำคัญที่เกี่ยวข้องกับทาง ราชการคือเป็นผู้ประสานงานให้ชาวกะเหรี่ยงในป่าช่วยติดตามค้นหา ตชด. ที่หายสาบสูญไประหว่างปฏิบัติหน้าที่ ชายแดนไทย-พม่า เมื่อปี 2535 จนช่วย ตชด.ออกจากป่าได้สำเร็จ 4 คน หลังจาก ตชด.ชุดนั้นหลงอยู่ในป่านานถึง 35 วัน ช่วงหลังเหตุการณ์ ฮ.ตค 3 ลำ ซึ่งต่อเนื่องมาจากแผนปฏิบัติการผลักดันชนกลุ่มน้อยของอุทยานแห่งชาติแก่ง กระจาน เมื่อกลางเดือนกรกฎาคมเป็นต้นมา นายทัศนกุลได้เคลื่อนไหวด้วยการให้ข่าวสื่อมวลชนว่า เจ้าหน้าที่ใช้ ความรุนแรงกับชาวกะเหรี่ยงดั้งเดิมในประเทศไทย เพราะมีความสนิทสนม รู้จักชาวกะเหรี่ยงเหล่านั้นดีว่าเป็นชาว กะเหรี่ยงดั้งเดิมในประเทศไทย

เจ้าหน้าที่ตำรวจตั้งประเด็น ชนวนเหตุการณ์ลอบยิงนายทัศนกุลหลายประเด็น ครอบคลุมทุกเรื่อง รวมทั้งเรื่องความขัดแย้งทางการเมืองและเรื่องส่วนตัว แต่ให้ความสำคัญมากกับประเด็นที่นายทัศนกุล เป็นผู้ ประสานงาน ออกโรงเคลื่อนไหวช่วยเหลือชาวกะเหรี่ยงดั้งเดิมที่ถูกเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน อพยพ ผลักดันออกจากป่า ซึ่งมีการร้องเรียนว่าเจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติการอย่างรุนแรง ถึงขั้นเผาบ้าน เผาขี้ข้าว ทำลาย ทรัพย์สิน เพื่อผลักดันออกจากถิ่นที่อยู่อย่างไร้มนุษยธรรม ไปยังสภาพนายความและคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน แห่งชาติ เมื่อไม่นานมานี้โดยเพียงแค่วันก่อนถูกยิงเสียชีวิต นายทัศนกุลไปร่วมงานเสวนา “กะเหรี่ยงแก่ง กระจาน สิทธิมนุษยชนและปัญหาการจัดการป่าไม้” ซึ่งกลุ่มวิจัยความขัดแย้งและพหุวัฒนธรรมจัดขึ้นที่ศูนย์ มานุษยวิทยาสิรินธร และได้พูดให้ข้อมูลกับวิทยากรแสดงความคิดเห็นไว้ระหว่างการเสวนา ระบุว่าปฏิบัติการ ผลักดันชาวกะเหรี่ยงออกจากป่าแก่งกระจาน เจ้าหน้าที่ใช้ความรุนแรงกับชาวกะเหรี่ยงดั้งเดิม ซึ่งไม่ใช่คนกลุ่ม น้อยจากประเทศพม่า ยืนยันว่ามีการเผาบ้าน เผาขี้ข้าว ทำลายทรัพย์สินของชาวกะเหรี่ยง เช่นเดียวกับเคยให้ สัมภาษณ์สื่อมวลชน

ปี พ.ศ.2555

(34) นายพีระ ตันติเศรณี นายกเทศมนตรีนครสงขลา ผู้ทำงานการเมืองท้องถิ่นและงานอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่ไปกับการพัฒนาพื้นที่ จ.สงขลา ปมสังหารมาจากการทำงานที่เน้นการอนุรักษ์

รายงานการศึกษากรณีนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะการคัดค้านโครงการสร้างกระเช้าลอยฟ้าข้ามทะเลสาบสงขลาจากฝั่ง อ.เมือง
สงขลา ไปยังฝั่ง อ.สิงหนคร ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา

(35) และ (36) นางปราณี บุญรักษา และนางมณฑา ชูแก้ว แกนนำผู้หญิงนักต่อสู้เพื่อการปฏิรูปที่ดิน ทำ
กิน สมาชิกของสหพันธ์เกษตรกรภาคใต้ ที่อาศัยอยู่ในชุมชนคลองไทรพัฒนา หมู่ 2 ต.ไทรทอง อ.ชัยบุรี จ.สุราษฎร์
ธานี มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2551 ถูกข่มขู่ด้วยอาวุธสงครามจากคนร้ายไม่ทราบจำนวนจนเสียชีวิตคาที่ทั้งสองคน โดยใน
เกิดเหตุ พบปลอกกระสุนปืน เอส.เค.และเอ็ม16 จำนวน 19 ปลอกตกอยู่ เมื่อเช้าวันที่ 19 พฤศจิกายนพ.ศ. 2555
ตามการคาดการณ์ของชาวบ้านในพื้นที่ กรณีการเสียชีวิตดังกล่าวเนื่องมาจากปมความขัดแย้งเรื่องที่ดินทำกิน
เนื่องจากพื้นที่ชุมชนคลองไทรพัฒนา เดิมเป็นพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกร (ส.ป.ก.) ตั้งแต่ พ.ศ.2537 แต่มีการ
นำพื้นที่ไปใช้เพาะปลูกปาล์ม และไม่มีการจัดสรรให้กับเกษตรกรตามเจตนารมณ์ ต่อมาชาวบ้านจึงเข้ามาเรียกร้อง
ให้ทาง ส.ป.ก. ดำเนินการปฏิรูปที่ดินเพื่อแก้ไขปัญหาการไร้ที่ดินทำกินของเกษตรกรตามนโยบายของรัฐบาล และถูก
กดดันข่มขู่ คุกคามจากกลุ่มอิทธิพลที่ดูแลจัดการผลประโยชน์ให้บริษัท ตลอดมาซึ่งคดียังไม่มี ความคืบหน้า โดย
เจ้าหน้าที่ตำรวจชี้แจงว่าเนื่องจากคนร้ายอยู่นอกพื้นที่ ประกอบกับไม่มีพยานบุคคล จึงยากแก่การสืบสวนคดี

(37) นายสุเทพ ทองคำ สมาชิก อบต.หนองแหน แกนนำต่อต้านการลักลอบทิ้งขยะและน้ำเสียปนเปื้อน
สารเคมี ในพื้นที่หมู่ 14 ตำบลหนองแหน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ถูกยิงเสียชีวิตเมื่อวันที่ 7
ธันวาคม พ.ศ. 2555

ปี พ.ศ.2556

(38) นายประจวบ เนาวโสภาส ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 14 ต.หนองแหน อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา แกนนำ
ต่อต้านการลักลอบนำกากสารเคมีทิ้งในแหล่งน้ำของพื้นที่ ถูกยิงเสียชีวิตเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556

ปี พ.ศ. 2557

(39) นายพอละจี รักจงเจริญ หรือบิลลี่ แกนนำชุมชนชาวกะเหรี่ยง บ้านบางกลอย สมาชิกองค์การ
บริหารส่วนตำบลห้วยแม่เพรียง อ.แก่งกระจาน จ.เพชรบุรี สูญหายไปเมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2557

การคุกคามนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนลักษณะต่างๆ ที่เข้าข่ายการเป็นคดีนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน

การคุกคามนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนมีรูปแบบที่นำมาใช้คุกคามคนกลุ่มนี้มี 4 ลักษณะใหญ่ คือ

(1) การทำลายชีวิต ซึ่งจะมียอดศพประกอบทั้งที่มาจากเจ้าหน้าที่รัฐ หรือหน่วยงานบางส่วนที่ได้รับ
ประโยชน์จากการทำสัมปทาน ความร่วมมือ หรือโครงสร้างในการร่วมมือกัน

(2) การข่มขู่ คุกคามที่โดยการใช้อำนาจรัฐในการทำให้ลดทอนคุณค่าของคนและความน่าเชื่อถือ หรือการใช้

(3) การทำลายชื่อเสียง ความน่าเชื่อถือ หรือการเป็นจำเลยของสังคมโดยข้อกล่าวอ้างต่างๆ (อาทิ ขัดขวาง
การพัฒนา)

รายงานการศึกษาระดับนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

(4) การพยายามขัดขวางการทำงานในทุกวิถีทางเท่าที่จะทำได้ โดยการบังคับใช้กฎหมายที่เลือกปฏิบัติ เช่น ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ญาติพี่น้อง

มูลนิธินิติธรรมสิ่งแวดล้อม (EnLAW) ได้รวบรวมข้อมูลคดีด้านสิ่งแวดล้อมทั้งคดีอาญา คดีแพ่ง และคดีปกครอง ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2540-2556 ไว้⁶ เช่น คดีโคบอลต์-60 คดีคลิตี้ คดีท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย คดีโรงไฟฟ้าแม่เมาะ โรงไฟฟ้าแก่งคอย นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด เขตเดินสายส่งไฟฟ้าแรงสูง น้ำพอง 2-อุตรธานี 3 การปนเปื้อนของสารแคดเมียม คดีเกี่ยวเนื่องกับการคัดค้านการก่อสร้างโรงถลุงเหล็กใน อ.บางสะพาน จ.ประจวบคีรีขันธ์ คนงานรอการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากโรงงานทอผ้ากรุงเทพ ซึ่งจะต้องทำการฟื้นฟูกิจการ . โรงไฟฟ้าหนองแขง คดีที่เครือข่ายอนุรักษ์วิถีเกษตรกรรมหนองแขง จังหวัดสระบุรี ยื่นฟ้อง เพื่อรณรงค์ต่อต้านการสร้างโรงไฟฟ้าในพื้นที่เกษตรกรรม คดีพิทกอนแบบจำลองค่าเสียหายทางทรัพยากร ธรรมชาติ คดีพิทกอนใบอนุญาตให้ประกอบกิจการเหมืองในพื้นที่ป่าอนุรักษ์

ซึ่งเมื่อสำรวจเนื้อหาทางคดีแล้วพบว่าเป็นการใช้สิทธิของชาวบ้านในชุมชนเพื่อปกป้องรักษาประโยชน์ของชุมชนในสิทธิชุมชน สิทธิในสิ่งแวดล้อม หรือแม้แต่การรวมตัวเพื่อเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายแรงงาน และโดยสภาพของการเรียกร้องดังกล่าวจึงทำให้เกิดแกนนำในการต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิที่มีฐานะเป็นนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนได้เช่นกัน

บทวิเคราะห์

แม้ข้อมูลเชิงสถิติยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร แต่นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาถูกคุกคามหลังได้เรียกร้องความเป็นธรรม กลไกปกป้องสิทธิและกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร บางกรณีถูกละเมิดซ้ำหากขัดแย้งกับกลไกยุติธรรมเสียเอง การปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐโดยตรงซึ่งเป็นส่วนกำหนดที่อยู่ในรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงรัฐก็ไม่สามารถดูแลได้ทั้งหมด จึงเกิดบุคคล หรือกลุ่มคนที่ปกป้องดูแลสิทธิของตนเอง นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน การทำหน้าที่ปกป้องสิทธิของคนอื่นๆ ด้วยมิใช่เฉพาะของตนเอง

รัฐต้องให้ความสำคัญในเบื้องต้นที่จะนำการคุ้มครองไปสู่การปฏิบัติ การสร้างสถานะแวดล้อม การประกันทางกฎหมาย หรือในอีกความหมายหนึ่ง คือ การแปลงสู่การปฏิบัติ หรือการดำเนินการเพื่อให้เกิดการคุ้มครอง หรือส่งเสริมอย่างแท้จริง และการทำหน้าที่ของบุคคลทุกคนในการเคารพ หรือส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตลอดจนการไม่สร้างผลกระทบด้านสิทธิให้เกิดขึ้น

⁶ โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ ๑

ควรเน้นย้ำการนำกฎหมายมาใช้ หรือบังคับใช้ ภาพที่ดีคือ เกิดการดำเนินการที่เป็นประโยชน์ และมีการคุ้มครองคนในประเทศ นอกจากนั้นยังต้องสร้าง หรือยกระดับความตระหนักรู้ ที่แสดงถึงความยั่งยืน หรือการสร้างการพัฒนาที่สมดุลเป็นระยะยาว และสุดท้ายคือการมีกลไกการตรวจสอบการทำงานอย่างเข้มแข็ง

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ กรณีศึกษาคดีของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนที่สำคัญ 4 กรณี ดังนี้

1. คดีจะนะ (2545)

กรณีศึกษา คดีสลายการชุมนุมที่อ่าวไทย - มาเลเซีย

1.1 ข้อเท็จจริงโดยย่อ

ในวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2545 ประชาชนกลุ่มผู้คัดค้านโครงการท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย ได้รวมตัวกันเพื่อยื่นหนังสือเสนอข้อเรียกร้องให้ทบทวนการอนุมัติโครงการก่อสร้างท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย ต่อนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีที่จะมาประชุมคณะรัฐมนตรี (นอกสถานที่) ณ โรงแรม เจบี อำเภหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และได้นัดหมายให้มาพักรอ ณ สวนหย่อมใกล้อาคารจอดรถโรงแรม เจบี

การเดินทางไปชุมนุมได้ใช้รถยนต์ขนส่งผู้ชุมนุมไปยังสถานที่ชุมนุม โดยมีผู้แทนจากสหพันธ์นิสิตนักศึกษา ฐานะรองเลขาธิการสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยและกลุ่มนักศึกษาผู้มีความเห็นคัดค้านโครงการก่อสร้างท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย ได้เข้ามาร่วมเพื่อเดินทางไปชุมนุม

วันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2545 เวลาประมาณ 20.00 น. กลุ่มผู้ชุมนุมได้เดินทางมาถึงอำเภหาดใหญ่ และได้เดินทางต่อไปจนถึงทางเข้าถนนจตุอนุสรณ์ บริเวณวงเวียนน้ำพุ แต่ไม่สามารถเดินทางต่อไปเพื่อเข้าไปรวมตัวกันที่หน้าสวนหย่อมใกล้อาคารจอดรถโรงแรม เจบี ได้ เนื่องจากตำรวจกำหนดให้เส้นทางบริเวณรอบโรงแรม เจบี เป็นพื้นที่รักษาความปลอดภัย โดยได้ตั้งแผงเหล็กและเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ตั้งแถวปิดกั้นไว้บริเวณสะพานจตุ-บุญสูง อยู่ห่างจากโรงแรมเจบี ประมาณ 350 เมตร

เวลาประมาณ 21.00 น. ระหว่างที่กลุ่มผู้ชุมนุมจึงหยุดรออยู่ที่หน้าแผงเหล็กและมีการเจรจาขอเคลื่อนเข้าไปยังสวนหย่อมใกล้อาคารจอดรถโรงแรม เจบี ตำรวจได้สลายการชุมนุมและจับกุมผู้ชุมนุมบางคน จึงเกิดการปะทะกันระหว่างผู้ชุมนุมและตำรวจ ผู้ชุมนุมบางส่วนได้รับบาดเจ็บ ก่อนที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะเดินอ้อมแผงเหล็ก เข้าไปสลายการชุมนุมนั้น กลุ่มผู้ชุมนุมบางส่วนกำลังทำพิธีละหมาด บางส่วนก็ยืนกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป โดยแกนนำและผู้ชุมนุมได้รับความเสียหายโดยไม่อาจอยู่ชุมนุมต่อไปเพื่อรื่อยื่นหนังสือเสนอข้อเรียกร้องต่อนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีที่จะมาประชุมคณะรัฐมนตรี (นอกสถานที่) ที่โรงแรม เจบี หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2545 ได้

ความหมายของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน (หรือนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน) : ตามความหมายในแนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน (EU Guidelines on Human Rights Defenders)

และปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของกลุ่มบุคคล กลุ่ม และหน่วยงานทางสังคมเพื่อส่งเสริมและ คุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับในทางสากล

ดังที่ได้กล่าวแล้วในเบื้องต้นว่างานวิจัยชิ้นนี้มุ่งเปรียบเทียบและศึกษาความเป็นนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนตามแนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน (EU Guidelines on Human Rights Defenders) และปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของกลุ่มบุคคล กลุ่ม และหน่วยงานทางสังคมเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับในทางสากล ซึ่งในเอกสารระหว่างประเทศดังกล่าวได้มุ่งเน้นถึงการตระหนักและส่งเสริมการรับรู้การปฏิบัติหน้าที่ของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในทั่วโลก โดยการกำหนดข้อควรคำนึง ข้อควรปฏิบัติและข้อควรส่งเสริมเพื่อให้การปฏิบัติตามหลักการสิทธิมนุษยชนของกลุ่มคนเหล่านี้สามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเอกสารระหว่างประเทศทั้ง 2 ฉบับได้นิยามคำว่านักปกป้องสิทธิมนุษยชนหรือนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนไว้ว่า ทุกคนมีสิทธิทั้งในส่วนบุคคลและที่สัมพันธ์กับบุคคลอื่นในการส่งเสริมและพยายามทำให้เกิดการคุ้มครองและการได้มาซึ่งสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในระดับชาติและนานาชาติ ดังนั้น สากล นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนจึงได้แก่ บุคคล กลุ่ม และหน่วยงานทางสังคมซึ่งส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับในทางสากล นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนมุ่งส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิทางพลเรือนและทางการเมือง รวมทั้งส่งเสริม คุ้มครอง และทำให้ได้มาซึ่งสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนยังส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของสมาชิกกลุ่มต่างๆ เช่น ชุมชนพื้นเมือง

เมื่อกลุ่มผู้ชุมนุมดังกล่าว ซึ่งถูกฟ้องเป็นคดีอาญาและกลุ่มผู้เข้าร่วมชุมนุมเพื่อคัดค้านโครงการก่อสร้างท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย เป็นกลุ่มบุคคลซึ่งมีสิทธิในส่วนบุคคลที่จะมีความสัมพันธ์ในแง่กลุ่มบุคคลกับบุคคลอื่นที่มีความคิด ความเชื่อในแนวเดียวกันนั้นคือเพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นสิทธิในส่วนชุมชนที่แต่ละชุมชนพึงมีและกลุ่มบุคคลดังกล่าวมีการส่งเสริมและมีความพยายามทำให้เกิดการคุ้มครองและได้มาซึ่งสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน

เมื่อสิทธิในการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นทรัพยากรของชุมชนเป็นสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม กลุ่มบุคคลดังกล่าวที่ทำหน้าที่แทนบุคคลอื่นในหน้าที่นี้ย่อมเป็นนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนตามความหมายของแนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน (EU Guidelines on Human Rights Defenders) และปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของกลุ่มบุคคล กลุ่ม และหน่วยงานทางสังคมเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับในทางสากล

1.2. การดำเนินการตามกระบวนการในคดีอาญา

1.2.1 การดำเนินการในศาลชั้นต้น

พนักงานอัยการจังหวัดสงขลา ได้เป็นโจทก์ยื่นฟ้องกลุ่มผู้ชุมนุมบางส่วน คือ นายรัฐภูษหรือรัฐภูษวัฒน์ศักดิ์ ที่ 1 กับพวกรวม 20 คน เป็นจำเลยในคดีหมายเลขดำที่ 935/2548 ต่อศาลจังหวัดสงขลา ในข้อหาความผิดต่อเจ้าพนักงาน ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน ความผิดต่อร่างกาย ทำให้เสียทรัพย์ และความผิดลหุโทษฐานอื่นตามประมวลกฎหมายอาญา โดยมีประเด็นตามคำฟ้อง 3 ประเด็น คือ

(ก) จำเลยทั้งยี่สิบกับพวกเจตนาจะใช้อาวุธประทุษร้ายร่างกายถึงอันตรายสาหัสและมั่วสุมกันตั้งแต่ 10 คนขึ้นไปโดยมีอาวุธ ปลุกระดมสั่งการ ผ่านลำโพงเครื่องขยายเสียงให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง

(ข) จำเลยทั้งยี่สิบกับพวกใช้กำลังเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายต่อเจ้าพนักงานซึ่งกระทำการตามหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย

(ค) จำเลยทั้งยี่สิบกับพวกร่วมกันทำให้ทรัพย์ซึ่งใช้หรือมีไว้เพื่อสาธารณะประโยชน์เสียหาย เสียมูลค่า และไร้ประโยชน์

โดยเจ้าพนักงานจับกุมจำเลยทั้งยี่สิบได้ พร้อมยึดทรัพย์จำนวนหลายรายการและขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32,33,83,91,138,140,215,216,295,296,360,368,371 ธิบของกลาง ในชั้นศาล จำเลยทั้งยี่สิบให้การปฏิเสธ ซึ่งศาลจังหวัดสงขลา(ศาลชั้นต้น)พิจารณาแล้ว พิพากษายกฟ้อง

1.2.2 การดำเนินการในศาลชั้นอุทธรณ์

ต่อมา พนักงานอัยการได้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ภาค 9 โดยมีประเด็นตามคำพิพากษาดังนี้

(ก) พนักงานอัยการอุทธรณ์ต่อศาลในปัญหาข้อกฎหมายว่าจำเลยทั้งยี่สิบกับพวกถูกจำกัดเสรีภาพในการชุมนุม

โดยอ้างว่าจำเลยทั้งยี่สิบไม่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 28,44,46,56,59 เพราะเป็นสิทธิและเสรีภาพที่มีเงื่อนไข ไม่ใช่สิทธิเด็ดขาดโดยบริบูรณ์ และขณะที่มีการเคลื่อนไหวชุมนุมคัดค้าน ยังไม่มีการออกกฎหมายตามบทมาตราดังกล่าวของรัฐธรรมนูญให้อำนาจที่จะกระทำการตามบทบัญญัติดังกล่าวได้

ซึ่งศาลอุทธรณ์ได้มีคำวินิจฉัยในประเด็นดังกล่าวว่า สิทธิและเสรีภาพของจำเลยทั้งหมดย่อมมีอยู่แม้ยังไม่มีการออกกฎหมาย ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ การออกกฎหมายตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ เป็นเพียงการกำหนดรายละเอียดของรูปแบบให้เกิดความถูกต้องชัดเจนเป็นอย่างเดียวกัน จำเลยทั้งหมดจึงมีสิทธิเสรีภาพในการเคลื่อนไหวชุมนุมคัดค้านโครงการก่อสร้างและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย อุทธรณ์ในข้อนี้ของพนักงานอัยการฟังไม่ขึ้น

(ข) พนักงานอัยการอุทธรณ์ว่าจำเลยทั้งสี่สืบกับพวกได้รวมตัวกันเคลื่อนไหวชุมนุมคัดค้านในที่
สาธารณะโดยสงบและปราศจากอาวุธ อันจะได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 มาตรา 44
หรือไม่

จากพฤติการณ์แห่งคดีปรากฏว่า ก่อนเกิดเหตุจำเลยทั้งสี่สืบกับพวกได้พยายามดำเนินการเคลื่อนไหว
อย่างสงบ ปราศจากอาวุธ เปิดเผยมตเนื่องกันมาด้วยรูปแบบและวิธีการต่างๆต่อสังคม สาธารณชนและสื่อมวลชน
ทั้งในและต่างประเทศ ให้มีส่วนร่วมรับรู้และกระตุ้นเตือนให้รัฐเห็นความสำคัญของปัญหาและความเดือดร้อนของ
ประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของพันธกรณีระหว่างประเทศ⁷ ซึ่งกำหนดกล่าวถึงสิทธิของบุคคลอันเป็น
ปัจเจกบุคคลที่จะเข้าร่วมการประชุมหรือชุมนุมอย่างสงบและมีสิทธิสื่อสารกับองค์กรเอกชนหรือองค์กรระหว่าง
รัฐบาลในที่นี้คือ คณะรัฐบาล และมีสิทธิที่จะยื่นข้อวิจารณ์และข้อเสนอเพื่อการปรับปรุงการทำงานให้กับ
หน่วยงานของรัฐและหน่วยงานและองค์กรซึ่งทำงานด้านสาธารณะ ทั้งนี้เพื่อชี้แจงให้พวกเขาเห็นว่างานในส่วน
โครงการทอ ก๊าซ ไทย มาเลเซีย ของรัฐบาลที่ทำอาจเป็นอุปสรรคหรือขัดขวางการส่งเสริมคุ้มครองและพัฒนาให้
เกิดสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน⁸ โดยได้รับความจากพยานของพนักงานอัยการว่ามีการติดต่อประสานงาน
ระหว่างตัวแทนกลุ่มผู้ชุมนุมคัดค้าน และตัวแทนฝ่ายรัฐบาล ในเรื่องจำนวนคนผู้ร่วมชุมนุม เส้นทางเดินทาง
สถานที่ชุมนุม และมีข้อตกลงร่วมกันว่าจะเป็นการชุมนุมอย่างสงบ ปราศจากอาวุธ ไม่ใช่ความรุนแรง ห้ามผู้ร่วม
ชุมนุมตีศีรษะหรือของมีคม เมื่อยื่นหนังสือคัดค้านเสร็จแล้วกลุ่มผู้ชุมนุมจะเดินทางกลับ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการประชุม
คณะรัฐมนตรี และสำหรับหนังสือ ตะกั้วถ่วงอวน ไม้คันทง และมีดที่ค้นได้จากรถยนต์ที่นำขบวนของกลุ่มผู้ชุมนุม
นั้น สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องปกติธรรมดาของการชุมนุมในหมู่คนจำนวนมาก มิใช่เป็นการเตรียมการหรือวางแผนแต่
อย่างใด

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเหตุความรุนแรงเริ่มเกิดขึ้นเมื่อฝ่ายเจ้าพนักงานตำรวจบุก
ฝ่าแผงเหล็กกันเข้าไปตั้งแถวในฝั่งของผู้ชุมนุมคัดค้านจนชิดติดตัวกลุ่มผู้ชุมนุมแล้วผลักดันกลุ่มผู้ชุมนุม เป็น
ปรากฏการณ์ที่รัฐจะไม่ได้ดำเนินการที่จำเป็นทุกประการเพื่อให้เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจให้การคุ้มครอง
บุคคลทุกคนให้ปลอดภัยจากความรุนแรง การคุกคาม การตอบโต้ การเลือกปฏิบัติ⁹ โดยเจ้าหน้าที่รัฐเป็น
ผู้ละเมิดสิทธิประการดังกล่าวเสียเองโดยไม่มีบทบัญญัติกฎหมายใดให้อำนาจในการจัดการขั้นเด็ดขาดเช่นนั้น

⁷ 7 ภายใต้วาทิตถิและควมรับผิตชอบของปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรของสังคมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้น
พื้นฐาน

⁸ 8 ภายใต้วาทิตถิและควมรับผิตชอบของปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรของสังคมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้น
พื้นฐาน มาตรา 5 และมาตรา 6

⁹ 9 ภายใต้วาทิตถิและควมรับผิตชอบของปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรของสังคมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้น
พื้นฐาน มาตรา 12

รายงานการศึกษากรณีนี้ต่อผู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

ได้และเป็นการขัดต่อหลักการสำคัญในการเอื้อช่องทางเพื่อคุ้มครองบุคคลทุกคน โดยลำพังหรือร่วมกับผู้อื่นที่
จะส่งเสริมและต่อสู้เพื่อให้เกิดการคุ้มครอง และตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ใน
ระดับประเทศและระหว่างประเทศ¹⁰

ส่วนการที่ผู้ชุมนุมใช้ไม้คันทันตีสวนกลับ ใช้ถุงน้ำบูดูขว้างปา ทางฝ่ายเจ้าพนักงานตำรวจเป็นลักษณะการ
ปกป้องตอบโต้เพื่อหยุดยั้งฝ่ายตรงข้ามมิให้ทำร้ายตน หาใช่การต่อสู้ขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานหรือ
ก่อเหตุวุ่นวายในบ้านเมือง

ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า จำเลยทั้งยี่สิบกับพวกและกลุ่มผู้ชุมนุมคัดค้านใช้สิทธิเสรีภาพ ในการเคลื่อนไหว
ชุมนุม อย่างสงบ เปิดเผย ปราศจากอาวุธ โดยได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2550 มาตรา 44 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับขณะเกิดเหตุ จึงไม่เป็นความผิดตามฟ้องของพนักงาน
อัยการ

ศาลอุทธรณ์ ภาค 9 เห็นพ้องกับศาลชั้นต้นที่พิพากษายกฟ้อง อุทธรณ์ทุกข้อของโจทก์ฟังไม่ขึ้น ตาม
ปรากฏตามคดีหมายเลขแดงที่ 63/2550

**1.3. วิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินการในคดีอาญา กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและ
สิทธิทางการเมืองและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา**

สิทธิก่อนการพิจารณาคดี

(1) สิทธิที่จะไม่ถูกจับกุมคุมขังโดยอำเภอใจ ตามข้อ 9 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและ
สิทธิทางการเมือง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 7/1 มาตรา 66 มาตรา 83 และ
มาตรา 84 กำหนดไว้ว่า เจ้าพนักงานไม่สามารถจับกุมบุคคลใดได้โดยปราศจากเหตุตามกฎหมายที่ได้ให้อนุญาตให้
จับกุมได้ พร้อมทั้งกำหนดข้อบังคับในการแจ้งสิทธิต่างๆ แก่ผู้ถูกจับแม้ว่าผู้นั้นยังเป็นผู้ต้องสงสัยอยู่ที่ตามกัยยอม
ได้รับการประกันสิทธิเบื้องต้นในการแจ้งญาติ การได้พบทนายความหรือบุคคลที่ตนไว้วางใจ หรือแม้แต่ได้รับการ
รักษาพยาบาล รวมทั้งกำหนดเรื่องสถานที่ในการควบคุมตัว ระยะเวลาในการส่งตัวผู้ถูกจับเพื่อป้องกันการ
เบี่ยงเบนทางคดีและสงวนไว้ซึ่งพยานหลักฐาน

ซึ่งในคดีดังกล่าวนี้ พบว่าขณะที่มีการจับกุมจำเลยทั้งหมดเป็นช่วงสถานการณ์ฉุกเฉิน ภายใต้ความไม่
ไว้วางใจในการรวมตัวกันชุมนุมเพื่อยื่นข้อเรียกร้อง ทำให้เกิดการปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้รักษาความ
สงบเรียบร้อยในบริเวณดังกล่าวกับกลุ่มผู้ชุมนุม และเมื่อมีการจับกุมเกิดขึ้นแน่นอนว่าย่อมมีความรุนแรงเกิดขึ้น
เป็นระยะๆ การพิจารณาถึงสิทธิของผู้ถูกจับกุมในขณะนั้น จึงไม่สามารถดำเนินการได้ครบถ้วนตามที่กฎหมาย

¹⁰ ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรของสังคมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้น
พื้นฐาน มาตรา 12

กำหนดไว้ ทั้งนี้ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องการปกป้องซึ่งความสงบและรักษาสถานการณ์มากกว่าการปฏิบัติทำให้การจับเป็นไปโดยละมุนละม่อมไม่สอดคล้องกับหลักการที่ว่าต้องใช้มาตรการการจับเป็นมาตรการสุดท้าย โดยใช้ระยะเวลาที่น้อยที่สุดและกระทบต่อสิทธิของผู้ถูกจับน้อยที่สุดเช่นกัน

(2) สิทธิที่จะไม่ถูกทรมานและปฏิบัติหรือลงโทษด้วยความโหดร้ายปราศจากมนุษยธรรมและขาดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองได้อธิบายประกอบแนวทางด้านบทบาทของอัยการ ค.ศ.1990 ข้อ16 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 อันกำหนดไว้ว่าในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใดๆ ในเรื่องที่ต้องหาขึ้น

เนื่องจากในการสอบสวนคดีดังกล่าวนี้กระทำการอย่างผิดขัดด้วยเหตุผลของขั้นตอนในการสอบสวนประการหนึ่งที่เป็นอำนาจหน้าที่โดยเฉพาะของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบคดีเท่านั้น จึงไม่สามารถทราบได้ว่ากระบวนการขั้นตอนในการสอบนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้กระทำการอันใดอันเป็นการข่มขู่ ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน หรือใช้กำลังบังคับนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนหรือไม่

(3) สิทธิที่จะได้รับแจ้งสภาพและข้อหาแห่งความผิดที่ถูกกล่าวหาโดยพลันและละเอียดในภาษาซึ่งบุคคลนั้นเข้าใจได้ ถึงพฤติการณ์และสาเหตุที่มีการตั้งข้อหาต่อบุคคลนั้น ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14(3ก) และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 และมาตรา 134 กำหนดไว้ว่าผู้ถูกจับมีสิทธิได้รับแจ้งสภาพและข้อหาแห่งความผิดโดยพลันด้วยภาษาที่ที่บุคคลนั้นสามารถเข้าใจได้ ซึ่งในมาตรา 13 ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล จัดหาล่ามให้หากบุคคลนั้นไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ และตามมาตรา 134กำหนดให้การแจ้งข้อหาและรายละเอียดแห่งข้อเท็จจริงอันเป็นพฤติการณ์อันเชื่อได้ว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดจริง เป็นขั้นตอนหนึ่งของการประกันความชอบด้วยกฎหมายของการดำเนินคดี หรือการดำเนินคดีที่เป็นธรรม (Due process) ซึ่งหากพนักงานสอบสวนไม่ปฏิบัติตามแล้วก็จะทำให้สำนวนการสอบสวนนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมายและพนักงานอัยการไม่มีสิทธิฟ้องผู้ต้องหาเป็นจำเลยต่อศาล

โดยคดีนี้ พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาหลายข้อหาแก่ผู้ถูกจับกุมกล่าวคือ ในข้อหาความผิดต่อเจ้าพนักงานความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน ความผิดต่อร่างกาย ทำให้เสียทรัพย์ และความผิดลหุโทษฐานอื่นตามประมวลกฎหมายอาญา แม้ตามหลักการในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะผ่อนปรนไว้ว่าหากพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาและรายละเอียดแห่งพฤติการณ์ที่หาว่ากระทำความผิดข้อหาใดข้อหาหนึ่งแล้วก็ถือได้ว่าได้แจ้งข้อหาและรายละเอียดแห่งพฤติการณ์ที่หาว่ากระทำความผิดแล้วในข้อหาอื่นๆที่เกี่ยวข้องด้วย ซึ่งเมื่อพิจารณาจากสภาพข้อเท็จจริงพบว่าการกระทำของผู้ถูกจับกุมนั้นเป็นการกระทำเดียวในเหตุการณ์สลายการชุมนุมและการ

รายงานการศึกษารณีนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

ปะทะกันระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมและเจ้าหน้าที่ตำรวจแต่เป็นความผิดต่อบทกฎหมายหลายบท ทำให้พนักงานสอบสวนสามารถแจ้งข้อหาตามการกระทำที่ผิดต่อกฎหมายหลายบทนั้นได้ แต่แม้ว่าจะเป็นการกระทำอันเนื่องมาจากมูลเหตุแห่งสถานการณ์เดียวกัน แต่ทั้งนี้เพื่อความชอบด้วยกฎหมายแม้จะอนุโลมได้ด้วยหลักกฎหมายที่กล่าวมา ก็ควรต้องมีการพิจารณาต่อไปว่ายุติธรรมเพียงพอแล้วหรือไม่ต่อชาวบ้านผู้ซึ่งเป็นนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนนั้นไม่สามารถรับทราบทุกข้อกล่าวหาแต่ได้รับการประกันความชอบในการสอบสวนเพราะกฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้ด้วยบริบทที่แตกต่างจากการแจ้งข้อหาในสถานการณ์ปกติจึงควรมีมาตรการเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลเหล่านี้เช่นกัน

(4) สิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อสู้คดีและติดต่อกับทนายความได้ตามความประสงค์ของตน ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14(3ข) แต่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าหากไม่มีการกำหนดระยะเวลาพอสมควรเพื่อให้อีกฝ่ายเตรียมตัวเพื่อต่อสู้ทางคดีแล้วจะมีผลเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายประการใด แต่เห็นได้ว่าในคดีที่นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนตกเป็นจำเลยมักเป็นเพราะมูลเหตุที่มาจากปกป้องสิทธิหรือความเชื่อ สิ่งที่ยึดถือ อุดมการณ์และประโยชน์ของคนส่วนรวม และเพราะการเสียสละตนเป็นนักปกป้องสิทธิมนุษยชนจึงทำให้บุคคลเหล่านี้ต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมายเพราะการล่วงล้ำซึ่งการป้องกันของรัฐในการรักษาความสงบและกระทบกระทั่งกับเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งในการรักษาความสงบเช่นกัน ซึ่งการกระทำเหล่านี้มาจากมูลเหตุจูงใจที่มีโชชาญาณกรโดยสันดานที่ต้องการให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือต้องการทำลายล้างสิ่งใด เพียงแต่ความเชื่อและความต้องการที่แตกต่างกันทำให้ไม่สามารถสื่อสารกันให้เข้าใจได้ในสถานการณ์ปกติ

ในคดีนี้ก็เช่นกัน แม้จะไม่มีกำหนดเวลาไว้อย่างเหมาะสมเพื่อให้ผู้ต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนได้เตรียมพยานหลักฐานในการต่อสู้คดี ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามเจตนารมณ์อันบริสุทธิ์ที่ต้องการปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติในบ้านของตนประกอบกับการรู้เห็นของบุคคลอีกเป็นจำนวนมากทำให้การแสวงหาพยานหลักฐานนั้นเป็นไปได้โดยสะดวก ไม่ต้องมีการสร้างข้อเท็จจริงใดๆ ขึ้นใหม่เพียงแต่ยืนยันเจตนารมณ์และความบริสุทธิ์ใจเพียงเท่านั้นก็เป็นข้อต่อสู้ที่เหนือยิ่งกว่าบทบัญญัติกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรใดจะสามารถกำหนดไว้ได้

สิทธิระหว่างการพิจารณาคดี

(5) สิทธิที่ได้รับการพิจารณาโดยปราศจาก ‘การชักช้า’ อย่าง ‘ไม่เป็นธรรม’ ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14(3ค) ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 และมาตรา 173/1 ซึ่งกำหนดไว้อย่างชัดเจนทั้งในกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนผู้รับข้อบคคิดว่า ต้องดำเนินการสอบสวนอย่างต่อเนื่อง รวดเร็ว และเป็นธรรม ทั้งนี้เพราะความชักช้าหรือความล่าช้าในการดำเนินคดีย่อมสร้างความไม่เป็นธรรมให้แก่คู่ความทุกฝ่ายนั่นเอง ในส่วนขั้นตอนการพิจารณาคดี

รายงานการศึกษารณีนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

ของศาลตามมาตรา 173/1 กำหนดวิธีการเพื่อสะดวกรวดเร็วในการพิจารณาโดยการเปิดโอกาสให้มีการกำหนดวัน
ตรวจพยานหลักฐานอันเป็นระบบการตรวจพยานหลักฐานของทั้งสองฝ่ายว่าแต่ละฝ่ายมีพยานใดบ้างในการ
นำมาเป็นข้อต่อสู้ในคดี หากพยานหลักฐานใดสามารถรับกันได้ในช่วงตรวจพยานก็จะทำให้การดำเนินคดีเป็นไป
อย่างรวดเร็วขึ้นและเป็นการแสดงถึงความบริสุทธิ์ใจของคู่ความทั้งสองฝ่ายว่าจะไม่มีการพยานหลักฐานเท็จเข้ามา
นำสืบในชั้นศาลเพื่อต้องการชนะคดี

ในคดีนี้ไม่มีการดำเนินการตามมาตรา 173/1 แต่ยังคงมีการประกันสิทธิเพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่าง
รวดเร็วและเป็นธรรมอยู่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แม้จะเกิดความขัดข้องบ้างในการ
ดำเนินการสืบพยานบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐ เนื่องจากพยานบางคนติดภารกิจด้วยตำแหน่งหน้าที่ทางราชการทำ
ให้หลายครั้งการเตรียมข้อเท็จจริงเพื่อใช้ในการนำสืบหลักฐานจะได้รับผลกระทบบ้างก็เป็นเหตุอันต่อ
เนื่องมาจากการเหตุดังกล่าวนั่นเอง และนอกจากนี้คดีดังกล่าวมีการต่อสู้กันในประเด็นของข้อกฎหมายอันเป็น
สาระสำคัญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 การเตรียมพยานของอัยการฝ่ายโจทก์ย่อมต้องอาศัยหลัก
กฎหมายหลายประการมายืนยันคำฟ้องและการเตรียมข้อกฎหมายไว้หากล้างพยานหลักฐานของจำเลยก็ย่อมต้องใช้
ระยะเวลาเช่นกัน ดังนั้น เมื่อมีการดำเนินคดีอาญามาถึงชั้นศาลอุทธรณ์ย่อมต้องใช้ระยะที่ยาวนานพอสมควร
เนื่องจากการต่อสู้คดีกลุ่มประกอบกับกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลของประเทศไทยไม่ว่าคดีใดก็ย่อมใช้
ระยะเวลานานในการพิจารณาพิพากษา ดังนั้น แม้ไม่อาจกล่าวได้ว่าระยะเวลาในการต่อสู้คดีดังกล่าวของนัก
ปกป้องสิทธิมนุษยชนและกลุ่มชาวบ้าน คือความยุติธรรมที่ได้รับเพราะรูปแบบหรือขั้นตอนในชั้นพิจารณาแต่
แน่นอนว่าย่อมส่งผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจของคู่ความทุกฝ่ายอยู่ไม่ใช่น้อยเช่นกัน

**(6) สิทธิในการเข้าถึงความช่วยเหลือทางกฎหมายจะต้องมีประสิทธิภาพ ตามกติการะหว่างประเทศ
ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14(3ง) ประกอบกับมาตรา 173 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความอาญา กำหนดไว้ว่าประเภทของคดีใดที่ศาลต้องจัดหาทนายความให้แก่จำเลย หรือจำเลยอาจร้องขอให้
ทนายความได้ ทั้งนี้ การกำหนดดังกล่าวขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของบทกำหนดโทษในคดีนั้นๆ เช่น คดีที่มีโทษ
ประหารชีวิตหรือคดีที่จำเลยอายุไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ เป็นต้น เพราะศาลต้องคำนึงถึงพฤติการณ์แวดล้อม เหตุภาวะ
รอบตัวจำเลยและความไม่เข้าใจถึงข้อกฎหมายในการจัดหาทนายความให้แก่จำเลยนั้นๆ แต่แท้จริงแล้วสิทธิในการ
เข้าถึงความช่วยเหลือทางกฎหมายนั้นต้องเกิดขึ้นแก่บุคคลทุกฝ่ายที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และต้องเกิดขึ้น
ในทุกกระบวนการเช่น ชั้นก่อนการสอบสวน ชั้นสอบสวน ชั้นพิจารณาคดี และชั้นภายหลังจากที่การพิจารณาคดี
ได้เสร็จสิ้นลง จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอันแท้จริงของคู่ความโดยเฉพาะอย่างยิ่งจำเลยในกระบวนการ
ยุติธรรมที่พึงมีพึงได้**

เมื่อคดีที่นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนต้องตกเป็นจำเลย แน่นอนว่าความผิดต่อบทบัญญัติกฎหมายตามที่
กล่าวมาย่อมเกิดเพราะมูลเหตุจูงใจที่แตกต่างจากผู้กระทำความผิดในคดีอื่น ดังนั้น สิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือ

รายงานการศึกษารณีนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

ทางกฎหมายย่อมต้องมาจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องรวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐเองด้วย แม้ความผิดที่ถูกกล่าวหาจะมาจากเจ้าหน้าที่รัฐเป็นโจทก์ฟ้องคดีเองก็ตาม ซึ่งย่อมแปลได้ว่าสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายของบุคคลดังกล่าวย่อมต้องได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษด้วยเหตุปัจจัยที่อาจกระทบกระเทือนเพราะความเป็นองค์กรของรัฐ แต่เป็นความโชคดีที่นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกลุ่มนี้ได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายจากกลุ่มนายความที่มีความรู้ความเข้าใจในข้อกฎหมายและบริบทในการต่อสู้เพื่อปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนและสามารถทำหน้าที่เป็นผู้แทนและเป็นผู้ช่วยนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนเหล่านั้นในชั้นศาลได้อย่างดีเยี่ยม ซึ่งทำให้ผลคดีออกมาเป็นที่ยอมรับแก่สังคมในวงกว้างด้วยความชัดเจนในข้อกฎหมายและการตีความข้อกฎหมายอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการและชอบด้วยหลักการสิทธิมนุษยชน และเป็นการเน้นย้ำให้เห็นชัดขึ้นว่าการต่อสู้ของกลุ่มบุคคลเหล่านี้ได้รับการยอมรับจากรัฐเพราะความชอบด้วยหลักกฎหมายที่ลึกซึ้งเห็นว่าบทกฎหมายที่ถูกบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร

(7) สิทธิที่จะถามพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตนและขอให้หมายเรียกพยานฝ่ายตนมาซักถามภายใต้เงื่อนไขเดียวกับพยานฝ่ายตรงข้ามของตนตามกติกาว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 (3จ) ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประกอบกับมาตรา 232 มาตรา 233 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และมาตรา 116 มาตรา 117 และมาตรา 118 กำหนดลำดับการซักถามพยานและข้อกำหนดในการที่โจทก์หรือจำเลยจะนำพยานเข้าสืบในชั้นพิจารณาของศาล

ในคดี เมื่อพิจารณาจากคำพิพากษาของศาลชั้นต้นในคดีอาญาแล้วพบว่าทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลยมีการกล่าวอ้างพยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุเพื่อใช้อ้างยันกันขึ้นชั้นศาล โดยเฉพาะการนำสืบพยานบุคคลเข้าสืบ พยานบุคคลบางส่วนในฝ่ายโจทก์เป็นเจ้าหน้าที่รัฐ และในการตอบคำถามเพื่อซักค้านของนายความฝ่ายจำเลยย่อมมีการอ้างการปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชาและความวุ่นวายของสถานการณ์เป็นข้ออ้างในการดำเนินการสลายการชุมนุมได้ ทำให้การถามค้านและการถามพยานของนายความจำเลยในหลายๆครั้งไม่สามารถเข้าถึงความต้องการหรือเจตนาอันแท้จริงของการกระทำดังกล่าวได้ เมื่อมองในทางกลับกันการสืบพยานฝ่ายจำเลยทำให้พนักงานอัยการโจทก์สามารถถามคำถามที่หลากหลายและชักจูงไปสู่วัตถุประสงค์ในการซักถามแต่ละครั้งได้มากกว่า เพื่อเป็นเช่นนี้ การยืนยันด้วยพยานบุคคลจึงไม่สามารถกล่าวได้ว่ามีความเท่าเทียมกันทั้งสองฝ่ายเสมอไปแต่การยืนยันด้วยพยานอื่นๆประกอบกันทำให้ในที่สุดศาลก็พิพากษาว่าจำเลย คือกลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชนไม่มีความผิดตามที่พนักงานอัยการโจทก์ฟ้องแต่อย่างใด

(8) สิทธิที่จะขอความช่วยเหลือให้มีล่ามโดยไม่คิดมูลค่าหากไม่อาจเข้าใจหรือพูดภาษาที่ใช้ในศาลได้ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองข้อ 14 (3จ) ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 กำหนดให้ในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาคดี พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาลต้องจัดหาล่ามให้แก่บุคคลที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมอันเป็นวิธีการเพื่อสนองความยุติธรรมประการหนึ่งที่ไม่ว่าบุคคล

รายงานการศึกษาระดับนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

ใดก็ต้องได้รับโดยไม่มี การคิดค่าใช้จ่า ย แต่ในคดีนี้ไม่มี ความต้องการ ในความช่วยเหลือดังกล่าว เนื่องจากกลุ่มบุคคล ที่เกี่ยวข้องสามารถสื่อสารและเข้าใจภาษาไทย

(9) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้ให้การประกำรปราตนเองหรือรับสารภาพผิด ตามกติการะหว่างประเทศว่า ด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 (3ข) ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 และมาตรา 172 กำหนดให้ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องและชั้นพิจารณาของศาลไม่สามารถบังคับหรือเกลี้ย กล่อมให้จำเลยรับสารภาพได้ว่ากระทำความผิดจริง โดยหากจำเลยไม่ประสงค์จะให้การหรือไม่ให้การอย่างใดใน ชั้นไต่สวนมูลฟ้องก็เพียงแต่ให้ศาลบันทึกไว้เท่านั้น และในชั้นสอบสวนเองก็มีบทบัญญัติในลักษณะดังกล่าวกำหนด ไว้เช่นกันถึงการยอมรับโดยสมัครใจของผู้ถูกจับกุมแม้ผู้ที่ถูกจับกุมจะไม่ให้การใดเลยก็เป็นสิทธิที่ผู้จับกุมต้อง ยอมรับ

ในคดีดังกล่าว พบว่าการกระทำในขณะที่จับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจมีการใช้กำลังบังคับกลุ่มผู้ชุมนุมแต่ทั้งนี้ ไม่อาจสืบทราบได้ว่าในชั้นสอบสวน พนักงานสอบสวนได้บังคับหรือกระทำการประการใดให้ผู้ถูกจับยอมรับ สารภาพหรือไม่ อย่างไร และในส่วนชั้นพิจารณาของศาลนั้น โดยผู้พิพากษาเองไม่มีการเกลี้ยกล่อมให้จำเลยรับ สารภาพหรือให้การเป็นการประกำรปราตนเอง คงมีเพียงแต่พนักงานอัยการที่ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้แทนฝ่ายโจทก์ใน หลายครั้งก็มีการตั้งคำถามเพื่อให้จำเลยให้การเป็นการประกำรปราตนเอง แต่ทั้งนี้ก็เป็นไปเพราะต้องการรักษารูปคดี ของพนักงานอัยการฝ่ายโจทก์เท่านั้น ซึ่งหากไม่ล้ากว่าที่กฎหมายเปิดโอกาสได้ก็ไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการพยายาม ให้จำเลยให้การโดยประกำรปราตนเอง

(10) สิทธิที่จะไม่ถูกลงโทษจากกฎหมายย้อนหลังและหลักการไม่ลงโทษหากปราศจากกฎหมาย รองรับในขณะกระทำความผิด (nullumcrimen sine lege) ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง ข้อ 15 (1) ประกอบกับมาตรา 2 ประมวลกฎหมายอาญา กำหนดว่าบุคคลจักต้องรับโทษ ในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้และ โทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายและถ้าตามบทบัญญัติของกฎหมายที่ บัญญัติในภายหลังการกระทำเช่นนั้นไม่เป็นความผิดต่อไปให้ผู้ที่ได้กระทำการนั้นพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิด และถ้าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้วก็ให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำ

โดยในคดีนี้ไม่ปรากฏว่าพนักงานอัยการโจทก์ฟ้องนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนต่อศาลชั้นต้นเป็นคดีอาญา ด้วยบทบัญญัติกฎหมายใดอันไม่มีกำหนดไว้ในขณะถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด และไม่มีบทบัญญัติกฎหมายใด กำหนดว่าการกระทำดังกล่าวที่พนักงานอัยการกล่าวอ้างต่อมามีการยกเลิกหรือบัญญัติว่าไม่มีความผิด ดังนั้น คำ ฟ้องและคำขอท้ายฟ้องในคดีอาญาของพนักงานอัยการโจทก์จึงเป็นการกระทำโดยกล่าวหาว่านักต่อสู้เพื่อสิทธิ มนุษยชนได้กระทำการอันละเมิดต่อบทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยความผิดหมวดสิทธิและเสรีภาพ ความผิดต่อเจ้า พนักงานและความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมายอาญาโดยถูกต้องแล้ว

สิทธิภายหลังการพิจารณาคดี

(11) บุคคลทุกคนที่ถูกลงโทษในความผิดอาญาย่อมมีสิทธิที่จะอุทธรณ์การลงโทษและคำพิพากษาต่อศาลสูงให้พิจารณาทบทวนอีกครั้งตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 (5) ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 193 มาตรา 193 ทวิ มาตรา 195 มาตรา 216 มาตรา 218 มาตรา 219 มาตรา 219 ทวิ และมาตรา 220 กำหนดหลักการ ขั้นตอนและข้อจำกัดในการใดที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะดำเนินการอุทธรณ์หรือฎีกาต่อศาลสูงในคดีอาญา ซึ่งหลักการในการเสนอเรื่องต่อศาลสูงในส่วนคดีอาญานั้นย่อมมีความยุ่งยากซับซ้อนที่ต้องพิจารณามากกว่าในคดีแพ่ง เนื่องจากในคดีอาญาต้องมีการพิจารณาถึงบทกำหนดโทษที่ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษไว้ โดยมีการจำกัดสิทธิการอุทธรณ์ฎีกาทั้งในประเด็นข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ทั้งนี้ เพื่อการคุ้มครองสิทธิของฝ่ายที่ถูกลงโทษ คือจำเลยว่ามีให้ต้องรับโทษหนักขึ้นโดยไม่ผ่านเงื่อนไขหรือการถ่วงดุลในชั้นศาล

ในส่วนคดีนี้ พนักงานอัยการโจทก์ได้ดำเนินการยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ในประเด็นปัญหาข้อกฎหมายว่าจำเลยทั้งสี่สืบกับพวกถูกจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมและ (ข) พนักงานอัยการอุทธรณ์ว่าจำเลยทั้งสี่สืบกับพวกได้รวมตัวกันเคลื่อนไหวชุมนุมคัดค้านในที่สาธารณะโดยสงบและปราศจากอาวุธ อันจะได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 มาตรา 44 หรือไม่ ซึ่งทั้ง 2 ประเด็น ศาลอุทธรณ์ภาค 9 ได้วินิจฉัยยกฟ้องตามศาลชั้นต้น (รายละเอียดพิจารณาตามหัวข้อ 2.2) โดยฝ่ายจำเลย คือนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนมิได้ใช้สิทธิในการอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์แต่อย่างใด เนื่องจากได้รับผลการตัดสินที่พอใจแล้วตามคำพิพากษาในคดีอาญาของศาลชั้นต้น

(12) บุคคลมีสิทธิที่จะเรียกร้องการชดเชยจากการถูกละเมิดสิทธิในความยุติธรรมตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 (7)

เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีได้กำหนดบทบัญญัติในลักษณะนี้ไว้อย่างชัดเจน แต่มีปรากฏในหลักกฎหมายว่าด้วยละเมิดในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และในกฎหมายระดับพระราชบัญญัติอีกหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ซึ่งกำหนดให้ผู้เสียหายในคดีอาญาและจำเลยในคดีอาญาที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วว่าบริสุทธิ์สามารถร้องขอต่อกระทรวงยุติธรรมขอรับเงินเยียวยาได้ในเบื้องต้น หากจำเลยในคดีอาญานั้นมีคุณสมบัติครบตามหลักเกณฑ์ที่พระราชบัญญัติฯกำหนดไว้

ในคดีนี้ ทางนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนและกลุ่มผู้เสียหายจากการชุมนุมได้ดำเนินการยื่นฟ้องต่อศาลเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายและค่าสินไหมทดแทนกรณีละเมิดที่เจ้าหน้าที่ภาครัฐก่อให้เกิดความเสียหายทางร่างกายและจิตใจต่อศาลปกครองอันเป็นการใช้สิทธิตามกฎหมายที่ผู้เสียหายพึงมีพึงได้ โดยมีรายละเอียดโดยย่อ ดังนี้ กรณีเจ้าพนักงานตำรวจสลายการชุมนุมกลุ่มผู้ชุมนุมคัดค้านโครงการก่อสร้างท่าส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซีย เป็นคดีหมายเลขดำที่ อ.426/2548 และคดีหมายเลขแดงที่ อ.711/2555 ซึ่งเป็นคดีระหว่างนายเจเต็น อนันท์บริพงษ์

รายงานการศึกษารณีนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

ที่ 1 กับพวกรวม 30 คน ผู้ฟ้องคดี (กลุ่มนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน) กับ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 1 กับพวก
รวม 3 คน ผู้ถูกฟ้องคดี ซึ่งมีประเด็นคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดดังนี้

(ก) การที่เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ในสังกัดของผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ดำเนินการสลายการชุมนุมของผู้
ผู้ฟ้องคดีที่ 1-24 และกลุ่มผู้ชุมนุมคัดค้านโครงการก่อสร้างท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซีย ที่ชุมนุมกันบน
ถนนจตุอนุสรณ์ บริเวณเชิงสะพานจตุบุญสูงอุทิศ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2545 เป็น
การกระทำละเมิดผู้ฟ้องคดีที่ 1-24 หรือไม่

ศาลปกครองสูงสุดเห็นว่า ตามมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่ใช้บังคับ
อยู่ในขณะเกิดเหตุ บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยปราศจากอาวุธ การจำกัดเสรีภาพจะกระทำ
มิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจแห่งบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะ และเพื่อคุ้มครอง
ความสะดวกของประชาชนที่จะใช้ทางสาธารณะ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ใน
ภาวะสงคราม หรือในระหว่างที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก

มาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคล
อื่นโดยผิดกฎหมาย ให้เขาเสียหาย ถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่าง
หนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น

เสรีภาพในการชุมนุม เป็นเสรีภาพที่มีความสำคัญ เพราะมีที่มาจากเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ซึ่ง
เป็นสิ่งที่ขาดเสียมิได้ในสังคมที่ปกครองด้วยระบอบเสรีประชาธิปไตย การชุมนุมเป็นกลไกในการเปิดโอกาสให้มี
การแสดงออกซึ่งความคิดเห็นและการวิพากษ์วิจารณ์อย่างเปิดเผย แสดงออกซึ่งปัญหาและข้อเรียกร้องของ
ประชาชนหรือกลุ่มผลประโยชน์ในสังคม ทั้งยังช่วยให้รัฐมองเห็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมได้ชัดเจน ทั้งนี้การ
ชุมนุมดังกล่าวต้องเป็นการชุมนุมที่สงบและปราศจากอาวุธ

ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2545 ผู้ฟ้องคดีและกลุ่มประชาชนผู้คัดค้านโครงการท่อส่งก๊าซ
และโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซีย ได้รวมตัวกันเพื่อเดินทางไปยื่นหนังสือ เสนอข้อเรียกร้องให้มีการทบทวนโครงการ
ดังกล่าวต่อนายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีที่จะเดินทางมาประชุมคณะรัฐมนตรี (นอกสถานที่) ณ โรงแรม เจ.บี.
อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา ในวันที่ 21 ธันวาคม 2545 ผู้ฟ้องคดีและกลุ่มผู้ชุมนุมเดินทางมาถึง อ.หาดใหญ่ ในเวลา 20
นาฬิกา โดยมีรถยนต์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจนำขบวนมาตามถนนเพชรเกษม กระทั่งถึงทางเข้าถนนจตุอนุสรณ์
บริเวณวงเวียนน้ำพุ แต่ไม่สามารถเดินทางต่อไปได้ เนื่องจากเจ้าพนักงานตำรวจจัดวางกำลังและแผงเหล็กตั้งวาง
ขวางกั้น ขบวนกลุ่มผู้ชุมนุมจึงหยุดอยู่บนถนนจตุอนุสรณ์ บริเวณเชิงสะพานจตุบุญสูงอุทิศ และมีการเจรจากัน
ระหว่างเจ้าพนักงานตำรวจกับผู้ชุมนุม โดยเจ้าพนักงานตำรวจต้องการให้กลุ่มผู้ชุมนุมเปลี่ยนสถานที่ชุมนุมจากที่
เคยตกลงกันไว้เดิม แต่การเจรจาไม่เป็นผล โดยในระหว่างนั้นกลุ่มผู้ชุมนุมบางส่วนนั่งล้อมวงอยู่ใกล้แผงเหล็ก และ
บางส่วนที่นับถือศาสนาอิสลาม ก็ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยไม่ปรากฏว่ากลุ่มผู้ชุมนุมได้กระทำการใดๆ ที่

รายงานการศึกษากรณีศึกษาเพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

แสดงให้เห็นว่าจะใช้ความรุนแรง หรือมีการฝ่าแนวแผนงเหล็กของเจ้าพนักงานตำรวจแต่อย่างใด อีกทั้งยังไม่ปรากฏว่ากลุ่มผู้ชุมนุมได้ดำเนินการชุมนุมในลักษณะยั่วยุหรือส่งเสริมให้เกิดความรุนแรงหรือก่อให้เกิดการจลาจล รวมถึงก่ออันตรายโดยตรงต่อชีวิตร่างกายของประชาชนแต่อย่างใด ดังนั้น การชุมนุมดังกล่าวจึงเป็นการชุมนุมโดยสงบ แต่ภายหลังจากนั้นเจ้าพนักงานตำรวจได้ตั้งแถวเพื่อผลักดันกลุ่มผู้ชุมนุมจนเกิดความวุ่นวายขึ้น และดำเนินการสลายการชุมนุม จนกลุ่มผู้ชุมนุมต้องสลายตัวไปในที่สุด

(ข) การที่เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ในสังกัดของผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ดำเนินการสลายการชุมนุมดังกล่าวเป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

ศาลปกครองสูงสุดเห็นว่า การที่กลุ่มผู้ชุมนุมต้องชุมนุมกันอยู่บนถนนจุดอนุสรณ์ เป็นเพราะไม่สามารถเดินทางต่อไปได้ เนื่องจากเจ้าพนักงานตำรวจได้ตั้งจุดสกัดไว้ กลุ่มผู้ชุมนุมจึงไม่มีเจตนาที่จะปิดกั้นการจราจร และการที่เจ้าพนักงานตำรวจดำเนินการสลายการชุมนุมดังกล่าว เพียงเพื่อเปิดเส้นทางเข้าออกโรงแรมเจ.บี.ให้แก่คณะรัฐมนตรี ซึ่งไม่อาจถือได้ว่าการสลายการชุมนุมนั้น เพื่อคุ้มครองความสะดวกของประชาชนที่จะใช้ทางสาธารณะ ตามมาตรา 44 วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 อีกทั้งยังมีเส้นทางเข้าออกโรงแรมเจ.บี.ได้อีกหลายทาง การที่เจ้าพนักงานตำรวจเลือกที่จะใช้มาตรการสลายการชุมนุมจึงเป็นการจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ เกินแก่ความจำเป็น

นอกจากนี้ การเข้าสลายการชุมนุมของเจ้าพนักงานตำรวจไม่ปรากฏว่าได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนตามหลักสากลที่ใช้ในการสลายการชุมนุมของประชาชน หรือมีลำดับขั้นตอนจากเบาไปหาหนักตามที่ระบุในแผนรักษาความสงบในการชุมนุมครั้งนี้แต่อย่างใด ดังนั้น การที่เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ในสังกัดของผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ดำเนินการสลายการชุมนุมดังกล่าว จึงเป็นการกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และทำให้ผู้ฟ้องคดีได้รับความเสียหายโดยไม่สามารถใช้เสรีภาพในการชุมนุมต่อไปได้ อันถือเป็นการกระทำละเมิดต่อผู้ฟ้องคดีที่ 1-24

เมื่อการกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจเป็นการกระทำละเมิดในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่เจ้าพนักงานตำรวจอยู่ในสังกัด จึงต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้ฟ้องคดีที่ 1-24 ตามมาตรา 5 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539

(ค) ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้ฟ้องคดีที่ 1-24 ไม่อาจใช้เสรีภาพในการชุมนุมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 44 เพียงใด

เมื่อพิจารณาลักษณะเสรีภาพในการชุมนุมแล้ว เห็นว่าบุคคลเพียงคนเดียวไม่อาจก่อให้เกิดการชุมนุมสาธารณะได้ แต่จะต้องเกิดจากการที่บุคคลหลายๆคนมารวมตัวกัน การกำหนดค่าสินไหมทดแทนสำหรับการกระทำละเมิดต่อเสรีภาพในการชุมนุม จึงเป็นคุณสมบัติส่วนกันและแตกต่างจากการกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ซึ่งถูกกระทำละเมิดเป็นรายบุคคลได้ ดังนั้นการกำหนดค่าสินไหมทดแทนสำหรับการกระทำละเมิดต่อเสรีภาพในการชุมนุมในครั้งนี้ จึงเป็นการเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากการที่ผู้ฟ้องคดีและบุคคลอื่นๆไม่สามารถใช้เสรีภาพ

รายงานการศึกษากรณีศึกษาเพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

ในการชุมนุมได้ ซึ่งศาลปกครองสูงสุดเห็นว่าควรกำหนดค่าเสียหายให้แก่ผู้ฟ้องคดีที่ 1-24 เป็นเงินรวมกัน จำนวน
รวมทั้งสิ้น 100,000 บาท และให้คืนค่าธรรมเนียมศาลตามส่วนแห่งการชนะคดี

**(13) บุคคลย่อมไม่อาจถูกพิจารณาโทษซ้ำหรือลงโทษซ้ำ ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิ
พลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14(7) ประกอบมาตรา 147 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและ
พระราชบัญญัติว่าด้วยการรื้อร้องฟ้องคดีอาญา พ.ศ. 2497 กำหนดไว้ว่า บุคคลย่อมไม่ถูกดำเนินการสอบสวน
ซ้ำเมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดว่าไม่มีการฟ้องคดีแล้วหากไม่มีพยานหลักฐานใหม่ เช่นเดียวกับการที่จะถูกพิจารณา
พิพากษาคดีใหม่ ซึ่งมักใช้ในกรณีที่จำเลยถูกตัดสินว่ากระทำความผิดตามที่โจทก์กล่าวหาจริงแต่ขณะปัจจุบันยังไม่
มีการใช้หลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวเพื่อรื้อร้องเพื่อฟ้องคดีขึ้นใหม่แต่อย่างใด**

ในส่วนคดี เมื่อศาลอุทธรณ์พิพากษายืนโดยยกฟ้องพนักงานอัยการโจทก์ตามศาลชั้นต้นแล้ว ตาม
บทบัญญัติมาตรา 220 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดไว้ว่าห้ามมิให้คู่ความฎีกาต่อศาลฎีกาหาก
ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลชั้นต้น ดังนั้นในคดีดังกล่าวพนักงานอัยการโจทก์จึงไม่สามารถยื่นฎีกาต่อศาลฎีกา
อีก

1.4 บทสรุป

จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในชั้นศาลทั้งในส่วนคดีอาญาและในส่วนคดีปกครอง การกระทำเพื่อการต่อสู้
ทั้งหมดของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนซึ่งถูกฟ้องเป็นจำเลยในคดีอาญาต่อศาลชั้นต้นจำนวน 20 คน และเป็นโจทก์
ฟ้องสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นคดีปกครองต่อศาลปกครอง จังหวัดสงขลา ระยะเวลาในการต่อสู้คดีที่ยืดเยื้อ
ยาวนานกว่า 10 ปีที่กลุ่มนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนได้ทำหน้าที่ที่ทั้งก่อนที่จะต้องมีการดำเนินคดีในชั้นศาล โดยกลุ่มคน
เหล่านี้ทำหน้าที่เป็นผู้แทนของกลุ่มชาวบ้านนับร้อยคนเพื่อยื่นข้อเรียกร้องต่อนายกรัฐมนตรีเสนอขอให้ยับยั้ง
โครงการก่อสร้างท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย นั้น แสดงให้เห็นถึงการกระทำอันตรงตาม
ความหมายของคำว่าการปกป้องสิทธิมนุษยชนหรือนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนตามเอกสารระหว่างประเทศที่ได้รับ
การยอมรับ คือแนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน (EU Guidelines on Human Rights
Defenders) และปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของกลุ่มบุคคล กลุ่ม และหน่วยงานทางสังคมเพื่อ
ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับในทางสากล

การกระทำดังกล่าวอันเป็นการกระทำเพื่อปกป้องสิทธิชุมชนในการสงวนและรักษาไว้ซึ่ง
ทรัพยากรธรรมชาติโดยขอให้รัฐทบทวนโครงการดังกล่าวอีกครั้งว่ามีส่วนใดส่วนเสียอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ผลกระทบที่จะเกิดต่อชาวบ้านในชุมชนบริเวณนั้น ซึ่งหากโครงการดังกล่าวผ่านการอนุมัติโดยขั้นตอนทางบริหาร
และความชอบด้วยกฎหมายแล้วย่อมส่งผลกระทบต่อชุมชนผู้ที่อยู่อาศัยในบริเวณดังกล่าวแน่นอน ฉะนั้น การต่อสู้โดยการ
ส่งเสริม ปกป้องและคุ้มครองสิทธิชุมชนของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนดังกล่าวจึงมิได้เกิดมีขึ้นแต่เฉพาะในส่วนการ

รายงานการศึกษากรณีนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

นำยื่นข้อเรียกร้องต่อนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นเพียงอย่างเดียวไม่ แต่รวมถึงการกระทำก่อนหน้าที่จะเกิดเหตุการณ์ การสลายการชุมนุมโดยการขอความเห็นและความร่วมมือจากกลุ่มผู้ชุมนุมที่เดินทางมาด้วยกัน อันเป็นสภาพการณ์ปกติของการทำหน้าที่เป็นนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนที่พึงกระทำรวมทั้งการเป็นผู้นำในขณะเดียวกันด้วย

เมื่อการต่อสู้บนท้องถนนจบลงด้วยที่กลุ่มนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกลุ่มหนึ่งถูกจับกุมตัวและถูกดำเนินคดีอาญาโดยเจ้าหน้าที่ของฝ่ายรัฐในข้อหาความผิดต่อเจ้าพนักงาน ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน ความผิดต่อร่างกาย ทำให้เสียทรัพย์ และความผิดเหตุโทษฐานอื่นตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเมื่อการพิจารณาเปรียบเทียบการดำเนินคดีดังกล่าวในชั้นสอบสวนและในชั้นศาลแล้ว พบว่าความเข้าใจของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีต่อการปฏิบัติงานของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนยังมีน้อย และมักมีความเข้าใจและทัศนคติเชิงลบต่อกลุ่มบุคคลดังกล่าว ปัญหาประการหนึ่งอาจเป็นเพราะไม่มีบทบัญญัติกฎหมายใดภายในประเทศที่ให้การยอมรับอย่างชัดแจ้งถึงการมีอยู่ของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน คงจะมีแต่การยอมรับสิทธิทางชุมชน สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจในภาพกว้างตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 เท่านั้น หากแต่มิได้บัญญัติไว้โดยตรงต่อความมีอยู่ของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเด็นดังกล่าว ทำให้ความชัดเจนในการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนนั้นคลาดเคลื่อนไป กลายเป็นกลุ่มผู้นำผู้ชุมนุมที่ถูกมองว่าหัวรุนแรงและต้องการสร้างความวุ่นวายให้กับสังคมมากกว่า

ในส่วนชั้นพิจารณาของศาลนั้นก็ประสบปัญหาเช่นเดียวกันว่า ในระบบกระบวนการพิจารณาของศาลไทย ยังไม่มีข้อกฎหมายข้อใดที่กำหนดให้ต้องมีแตกต่างในชั้นพิจารณาเพื่อคุ้มครองสิทธิของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนไปยิ่งกว่าการดำเนินคดีต่อปัจเจกบุคคลธรรมดา อีกทั้งชัยชนะในการดำเนินคดีและความมีอยู่ของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนนั้นปรากฏต่อศาลในลักษณะข้อเท็จจริงในรูปแบบพยานหลักฐานที่ชั้นศาลมากกว่า และชัยชนะจากการดำเนินคดีที่ศาลได้วินิจฉัยออกมาเป็นเพราะศาลเพิ่งพิจารณาถึงเจตนารมณ์อันแท้จริงของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนและเห็นได้ถึงการกระทำอันบริสุทธิ์นั้น ประกอบกับคำแนะนำของเอกสารระหว่างประเทศทั้ง 2 ฉบับที่กล่าวมาในเบื้องต้นมักเป็นข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติหรือในทางนโยบายที่กำหนดให้รัฐหรือรัฐบาลต้องดูแล ส่งเสริมและคุ้มครองนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนเท่านั้น แต่ยังไม่มีการเสนอแนะอย่างจริงจังที่ถึงขั้นปรับปรุงกฎหมายภายในประเทศเพื่อรองรับความมีอยู่ของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนแต่อย่างใด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะปรากฏการณ์การต่อสู้ของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยยังไม่มีการรวบรวมและจัดเกลาส่งต่อข้อมูลต่อสังคมอย่างเด่นชัดให้สังคมได้เห็นความสำคัญจนถึงขนาดต้องการกฎหมายหรือบทบัญญัติอันเป็นลายลักษณ์อักษรมารองรับกลุ่มคนเหล่านี้แต่อย่างใด

รายงานการศึกษากรณีศึกษาเพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

ทั้งที่จริงแล้วประเทศไทยไม่เคยขาดใครซึ่งนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนจึงถึงเวลาแล้วหรือไม่ที่ผู้ที่มีส่วน
เกี่ยวข้องควรทบทวนทั้งข้อนโยบายและข้อกฎหมายเพื่อหาความเป็นไปได้ในการคุ้มครอง ส่งเสริมและดูแล
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง

2. คดีปีนสภา (ปี 2550)

(กรณีศึกษา การชุมนุมคัดค้านกฎหมายละเมิดสิทธิมนุษยชน)

2.1 ข้อเท็จจริงโดยย่อ

เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรง
เป็นประมุข (คปค.) ทำการรัฐประหารและยึดอำนาจการปกครอง จากนั้นในวันที่ 1 ตุลาคม 2549 มีการ
ประกาศใช้รัฐธรรมนูญชั่วคราว มีสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) เพื่อทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิก
วุฒิสภา และรัฐสภา โดยวันที่ 11 ตุลาคม 2549 มีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง สนช. 24 สิงหาคม 2550
ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ 2550 มีบทเฉพาะกาลให้ สนช.ทำหน้าที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ใน
รัฐสภาต่อไปจนกว่าจะมีการเลือกตั้งใหม่และประชุมรัฐสภาเป็นครั้งแรก

ต่อมาปลายปี 2550 ได้มีกลุ่มบุคคลและองค์กรภาคเอกชนออกมาแสดงความไม่เห็นด้วยและคัดค้านการ
ปฏิบัติหน้าที่ของ สนช.ว่าไม่ควรเร่งพิจารณาออกกฎหมายที่มีความสำคัญและกระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชน
ควรรอให้มีการเลือกตั้ง ให้รัฐสภาที่เป็นตัวแทนประชาชนอย่างแท้จริงเป็นผู้พิจารณากฎหมายดังกล่าว ซึ่งมีการ
กำหนดวันเลือกตั้งไว้แล้วในวันที่ 23 ธันวาคม 2550

วันที่ 12 ธันวาคม 2550 เวลาประมาณ 8.00 น. มีกลุ่มบุคคลประมาณ 500 คน มาชุมนุมที่หน้ารัฐสภา
เพื่อคัดค้านการปฏิบัติหน้าที่ของสนช. รวมทั้งคัดค้านการพิจารณาออกกฎหมายสำคัญ 11 ฉบับ โดยกลุ่มผู้ชุมนุม
ใช้รถบรรทุกหกล้อติดเครื่องขยายเสียงเป็นเวทีปราศรัยอยู่ริมถนนอุทองในฝั่งสวนสัตว์ดุสิต และมีตัวแทนจากกลุ่ม
องค์กรต่างๆ ขึ้นผลัดเปลี่ยนกันขึ้นปราศรัย ซึ่งจำเลยทั้งสิบมาร่วมชุมนุมด้วย โดยมีจำเลยที่ 7 เป็นผู้ดำเนิน
รายการปราศรัยให้ผู้ร่วมชุมนุมทราบถึงวัตถุประสงค์ในการชุมนุม เชิญตัวแทนผู้ชุมนุมแต่ละกลุ่มขึ้นปราศรัยแสดง
ความคิดเห็นแต่ละประเด็นที่ตนได้รับผลกระทบโดยจำเลยที่ 2 และที่ 4 ใช้โทรโข่งพูดนำว่า “สนช.” และกลุ่มผู้
ชุมนุมพูดตามว่า “ออกไป” อยู่หลายครั้ง แต่เจ้าหน้าที่ประจำรัฐสภาและพนักงานรักษาความปลอดภัยได้ปิดประตู
และนำห่วงโซ่มาคล้องที่ประตูเพื่อปิดกั้นการเข้าออกรัฐสภา

ต่อมาเวลาประมาณ 11.00 น. ผู้ชุมนุมบางคนนำบันไดไม้ไผ่พาดรั้วรัฐสภานำเหล็กปลายแหลมครอบรั้ว
แล้วผู้ชุมนุมประมาณ 100 คน พวกกันปีนบันไดข้ามรั้วเข้าไปในรัฐสภา กลุ่มผู้ชุมนุมประมาณ 50 คนวิ่งเข้าไป
บริเวณหน้าห้องโถงหน้าห้องประชุมรัฐสภาและผลักประตูกระจกเข้าไปในห้องโถงหน้าห้องประชุมรัฐสภา อาคาร
ที่ 1 ชั้น 2 ซึ่งเป็นสถานที่ประชุม สนช. และ สนช.กำลังประชุมพิจารณากฎหมายต่างๆ อยู่ ซึ่งกลุ่มผู้ชุมนุมที่
อยู่ในห้องโถงและนอกห้องโถงก็ได้นั่งลงบริเวณดังกล่าว และต่อมาได้มีการนำเสนอข้อเรียกร้องต่อ สนช. ผ่านพล

รายงานการศึกษารณีนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

ตำรวจโทอัศวิน ขวัญเมือง ผู้บัญชาการตำรวจนครบาล จากนั้นประธาน สนช.แถลงข่าวยกเลิกการประชุมและ
เลื่อนการประชุมออกไป กลุ่มผู้ชุมนุมจึงพากันเดินออกจากรัฐสภา จากนั้นมีการขึ้นเวทีแถลงผลการชุมนุมให้ผู้
ชุมนุมทราบก่อนจะแยกย้ายกันกลับไป

ความหมายของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน (หรือนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน) : ตามความหมายในแนว
ปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน (EU Guidelines on Human Rights Defenders)
และปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของกลุ่มบุคคล กลุ่ม และหน่วยงานทางสังคมเพื่อส่งเสริมและ
คุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับในทางสากล

ดังที่ได้กล่าวแล้วในเบื้องต้นว่างานวิจัยชิ้นนี้มุ่งเปรียบเทียบและศึกษาความเป็นนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน
ตามแนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน (EU Guidelines on Human Rights Defenders)
และปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของกลุ่มบุคคล กลุ่ม และหน่วยงานทางสังคมเพื่อส่งเสริมและ
คุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับในทางสากล ซึ่งในเอกสารระหว่างประเทศดังกล่าว
ได้มุ่งเน้นถึงการตระหนักและส่งเสริมการรับรู้การปฏิบัติหน้าที่ของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในทั่ว โดยเอกสาร
ระหว่างประเทศทั้ง 2 ฉบับได้นิยามคำว่านักปกป้องสิทธิมนุษยชนหรือนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนไว้ว่า ทุกคนมีสิทธิ
ทั้งในส่วนบุคคลและที่สัมพันธ์กับบุคคลอื่นในการส่งเสริมและพยายามทำให้เกิดการคุ้มครองและการได้มาซึ่งสิทธิ
มนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในระดับชาติและนานาชาติ

ดังนั้น นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนจึงได้แก่ บุคคล กลุ่ม และหน่วยทางสังคมซึ่งส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิ
มนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับในทางสากล เมื่อกลุ่มผู้ชุมนุมดังกล่าว ซึ่งถูกฟ้องเป็นคดีอาญา
และกลุ่มผู้เข้าร่วมชุมนุมเพื่อแสดงความไม่เห็นด้วยและคัดค้านการปฏิบัติหน้าที่ของ สนช.ว่าไม่ควรเร่งพิจารณาออก
กฎหมายที่มีความสำคัญและกระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชน ควรรอให้มีการเลือกตั้ง เป็นกลุ่มบุคคลซึ่งมีสิทธิใน
ส่วนบุคคลที่จะมีความสัมพันธ์ในแง่กลุ่มบุคคลกับบุคคลอื่นที่มีความคิด ความเชื่อในแนวเดียวกันนั้นคือเพื่อปกป้อง
สิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองในฐานะผู้ทรงสิทธิในการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการกำหนดร่วมกำหนด
เจตจำนงของรัฐ และเป็นสิทธิของประชาชนที่จะมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจนิติบัญญัติของรัฐ (สนช.)
ด้วย

เมื่อสิทธิในการปกป้องเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองประเทศเป็น
สิทธิในทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม กลุ่มบุคคลดังกล่าวที่ทำหน้าที่แทนบุคคลอื่นในหน้าที่นี้ย่อมเป็นนักต่อสู้
เพื่อสิทธิมนุษยชนตามความหมายของแนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน (EU Guidelines
on Human Rights Defenders) และปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของกลุ่มบุคคล กลุ่ม และ
หน่วยงานทางสังคมเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับในทางสากล

2.2. การดำเนินการตามกระบวนการในคดีอาญา

2.2.1 การดำเนินการในศาลชั้นต้น

เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2553 พนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุดฝ่ายคดีอาญา 10 เป็นโจทก์ฟ้องนายจอน อึ้งภากรณ์ กับพวกรวม 10 คน เป็นจำเลย ประกอบด้วยนายจอน อึ้งภากรณ์ เป็นจำเลยที่ 1 นายสาวิทย์ แก้วหวาน จำเลยที่ 2 จำเลยที่ 3 นายศิริชัย ไม้งาม จำเลยที่ 4 นายพิชิต ไชยมงคล จำเลยที่ 5 นายอนิรุทธ์ ขาวสนิท จำเลยที่ 6 นายณัฐเชอร์ ยีหะมา จำเลยที่ 7 นายอำนาจ พลละมี จำเลยที่ 8 นายไพโรจน์ พลเพชร จำเลยที่ 9 นางสาวสารี อ๋องสมหวัง และ นางสาวสุภิญญา กลางณรงค์ จำเลยที่ 10 เป็นคดีหมายเลขดำที่ อ.4383/2553 (ต่อมาเป็นคดีหมายเลขแดงที่ อ.1092/2556)

ทั้ง 10 คนถูกฟ้องร้องดำเนินคดี ในข้อหาเป็นหัวหน้า หรือเป็นผู้สั่งการกลุ่มแนวร่วมภาคประชาชน ได้บังอาจร่วมกันกระทำความผิดต่อกฎหมายหลายกรรมต่างกัน มั่วสุม ตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป เพื่อก่อให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง เป็นหัวหน้าสั่งการกลุ่มแนวร่วมประชาชน ผลัดเปลี่ยนกันกล่าวคำปราศรัยปลุกปั่น ชักชวน ยุยง ให้แนวร่วมกลุ่มประชาชน ปิดทางเข้าอาคารรัฐสภา และชักชวนเข้าไปในอาคารรัฐสภา เพื่อขัดขวางมิให้สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติปฏิบัติหน้าที่พิจารณากฎหมายทุกฉบับ ทำให้สภานิติบัญญัติต้องงดการประชุม เป็นความผิดละเมิดกฎหมายแผ่นดิน อันมิใช่เป็นการกระทำภายในความมุ่งหมายแห่งรัฐธรรมนูญ หรือมิใช่เพื่อการแสดงความคิดเห็น หรือติชม โดยสุจริต ตามมาตรา 116 มาตรา 215 มาตรา 362 มาตรา 364 และ มาตรา 365 ประมวลกฎหมายอาญา

เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2556 ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาว่าตามรายละเอียด ดังนี้

จำเลยที่ 1 ถึง 4 จำเลยที่ 7 และจำเลยที่ 8 มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 215 วรรคสาม

จำเลยที่ 5, 6 จำเลยที่ 8 ถึง 10 มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 215 วรรคแรก

จำเลยที่ 1 ถึง 6 จำเลยที่ 8 ถึง 10 มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 362, 364 และ 365 (1) (2) ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83 การกระทำของจำเลยที่ 1 ถึง 4 และจำเลยที่ 8 เป็นการกระทำความผิดเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท แต่มีบทลงโทษเท่ากันให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 215 วรรคสาม ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 90

จำเลยที่ 5 ที่ 6 ที่ 9 และ จำเลยที่ 10 เป็นการกระทำความผิดเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 265 (1) (2) ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83 ซึ่งเป็นโทษหนักที่สุด ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 90

ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษจำเลยดังนี้

ให้จำคุก จำเลยที่ 1 ถึง 4 จำเลยที่ 7 และที่ 8 คนละ 2 ปี ปรับคนละ 9,000 บาท

รายงานการศึกษารณีนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาตีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาตีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

ให้จำคุก จำเลยที่ 6 ที่ 9 และที่ 10 คนละ 1 ปี ปรับคนละ 9,000 บาท

จำเลยทั้งสิบให้การเป็นประโยชน์แก่การพิจารณา มีเหตุบรรเทาโทษ ลดโทษให้ตามประมวลกฎหมาย
อาญามาตรา 78 คนละหนึ่งในสาม คงจำคุกจำเลยที่ 1 ถึง 4 จำเลยที่ 7 และที่ 8 คนละ 1 ปี 4 เดือน ปรับคน
ละ 6,000 บาท และจำคุกจำเลยที่ 6 ที่ 9 และที่ 10 คนละ 8 เดือน ปรับคนละ 6,000 บาทไม่ปรากฏว่าจำเลยทั้ง
สิบเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนและจำเลยกระทำความผิดไปโดยมีเจตนาปกป้องผลประโยชน์ของชาติบ้านเมืองเป็น
สำคัญ โทษจำคุกจึงให้รอการลงโทษไว้มีกำหนดไว้ 2 ปี

2.2.2 การดำเนินการในศาลชั้นอุทธรณ์

หลังจากศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว ต่อมาพนักงานอัยการโจทก์ได้ยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลายื่น
อุทธรณ์ แต่ในที่สุดโจทก์ก็ไม่ได้ยื่นอุทธรณ์แต่อย่างใด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทางฝ่ายอัยการเห็นว่าการฟ้องคดีได้
บรรลุวัตถุประสงค์ที่ฟ้องแล้วก็ได้ แม้ว่าศาลชั้นต้นจะได้พิพากษาลงโทษจำเลยทั้งสิบไม่เต็มตามคำฟ้องของโจทก์ก็
ตาม

จำเลยทั้งสิบ ได้ยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลายื่นอุทธรณ์ ถึง 2 ครั้ง ด้วยเหตุผลเรื่องข้อเท็จจริงและ
พยานหลักฐานในคดีมีจำนวนมาก และจำเลยมีจำนวนถึง 10 คน จำเป็นต้องใช้เวลาในการประชุม
ปรึกษาหารือเพื่อทำอุทธรณ์โดยละเอียดรอบคอบ ซึ่งศาลก็ได้อนุญาตให้ขยายระยะเวลาในการยื่นอุทธรณ์ตามคำ
ขอ ต่อมาจำเลยได้ยื่นอุทธรณ์เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2556 จึงถือว่าศาลได้ใช้หลักการให้โอกาสแก่จำเลยในการ
ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่แล้ว ตามสิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยศาลมีนัดหมายฟังคำ
พิพากษาอุทธรณ์ในวันที่ 26 พฤศจิกายน 2557

2.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินการในคดีอาญา กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิ ทางการเมืองและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

สิทธิก่อนการพิจารณาคดี

(1) สิทธิที่จะไม่ถูกจับกุมคุมขังโดยอำเภอใจ ตามข้อ 9 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและ
สิทธิทางการเมือง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 7/1 มาตรา 66 มาตรา 83 และมาตรา 84
กำหนดไว้ว่า เจ้าพนักงานไม่สามารถจับกุมบุคคลใดได้โดยปราศจากเหตุตามกฎหมายที่ได้ให้อนุญาตให้จับกุมได้
พร้อมทั้งกำหนดข้อบังคับในการแจ้งสิทธิต่างๆ แก่ผู้ถูกจับแม้ว่าผู้นั้นยังเป็นผู้ต้องสงสัยอยู่ก็ตามก็ย่อมได้รับการ
ประกันสิทธิเบื้องต้นในการแจ้งญาติ การได้พบทนายความหรือบุคคลที่ตนไว้วางใจ หรือแม้แต่ได้รับการ
รักษาพยาบาล รวมทั้งกำหนดเรื่องสถานที่ในการควบคุมตัว ระยะเวลาในการส่งตัวผู้ถูกจับเพื่อป้องกันการ
เบี่ยงเบนทางคดีและสงวนไว้ซึ่งพยานหลักฐาน

ในคดีนี้ การปล่อยชั่วคราวหรือประกันตัวโดยไม่ต้องใช้หลักทรัพย์ค้ำประกัน ซึ่งสิทธิต่างๆ ของผู้ต้องหา เป็นหลักการพื้นฐานของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน หากพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ ได้ใช้หลักการดังกล่าวในการปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากอคติหรือเลือกปฏิบัติกับทุกคนที่ตกเป็นผู้ต้องหา ก็เชื่อถือว่ากระบวนการยุติธรรมขั้นต้นในเรื่องนี้ได้ดำเนินการด้วยความเป็นธรรม

(2) สิทธิที่จะได้รับแจ้งสภาพและข้อหาแห่งความผิดที่ถูกกล่าวหาโดยพยานและละเอียดในภาษาซึ่ง บุคคลนั้นเข้าใจได้ ถึงพฤติการณ์และสาเหตุที่มีการตั้งข้อหาต่อบุคคลนั้น ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14(3ก) และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 และมาตรา 134¹¹ กำหนดไว้ว่าผู้ถูกจับมีสิทธิได้รับแจ้งสภาพและข้อหาแห่งความผิดโดยพยานด้วยภาษาที่ที่บุคคลนั้นสามารถ

¹¹ ข้อสังเกตต่อหลักปฏิบัติในการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ

(1) การดำเนินคดีอาญาขั้นต้น พนักงานสอบสวนมีอำนาจหน้าที่แสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหา ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาวางหลักให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเพื่อทราบถึงข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดตามข้อกล่าวหา ทั้งนี้ เพื่อให้รู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ถึงความผิดและความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา เมื่อปรากฏหลักฐานพอสมควร

การที่พนักงานสอบสวนมีการแจ้งข้อกล่าวหาเพิ่มเติมแก่ผู้ต้องหาทั้งสืบตามคำสั่งของพนักงานอัยการโดยเพิ่มเติมความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชนด้วยข้อกล่าวหาว่าผู้ต้องหาทั้งสืบร่วมกันเป็นหัวหน้าหรือผู้มีหน้าที่สั่งการในการมั่วสุมกันตั้งแต่สิบคนขึ้นไป กระทำกรอย่างหนึ่งอย่างใดให้เกิดการรบกวนในบ้านเมือง และเพิ่มเติมความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักรด้วยข้อกล่าวหาว่าผู้ต้องหาทั้งสืบร่วมกันกระทำให้ปรากฏแก่ประชาชนด้วยวาจาหรือวิธีอื่นใดอันมิใช่เป็นการกระทำภายในความมุ่งหมายแห่งรัฐธรรมนูญ หรือมิใช่เพื่อแสดงความคิดเห็นหรือติชมโดยสุจริต เพื่อให้ประชาชนล่วงละเมิดกฎหมายแผ่นดิน ถือว่าทั้งพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการได้ใช้อำนาจหน้าที่พิจารณาตั้งข้อกล่าวหาหรือฐานความผิดตามพยานหลักฐานและพฤติการณ์ของการกระทำที่รวบรวมในสำนวนคดี เป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมาย โดยพนักงานสอบสวนมีอำนาจหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐาน แจ้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ต้องหา ทำความเห็นว่าควรสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง แล้วส่งสำนวนคดีให้แก่พนักงานอัยการ ส่วนพนักงานอัยการเมื่อตรวจสอบสำนวนคดีแล้วถ้าเห็นว่าพยานหลักฐาน หรือข้อกล่าวหาตามที่พนักงานสอบสวนส่งมานั้นยังไม่เพียงพอก็สามารถสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนพยานหลักฐานหรือแจ้งข้อกล่าวหาเพิ่มเติมได้ ทั้งนี้เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้วางหลักกฎหมายไว้ว่า ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาล โดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน

(2) คดีนี้มีเจ้าหน้าที่ของรัฐสภาแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน อย่างไรก็ตามตามฐานความผิด คดีนี้ไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัวแต่เป็นความผิดอาญาแผ่นดินที่ไม่สามารถยอมความกันได้ ถึงแม้ว่าจะไม่มีผู้ใดแจ้งความร้องทุกข์ พนักงานสอบสวนก็มีอำนาจสอบสวนคดีได้โดยชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือแม้ว่าผู้เสียหายที่แจ้งความร้องทุกข์แล้วจะดำเนินการถอนคำร้องทุกข์ก็ไม่ตัดอำนาจการสอบสวนและดำเนินคดีต่อไปของพนักงานสอบสวนแต่อย่างใด

(3) การดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องหาเพียง 10 คน เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมหรือไม่?

เข้าในได้ ซึ่งในมาตรา 13 ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลจัดทาล่ามให้
หากบุคคลนั้นไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ และตามมาตรา 134 กำหนดให้การแจ้งข้อหาและรายละเอียดแห่ง

เมื่อพิจารณาถึงเหตุแห่งการตั้งข้อกล่าวหาแก่ผู้ต้องหาทั้งสิบคนดังกล่าว ก็เนื่องมาจากเหตุการณ์เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม
2550 ที่มีประชาชนกว่า 500 คน ชุมนุมคัดค้านการออกกฎหมายของ สนช. ที่เห็นว่าเป็นกฎหมายที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพและ
ผลประโยชน์ของประชาชน และมีผู้ชุมนุมประมาณ 100 คน ปีนรั้วรัฐสภาเข้าไปภายในบริเวณรัฐสภาและขึ้นไปยังอาคาร 1 ชั้น 2
ซึ่งรวมถึงผู้ต้องหาจำนวน 9 คนด้วย และมีผู้ชุมนุมที่ป็นรั้วรัฐสภากว่า 50 คน เข้าไปยังภายในห้องโถงหน้าห้องประชุมรัฐสภาซึ่ง
รวมถึงผู้ต้องหาจำนวน 8 คนด้วย ในขณะที่ผู้ต้องหาอีก 1 คน ไม่ได้ป็นรั้วเข้าไปภายในรัฐสภาแต่เป็นผู้ดำเนินรายการบนเวที
แต่มีข้อสงสัยต่อการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการว่า เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมกับผู้ต้องหาทั้ง
สิบหรือไม่? เหตุใดผู้ชุมนุมคนอื่น ๆ กว่า 500 คน ที่ร่วมชุมนุมในเหตุการณ์เดียวกันจึงได้รับการสันนิษฐานว่าไม่ใช่ผู้กระทำความ
ผิด เนื่องจากไม่มีการดำเนินคดีใด ๆ กับผู้ร่วมชุมนุมเหล่านั้น แต่กลับดำเนินคดีกับผู้ชุมนุมเพียง 10 คนเท่านั้น พนักงาน
สอบสวนและพนักงานอัยการใช้หลักเกณฑ์ใดในการตั้งข้อกล่าวหา เพราะเมื่อพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการเห็นว่าการ
ชุมนุมดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นการมั่วสุมกันตั้งแต่สิบคนขึ้นไป ก็ย่อมถือว่าผู้ชุมนุมทั้งหมดได้ร่วมกันกระทำความผิดฐาน
มั่วสุมด้วยกันทั้งสิ้น และความผิดในข้อหาอื่น ๆ ก็มีผู้ชุมนุมนับร้อยคนกระทำการเช่นเดียวกันด้วย

การดำเนินคดีอย่างเป็นธรรมนั้น เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ได้บัญญัติเรื่องการคุ้มครองสิทธิและ
เสรีภาพของประชาชนว่า บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่
เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายภาพหรือ
สุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอัน
ไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะเป็มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคล
สามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

ตามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการดำเนินคดีกับบุคคลในเหตุการณ์ชุมนุมดังกล่าวซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อปี

พ.ศ. 2550 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ปรากฏว่าพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการไม่มีการดำเนินคดีกับผู้ชุมนุมคนอื่น ๆ แต่
ดำเนินคดีกับผู้ต้องหาหรือจำเลยเพียงสิบคนเท่านั้น

หากพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการจะถือว่าผู้ต้องหาทั้งสิบคนที่ถูกดำเนินคดี เพราะว่าบุคคลดังกล่าวเป็นที่รู้จักของ
สาธารณชน มีบทบาทในการทำกิจกรรมหรือเคลื่อนไหวทางสังคม มีความรู้ความสามารถในการสื่อสารต่อสาธารณชน สร้างแรง
ขับเคลื่อนได้อย่างมีพลังต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อยู่ในฐานะหรือมีต้นทุนทางสังคมสูง หรืออาจเรียกว่าเป็นนักต่อสู้เพื่อสิทธิ
มนุษยชนเพราะทำงานเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนซึ่งหลายกรณีมีความคิดขัดแย้งกับแนวคิดวิธีการบริหาร
บ้านเมืองของผู้ใช้อำนาจรัฐ จึงดำเนินคดีกับบุคคลเหล่านี้ด้วยความมุ่งหวังว่าจะทำให้การชุมนุมคัดค้านในลักษณะดังกล่าวยุติลง
หรือขาดพลังขับเคลื่อน เพื่อรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของรัฐและมีให้เป็นเยี่ยงอย่างหรือเป็นการป้องปรามมิให้ผู้อื่นขับเคลื่อนมวลชน
ในลักษณะเช่นนั้นอีกต่อไป ก็ยิ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลทั้งสิบอย่างแน่นอน ทั้งยังเป็นการใช้
อำนาจรัฐที่มีเจตนาจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและเกินความจำเป็น อีกทั้งยังกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยรวมอีกด้วย แต่หากไม่ใช่ด้วยเหตุผลดังกล่าว แล้วจะมี
เหตุผลใดที่พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกดำเนินคดีเฉพาะต่อบุคคลเพียงสิบคน
เท่านั้น ทั้ง ๆ ที่ผู้ต้องหาทั้งสิบเป็นประชาชนที่พึงได้รับการปฏิบัติโดยเสมอภาคกับบุคคลอื่นตามหลักกฎหมายและรัฐธรรมนูญ

ข้อเท็จจริงอันเป็นพฤติการณ์อันเชื่อได้ว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดจริง เป็นขั้นตอนหนึ่งของการประกัน
ความชอบด้วยกฎหมายของการดำเนินคดี หรือการดำเนินคดีที่เป็นธรรม (Due process) ซึ่งหากพนักงาน
สอบสวนไม่ปฏิบัติตามแล้วก็จะทำให้สำนวนการสอบสวนนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมายและพนักงานอัยการไม่มีสิทธิฟ้อง
ผู้ต้องหาเป็นจำเลยต่อศาล

ในคดีนี้ ผู้ต้องหาทั้งสิบได้รับการคุ้มครองสิทธิด้วยการปฏิบัติของเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญา ทั้งในเรื่องการแจ้งสิทธิต่างๆ ของผู้ต้องหาให้ทราบก่อนการแจ้งข้อกล่าวหาและถามปากคำ
การขอเลื่อนวันเวลาให้การหรือให้การเพิ่มเติม การมีทนายความอยู่ด้วยในขณะที่สอบปากคำ การยื่นหนังสือขอ
ความเป็นธรรม

**(3) สิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อสู้คดีและติดต่อกับ
ทนายความได้ตามความประสงค์ของตน** ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง
ข้อ 14(3ข)

ในคดีนี้ทั้งโจทก์ จำเลย และศาล เห็นควรให้มีวันตรวจพยานหลักฐานก่อนกำหนดวันนัดสืบพยาน เพื่อให้
คู่ความทั้งสองฝ่ายได้ตรวจสอบพยานเอกสารหรือพยานวัตถุที่แต่ละฝ่ายประสงค์จะนำเข้ามาสืบในคดี
หากพยานหลักฐานใดรับกันได้โดยไม่ต้องโต้แย้งคัดค้านกันในการสืบพยานก็จะทำให้ไม่เป็นการเสียเวลา รวมทั้ง
การกำหนดแนวทางสืบพยานเป็นกลุ่ม ๆ หากมีพยานหลักฐานใดที่ไม่จำเป็นต้องสืบให้ซ้ำซ้อนกัน ก็อาจมีการตัด
พยานหลักฐานนั้นไป ซึ่งตามเจตนารมณ์ของกฎหมายก็เพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง
และเป็นธรรม

แต่มีข้อสังเกตว่า เนื่องจากทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลยระบุพยานบุคคลเป็นจำนวนมาก ศาลมักจะพยายาม
สรุปว่าพยานบุคคลใดซ้ำซ้อนประเด็นกันบ้าง จึงขอให้มีการตัดพยานบุคคลให้เหลือจำนวนน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้
เพื่อให้การพิจารณาดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งในสถานการณ์ดังกล่าวทนายความจะต้องพยายามอธิบายโต้แย้ง
ศาลว่าพยานบุคคลที่ต้องการนำสืบนั้นมีความแตกต่างในประเด็นแห่งคดีตลอดจนแนวทางที่จะนำสืบถึง
รายละเอียดอย่างไรบ้าง และไม่มีเจตนาที่จะประวิงคดีให้ล่าช้า เพื่อให้ศาลเห็นชอบด้วย มิฉะนั้นศาลจะใช้อำนาจ
พิจารณาตัดพยานมากเกินไป

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ในประเด็นเรื่องการรับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสาร ศาลได้ดำเนินกระบวนการ
พิจารณาคดีตามตัวบทกฎหมายให้แก่คู่ความทั้งสองฝ่ายอย่างเพียงพอ จึงเป็นไปตามหลักการพิจารณาคดีที่เป็น
ธรรม แต่ทั้งนี้การแสดงเจตจำนงของคู่ความที่ต้องอาศัยทนายความเจรจาต่อรองกับศาลเพื่อยืนยันการนำ
พยานหลักฐานที่เห็นว่าจำเป็นในการต่อสู้คดีก็เป็นเรื่องสำคัญยิ่งที่ต้องอาศัยความสามารถของทนายความ

สิทธิระหว่างการพิจารณาคดี

(4) สิทธิที่ได้รับการพิจารณาโดยปราศจาก ‘การชักช้า’ อย่าง ‘ไม่เป็นธรรม’ ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14(3ค) ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 และมาตรา 173/1 และสิทธิได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 10 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 8 และมาตรา 172 วรรคแรก

ในคดีนี้ได้ดำเนินการพิจารณาและสืบพยานในศาลชั้นต้นและเป็นการพิจารณาต่อหน้าจำเลย และกระทำโดยเปิดเผย มีประชาชนทั่วไปและสื่อมวลชน สามารถเข้ารับฟังการพิจารณาคดีได้โดยตลอด รวมถึงบุคคลหรือองค์กรสิทธิมนุษยชนทั้งในและต่างประเทศต่างก็สามารถเข้าสังเกตการณ์คดีได้ เว้นแต่ในบางนัดจำเลยบางคนต้องไปรักษาอาการเจ็บป่วยหรือติดภารกิจการทำงานที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ จึงแถลงขอต่อศาลว่าจะไม่มาฟังการพิจารณาและการสืบพยาน ศาลก็ได้พิจารณาอนุญาตเป็นราย ๆ ไป ทั้งนี้ภายใต้บทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งจะไม่กระทบต่อการอำนวยความยุติธรรม กล่าวคือ เมื่อศาลเห็นว่าเพื่อให้การดำเนินการพิจารณาเป็นไปโดยไม่ชักช้า หรือการสืบพยานที่ไม่เกี่ยวข้องแก่จำเลยคนนั้น ศาลก็จะดำเนินการพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลย แต่หากมีการกระทำลับหลังจำเลยแล้วเป็นผลเสียหายแก่จำเลยคนนั้น กฎหมายได้บัญญัติห้ามมิให้ศาลรับฟังการพิจารณาและสืบพยานนั้นเพื่อพิพากษาคดีเป็นผลร้ายแก่จำเลยดังกล่าว

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าการพิจารณาและสืบพยานในคดีนี้ ซึ่งกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย จึงเป็นไปตามหลักการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม

และตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในการดำเนินคดีนี้ โดยส่วนใหญ่จำเลยสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง ตามสมควร อาจเนื่องจากเป็นคดีสำคัญที่ประชาชนและสื่อมวลชนให้ความสนใจและติดตามเป็นพิเศษ เพราะบุคคลที่ถูกดำเนินคดีมีต้นทุนทางสังคม แต่ก็มีข้อน่าสังเกตว่าการที่คดีดำเนินไปโดยใช้ระยะเวลาอันยาวนาน กล่าวคือ เหตุเกิดเมื่อปี 2550 พนักงานอัยการยื่นฟ้องในปี 2553 ศาลชั้นต้นพิพากษาในปี 2556

จะเห็นว่ นับแต่เกิดเหตุจนถึงศาลชั้นต้นตัดสินคดี ใช้นานกว่า 5 ปี ทั้งนี้มิได้เกิดจากการประวิงคดีของฝ่ายใดทั้งสิ้น แต่เป็นไปตามการใช้สิทธิในกระบวนการยุติธรรมของทุกฝ่าย ภายใต้ปัจจัยต่าง ๆ หลายประการของกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องปริมาณคดีมีจำนวนมากทั้งในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาล การนัดหมายที่ต้องได้วันว่างตรงกันของทุกฝ่าย เป็นต้น

(5) สิทธิในการเข้าถึงความช่วยเหลือทางกฎหมายจะต้องมีประสิทธิภาพ ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14(3ง) ประกอบกับมาตรา 173 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

เนื่องจากคดีนี้เป็นคดีที่ได้รับความสนใจจากสาธารณะและเป็นที่ติดตามในทุกขั้นตอนการดำเนินคดี
จำเลยทั้งสิบจึงได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างครบถ้วนตลอดระยะเวลาดำเนินคดี โดยเฉพาะการได้รับความ
ความช่วยเหลือด้านทนายความ

(6) สิทธิการได้รับการพิจารณาคดีของศาลอย่างเป็นธรรมโดยผู้พิพากษานั่งครบองค์คณะ

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 26 บัญญัติว่า ภายใต้บังคับมาตรา 25 ในการพิจารณาพิพากษาคดีของ
ศาลชั้นต้น นอกจากศาลแขวงและศาลยุติธรรมอื่นซึ่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลนั้นกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ต้องมี
ผู้พิพากษาอย่างน้อยสองคนและต้องไม่เป็นผู้พิพากษาประจำศาลเกินหนึ่งคนจึงเป็นองค์คณะที่มีอำนาจพิจารณา
พิพากษาคดีแพ่งหรือคดีอาญาทั้งปวง

เรื่ององค์คณะผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้
จำคุกเกิน 3 ปี หรือปรับเกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ พระธรรมนูญศาลยุติธรรมได้บัญญัติหลักกฎหมายไว้
ว่าต้องมีผู้พิพากษาศาลยุติธรรมซึ่งเป็นองค์คณะในศาลชั้นต้นอย่างน้อย 2 คน โดยคดี สนข. เป็นคดีที่เข้าข่าย
หลักเกณฑ์ดังกล่าว

ตลอดระยะเวลาที่ศาลได้พิจารณาคดีจนกระทั่งถึงวันสิ้นสุดการสืบพยาน จำนวนองค์คณะผู้พิพากษาที่
ออกนั่งพิจารณาคดีโดยส่วนใหญ่ครบจำนวนองค์คณะ แต่มีบางช่วงเวลาที่จำนวนผู้พิพากษาไม่ครบจำนวนองค์
คณะ ทั้งนี้อาจเนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น ขณะนั่งพิจารณาคดีเป็นเวลานาน ผู้พิพากษาบางท่าน
จำเป็นต้องลุกไปทำกิจธุระส่วนตัวในระยะเวลาสั้น ๆ เพียงไม่กี่นาที ซึ่งไม่มีคู่ความฝ่ายใดโต้แย้งคัดค้านแต่ประการ
ใด เนื่องจากตามสภาพความเป็นจริงถือว่าไม่ใช่เรื่องใหญ่เมื่อเทียบกับการที่จะต้องให้คดีดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง
และรวดเร็ว แต่ตามหลักกฎหมายหากเกิดการโต้แย้งคัดค้านประเด็นที่ศาลนั่งพิจารณาคดีไม่ครบจำนวนองค์คณะ
ให้ปรากฏไว้ในสำนวนคดี ก็จะทำให้กระบวนการพิจารณาคดีขณะที่ไม่ครบองค์คณะนั้นเสียไปเพราะถือว่าเป็นการ
พิจารณาคดีที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

แม้ว่าในช่วงเวลาจำนวนองค์คณะผู้พิพากษาจะไม่ครบจำนวนก็ตาม แต่โดยรวมแล้วไม่กระทบต่อการ
พิจารณาคดีนี้ทั้งระบบ เพราะเป็นเพียงช่วงขณะเพียงไม่กี่นาทีในระหว่างการสืบพยาน ทำให้คู่ความทุกฝ่ายยอมรับ
ข้อบกพร่องเล็กน้อยนี้ได้ เนื่องจากการพิจารณาคดีศาลใช้วิธีการจดบันทึกข้อเท็จจริงเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ใน
สำนวนคดี โดยหลักแล้วเมื่อองค์คณะผู้พิพากษาจะวินิจฉัยและมีคำพิพากษา ผู้พิพากษาทุกคนต้องอ่านและ
ตรวจสอบข้อเท็จจริงทั้งหมดในสำนวนคดีอย่างละเอียดรอบคอบแล้วจึงทำความเห็นและประชุมตัดสินคดี แต่หาก
จะให้ความสมบูรณ์โดยแท้จริงในการพิจารณาคดีก็ควรที่จะให้มีจำนวนผู้พิพากษาครบองค์คณะอยู่ตลอดเวลาที่
พิจารณาคดี

นอกจากนี้ยังมีประเด็นเรื่องการคัดค้านผู้พิพากษา¹² เนื่องจากในระหว่างการพิจารณาคดี สนช. บางนัด มีเหตุการณ์ที่เกิดการโต้เถียงกันอย่างมากระหว่างผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะบางคนกับจำเลยและทนายความจำเลย ซึ่งอาจทำให้เกิดอคติระหว่างกัน จนมีกระแสลือตลอกออกมาว่าฝ่ายจำเลยอาจมีการคัดค้านผู้พิพากษาซึ่งเป็นองค์คณะบางคนไม่ให้พิจารณาคดีอีกต่อไป หากปล่อยให้มีการพิจารณาคดีที่ผู้พิพากษามีอารมณ์ขัดแย้งกับคู่ความ ไม่ว่าจะฝ่ายใดก็ตาม ย่อมไม่เป็นผลดีต่อการพิจารณาคดีอย่างแน่นอน เพราะอาจมีผลทำให้การพิจารณาคดีเกิดความไม่เป็นธรรมได้อย่างมาก แต่ในคดีนี้ ที่สุดแล้วทั้งฝ่ายผู้พิพากษาและฝ่ายจำเลยต่างก็สามารถพูดคุยตกลงกันได้ ทำให้บรรยากาศในการพิจารณาและสืบพยานดำเนินไปได้ ส่วนเรื่องการโต้แย้งคัดค้านอย่างเป็นเหตุเป็นผลก็เกิดขึ้นเป็นเรื่องปกติของการพิจารณาคดีในศาล

(7) สิทธิในการเข้าถึงความช่วยเหลือทางกฎหมายจะต้องมีประสิทธิภาพ

ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14(3ง) ประกอบกับมาตรา 173 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดไว้ว่าประเภทของคดีใดที่ศาลต้องจัดหาทนายความให้แก่จำเลยหรือจำเลยอาจร้องขอให้มัทนายความได้ ทั้งนี้ การกำหนดดังกล่าวขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของบทกำหนดโทษในคดีนั้นๆ เช่น คดีที่มีโทษประหารชีวิตหรือคดีที่จำเลยอายุไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ เป็นต้น เพราะศาลต้องคำนึงถึงพฤติการณ์แวดล้อม เหตุภาวะรอบตัวจำเลยและความไม่เข้าใจถึงข้อกฎหมายในการจัดหาทนายความให้แก่จำเลยนั้นๆ แต่แท้จริงแล้วสิทธิในการเข้าถึงความช่วยเหลือทางกฎหมายนั้นต้องเกิดขึ้นแก่บุคคลทุกฝ่ายที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และต้องเกิดขึ้นในทุกกระบวนการเช่น ขั้นตอนการสอบสวน ขั้นสอบสวน ขั้นพิจารณาคดี

¹² ตามหลักกฎหมาย คู่ความสามารถคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการที่เป็นองค์คณะพิจารณาคดี เพื่อให้มีการเปลี่ยนตัวผู้พิพากษาได้ แต่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่งตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบัญญัติไว้ ดังต่อไปนี้

- ก. ถ้าผู้พิพากษานั้นมีผลประโยชน์ได้เสียเกี่ยวข้องอยู่ในคดีนั้น
- ข. ถ้าเป็นญาติเกี่ยวข้องกับผู้ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คือว่าเป็นบุพการี หรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใด ๆ หรือเป็นพี่น้องหรือลูกพี่ลูกน้องนับได้เพียงภายในสามชั้น หรือเป็นญาติเกี่ยวพันทางแต่งงานนับได้เพียงสองชั้น
- ค. ถ้าเป็นผู้ที่ได้ถูกอ้างเป็นพยานโดยที่ารู้ได้เห็นเหตุการณ์ หรือโดยเป็นผู้เชี่ยวชาญมีความรู้เป็นพิเศษเกี่ยวข้องกับคดีนั้น
- ง. ถ้าได้เป็นหรือเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้แทนหรือได้เป็นทนายความของผู้ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาแล้ว
- จ. ถ้าได้เป็นผู้พิพากษานั่งพิจารณาคดีเดียวกันนั้นในศาลอื่นมาแล้ว หรือเป็นอนุญาโตตุลาการแล้ว
- ฉ. ถ้ามีคดีอีกเรื่องหนึ่งอยู่ในระหว่างพิจารณาซึ่งผู้พิพากษานั้นเอง หรือภริยาหรือญาติทางสืบสายโลหิตตรงขึ้นไป หรือตรงลงมาของผู้พิพากษานั้นฝ่ายหนึ่ง พินาทกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือภริยา หรือญาติต่างสืบสายโลหิตตรงขึ้นไปหรือตรงลงมาของผู้ความฝ่ายนั้นอีกฝ่ายหนึ่ง
- ช. ถ้าผู้พิพากษานั้นเป็นเจ้าของหรือลูกหนี้ หรือเป็นนายจ้างของผู้ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

และชั้นภายหลังจากที่การพิจารณาคดีได้เสร็จสิ้นลง จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอันแท้จริงของคู่ความ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจำเป็นในกระบวนการยุติธรรมที่พึงมีพึงได้

(8) สิทธิที่จะถามพยานซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อตนและขอให้หมายเรียกพยานฝ่ายตนมาซักถามภายใต้เงื่อนไขเดียวกับพยานฝ่ายตรงข้ามของตน ตามกติกาว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 (3จ) ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประกอบกับมาตรา 232 มาตรา 233 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และมาตรา 116 มาตรา 117 และมาตรา 118 กำหนดลำดับการซักถามพยานและข้อกำหนดในการที่โจทก์หรือจำเลยจะนำพยานเข้าสืบในชั้นพิจารณาของศาล

ในคดีนี้ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานคู่ความทั้งสองฝ่าย ต่างพยายามนำเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของฝ่ายตนให้มากที่สุด แต่ในการดำเนินการสืบพยานในศาล ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ในการวางรูปคดีและจัดลำดับการสืบพยานของทนายความจำเลยหรืออัยการโจทก์ รวมทั้งการเจรจาต่อรองกับศาลผู้มอำนาจที่จะบันทึกหรือไม่บันทึกถ้อยคำใดๆ ในการสืบพยาน เพราะวิถีคิดของศาลต่อรายละเอียดข้อเท็จจริงที่นำเสนอต่อศาลอาจแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับจุดมุ่งหมายของคู่ความที่วางแนวทางในการสู้คดีไว้ โดยศาลอาจเห็นว่าเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดีจึงไม่บันทึกหรือไม่รับฟัง ดังนั้นทนายความจำเลยหรืออัยการโจทก์จึงต้องโต้แย้งดุลพินิจศาลเพื่อให้เห็นถึงประเด็นสำคัญที่ฝ่ายตนนำเสนอโดยย่อหรือย่อมนโดยง่าย หากเห็นว่ามีมีความสำคัญต่อคดี

ข้อสังเกตในคดี เนื่องจากมีบางนัดที่ปรากฏว่า ระหว่างการสืบพยาน ทนายความจำเลยได้ทำการโต้แย้งดุลพินิจศาลที่ไม่รับฟังหรือไม่บันทึกถ้อยคำพยานซึ่งได้ซักถาม โดยศาลปฏิเสธเด็ดขาดไม่รับฟังข้อโต้แย้งที่ทนายความแถลงด้วยวาจาต่อศาล แต่เพื่อให้การนำเสนอข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานตามทางนำสืบของฝ่ายจำเลยไม่เสียเปล่า ทนายความจำเลยจำเป็นต้องโต้แย้งคัดค้านและยืนยันที่จะให้ข้อเท็จจริงหรือถ้อยคำพยานดังกล่าวปรากฏในสำนวนคดี ด้วยการแถลงเป็นลายลักษณ์อักษร อีกทั้งยังเป็นการถ่วงดุลตรวจสอบการใช้อำนาจของศาลตามสิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ของจำเลยด้วย

ดังนั้น การที่จะทำให้การพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมเกิดขึ้นจริง จะอาศัยเพียงดุลพินิจศาลเป็นเด็ดขาดในระหว่างการพิจารณาคดี เห็นจะไม่เป็นการเพียงพอ จำเป็นอย่างยิ่งที่คู่ความแต่ละฝ่ายต้องมีความรู้ความสามารถและทักษะในการโต้แย้งคัดค้านศาลอย่างเท่าทันสถานการณ์ และผลักดันอย่างเต็มที่กำลังในการนำเสนอข้อเท็จจริงด้วยการโต้แย้งคัดค้านดุลพินิจของศาลด้วย เพราะศาลก็คือบุคคลที่อาจมีความเห็นเป็นอย่างอื่นซึ่งแตกต่างจากเจตนาของคู่ความอย่างสิ้นเชิง บทบาทของทนายความจำเลยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการต่อสู้คดีให้แก่จำเลย

(9) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้ให้การปรักปรำตนเองหรือรับสารภาพผิด ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 (3ข) ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 165

รายงานการศึกษากรณีศึกษาเพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

และมาตรา 172 กำหนดให้ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องและชั้นพิจารณาของศาลไม่สามารถบังคับหรือเกลี้ยกล่อมให้จำเลย
รับสารภาพได้ว่ากระทำความผิดจริง โดยหากจำเลยไม่ประสงค์จะให้การหรือไม่ให้การอย่างใดในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง
ก็เพียงแต่ให้ศาลบันทึกไว้เท่านั้น และในชั้นสอบสวนเองก็มีบทบัญญัติในลักษณะดังกล่าวกำหนดไว้เช่นกันถึงการ
ยอมรับโดยสมัครใจของผู้ถูกจับกุมแม้ผู้ที่ถูกจับกุมจะไม่ให้การใดเลยก็เป็นสิทธิที่ผู้จับกุมต้องยอมรับ

2.4 บทสรุป

คดีนี้มีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยว่า พนักงานอัยการจะสามารถสั่งไม่ฟ้องคดีนี้ได้หรือไม่ ซึ่งเมื่อพิจารณาตาม
พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้วางหลักกฎหมายไว้ว่า พนักงานอัยการ มี
อิสระในการพิจารณาสั่งคดี และการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและตามกฎหมายโดยสุจริตและเที่ยง
ธรรม ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าการฟ้องคดีอาญาจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนหรือจะมีผลกระทบต่อความ
ปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติหรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศให้เสนอต่ออัยการสูงสุด และอัยการ
สูงสุดมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนด โดยความเห็นชอบของ
คณะกรรมการอัยการ (ก.อ.) ซึ่งให้รวมถึงกรณีที่พนักงานอัยการไม่ยื่นคำร้อง ไม่อุทธรณ์ ไม่ฎีกา ถอนฟ้อง ถอนคำ
ร้อง ถอนอุทธรณ์ และถอนฎีกาด้วย และดุลพินิจของพนักงานอัยการในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่
ดังกล่าวซึ่งได้แสดงเหตุผลอันสมควรประกอบแล้ว ย่อมได้รับความคุ้มครอง

กรณีเหตุการณ์ชุมนุมคัดค้านการออกกฎหมายของ สนช. เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2550 ซึ่งมีประชาชนร่วม
ชุมนุมกว่า 500 คน ตามข้อกล่าวหาของพนักงานสอบสวนย่อมหมายถึงผู้ชุมนุมทั้งหมดทุกคนมีส่วนร่วมกัน
กระทำความผิด แต่พนักงานสอบสวนเลือกดำเนินคดีเฉพาะกับผู้ต้องหา 10 คนเท่านั้น และพนักงานอัยการ
ก็ไม่ได้มีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมเพื่อดำเนินคดีกับผู้ชุมนุมคนอื่น ๆ อีกเลย อาจ
สันนิษฐานได้ว่าเนื่องจากพนักงานอัยการเห็นว่าหากฟ้องคดีเอาผิดกับประชาชนผู้ชุมนุมทั้งหมดก็จะไม่เป็น
ประโยชน์แก่สาธารณชน ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นจริงการที่ฟ้องคดีเฉพาะกับผู้ต้องหาเพียง 10 คน ก็เข้าข่ายของการ
เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ทั้ง ๆ ที่มีบุคคลอื่นอีกจำนวนมากกระทำการเช่นเดียวกันในเหตุการณ์เดียวกัน แม้ว่า
พนักงานอัยการจะมีอำนาจตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการฯ ในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดี
ได้ก็ตาม แต่ก็ต้องอยู่ภายใต้หลักการมาตรฐานเดียวกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามที่
รัฐธรรมนูญรับรองไว้

หากพนักงานอัยการได้พิจารณาถึงประวัติของผู้ต้องหาทั้งสิบจะพบว่าล้วนแล้วแต่เป็นบุคคลที่มีความ
เสียสละและสร้างคุณประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติไม่ใช่บุคคลที่มีภัยจิตคิดร้ายหรือมีความประพฤติอันเป็น
ภัยต่อสังคมหรือเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐแม้แต่น้อย อีกทั้งยังเป็นผู้ที่ทำงานหรือดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนา
สังคมอย่างต่อเนื่องเรื่อยมาทั้งก่อน ระหว่าง และหลังวันเกิดเหตุก็เห็นได้ว่าถ้าฟ้องร้องดำเนินคดีกับบุคคลทั้งสิบ

แล้วจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนแต่ประการใด ทั้งยังเป็นการสิ้นเปลืองเวลา บุคลากร และงบประมาณแผ่นดินในกระบวนการยุติธรรมอีกเป็นจำนวนมาก แทนที่จะได้นำไปใช้ในคดีอื่นที่ก่อให้เกิดประโยชน์มากกว่านี้ แต่การไม่ฟ้องคดีกลับจะได้ประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติบ้านเมืองมากกว่า เพราะบุคคลเหล่านี้ต่างก็ทำงานเพื่อพัฒนาสังคมให้ดียิ่งขึ้น แต่หากว่าการฟ้องคดีกับผู้ต้องหาทั้งสิบเพื่อมุ่งหวังควบคุมขัดขวางหรือเปลี่ยนแปลงแนวคิดหรือยุติการขับเคลื่อนทางสังคมของบุคคลทั้งสิบดังกล่าว ก็ยังไม่อาจบรรลุผลได้อย่างแน่นอน หรือหากเป็นเพียงเพื่อการป้องปรามมิให้มีการชุมนุมถึงขั้นป็นร้ายเข้าไปภายในรัฐสภาดังที่เกิดเหตุการณ์นี้ขึ้น การฟ้องคดีก็ไม่ใช่คำตอบอีกเช่นกัน เพราะเมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงของเหตุการณ์แล้วเหตุการณ์ป็นร้ายเข้าไปภายในรัฐสภาดังกล่าวเป็นเรื่องเฉพาะหน้าในการตัดสินใจของผู้ชุมนุมของผู้ชุมนุมแต่ละคน ณ สภาวะที่ สนช. ไม่ได้ใส่ใจใด ๆ กับข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุม และเกิดเหตุการณ์เพียงครั้งนั้นครั้งเดียวเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่ยังมีการชุมนุมต่อเนื่องมาอีกเป็นระยะ ๆ ที่หน้ารัฐสภา

ดังนั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นหากพนักงานอัยการจะใช้อำนาจสั่งไม่ฟ้องคดีก็ย่อมกระทำได้ แม้ว่าจะทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพียงพอต่อการฟ้องคดีแล้วก็ตาม โดยพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนคดีสามารถทำหน้าที่เสนอต่ออัยการสูงสุดเพื่อพิจารณามีคำสั่งไม่ฟ้องคดีแต่อาจเป็นด้วยสถานการณ์ทางการเมืองหรือจากปัจจัยในด้านแนวคิดเรื่องการรักษาความมั่นคงของรัฐที่ผู้ใช้อำนาจรัฐอาจมีมุมมองว่าจำเป็นต้องควบคุมพฤติกรรมของผู้ต้องหาทั้งสิบเพื่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง จึงทำให้พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจสั่งฟ้องคดีนี้ ก็อาจเป็นไปได้

อย่างไรก็ตาม หากเป็นเพราะสถานการณ์ทางการเมืองหรือมีอำนาจอื่นเหนืออัยการหรือแม้แต่คดีใด ๆ ของอัยการผู้ทำคดีเองก็ตาม ได้มีอิทธิพลต่อการใช้ดุลพินิจอย่างอิสระของพนักงานอัยการในการสั่งคดีที่ควรเป็นไปตามหลักการแห่งกฎหมายและรัฐธรรมนูญแล้ว จะถือว่าเป็นการดำเนินคดีที่ไม่เป็นธรรม

คดีนี้เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาลงโทษจำเลยทั้งสิบโดยไม่ลงโทษเต็มตามคำฟ้องของพนักงานอัยการ แม้ว่าพนักงานอัยการจะได้ขอขยายระยะเวลายื่นอุทธรณ์ไว้ก็ตาม แต่ในที่สุดก็ไม่ดำเนินการยื่นอุทธรณ์เพื่อขอให้ศาลอุทธรณ์พิพากษาลงโทษจำเลยทั้งสิบเต็มตามคำฟ้องแต่อย่างใด

รายงานการศึกษากรณีนี้ต่อผู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

3. คดีไทรอัมพ์ (พ.ศ.2552)

(กรณีศึกษาคดีการชุมนุมของคนงานไทรอัมพ์)¹³

3.1 ข้อเท็จจริงโดยย่อ¹⁴

คดีไทรอัมพ์ เป็นคดีที่นางสาวบุญรอด สายวงศ์ นายสุนทร บุญยอด และนางสาวจิตรา คชเดช รวม 3 คน เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ.2554 ถูกพนักงานอัยการสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีอาญา 10 ฟ้องเป็นคดีอาญาต่อศาลอาญา เป็นคดีหมายเลขดำที่ อ.620/2554 ในฐานความผิดร่วมกันมั่วสุมตั้งแต่สิบคนขึ้นไปก่อการวุ่นวายขึ้นในบ้านเมืองฯ โดยเป็นหัวหน้าหรือผู้สั่งการในการกระทำผิดนั้นๆ และเจ้าพนักงานสั่งผู้มั่วสุมให้เลิกกระทำความผิดแล้วไม่เลิก ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83 มาตรา 215 มาตรา 216 โดยนางสาวบุญรอด สายวงศ์ เป็นจำเลยที่ 1 นายสุนทร บุญยอด เป็นจำเลยที่ 2 และนางสาวจิตรา คชเดชเป็นจำเลยที่ 3 เหตุเกิดวันที่ 27 สิงหาคม 2552 เวลา 10.30 น.-15.00 น. ที่เกิดเหตุแขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

เหตุการณ์โดยสรุป คือ วันที่ 29 มิถุนายน 2552 บริษัทบอดีแพชั่นฯ ประกาศเลิกจ้างลูกจ้างจำนวน 1,959 คน อ่างเหตุได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจ จำเป็นต้องปรับโครงสร้างกิจการโดยลดกำลังการเย็บลงร้อยละ 50 จากพนักงานทั้งหมด 4,200 คน โดยให้มีผลวันที่ 26 สิงหาคม 2552 แต่สภาพแรงงานฯ เห็นว่าการเลิกจ้างโดยอ่างเหตุดังกล่าวของบริษัทฯ ไม่น่าเชื่อถือและต้องถูกตรวจสอบ และเห็นว่าการเลิกจ้างครั้งนี้เป็นการทำลายสภาพ เพราะเหตุที่

(1) ลูกจ้างที่ถูกเลิกจ้างส่วนใหญ่อายุมาก และในจำนวนนั้นมีทั้งคนท้อง คนป่วยควรทบทวนการเลิกจ้าง และควรมีการพูดคุย ให้ข้อมูลกับลูกจ้าง และสภาพแรงงานฯ ก่อน เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาพร้อมกันแล้ว

¹³ 1.ข้อมูลพื้นฐานคดี (ข้อมูลจำเลย)

-นางสาวบุญรอด สายวงศ์ ขณะเกิดเหตุทำงานเป็นลูกจ้างของบริษัทบอดีแพชั่น (ประเทศไทย) จำกัด (ไทรอัมพ์) และดำรงตำแหน่งเป็นเลขาธิการสภาพแรงงานไทรอัมพ์อินเตอร์เนชั่นแนลแห่งประเทศไทย

-นายสุนทร บุญยอด ขณะเกิดเหตุทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายรับเรื่องร้องทุกข์ ของสภาองค์การลูกจ้างสภาศูนย์กลางแรงงานแห่งประเทศไทย และ

-นางสาวจิตรา คชเดช ขณะเกิดเหตุทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ที่ปรึกษาฝ่ายรับเรื่องร้องทุกข์ เคยเป็นลูกจ้างบริษัทไทรอัมพ์ และเคยดำรงตำแหน่งเป็นประธานสภาพแรงงานไทรอัมพ์ฯ แต่เมื่อปี 2551 นางสาวจิตราถูกบริษัทฯ ขออนุญาตศาลแรงงานกลาง สาขา จ.สมุทรปราการ เลิกจ้างเนื่องจากเหตุทำให้บริษัทฯ เสียชื่อเสียง จากการใส่เสื้อธงรงค์ “ไม่ยืน ไม่ใช้อาชญากรรม” ออกรายการรณรงค์ชกเอ็นบีที ในประเด็น “ทำห้อง ทำแท้ง” และเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2551 ศาลมีคำพิพากษาให้อนุญาตให้เลิกจ้างได้ แต่บริษัทฯ เลิกจ้างเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2551

¹⁴ ลิงค์ <http://freedom.ilaw.or.th/case/376> การชุมนุมของคนงานไทรอัมพ์

รายงานการศึกษารณีนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

(2) จำนวนลูกจ้างที่ถูกเลิกจ้างมีกรรมการสหภาพฯ อยู่ถึง 13 คน จากจำนวนทั้งหมด 20 คน ทำให้เหลือกรรมการเพียง 7 คน ส่งผลกระทบกับสหภาพแรงงานเป็นอย่างมาก

(3) เป็นสมาชิกสหภาพแรงงานเกือบทั้งหมด และเป็นสมาชิกกลุ่มที่เข้มแข็งส่วนใหญ่อยู่ฝ่ายชุดว่ายน้ำน้ำทั้งหมด

(4) นอกจากนี้สิทธิประโยชน์ที่บริษัทจ่ายให้กับลูกจ้างที่ถูกเลิกจ้าง ไม่เป็นไปตามข้อตกลงเกี่ยวกับสภาพการจ้างที่บริษัทฯ ทำไว้กับสหภาพฯ ฉบับลงวันที่ 9 สิงหาคม 2542 ข้อตกลงข้อที่ 6 เรื่องการเลิกจ้างพนักงาน (3)

(5) ก่อนการเลิกจ้างไม่เคยมีมาตรการลดค่าใช้จ่าย แก้ไขปัญหา แต่มีการขยายกำลังการผลิตที่สาขาจังหวัดนครสวรรค์ โดยได้รับการสนับสนุนการลงทุนจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI)

(6) บริษัทไม่ปฏิบัติตามแนวปฏิบัติสำหรับบริษัทข้ามชาติของ “องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา” หรือ OECD (Organization for Economic Co-operation and Development) เนื่องจากบริษัทบอดีแพชั่นฯ เป็นโรงงานผลิตสินค้าแบรนด์ไทรอัมพ์ ซึ่งเป็นแบรนด์ของของของบริษัทแม่ที่อยู่ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ และเยอรมนี หรือเรียกว่า “บริษัทข้ามชาติ” โดย

-ไม่เปิดเผยข้อมูล ธุรกิจควรเปิดเผยข้อมูลที่เชื่อถือได้อย่างสม่ำเสมอ อาทิ โครงสร้างองค์กร สถานะทางการเงิน ผลการดำเนินงาน

-ไม่ปฏิบัติตามหลักการจ้างงานและแรงงานสัมพันธ์ ว่าธุรกิจควรเคารพสิทธิของลูกจ้าง ปฏิบัติต่อลูกจ้างด้วยความเท่าเทียมกัน ให้ข้อมูลผลการดำเนินงานที่แท้จริงของธุรกิจแก่ผู้แทน สหภาพแรงงานฯ และลูกจ้างทั้งหมดของบริษัท การเลิกจ้างเป็นกลุ่มจำนวนมาก นายจ้างจะต้องปรึกษากับองค์กรลูกจ้างและรัฐบาลในการหาทางออกเพื่อลดผลกระทบต่อคนงานให้มากที่สุด

(7) ไม่ปฏิบัติตาม code of conduct ของแบรนด์ไทรอัมพ์ คือ เรื่องการเลิกจ้างจำนวนมากต้องปรึกษาลูกจ้าง กรณีมีสหภาพแรงงานให้ปรึกษาสหภาพแรงงานก่อน

เพื่อให้มีการแก้ไขปัญหาการเลิกจ้าง สหภาพแรงงานไทรอัมพ์ฯ ได้ไปดำเนินการยื่นหนังสือและเจรจากับบริษัทฯ , ชุมนุมที่หน้าโรงงาน , เดินขบวนเพื่อยื่นหนังสือขอความช่วยเหลือต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดสมุทรปราการ , BOI , สถานทูตสวิส,สถานทูตเยอรมัน , EU เป็นต้น

แต่บริษัทบอดีแพชั่นฯ ยังคงยืนยันจะเลิกจ้าง และไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงสภาพการจ้างของสหภาพฯ เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ.2552 สหภาพฯ จึงได้เดินขบวนมายื่นหนังสือให้นายกรัฐมนตรี (นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ) ที่ทำเนียบรัฐบาล เมื่อยื่นหนังสือกับตัวแทนแล้วจึงได้เดินทางกลับ

แต่เมื่อไม่มีความคืบหน้า วันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ.2552 ลูกจ้างของบริษัทบอดีแพชั่นฯ และเป็นสมาชิกของสหภาพแรงงานไทรอัมพ์ 1,000 กว่าคน และลูกจ้างที่มีปัญหาการเลิกจ้างอีก 2 แห่ง คือ สหภาพ

รายงานการศึกษารณีนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

แรงงานอิเล็กทรอนิกส์และแม่คานิคส์ในเครือ (ลูกจ้างบริษัทเอนีออน อิเล็กทรอนิกส์ (ไทยแลนด์) จำกัด ประมาณ 200 กว่าคน และคนงานบริษัทเวิร์ลเวลล์การ์เมนท์ จำกัด (มาโดยรถสองแถว) ประมาณ 50 คน พร้อมด้วยผู้แทนจากองค์กรอื่น เช่น สภาองค์กรลูกจ้างศูนย์กลางแรงงานแห่งประเทศไทย คณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย 20-30 คน , สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) 30 คน ฯลฯ ได้เดินขบวนจากบริเวณหน้าบ้านพิษณุโลก ถนนพิษณุโลก เวลาประมาณ 10.00 น. กลุ่มผู้ชุมนุมมาถึงถนนพิษณุโลก ฝั่งทำเนียบรัฐบาลกลุ่มผู้ชุมนุมชุมนุมอยู่บนช่องทางเดินรถ 3 ช่องทาง เหลือช่องทางเดินรถไว้ 2 ช่องทางฝั่งสำนักงานก.พ. ให้รถสวนกันได้ จนเวลาใกล้เที่ยงก็ยังไม่มีการรับหนังสือ กลุ่มผู้ชุมนุมเคลื่อนขบวนไปยังรัฐสภา เมื่อเดินขบวนไปถึงบริเวณหน้ารัฐสภา ตรงข้ามเขาดิน (ถ.อุทองใน) รถเครื่องขยายเสียงที่นำขบวนกลุ่มผู้ชุมนุม จอดอยู่ตรงถนนฝั่งติดกับรัฐสภา บริเวณประตูทางเข้ารัฐสภา ซึ่งขณะที่ไปถึงประตูทางเข้ารถปิดอยู่ก่อนแล้ว เปิดเฉพาะประตูเล็กของประตูทางเข้าและประตูทางออกรถเท่านั้น และมีการปิดการจราจรบริเวณถนนอุทองใน หน้ารัฐสภา

ต่อมาเวลาประมาณ 14.00 น. ไม่มีคนมารับหนังสือ กลุ่มผู้ชุมนุมว่ามีมติผู้แทนองค์กรต่างๆ จะยื่นหนังสือให้ประธานวิปฝ่ายค้านแทน ขณะที่ตัวแทนชี้แจงกับกลุ่มผู้ชุมนุมผ่านเครื่องขยายเสียงว่าจะยื่นหนังสือให้ประธานวิปฝ่ายค้าน พล.ต.ต.วิชัย สังข์ประไพ เปิดเครื่องขยายเสียงระยะไกล หรือ LRAD มีเสียงวี๊ดที่ดังมากแทรกตลอดเวลา สลับกับเปิดเพลงหนักแผ่นดิน เพลงทรงพระเจริญ ฯลฯ ความดังของเครื่องดังกล่าวกว่าทำให้ไม่สามารถพูดคุยกันรู้เรื่อง (ทำให้กลุ่มผู้ชุมนุมมีอาการแก้วหูอักเสบ หูชั้นกลางอักเสบ)

หลังจากนั้นนางสาวจิตรา จึงประสานให้นายสถาพร มณีรัตน์ ส.ส.ลำพูน พรรคเพื่อไทย ซึ่งเป็นฝ่ายค้านขณะเกิดเหตุมารับหนังสือที่หน้ารัฐสภา เวลาประมาณ 15.00 น. นายสถาพรก็ลงมารับหนังสือที่ประตูรัฐสภาโดยยืนอยู่ภายในประตูรัฐสภา นายสถาพรแจ้งกับตำรวจว่ามารับหนังสือของกลุ่มผู้ชุมนุม ให้ตัวแทนคนงานเข้ามายื่นหนังสือ ตำรวจจึงเปิดประตูให้ตัวแทนคนงานเข้าไปในรัฐสภา ตัวแทนทั้ง 10 คนจึงได้ไปเข้าแลกบัตรในห้องแลกบัตรของรัฐสภา ระหว่างนั้น พล.ต.ต.วิชัย สังข์ประไพ เข้ามาบอกตัวแทนกลุ่มผู้ชุมนุมว่าก่อความวุ่นวาย จึงมีปากเสียงกับตัวแทนกลุ่มผู้ชุมนุม โดยพล.ต.ต.วิชัย พูดกับตัวแทนกลุ่มผู้ชุมนุมว่า “มีเงตตีแน่ กูจะไปเอาหมายจับมาจับเดี๋ยวนี้อเลย”

ต่อมานายวิทยามารับหนังสือทวงถามฯ ที่ประตูรัฐสภาประตู 1 (ตรงข้ามเขาดินถนนอุทองใน) นายวิทยาจึงเชิญไปคุยที่ห้องทำงาน สอบถามว่ามายื่นหนังสือต้องการอะไร ตัวแทนได้แจ้งว่าต้องการมายื่นหนังสือทวงถามฯ ผাগไปให้นายกฯ แก้ไขปัญหาเพราะไม่มีคนออกมารับหนังสือ จากนั้นนายวิทยาก็ประสานให้ ส.ส. สมุทรสาคร มาคุยกับคนงานเวิร์ลเวลล์ , ส.ส. พื้นที่มาคุยกับคนงานเอนีออน ส่วนคนงานไทรอัมพ์คุยกับประธานวิปฝ่ายค้าน

ระหว่างที่กำลังพูดคุยปัญหาของคนงานกับนายวิทยา เจ้าหน้าที่แรงงานจ.สมุทรปราการก็มาแจ้งว่า นายไพฑูรย์ แก้วทอง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน ซึ่งเป็นตัวแทนที่ได้รับมอบหมายจากนายกฯ ให้มารับ

รายงานการศึกษาระดับนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

หนังสือ รออยู่ที่ห้องประชุมอีกที ตัวแทนกลุ่มผู้ชุมนุมทั้งหมดจึงได้ เข้าพบนายไพฑูรย์ เวลาประมาณสี่โมงกว่า และ
ไปยื่นหนังสือทวงถามฯ และถ่ายรูปกับนายไพฑูรย์ หลังจากยื่นหนังสือเสร็จเวลาประมาณ 17.00 น. ตัวแทน
ดังกล่าวได้ออกมาชี้แจงต่อผู้ชุมนุม และแยกย้ายกันกลับในเวลา 17.30 น.

วันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2552 พล.ต.ท.วรพงษ์ ชิวปรีชา ผู้บัญชาการตำรวจนครบาล ระบุว่า
เจ้าหน้าที่ตำรวจ สถานีตำรวจนครบาลดุสิตได้ออกหมายจับ นายสุนทร บุญยอด อายุ 50 ปี นางสาวบุญรอด สาย
วงศ์ 33 ปี และ นางสาวจิตรา คชเดช อายุ 34 ปี ในข้อหามั่วสุมกันตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป กระทำการอย่างหนึ่งอย่าง
ใดให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง โดยเป็นหัวหน้า หรือผู้สั่งการเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้เลิกแล้วไม่เลิก กรณีทั้งสาม
คนเป็นแกนนำนำกลุ่มผู้ชุมนุมไพรอัมพ์ประมาณ 300-400 คน บุกปิดล้อมทำเนียบรัฐบาลเพื่อยื่นหนังสือถึง
นายกรัฐมนตรีให้ช่วยเหลือคนงานที่ถูกบริษัทเลิกจ้าง แต่เนื่องจากนายกรัฐมนตรีติดภารกิจ ไม่มารับหนังสือด้วย
ตนเอง ทำให้ผู้ชุมนุมไม่พอใจ ปิดถนนหน้าทำเนียบฯ และเมื่อทราบข่าว นายกรัฐมนตรีไปประชุมที่รัฐสภาก็ได้
รวมตัวกัน ปิดถนนด้านหน้ารัฐสภาอีกครั้ง ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน รวมถึงผู้ที่มาติดต่อบริการ

วันที่ 3 กันยายน พ.ศ.2552¹⁵ ผู้ชุมนุมจากเครือข่ายองค์กรต่างๆ อาทิ คณะกรรมการ
สมานฉันท์แรงงานไทย (คสรท.) สภาศูนย์กลางแรงงาน สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) สหภาพ
แรงงานไพรอัมพ์อินเตอร์เนชั่นแนลแห่งประเทศไทย สหภาพแรงงานอิเล็กทรอนิกส์และแม่คานิคส์ ในเครือบริษัท
เอเน็อน อิเล็กทรอนิกส์ (ไทยแลนด์) จำกัด และคนงานบริษัท เวิลด์เวลล์การ์เมนท์ ซึ่งส่วนใหญ่แต่งกายด้วยสีดำ
กว่า 300 คนร่วมชุมนุมหน้าสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อเรียกร้องให้ถอนหมายจับแกนนำแรงงานทั้ง 3 คน และ
ขอให้ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบการดำเนินการสลายการชุมนุมที่ใช้เครื่อง ขยายเสียงระยะไกล โดยไม่แจ้งให้
ทราบล่วงหน้า สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยออกแถลงการณ์ที่ประชุมสมัชชาใหญ่ สหพันธ์นิสิตนักศึกษา
แห่งประเทศไทยต่อกรณีการพยายามสลายการชุมนุม การละเมิดสิทธิมนุษยชน และการออกหมายจับที่ไม่เป็น
ธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐต่อการชุมนุมเรียกร้องของ คนงาน ร่วมกันประณามการกระทำของรัฐบาลในครั้งนี้ และ

¹⁵ วันที่ 5 กันยายน พ.ศ.2552 นักกิจกรรมและนักวิชาการกว่า 150 คน ร่วมกันออกแถลงการณ์ ประณามการออกหมายจับผู้นำแรงงานทั้งสามคน โดย
เห็นว่า เป็นการกระทำที่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน และเป็นการใช้อำนาจเกินกว่าเหตุ เนื่องจาก การชุมนุมที่เกิดขึ้น เป็นการใช้สิทธิเสรีภาพใน
การชุมนุมที่มีความชอบธรรม เนื่องจากการชุมนุมของคนงานที่ได้รับผลกระทบจากการถูกเลิกจ้าง เรียกร้องให้เพิกถอนหมายจับ ให้รัฐบาล
ดำเนินการตามข้อเรียกร้อง และให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเข้ามาตรวจสอบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

วันที่ 16 กันยายน พ.ศ.2552 เครือข่ายนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน ออกแถลงการณ์เรียกร้องให้ เจ้าหน้าที่ตำรวจนครบาลดุสิต ถอนหมายจับแกนนำ
สหภาพแรงงานไพรอัมพ์ทั้งสามคนในทันที และขอให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมตระหนักถึงข้อเท็จจริงว่า การชุมนุมของสหภาพแรงงานไพร
อัมพ์ เป็นการชุมนุมโดยสงบปราศจากอาวุธ มีวัตถุประสงค์และข้อเรียกร้องที่ชัดเจน ไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าฝ่าฝืนกฎหมายแต่ประการใด เรียกร้องให้
สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตรวจสอบการนำเครื่องเสียงระดับไกลดังกล่าวมาใช้ในการชุมนุมว่ามีผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายประชาชนเพียงใด พร้อมทั้ง
ดำเนินการทางกฎหมายกับเจ้าพนักงานที่นำเครื่องเสียงดังกล่าวมาใช้ เรียกร้องรัฐบาลให้มโนบายที่ชัดเจนห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้เครื่อง เสียงระดับ
ไกลดังกล่าว เนื่องจากเป็นวิธีการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ชุมนุม และเป็นการแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลมีนโยบายที่ไม่ส่งเสริม
การมีส่วนร่วมและการแสดงความคิดเห็นของประชาชน

รายงานการศึกษาระดับนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

ขอให้รัฐบาลยกเลิกการออกหมายจับแกนนำการชุมนุม และการใช้เครื่องมือไม่ว่าจะทันสมัยหรือล้าหลังทำร้ายประชาชนที่เรียกร้อง อย่างถูกต้องตามหลักสิทธิเสรีภาพ และเร่งดำเนินการให้ความเป็นธรรมตามข้อเรียกร้องของผู้ใช้แรงงานที่ได้รับผล กระทบต่อการเลิกจ้างและวิกฤติเศรษฐกิจในครั้งนี้

วันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ.2552¹⁶ คนงานจากสหภาพแรงงานไทรอัมพ์อินเตอร์เนชั่นแนลแห่งประเทศไทย (ซึ่งก่อนหน้านั้นปักหลักชุมนุมอยู่หน้าโรงงาน ที่นิคมอุตสาหกรรมบางพลี จ.สมุทรปราการ) เดินทางมาที่พรรคประชาธิปัตย์เพื่อหวังจะยื่นหนังสือต่อนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ แต่ไม่ได้พบ จึงเดินทางต่อไปยังกระทรวงแรงงานหวังเข้าพบนายไพฑูริย์ แก้วทอง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน แต่ทั้งสองไม่อยู่ที่กระทรวง จึงยื่นหนังสือต่อนายอาทิตย์ อิสโม รองอธิบดีกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน และเริ่มปักหลักเรียกร้องความเป็นธรรมที่ได้ถูกกระทรวงแรงงานเพื่อรอจนกว่า ผู้มีอำนาจจะแก้ไขปัญหาการถูกเลิกจ้าง

วันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2552 ทนายความจากเครือข่ายนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน ยื่นคำร้องขอให้ศาลไต่สวนเพื่อเพิกถอนหมายจับแรงงานสหภาพไทรอัมพ์ฯ 2 คน ซึ่งทนายความและผู้ต้องหา รอฟังคำสั่งถึง 14.00 น. จากนั้นศาลมีคำสั่งว่าไม่มีเหตุที่จะเพิกถอนหมายจับ จึงยกคำร้องของผู้ต้องหาทั้งสอง

วันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ.2552 นางสาวบุญรอด สายวงศ์ เลขาธิการสหภาพแรงงานไทรอัมพ์อินเตอร์เนชั่นแนลแห่งประเทศไทย และนางสาวจิตรา คชเดช ที่ปรึกษาสหภาพฯ พร้อมนายสมพร มุสิกะ ทนายความจากสภาทนายความ เข้ามอบตัวตามหมายจับกับ พล.ต.ต.วิชัย สังข์ประไพ ผบก.น.1 และ พ.ต.อ.วีรวิทย์ จันทร์จำเริญ รอง ผบก.น.1 ที่สถานีตำรวจนครบาลดุสิต เบื้องต้นทั้งสองคนให้การปฏิเสธทุกข้อกล่าวหา พร้อมขอประกันตัวโดยมี ดร.พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ และ ดร.สุดา รังกุพันธ์ อาจารย์ประจำคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใช้ตำแหน่งราชการยื่นประกันตัวให้ โดยมีสมาชิกสหภาพแรงงานไทรอัมพ์ฯ ประมาณ 100 คน เดินทางมาให้กำลังใจกับแกนนำที่เข้ามอบตัว

วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2553 เจ้าหน้าที่ตำรวจ สน.ดุสิต ผู้รับผิดชอบคดี ได้ยื่นคำฟ้องต่อพนักงานอัยการ โดยอัยการนัดฟังคำสั่งคดีในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2553

¹⁶ **ปลายเดือนตุลาคม พ.ศ.2552** คนงานจากสหภาพแรงงานไทรอัมพ์อินเตอร์เนชั่นแนลแห่งประเทศไทย ที่ปักหลักอยู่ได้ถูกกระทรวงแรงงานเปิดตัวกางเกงในยี่ห้อ Try Arm ที่คนงานผลิตขึ้นเอง ด้วยความรู้ความสามารถและมีฝีมือการผลิตของอดีตคนงานฝ่ายต่างๆ ร่วมมือกัน นัยหนึ่งเป็นการแสดงออกให้เห็นว่าคนงานเหล่านี้ยังเป็นแรงงานที่มีฝีมือไม่ควรจะถูกเลิกจ้าง ขณะเดียวกันก็เป็นการหารายได้ระหว่างรอความคืบหน้าจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คนงานที่ถูกเลิกจ้างอาศัยพื้นที่ได้ถูกกระทรวงแรงงานปักหลักรอฟังคำตอบ และผลิตชุดชั้นใน Try Arm อยู่ประมาณสี่เดือน ก่อนจะย้ายออกไปตั้งหลักเปิดเป็นโรงงาน Try Arm ผลิตสินค้าที่ด้วยฐานคิดที่ไม่เอาเปรียบผู้ผลิต ไม่เอาเปรียบแรงงาน ไม่เอาเปรียบผู้บริโภค

วันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 พนักงานอัยการเตรียมตัวเพื่อทำการส่งฟ้องต่อศาล แต่ผู้ต้องหาทั้งสอง คือ น.ส.จิตรา และ น.ส.บุญรอด ชี้แจงต่อพนักงานอัยการว่ายังไม่พร้อมดำเนินการประกันตัวเนื่องจากหลักฐานไม่พร้อม จึงขอเลื่อนการส่งตัวไปเป็นวันที่ 15 มีนาคม 2553

วันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2553 ผู้ต้องหาร้องขอต่อพนักงานอัยการให้เลื่อนการส่งฟ้องคดีออกไปเนื่องจากพยานหลักฐานในการประกันตัวไม่พร้อม และได้ทราบว่าตำรวจจับผู้ต้องหาคดีเดียวกันได้ จึงขอให้ส่งฟ้องรวมกัน และขอเลื่อนเพื่อเตรียมพยานหลักฐานมายื่น ซึ่งพนักงานอัยการอนุญาตให้เลื่อนการส่งฟ้องคดีออกไปเป็นวันที่ 27 เมษายน 2553

วันที่ 27 มกราคม พ.ศ.2554 พนักงานอัยการมีความเห็นสั่งฟ้อง น.ส.จิตรา คชเดช ที่ปรึกษาสหภาพแรงงานไทรอัมพ์ฯ น.ส.บุญรอด สายวงศ์ อดีตเลขาธิการสหภาพฯ และนายสุนทร บุญยอด เจ้าหน้าที่สภาศูนย์กลางแรงงาน ในข้อหามั่วสุมกันตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง โดยเป็นหัวหน้าหรือผู้สั่งการเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้เลิกแล้วไม่เลิก ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 215 และ 216 โดยพนักงานอัยการได้ยกฟ้องข้อหาผิดขวางทางจราจร ตามพ.ร.บ.จราจรทางบก มาตรา 108 เนื่องจากข้อหานี้มีอายุความ 1 ปีจึงขาดอายุความแล้ว พนักงานอัยการส่งตัวผู้ต้องหาทั้งสามนำไปฝากขังที่ศาลอาญารัชดา โดยมีอดีตคนงานบริษัทไทรอัมพ์ อินเตอร์เนชั่นแนล ราว 40 คน มาให้กำลังใจ จำเลยทั้งสามได้รับการประกันตัวในชั้นศาลเวลาประมาณ 16.25 น. ด้วยหลักทรัพย์วงเงินคนละ 200,000 บาท โดย ดร.สุดา รั้งกูพันธ์ อาจารย์ประจำคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นนายประกัน น.ส.จิตราและ น.ส.บุญรอด และ นายสุชาติ ลายน้ำเงิน ส.ส.พรรคเพื่อไทย เป็นนายประกัน นายสุนทร บุญยอด

วันที่ 29 มีนาคม พ.ศ.2554 ที่ศาลอาญา รัชดา ห้องพิจารณาคดี 707 วันนัดตรวจพยานหลักฐาน จำเลยทั้งสามคนเดินทางมาศาล เพื่อประชุมคดีตรวจพยานหลักฐานในคดีหมายเลขดำที่ อ.620/2554 ซึ่งมีพนักงานอัยการ สนง.อัยการพิเศษฝ่ายคดีอาญา 10 สำนักงานอัยการสูงสุด เป็นโจทก์ โดยมีเจ้าหน้าที่จากสถานทูตสวิสเซอร์แลนด์ เจ้าหน้าที่ด้านเศรษฐกิจ (Investment and Trade Commissioner) จากสถานทูตเบลเยียมประจำกรุงเทพฯ คือ นายดาเนียล เดอ วาก เข้าร่วมรับฟังการพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิทธิการชุมนุมพร้อมทั้งจะติดตามเข้า ร่วมการสังเกตการณ์การพิจารณาคดีสืบพยานนัดต่อไปด้วย

กำหนดการนัดสืบพยานโจทก์เป็นวันที่ 15-16 พฤศจิกายน 2554 โดยโจทก์ขอสืบพยานจำนวน 6 ปาก และต่อเนื่องจากวันที่ 16-22 พฤศจิกายน 2554 จะเป็นนัดสืบพยานจำเลย จำนวน 14 ปาก

วันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ.2554 เนื่องจากเหตุอุทกภัยในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ศาลอาญาได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์อุทกภัยด้วย จึงประกาศปิดทำการในช่วงเวลาดังกล่าว

วันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ.2554 ศาลอาญาเปิดทำการหลังปิดเพราะเหตุอุทกภัย นางสาวบุญรอด สายวงศ์ และนางสาวจิตรา คชเดช จำเลยเดินทางมาศาล แต่นายสุนทร บุญรอด จำเลยอีกหนึ่งคน แจ้งว่า

บ้านของตนยังถูกน้ำท่วมอยู่ไม่สามารถเดินทางมาศาลได้ ประกอบกับวันนัดสืบพยานโจทก์ได้ถูกเลื่อนมาแล้ว ศาลจึงสั่งให้เลื่อนวันนัดสืบพยานในนัดนี้ และให้คู่ความหาวันนัดใหม่ร่วมกัน

วันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ.2555 ผู้แทนพิเศษด้านสิทธิมนุษยชนด้านเสรีภาพทางความคิดและการแสดงออก ด้านเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและการรวมกลุ่ม ด้านสถานการณ์นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน แห่งคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ออกแถลงการณ์แสดงความห่วงใยต่อการดำเนินคดีกับสามนักกิจกรรมด้านแรงงาน เพราะเห็นว่าเป็นการใช้เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ ตาม Article 19 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) และแสดงความกังวลต่อการใช้เครื่อง LRAD นอกจากนี้ยังตั้งคำถามต่อรัฐบาลไทยเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในคดีนี้ ความสอดคล้องกับหลักการสิทธิมนุษยชนสากล และหลักการในการใช้เครื่อง LRAD พร้อมกระตุ้นให้รัฐบาลไทยมีมาตรการเพื่อรับรองเสรีภาพของจำเลยในคดีนี้ทั้ง สามคน และรับรองความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีนี้ด้วย

วันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ.2555 สืบพยานโจทก์ พ.ต.ต.ณัฐนิติ หลีตุล๊ะ

วันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ.2555 สืบพยานโจทก์ พล.ต.ต.วิชัย สังข์ประไพ อดีตผู้บังคับการตำรวจนครบาล 1 ผู้ดูแลความเรียบร้อยและเจรจาต่อรองในการชุมนุม

วันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ.2555 สืบพยานโจทก์

วันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ.2556 สืบพยานจำเลย นางสาวจิตรา คชเดช จำเลยที่ 3 และ นางสาวบุญรอด สายวงษ์ จำเลยที่ 1

วันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ.2556 สืบพยานจำเลย นายสุนทร บุญยอด จำเลยที่ 2 และ นายเทวฤทธิ์ มณีฉาย พยานผู้เห็นเหตุการณ์

วันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ.2556 สืบพยานจำเลย นายบรรจง บุญรัตน์ ประธานสภาองค์กรลูกจ้างสภาศูนย์กลางแรงงานแห่งประเทศไทย และ นายปกป้อง ลาวณิชย์ประเสริฐ เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน พยานผู้เห็นเหตุการณ์

วันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ.2556 เวลา 9.40 น. ที่ห้องพิจารณาคดี 707 ศาลออกนั่งบัลลังก์อ่านคำพิพากษายกฟ้อง คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ฟ้องนางสาวบุญรอด สายวงษ์ และพวกฐานเป็นหัวหน้าในการชุมนุมมั่วสุมก่อความวุ่นวายในบ้านเมือง พิเคราะห์ว่า การชุมนุมของจำเลยแม้จะทำให้ประชาชนบางส่วนได้รับผลกระทบ แต่จำเลยก็ไม่ได้มีเจตนาที่จะก่อความวุ่นวาย การนำแผงเหล็กมาตั้งบนผิวจราจรเป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่เพื่อเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับผู้ชุมนุม มิใช่เป็นการกระทำของผู้ชุมนุม ทั้งการที่ผู้ชุมนุมลงมาอยู่บนผิวจราจรจนผู้คนไม่สามารถสัญจรไปมาได้ก็เป็น เพราะผู้ชุมนุมมีจำนวนมาก มิใช่เจตนาของผู้ชุมนุมที่จะปิดถนนเพื่อสร้างความเดือดร้อนให้กับสาธารณะชน การกระทำของจำเลยจึงไม่เข้าองค์ประกอบความผิดฐานชุมนุม

รายงานการศึกษากรณีศึกษาเพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

มีว่สมก่อนความ วุ่นวายในบ้านเมืองตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 215 เมื่อเป็นเช่นนี้ศาลจึงไม่จำเป็นต้อง
พิเคราะห์ว่าจำเลยทั้งสามเป็นหัวหน้า สั่งการในการชุมนุมหรือไม่

**เมื่อพิจารณา การกระทำของจำเลยทั้งสามแล้ว เป็นบุคคลซึ่งอาจทำงานตามลำพังหรือ
ทำงานกับผู้อื่นเพื่อส่งเสริมหรือคุ้มครองสิทธิมนุษยชนกล่าวคือ** เป็นการปกป้องสิทธิของตนเองและของผู้อื่นใน
เรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิต่างๆ ที่จะได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ สิทธิที่จะได้สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็น
สาธารณะ โดยรัฐจะให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะแก่บุคคลในสังคม สิทธิเสนอ
เรื่องราวร้องทุกข์โดยได้รับแจ้งผลการพิจารณาภายในเวลาอันควรตามบทบัญญัติของกฎหมาย เสรีภาพในการ
แสดงความคิดเห็นผ่านการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณาและการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น จะจำกัดแก่บุคคล
ชาวไทยมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อความมั่นคงของรัฐ เพื่อรักษาความ
สงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ตลอดจนเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ การ
จำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำไม่ได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อคุ้มครองประชาชนที่
จะใช้ที่สาธารณะหรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยเมื่อประเทศอยู่ในภาวะสงคราม หรือระหว่างประกาศ
สถานการณ์ฉุกเฉิน หรือประกาศใช้กฎอัยการศึก รวมถึงเสรีภาพในการประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีอย่าง
เป็นธรรม การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะทำได้ โดยอาศัยกฎหมายเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือ
เศรษฐกิจของประเทศ และเพื่อป้องกันการผูกขาดหรือขจัดความไม่เป็นธรรมในการแข่งขันทางการค้า เป็นต้น
เมื่อพิจารณาจากการกระทำของจำเลยทั้งสาม มีวัตถุประสงค์เพื่อยื่นข้อเรียกร้องให้รัฐบาลช่วยเหลือให้มีการแก้ไข
ปัญหาการเลิกจ้าง ซึ่งถือได้ว่า จำเลยทั้งสามเป็นผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชน (Human Rights Defenders) ตาม
นิยามแห่งปฏิญญาว่าด้วยผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Declaration on Human Rights
Defenders) ที่ว่า “ผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชน” เป็นคำที่ใช้อธิบายบุคคลซึ่งอาจทำงานตามลำพังหรือทำงานกับ
ผู้อื่นเพื่อส่งเสริมหรือคุ้มครองสิทธิมนุษยชน คุณลักษณะสำคัญของผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนคือสิ่งที่พวกเขาทำ
เราจึงสามารถนิยามพวกเขาได้ดีที่สุดจากการพิจารณาการกระทำของพวกเขาและบริบทในการทำงาน”

ประเทศไทยซึ่งเป็นภาคีสมาชิกตามอนุสัญญาดังกล่าว ย่อมมีหน้าที่ต้องอนุวัติการกฎหมาย
ภายในประเทศให้คล้องกัน เมื่อพิจารณากฎหมายภายในประเทศควบคู่กับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม
(Fair Trial) แล้วเห็นว่าเป็นหลักการที่สอดคล้องหรือแทรกซึมอยู่เบื้องหลังกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น ปฏิญญา
สากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และกฎหมาย
ภายในประเทศของไทย เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฯลฯ
และเป็นหลักกฎหมายทั่วไป โดยวิเคราะห์ผ่านตัวอย่างคดีไทรอัมพ์ (Fair Trial)

3.2 การดำเนินการตามกระบวนการในคดีอาญา

3.2.1 การดำเนินการในศาลชั้นต้น

วันที่ 27 มกราคม 2554 พนักงานอัยการมีความเห็นสั่งฟ้อง น.ส.จิตรา คชเดช ที่ปรึกษาสหภาพแรงงานไทรอัมพ์ฯ น.ส.บุญรอด สายวงศ์ อดีตเลขาธิการสหภาพฯ และนายสุนทร บุญยอด เจ้าหน้าที่สภาศูนย์กลางแรงงาน ในข้อหามั่วสุมกันตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง โดยเป็นหัวหน้าหรือผู้สั่งการเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้เลิกแล้วไม่เลิก ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 215 และ 216 โดยพนักงานอัยการได้ยกฟ้องข้อหากีดขวางทางจราจร ตามพ.ร.บ.จราจรทางบก มาตรา 108 เนื่องจากข้อหานี้มีอายุความ 1 ปีจึงขาดอายุความแล้ว พนักงานอัยการส่งตัวผู้ต้องหาทั้งสามนำไปฝากขังที่ศาลอาญารัชดา โดยมีอดีตคนงานบริษัทไทรอัมพ์ อินเตอร์เนชั่นแนล รวบรวม 40 คน มาให้กำลังใจ จำเลยทั้งสามได้รับการประกันตัวในชั้นศาลเวลาประมาณ 16.25 น. ด้วยหลักทรัพย์วงเงินคนละ 200,000 บาท โดย ดร.สุดา รั้งกฤษณ์ อาจารย์ประจำคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นนายประกัน น.ส.จิตราและ น.ส.บุญรอด และ นายสุชาติ ไลยน้ำเงิน ส.ส.พรรคเพื่อไทย เป็นนายประกัน นายสุนทร บุญยอด

วันที่ 29 มีนาคม 2554 ที่ศาลอาญา รัชดา ห้องพิจารณาคดีที่ 707 วันนัดตรวจพยานหลักฐาน จำเลยทั้งสามคนเดินทางมาศาล เพื่อประชุมคดีตรวจพยานหลักฐานในคดีหมายเลขดำที่ อ.620/2554 ซึ่งมีพนักงานอัยการ สนง.อัยการพิเศษฝ่ายคดีอาญา 10 สำนักงานอัยการสูงสุด เป็นโจทก์ โดยมีเจ้าหน้าที่จากสถานทูตสวิสเซอร์แลนด์ เจ้าหน้าที่ด้านเศรษฐกิจ (Investment and Trade Commissioner) จากสถานทูตเบลเยียมประจำกรุงเทพฯ คือ นายดาเนียล เดอ วาก เข้าร่วมรับฟังการพิจารณาคดีเกี่ยวกับสิทธิการชุมนุมพร้อมทั้งจะติดตามเข้า ร่วมการสังเกตการณ์การพิจารณาคดีสืบพยานนัดต่อไปด้วย

กำหนดการนัดสืบพยานโจทก์เป็นวันที่ 15-16 พฤศจิกายน 2554 โดยโจทก์ขอสืบพยานจำนวน 6 ปาก และต่อเนืองวันที่ 16-22 พฤศจิกายน 2554 จะเป็นนัดสืบพยานจำเลย จำนวน 14 ปาก

วันที่ 15 พฤศจิกายน 2554 เนื่องจากเหตุอุทกภัยในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ศาลอาญาได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์อุทกภัยด้วย จึงประกาศปิดทำการในช่วงเวลาดังกล่าว

วันที่ 22 พฤศจิกายน 2554 ศาลอาญาเปิดทำการหลังปิดเพราะเหตุอุทกภัย นางสาวบุญรอด สายวงศ์ และนางสาวจิตรา คชเดช จำเลยเดินทางมาศาล แต่นายสุนทร บุญรอด จำเลยอีกหนึ่งคน แจ้งว่าบ้านของตนยังถูกน้ำท่วมอยู่ไม่สามารถเดินทางมาศาลได้ ประกอบกับวันนัดสืบพยานโจทก์ได้ถูกเลื่อนมาแล้ว ศาลจึงสั่งให้เลื่อนวันนัดสืบพยานในนัดนี้ และให้คู่ความหาวันนัดใหม่ร่วมกัน

วันที่ 22 กรกฎาคม 2555 ผู้แทนพิเศษด้านสิทธิมนุษยชนด้านเสรีภาพทางความคิดและการแสดงออก ด้านเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและการรวมกลุ่ม ด้านสถานการณ์นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน แห่งคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ออกแถลงการณ์แสดงความห่วงใยต่อการดำเนินคดีกับสามนัก

กิจกรรมด้านแรงงาน เพราะเห็นว่าเป็นการใช้เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ ตาม Article 19 ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) และแสดงความกังวลต่อการใช้เครื่อง LRAD นอกจากนี้ยังตั้งคำถามต่อรัฐบาลไทยเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในคดีนี้ ความสอดคล้องกับหลักการสิทธิมนุษยชนสากล และหลักการในการใช้เครื่อง LRAD พร้อมกระตุ้นให้รัฐบาลไทยมีมาตรการเพื่อรับรองเสรีภาพของจำเลยในคดีนี้ทั้ง สามคน และรับรองความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีนี้ด้วย

วันที่ 23 สิงหาคม 2555 สืบพยานโจทก์ พ.ต.ต.ณัฐนิตี หลีดีลี

วันที่ 28 สิงหาคม 2555 สืบพยานโจทก์ พล.ต.ต.วิชัย สังข์ประไพ อดีตผู้บังคับการตำรวจนครบาล 1 ผู้ดูแลความเรียบร้อยและเจรจาต่อรองในการชุมนุม

วันที่ 29 สิงหาคม 2555 สืบพยานโจทก์

วันที่ 28 พฤษภาคม 2556 สืบพยานจำเลย น.ส.จิตรา คชเดช จำเลยที่ 3 และ น.ส.บุญรอด สายวงษ์ จำเลยที่ 1

วันที่ 29 พฤษภาคม 2556 สืบพยานจำเลย นายสุนทร บุญยอด จำเลยที่ 2 และ นายเทวฤทธิ์ มณีฉาย พยานผู้เห็นเหตุการณ์

วันที่ 30 พฤษภาคม 2556 สืบพยานจำเลย นายบรรจง บุญรัตน์ ประธานสภาองค์การลูกจ้างสภาศูนย์กลางแรงงานแห่งประเทศไทย และ นายปกป้อง ลาวัดนย์ประเสริฐ เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน พยานผู้เห็นเหตุการณ์

วันที่ 11 กรกฎาคม 2556 เวลา 9.40 น. ที่ห้องพิจารณาคดี 707 ศาลออกนั่งบัลลังก์อ่านคำพิพากษายกฟ้อง คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ฟ้องนางสาวบุญรอด สายวงษ์ และพวกฐานเป็นหัวหน้าในการชุมนุมมั่วสุมก่อความวุ่นวายในบ้านเมือง พิเคราะห์ว่า การชุมนุมของจำเลยแม้จะทำให้ประชาชนบางส่วนได้รับผลกระทบ แต่จำเลยก็ไม่ได้มีเจตนาที่จะก่อความวุ่นวาย การนำแผงเหล็กมาตั้งบนผิวจราจรเป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่เพื่อเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับผู้ชุมนุม มิใช่เป็นการกระทำของผู้ชุมนุม ทั้งการที่ผู้ชุมนุมลงมาอยู่บนผิวจราจรจนผู้คนไม่สามารถสัญจรไปมาได้ก็เป็น เพราะผู้ชุมนุมมีจำนวนมาก มิใช่เจตนาของผู้ชุมนุมที่จะปิดถนนเพื่อสร้างความเดือดร้อนให้กับสาธารณชน การกระทำของจำเลยจึงไม่เข้าองค์ประกอบความผิดฐานชุมนุมมั่วสุมก่อความ วุ่นวายในบ้านเมืองตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 215 เมื่อเป็นเช่นนี้ศาลจึงไม่จำเป็นต้องพิเคราะห์ว่าจำเลยทั้งสามเป็นหัวหน้า สั่งการในการชุมนุมหรือไม่

3.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินการในคดีอาญา กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

-สิทธิก่อนการพิจารณาคดี

(1) สิทธิที่จะไม่ถูกจับกุมคุมขังโดยพลการ

ตามปฎิญาสาสกล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 9, กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 9, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 32 นอกจากกติการะหว่างประเทศและรัฐธรรมนูญได้รับรองสิทธิดังกล่าวไว้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 92 และมาตรา 78 ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิประชาชนในการจับกุมและค้นไว้ด้วย

คดีนี้จำเลยทั้งสาม ไม่ได้ถูกคุมขัง เนื่องด้วยหลังจากเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ออกหมายจับ โดยมีการคัดค้านจากภาคประชาสังคมต่างๆ ว่าเป็นการออกหมายจับที่ไม่เป็นธรรม ตลอดจนจำเลยก็ได้มีการยื่นคำร้องขอให้ศาลไต่สวนเพื่อเพิกถอนหมายจับ และศาลยกคำร้องแล้วก็ตาม แต่จำเลยได้เข้ามาขอตัวตามหมายจับดังกล่าว เพื่อที่จะต่อสู้คดีตามกฎหมาย

(2) สิทธิได้รับการแจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับ ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิพลเมืองข้อ 9 ข้อย่อยที่ 2, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 237,ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134 จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้ไม่เพียงแต่แจ้งข้อกล่าวหา แต่ให้แจ้งรายละเอียดของการจับด้วย เป็นการคุ้มครองผู้ต้องหาคดีอาญามากขึ้น ผู้ต้องหาจะได้ทราบว่าพนักงานสอบสวนกำลังสอบสวนในเรื่องอะไรและควรจะให้การอย่างไร

คดีนี้พบว่า แม้เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ออกหมายจับจำเลยทั้ง 3 คน โดยได้เข้ามาขอตัวตามหมายจับและได้แจ้งข้อกล่าวหาและรายละเอียดแห่งการจับให้จำเลยทั้งสามทราบ ในข้อหาชุมนุมมั่วสุมก่อให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง เจ้าหน้าที่สั่งให้เลิกแล้วไม่เลิก ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 215 และ 216 และฐานเดินขบวนกีดขวางการจราจรโดยไม่ได้รับอนุญาต ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 มาตรา 108 อย่างไรก็ตาม มีข้อพิจารณาถึงการตั้งข้อกล่าวหา และการออกหมายจับนั้นชอบด้วยกฎหมายมากน้อยเพียงใด ซึ่งที่มทนายความจากเครือข่ายนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน ก็ได้ยื่นคำร้องขอให้ศาลไต่สวนเพื่อเพิกถอนหมายจับแรงงานสหภาพไทรอัมพ์ฯ โดยศาลมีคำสั่งว่าไม่มีเหตุที่จะเพิกถอนหมายจับ จึงยกคำร้องโดยไม่มีการไต่สวนแต่อย่างใด อันเป็นการไม่ชอบด้วยข้อ 24 แห่งข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการออกคำสั่งหรือหมายอาญา พ.ศ. 2548 ซึ่งบัญญัติว่า“เมื่อมีเหตุที่จะเพิกถอนหมายจับหรือหมายค้น ให้เจ้าพนักงานหรือบุคคลที่

รายงานการศึกษากรณีศึกษาเพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

เกี่ยวข้องกับรายงานหรือแจ้งให้ศาลที่ออกหมายทราบโดยเร็ว ในกรณีเช่นนี้ให้ผู้พิพากษาไต่สวนและมีคำสั่งเป็นการ
ด่วน เมื่อผู้พิพากษามีคำสั่งให้เพิกถอนหมายจับหรือหมายค้นแล้ว ให้ผู้พิพากษาแจ้งให้เจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้อง
ทราบ ทั้งนี้ บุคคลที่เกี่ยวข้องอาจร้องขอให้ผู้พิพากษาออกหลักฐานการเพิกถอนหมายจับหรือหมายค้นให้ก็ได้”

ทั้งนี้ ยังมีข้อสังเกตเกี่ยวกับกรณีตั้งข้อกล่าวหาของเจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งกล่าวข้างต้นนั้น มีความชอบธรรมมาก
น้อยเพียงใด เนื่องจากการชุมนุมที่เกิดขึ้น เป็นการใช้สิทธิเสรีภาพในการชุมนุมที่มีความชอบธรรม เป็นการชุมนุม
โดยสงบปราศจากอาวุธ มีวัตถุประสงค์และข้อเรียกร้องที่ชัดเจน เพราะเป็นการชุมนุมของคนงานที่ได้รับความ
เดือดร้อนและได้รับผลกระทบจากการถูกเลิกจ้าง ตลอดจนการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐนำเครื่องเสียงระดับไกลมาใช้ใน
การชุมนุมว่ามีผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายประชาชนเพียงใด เนื่องจากเป็นวิธีการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบระยะ
ยาวด้านสุขภาพของผู้ชุมนุม และเป็นการแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลมีนโยบายที่ไม่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการแสดง
ความคิดเห็นของประชาชน

**(3) สิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อสู้คดีและติดต่อกับ
ทนายความได้ตามความประสงค์ของตน ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง
ข้อ 14(3ข) แต่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า หากไม่มีการกำหนด
ระยะเวลาพอสมควรเพื่อให้อีกฝ่ายเตรียมตัวเพื่อต่อสู้ทางคดีแล้วจะมีผลเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายประการ**

คดีนี้ แม้จำเลยได้รับการช่วยเหลือจากทนายความจากเครือข่ายนักกฎหมายสิทธิมนุษยชนในการต่อสู้คดี
แต่จะเห็นได้ว่า สิทธิในการมีทนายของประชาชนในการต่อสู้คดี โดยเฉพาะประชาชนที่มีฐานะยากจน ยังแสดงให้เห็น
ถึงความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเป็นเรื่องที่รัฐควรให้ความสำคัญตั้งแต่เริ่มกระบวนการทางคดี

(4) สิทธิได้รับการแจ้งสิทธิ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7/1

คดีนี้ จำเลยได้ได้รับการแจ้งสิทธิตามที่กฎหมายกำหนด

(5) สิทธิที่จะได้รับการประกันตัว

ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 9 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พ.ศ. 2550 มาตรา 40 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวหรือ
การประกันตัวไว้โดยการประกันตัวนั้นทำได้ตั้งแต่ผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวจนกว่าคดีจะถึงที่สุด

คดีนี้พบว่า จำเลยทั้งสามได้รับการประกันตัวตามสิทธิที่กฎหมายกำหนด ตั้งแต่ในชั้นจับกุมและต่อมาวันที่
23 กุมภาพันธ์ 2553 พนักงานอัยการเตรียมตัวเพื่อทำการส่งฟ้องต่อศาล แต่ผู้ต้องหาทั้งสอง คือ น.ส.จิตรา และ
น.ส.บุญรอด ชี้แจงต่อพนักงานอัยการว่ายังไม่พร้อมดำเนินการประกันตัว เนื่องจากหลักฐานไม่พร้อม จึงขอเลื่อน
การส่งตัวไปเป็นวันที่ 15 มีนาคม 2553 และวันที่ 15 มีนาคม 2553 ผู้ต้องหาทั้งสองขอต่อพนักงานอัยการให้เลื่อน

การส่งฟ้องคดีออกไป เนื่องจากพยานหลักฐานในการประกันตัวไม่พร้อม และได้ทราบว่าตำรวจจับผู้ต้องหาคดีเดียวกันได้ จึงขอให้ส่งฟ้องรวมกัน และขอเลื่อนเพื่อเตรียมพยานหลักฐานมายื่น ซึ่งพนักงานอัยการอนุญาตให้เลื่อนการส่งฟ้องคดีออกไปเป็นวันที่ 27 เมษายน 2553 และต่อมาวันที่ 27 มกราคม 2554 พนักงานอัยการมีความเห็นสั่งจำเลยทั้งสาม ในข้อหามั่วสุมกันตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง โดยเป็นหัวหน้า หรือ ผู้สั่งการเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้เลิกแล้วไม่เลิก ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 215 และ 216 โดยพนักงานอัยการได้ยกฟ้องข้อหาผิดขวางทางจราจร ตามพ.ร.บ. จราจรทางบก มาตรา 108 เนื่องจากข้อหานี้มีอายุความ 1 ปีจึงขาดอายุความแล้ว ซึ่งพนักงานอัยการส่งตัวผู้ต้องหาทั้งสามนำไปฝากขังที่ศาลอาญารัชดา จำเลยทั้งสามได้รับการประกันตัวในชั้นศาลเวลาประมาณ 16.25 น. ด้วยหลักทรัพย์วงเงินคนละ 200,000 บาท โดย ดร.สุชาติ รังกูพันธุ์ อาจารย์ประจำคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นนายประกัน น.ส.จิตราและ น.ส.บุญรอด และ นายสุชาติ ไลยน้ำเงิน ส.ส.พรรคเพื่อไทย เป็นนายประกัน นายสุนทร บุญยอด

บทวิเคราะห์หลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมขั้นก่อนฟ้องคดี

เมื่อพิจารณาการดำเนินคดีในชั้นพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ(สิทธิก่อนฟ้องคดี)กับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมแล้วข้างต้น เห็นได้ว่า ล้วนมีกฎหมายรองรับหลักการดังกล่าวอยู่แล้ว แต่ในทางปฏิบัติการบังคับใช้กฎหมายโดยคำนึงถึงหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมนั้นยังเป็นปัญหา โดยเฉพาะในชั้นสอบสวนซึ่งเป็นจุดเริ่มแรกทางคดีก่อนขึ้นสู่ชั้นศาล ถ้าเริ่มต้นไม่ดี ก็ย่อมเป็นการละเมิดสิทธิบุคคลอื่นทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา กล่าวคือ การออกหมายจับและการตั้งข้อหาผู้ต้องหาทั้งสามตามมาตรา 215,216 และ 83 ประมวลกฎหมายอาญา ในข้อหามั่วสุมกันตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง โดยเป็นหัวหน้าหรือผู้สั่งการต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา 215 และเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้เลิกแล้วไม่เลิกต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน สามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ นั้นเหมาะสมหรือไม่ เพราะผู้ต้องหาทั้งสามและคนงานที่มาชุมนุมมีเจตนาเพียงมายื่นข้อเรียกร้องเพื่อให้รัฐบาลช่วยแก้ปัญหาการเลิกจ้าง ซึ่งมีแรงงานจำนวนมากประสบปัญหา และส่งผลถึงปัญหาปากท้องการดำรงชีพด้วย โดยปกติหากไม่เดือดร้อนหรือมีความจำเป็นก็จะไม่เคลื่อนไหวดังกล่าว และเมื่อยื่นข้อเรียกร้องเสร็จคนงานก็แยกย้ายกันกลับ แม้จะเป็นการปฏิบัติตามหน้าที่และมีการแจ้งสิทธิกับผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนโดยชอบ แต่การตั้งข้อหาดังกล่าวมีความเหมาะสมหรือไม่ เพียงใด เพราะนั้นย่อมส่งผลต่อมาต่อสิทธิในการปล่อยชั่วคราว ซึ่งในความเป็นจริงยังมีความเหลื่อมล้ำกันระหว่างผู้มีรายได้และคนยากจนไม่เฉพาะผู้ต้องหาในคดีนี้เท่านั้น เป็นต้น และส่งผลต่อมาในชั้นพนักงานอัยการในการสั่งฟ้อง และกระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาลซึ่งมีระยะเวลานาน

- สิทธิระหว่างพิจารณาคดี

(1) สิทธิได้รับการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 10, กติกา
ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
มาตรา 172 วรรคแรก การพิจารณาคดีอย่างรวดเร็ว ต่อเนื่อง ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและ
สิทธิทางการเมือง ข้อ 9 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 8 และการพิจารณาคดีอย่างเป็น
ธรรม ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 10 ,กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง
ข้อ 9, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (7) และประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญา มาตรา 8

ในคดีนี้ พบว่า ศาลพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย และอนุญาตให้บุคคลภายนอกเฝ้าสังเกตการณ์คดีได้ จึง
เป็นไปตามหลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย แต่อย่างไรก็ตามว่า กระบวนการพิจารณาคดีตั้งแต่เริ่มคดีจนถึง
ที่สุดค่อนข้างใช้ระยะเวลานาน ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง กล่าวคือ เหตุการณ์
การชุมนุมดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อ 27 สิงหาคม 2552 เจ้าหน้าที่ตำรวจ สน.ดุสิต ผู้รับผิดชอบคดี ได้ยื่นคำฟ้องต่อ
พนักงานอัยการ เมื่อ 25 มกราคม 2553 และอัยการนัดฟังคำสั่งคดีในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2553 แต่พนักงาน
อัยการกลับมีความเห็นสั่งฟ้องเมื่อ 27 มกราคม 2554 จำเลยทั้งสาม และศาลชั้นต้นมีคำพิพากษายกฟ้องจำเลยทั้ง
สามเมื่อ 11 กรกฎาคม 2556 จนคดีถึงที่สุด เนื่องจากไม่มีการอุทธรณ์จนครบกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์

(2) สิทธิในการเข้าถึงความช่วยเหลือทางกฎหมายจะต้องมีประสิทธิภาพ ตามกติการะหว่างประเทศ
ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14(3ง) ประกอบกับมาตรา 173 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความอาญา กำหนดไว้ว่าประเภทของคดีใดที่ศาลต้องจัดหาทนายความให้แก่จำเลย หรือจำเลยอาจร้องขอให้
ทนายความได้ ทั้งนี้ การกำหนดดังกล่าวขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของบทกำหนดโทษในคดีนั้นๆ เช่น คดีที่มีโทษ
ประหารชีวิตหรือคดีที่จำเลยอายุไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ เป็นต้น เพราะศาลต้องคำนึงถึงพฤติการณ์แวดล้อม เหตุภาวะ
รอบตัวจำเลยและความไม่เข้าใจถึงข้อกฎหมายในการจัดหาทนายความให้แก่จำเลยนั้นๆ

คดีนี้ จำเลยได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายจากกลุ่มทนายความด้านสิทธิมนุษยชนที่มีความรู้
ความเข้าใจในข้อกฎหมายและบริบททางสังคมในการต่อสู้คดีในชั้นศาลตลอดกระบวนการพิจารณาคดี และ
สามารถนำสืบพยานหลักฐาน จนศาลมีคำพิพากษายกฟ้องจำเลยทั้งสาม ซึ่งคำพิพากษาดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึง
การบังคับใช้กฎหมายและการตีความกฎหมายที่คำนึงถึงเจตนารมณ์ที่อยู่เบื้องหลังตัวบทกฎหมายมากกว่าการ
ตีความตามลายลักษณ์อักษร อย่างไรก็ตามสิทธิในการเข้าถึงความช่วยเหลือทางกฎหมายนั้นต้องเกิดขึ้นแก่บุคคล

ทุกฝ่ายที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และต้องเกิดขึ้นในทุกกระบวนการตั้งแต่เริ่มคดีจนถึงภายหลังจากที่การพิจารณาคดีได้เสร็จสิ้นลง

(3) สิทธิให้การหรือไม่ให้การต่อศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 สิทธิได้รับทราบคำฟ้องและได้รับการอธิบายฟ้องจากศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสอง สิทธิไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/4 คดีนี้ จำเลยได้รับการปฏิบัติตามหลักการดังกล่าวข้างต้น

บทวิเคราะห์หลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมระหว่างพิจารณาคดี

เมื่อพิจารณากระบวนการดำเนินคดีในชั้นศาล(สิทธิระหว่างพิจารณาคดี) กับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมแล้ว โดยรวมเห็นได้ว่า เป็นไปตามหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม และเมื่อคดีนี้พิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยทั้งสามไม่มีความผิด ศาลก็ยอมยกฟ้องตามกฎหมาย ตามคำพิพากษาศาลอาญา เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2556 เวลา 9.40 น. ที่ห้องพิจารณาคดี 707 ศาลออกนั่งบัลลังก์อ่านคำพิพากษายกฟ้อง คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ฟ้องนางสาวบุญรอด สายวงศ์ และพวกฐานเป็นหัวหน้าในการชุมนุมมั่วสุมก่อความวุ่นวายในบ้านเมือง พิเคราะห์ว่า “การชุมนุมของจำเลยแม้จะทำให้ประชาชนบางส่วนได้รับผลกระทบ แต่จำเลยก็ไม่ได้มีเจตนาที่จะก่อความวุ่นวาย การนำแผงเหล็กมาตั้งบนผิวจราจรเป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่เพื่อเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับผู้ชุมนุม มิใช่เป็นการกระทำของผู้ชุมนุม ทั้งการที่ผู้ชุมนุมลงมาอยู่บนผิวจราจรจนผู้คนไม่สามารถสัญจรไปมาได้ก็เป็น เพราะผู้ชุมนุมมีจำนวนมาก มิใช่เจตนาของผู้ชุมนุมที่จะปิดถนนเพื่อสร้างความเดือดร้อนให้กับสาธารณะชน การกระทำของจำเลยจึงไม่เข้าองค์ประกอบความผิดฐานชุมนุมมั่วสุมก่อความวุ่นวายในบ้านเมืองตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 215 เมื่อเป็นเช่นนี้ศาลจึงไม่จำเป็นต้องพิเคราะห์ว่าจำเลยทั้งสามเป็นหัวหน้าสั่งการในการชุมนุมหรือไม่” ศาลกล่าวถึงเจตนาหรือจุดประสงค์ที่แท้จริงที่อยู่เบื้องหลังการชุมนุมดังกล่าวว่าจำเลยทั้งสามก็ไม่ได้มีเจตนาที่จะก่อความวุ่นวาย พิเคราะห์ลักษณะของการชุมนุม องค์ประกอบความผิด ประกอบพยานหลักฐานตามฐานความผิดที่ฟ้องจนปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยทั้งสามไม่มีความผิด อันเป็นไปตามกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งจะเป็นแนวทางการพิจารณาคดีในอนาคตหากมีการชุมนุมในลักษณะดังกล่าวอีก โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมาย มิใช่เพียงตัวอักษรตามตัวบทกฎหมาย อย่างไรก็ตามเมื่อศาลพิพากษายกฟ้องคดีแล้วก็ตาม แต่ในช่วงระยะเวลาในกระบวนการพิจารณาคดีตั้งแต่ก่อนและหลัง บุคคลทั้งสามซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์ควรได้รับการเยียวยาจากรัฐด้วยเช่นกัน

3.4 บทสรุป

หากพิจารณาแล้ว จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยมีกฎหมายรองรับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม (Fair trial) ทั้งกฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ แต่มีปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติ ทั้งจากผู้บังคับใช้กฎหมาย เช่น รู้ว่ามีกฎหมาย แต่ไม่ใช้/เลี่ยง/หาช่องว่างทางกฎหมาย ปัญหาในทางระบบ เช่น คดีในศาลมีปริมาณมาก ทำให้เกิดความล่าช้า ไม่เกิดความยุติธรรม อีกทั้งการต่อสู้ของนักสิทธิมนุษยชนทั้งสามนั้นและการชุมนุมของสหภาพแรงงานไทรอัมพ์ เป็นการชุมนุมโดยสงบปราศจากอาวุธ มีวัตถุประสงค์และข้อเรียกร้องที่ชัดเจน ไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าฝ่าฝืนกฎหมายแต่ประการใด ตามมาตรา 63 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตลอดจนการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ ตรวจสอบการนำเครื่องเสียงระดับโกลด์กล่าวมาใช้ในการชุมนุมว่ามีผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายประชาชนเพียงใด พร้อมทั้งดำเนินการทางกฎหมายกับเจ้าพนักงานที่นำเครื่องเสียงดังกล่าวมาใช้ เรียกร้องรัฐบาลให้มั่นนโยบายที่ชัดเจนห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้เครื่องเสียงระดับโกลด์กล่าว เนื่องจากเป็นวิธีการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบระยะยาวด้านสุขภาพของผู้ชุมนุม และเป็นการแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลมีนโยบายที่ไม่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการแสดงความคิดเห็นของประชาชน

4. คดีเจริญ วัดอักษร (2547-2556)

(กรณีศึกษา นายเจริญ วัดอักษร และนิยามของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน)

นายเจริญ วัดอักษรเป็นผู้นำชุมชนและประธานกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกในการคัดค้านโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าบ่อนอก จ.ประจวบคีรีขันธ์ ของบริษัทกัลป์ อิเล็กทริก จำกัด โดยโครงการดังกล่าวเป็นสองในสามโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าในจังหวัด ตามแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันตก ภาคพลังงาน

ประเด็นสำคัญของการคัดค้านเกิดจากการขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการดำเนินโครงการ ทั้งการกำหนดลักษณะของโครงการ สถานที่ตั้งและชนิดของเชื้อเพลิง รวมถึงการเซ็นสัญญาก่อสร้างกับบริษัทเอกชน และสัญญาซื้อขายไฟฟ้าระหว่าง กฟผ. กับบริษัทเอกชน โดยในปี พ.ศ. 2538 ประชาชนในพื้นที่ได้เรียกร้องสิทธิการตัดสินใจในโครงการฯให้มีการพัฒนาในทิศทางที่เหมาะสม สอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิม เนื่องจากโครงการไม่ได้ศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

การเรียกร้องสิทธิของประชาชนในพื้นที่ดำเนินการโดยสันติ ผ่านการยื่นหนังสือถึงหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในทุกกระดับ เรียกร้องให้รัฐและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเปิดเผยสัญญาซื้อขายไฟฟ้าที่เป็นกลางระหว่างโรงไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) กับบริษัทเอกชนเจ้าของโครงการ นอกจากนี้ เมื่อประเทศไทยประกาศใช้รัฐธรรมนูญปีพ.ศ. 2540 ประชาชนยังได้เรียกร้องให้รัฐและหน่วยงานราชการจัด

รายงานการศึกษากรณีนี้ต่อผู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

กระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งเป็นไปตามหลักสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จนรัฐบาลมีคำสั่งให้ย้ายโรงไฟฟ้าออกนอกพื้นที่

นอกจากนี้ นายเจริญ วัดอักษร ยังทำหน้าที่ตัวแทนชุมชนดำเนินการร้องเรียนการบุกรุกและออกเอกสารสิทธิโดยมิชอบบนที่ดินสาธารณะทุ่งเลี้ยงสัตว์คลองชายธง โดยที่ดินดังกล่าวเป็นที่ดินสาธารณะแปลงใหญ่อยู่ริมทะเล แต่เดิมจะใช้เกี่ยวกับโรงไฟฟ้า แต่เมื่อโครงการยกเลิกไป นายทุนจึงเปลี่ยนมาเป็นปอเลี้ยงกุ้งพร้อมเดินเรื่องออกโฉนด นายเจริญ จึงเป็นแกนนำคัดค้านการออกเอกสารสิทธิ และทำเรื่องไปถึงคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมฯ กระทั่งตั้งกรรมการสอบสวนและให้เพิกถอนเอกสารสิทธิทั้งหมด รวมทั้งเตรียมดำเนินการกับเจ้าหน้าที่และผู้บุกรุก ซึ่งเป็นมูลเหตุเบื้องต้นที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเชื่อว่านำไปสู่การลอบสังหารนายเจริญ ในวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2547¹⁷ นอกจากนี้ประเด็นดังกล่าว ครอบครัวและประชาชนในพื้นที่ก็ยังเชื่อว่าสาเหตุโดยตรงยังเกิดจากปมความขัดแย้งเรื่องการก่อสร้างโรงไฟฟ้าบ่อนอก¹⁸

บทบาทของนายเจริญ วัดอักษรในการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน จึงเป็นสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การที่นายเจริญทำหน้าที่ดังกล่าวเพื่อปกป้องสิทธิของตนเองและชุมชน รวมถึงการเป็นตัวแทนบุคคลอื่นในหน้าที่ดังกล่าวย่อมเข้านิยามนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนตามความหมายของแนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อสำนักปกป้องสิทธิมนุษยชน (EU Guidelines on Human Rights Defenders) และปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของกลุ่มบุคคล กลุ่ม และหน่วยงานทางสังคมเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับในทางสากล

4.1 ข้อเท็จจริงโดยย่อ

ศาลอาญา คดีหมายเลขดำที่ ด. 2945/2547

คดีหมายเลขแดงที่ อ. 5090/2551

รายชื่อจำเลย

1. นายเสนห์ เหล็กล้วน อายุ 44 ปี
2. นายประจวบ หินแก้ว อายุ 39 ปี
3. นายธนู หินแก้ว อายุ 42 ปี
4. นายมาโนช หินแก้ว อายุ 38 ปี สจ.ประจวบคีรีขันธ์

¹⁷ http://www.dailynews.co.th/Content/Article/53658/ตำนานคดีสังหารแกนนำนักอนุรักษ์+_เจริญ+วัดอักษร_+ต่อต้านโรงไฟฟ้าบ่อนอก

¹⁸ <http://prachatai.com/journal/2013/04/46482>

5. นายเจือ หินแก้ว อายุ 67 ปี อดีตกำนัน ต.บ่อนอก

ฐานความผิด

ร่วมกันใช้ จ้าง วาน ฆ่า นายเจริญ, มิและใช้อาวุธปืน และเครื่องกระสุนไว้ในความครอบครองโดยมิได้รับอนุญาต และพกพาอาวุธปืนไปในเมือง หมู่บ้าน ทางสาธารณะโดยมิได้รับอนุญาต

4.1.1 คำบรรยายฟ้องของอัยการโจทก์¹⁹

นายจรูญเกียรติ ภาชีผล อัยการพิเศษฝ่ายคดีพิเศษ 1 บรรยายฟ้องสรุปความผิดของจำเลยทั้ง 5 คน ดังนี้

ระหว่างต้นปี 2547 ถึงวันที่ 21 มิ.ย.47 จำเลยที่ 3,4,5 ได้ร่วมกันจ้างวานและวางแผนให้จำเลยที่ 1 และจำเลยที่ 2 ฆ่านายเจริญ โดยใช้อาวุธปืนพกสั้นออโตแมติกขนาด 9 ม.ม. ยี่ห้อบาเร็ตต้าจำนวน 1 กระบอก และอาวุธปืนสั้นแบบรีวอลเวอร์ ขนาด .38 ที่มิได้รับอนุญาตจากนายทะเบียน ร่วมกันยิงนายเจริญจนถึงแก่ความตายโดยเจตนาและไตร่ตรองไว้ก่อน เหตุเกิดเมื่อวันที่ 21 มิ.ย.47 ต.เกาะหลัก อ.เมือง จ.ประจวบคีรีขันธ์

จากนั้น จำเลยที่ 1 และ 2 ยังได้พกพาอาวุธปืน และเครื่องกระสุนที่ใช้ยิงนายเจริญ ติดตัวไปในบริเวณสี่แยกบ่อนอก ถ.เพชรเกษม ต.บ่อนอก อ.เมือง จ.ประจวบคีรีขันธ์ โดยไม่มีเหตุอันสมควร และจำเป็นเร่งด่วน โดยมิได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ ต่อมาภายหลัง เจ้าหน้าที่ได้ยึดปลอกกระสุนปืน ขนาด 9 ม.ม. จำนวน 9 ปลอก และหัวกระสุนปืน 2 หัวได้ในที่เกิดเหตุ ซึ่งเป็นส่วนของกระสุนปืนที่จำเลยที่ 1 และ 2 ใช้ยิงนายเจริญ

ต่อมาเมื่อวันที่ 29 มิ.ย.47 และในวันที่ 2 ก.ค.47 เจ้าพนักงานจับกุม จำเลยที่ 1 และจำเลยที่ 2 ได้ตามลำดับ พร้อมอาวุธปืน และเครื่องกระสุนของกลาง ที่จำเลยใช้ยิงนายเจริญ และเมื่อวันที่ 5 ก.ค.และวันที่ 22 ก.ค. เจ้าพนักงานจับกุมจำเลยที่ 3,4 ได้ตามลำดับ นำส่งพนักงานสอบสวน สภอ.เมือง จ.ประจวบฯ ทำการสอบสวน และในวันที่ 23 ส.ค. จำเลย 5 ได้เข้ามามอบตัวต่อพนักงานสอบสวน กรมสอบสวนคดีพิเศษ โดยในชั้นสอบสวน จำเลยที่ 1 และ 2 ให้การรับสารภาพ ส่วนจำเลยที่ 3,4 และ 5 ต่างให้การปฏิเสธ ทุกข้อกล่าวหา

ท้ายคำบรรยายฟ้อง อัยการโจทก์ ระบุด้วยว่า คดีนี้เดิมพนักงานสอบสวน สภอ.เมือง ประจวบคีรีขันธ์ ได้ทำการสอบสวน แต่ต่อมา คณะกรรมการคดีพิเศษ ตาม พ.ร.บ.การสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.2547 มีมติในการประชุม ที่ 6/2547 โดยคะแนนเสียง ไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ให้คดีนี้ เป็นคดีพิเศษ ที่จะต้องทำการสืบสวน ตาม มาตรา 21 วรรคหนึ่ง (2) พ.ร.บ.การสอบสวนคดีพิเศษ โดยเห็นชอบให้พนักงานอัยการร่วมทำการสอบสวน คดีนี้ด้วย

¹⁹ <http://www.manager.co.th/Crime/ViewNews.aspx?NewsID=9470000050420>

4.1.2 ข้อเท็จจริงระหว่างการพิจารณาคดี²⁰

ผู้ต้องหาจำจวนฆ่าเสียชีวิตในคุกอย่างมีเงื่อนไข

วันที่ 4 สิงหาคม 2549 ศาลนัดสืบพยานในคดี เจ้าหน้าที่เรือนจำไม่ได้นำตัวผู้ต้องหาทั้ง 2 คนมาเบิกความต่อศาล แต่นำใบมรณบัตรมายืนยันว่าทั้ง 2 คนเสียชีวิต

นายธนพัฒน์ จันทรปรณณิก ผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร กล่าวยืนยันว่า ผู้ต้องหาทั้ง 2 คนป่วยเป็นโรคประจำตัวมาก่อนที่จะเข้าเรือนจำแล้ว โดยมีร่างกายทรุดโทรม อ่อนเพลีย ระหว่างที่อยู่ในเรือนจำได้ส่งเข้ารับรักษาพยาบาลที่สถานพยาบาลอย่างเต็มที่แล้ว และการเจ็บป่วยทางญาติของผู้ต้องหาทั้ง 2 คนรับทราบมาตลอด ซึ่งนายประจวบเสียชีวิตเมื่อ 4 เดือนก่อน ส่วนนายเสน่ห์ เพิ่งเสียชีวิตเมื่อวันที่ 2 ส.ค.²¹

4.1.3 คำพิพากษาศาลชั้นต้น²²

วันที่ 30 ธันวาคม 2551 ศาลอาญาพิพากษาให้ประหารชีวิตนายธนู หินแก้ว โดยวินิจฉัยว่านายธนู หินแก้ว เป็นผู้จำจวนใช้ให้นายเสน่ห์ เหล็กล้วนและนายประจวบ หินแก้ว มือปืน มาลอบยิงนายเจริญ ด้วยเหตุความโกรธแค้นที่นายเจริญ เป็นผู้นำชาวบ้านเคลื่อนไหวคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินของบริษัท กัลฟ์พาวเวอร์ เจนเนอเรชั่น จำกัด ที่ตำบลบ่อนอก ซึ่งจำเลยมีส่วนได้ผลประโยชน์จากโครงการนี้ รวมถึงเปิดโปงการบุกรุกที่ดินสาธารณะคลองชายธงของจำเลยทั้งสามและผู้มีอิทธิพลบางกลุ่ม

สำหรับนายมานโซ หินแก้วและนายเจือ หินแก้วนั้น จากพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์ยังมีเหตุสงสัยว่าทั้งสองกระทำความผิดจริงหรือไม่ ศาลจึงพิพากษาให้ยกฟ้องจำเลยทั้งสอง

4.1.4 คำพิพากษาศาลอุทธรณ์²³

วันที่ 16 มีนาคม 2556 ศาลอุทธรณ์กลับคำพิพากษาศาลชั้นต้นให้ยกฟ้องนายธนู หินแก้ว เพราะเห็นว่าพยานโจทก์ไม่มีเหตุผลอันหนักแน่นพอที่จะทำให้เชื่อได้ว่าจำเลยคือ นายธนู หินแก้ว นายมานโซ หินแก้ว และนายเจือ หินแก้ว เป็นผู้จำจวนใช้ให้นายเสน่ห์ เหล็กล้วนและนายประจวบ หินแก้ว มายิงนายเจริญ จนถึงแก่ความตาย

คดีนี้พนักงานอัยการซึ่งเป็นโจทก์มีสิทธิที่จะยื่นฎีกาคัดค้านคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ได้ภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด หากไม่ดำเนินการจะต้องถือว่าจำเลยผู้ถูกกล่าวหาบงการฆ่านายเจริญ ทั้งสาม ได้หลุดพ้นจากคดีไปโดยสิ้นเชิงและไม่สามารถนำมาพิจารณาคดีได้อีก

²⁰ “ย้อนรอยคำพิพากษาคดีเจริญ วัตอักษร” <http://prachatai.com/journal/2013/04/46408>

²¹ <http://prachatai.com/journal/2006/08/9261>

²² “ย้อนรอยคำพิพากษาคดีเจริญ วัตอักษร” <http://prachatai.com/journal/2013/04/46408>

²³ ดู 13

4.2 การดำเนินการตามกระบวนการในคดีอาญา²⁴

4.2.1 การดำเนินการในศาลชั้นต้น

ชั้นสืบพยานในศาลชั้นต้น มีข้อเท็จจริงที่ศาลต้องวินิจฉัย 2 ประการ คือ

1) นายเสน่ห์ เหล็กล้วนและนายประจวบ หินแก้ว เป็นมือปืนยิงนายเจริญ วัตอักษรจริงหรือไม่

มีพยานยืนยันว่า มือปืนทั้งสองไปนั่งรอเพื่อเตรียมยิงนายเจริญ รวมทั้งในขณะที่มือปืนใช้อาวุธยิงนายเจริญนั้น พยานเห็นและยืนยันหนักแน่น

มือปืนทั้งสองยังได้พาเจ้าหน้าที่ตำรวจไปเอาอาวุธปืนที่นำไปเก็บซ่อนไว้และพาไปเอาเสื้อผ้าที่มือปืนได้นำไปเผาทำลาย พยานวัตถุทั้งสองตรงกับที่จำเลยทั้งสองให้การรับสารภาพและที่พยานโจทก์ยืนยัน

เมื่อนำอาวุธปืนของมือปืนมาตรวจพิสูจน์กับลูกและปลอกกระสุนปืนที่พบในที่เกิดเหตุ ก็พบว่า เป็นกระสุนและปลอกกระสุนจากปืนกระบอกเดียวกันกับที่มีมือปืนมอบให้ตำรวจ

ชั้นสอบสวน

มือปืนทั้งสองได้ให้การรับสารภาพต่อพนักงานสอบสวนของสถานีตำรวจท้องที่เกิดเหตุและต่อพนักงานสอบสวนของดีเอสไอ โดยมีร่องผู้ว่าราชการจังหวัดประจวบฯ ร่วมรับฟังการสอบสวนด้วย โดยจำเลยทั้งสองให้การว่า ตนเองเป็นผู้ใช้อาวุธปืนยิงนายเจริญ วัตอักษร ตามคำสั่งของนายธนู หินแก้ว จำเลยที่ 3

2. นายธนู หินแก้ว จำเลยที่ 3 เป็นผู้จ้างวานใช้ให้นายเสน่ห์และนายประจวบ มือปืน มายิงนายเจริญ วัตอักษรจริงหรือไม่

ชั้นพิจารณาคดี

พยานหลักฐานโจทก์ในชั้นพิจารณาคดียืนยันในข้อเท็จจริงได้ชัดเจนว่า นายธนู หินแก้ว จำเลยที่ 3 กับนายเจริญ วัตอักษร มีกรณีขัดแย้งกันเกี่ยวกับเหตุที่นายธนู และพวกเขาเป็นผู้สนับสนุนและมีผลประโยชน์จากโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินบ่อนอก และกรณีบุกรุกที่ดินสาธารณะคลองชายธง ส่วนนายเจริญ ผู้ตายเป็นผู้นำชุมชนที่คัดค้านโครงการดังกล่าวตลอดมา

นอกจากนี้ ยังปรากฏพยานหลักฐานอื่นๆ ที่แสดงสายสัมพันธ์ระหว่างจำเลยทั้งสาม ได้แก่

2.1 นายเสน่ห์ เหล็กล้วน เป็นลูกน้องของนายธนูและพักอาศัยอยู่ที่บิมน้ำมันของนายเจือ ส่วนนายประจวบเป็นลูกพี่ลูกน้องกับนายธนู และกินนอนอยู่ที่บ้านของนายธนู มีความสนิทสนมกันเป็นพิเศษ

²⁴ ดู 13

2.2 อาวุธปืนที่ใช้ยิงนายเจริญเป็นอาวุธที่อยู่ในครอบครองของครอบครัวนายธนู ซึ่งนายธนูเป็น ผู้นำมามอบให้กับมือปืนและสั่งให้ไปยิงนายเจริญ รวมทั้งนายธนูยังเป็นผู้ขับรถยนต์มาส่งมือปืนที่ปั้มน้ำมันของนาย เจริญ จากนั้นมือปืนทั้งสองจึงนั่งมอเตอร์ไซค์ไปก่อเหตุฆ่านายเจริญ

2.3 ภายหลังจากมือปืนทั้งสองฆ่านายเจริญแล้ว ได้หลบหนีไปอยู่ที่บ้านของนายธนู การจับกุม มือปืนทั้งสองก็จับกุมได้ที่บ้านของนายธนู โดยในขณะที่จับกumnายธนูก็รับว่าเป็นเจ้าของบ้านที่มือปืนหลบซ่อนอยู่

2.4 ข้อเท็จจริงทั้งหมดนี้ มือปืนทั้งสองให้การรับสารภาพไว้หลายครั้งด้วยความสมัครใจ ปราศจากการบังคับขู่เข็ญใดๆ โดยการรับสารภาพทุกครั้งได้มีการบันทึกถ้อยคำและเทปวิดีโอไว้ต่อหน้าพนักงาน สอบสวนและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่หลายคณะ การสารภาพดังกล่าวก็ให้การต่อหน้าทนายความของมือปืนซึ่งร่วมรับ ฟังการให้การอยู่ด้วย

2.5 มือปืนทั้งสองซึ่งคนหนึ่งเป็นลูกน้องอาศัยอยู่บ้านพ่อของนายธนู อีกคนหนึ่งเป็นญาติและ อาศัยที่บ้านของนายธนู จำเลยทั้งหมดอยู่ในกลุ่มสนับสนุนการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินบ่อนอก ซึ่งเป็นฝ่ายตรง ข้ามกับนายเจริญ ผู้ตาย เห็นได้ชัดว่านายธนูเป็นผู้ใกล้ชิดสนิทกับจำเลยทั้งสองและน่าจะมีบุญคุณต่อกัน อีกทั้งไม่ ปรากฏว่า มือปืนทั้งสองมีเหตุโกรธเคืองใดๆกับนายธนูถึงขนาดที่จะซัดทอดหรือใส่ร้ายนายธนูว่าเป็นผู้จ้างวานฆ่า นายเจริญซึ่งมีโทษสูงถึงประหารชีวิต

2.6 คำให้การต่างๆของจำเลยทั้งสองก่อนตายล้วนเป็นการให้การไปตามความเป็นจริงตามลำดับ ขั้นตอนและสอดคล้องตามพยานหลักฐานแวดล้อมทุกอย่าง

2.7 นายธนูมิได้นำพยานหลักฐานใดๆมาเบิกความต่อสู้สนับสนุนข้ออ้างของตนแต่อย่างใด จึงไม่มี น้ำหนักพอที่จะโต้แย้งข้อพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์ได้เลย

คำวินิจฉัยของศาล

ศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่า พยานหลักฐานของพนักงานอัยการโจทก์ที่นำเสนอต่อศาลในชั้นพิจารณามีน้ำหนักรับ ฟังได้โดยปราศจากข้อสงสัยว่านายธนู หินแก้ว จำเลยที่ 3 เป็นผู้จ้างวานใช้ให้นายเสนห์ เหล็กกล้าและนายประจวบ หินแก้ว เป็นมือปืนมายิงนายเจริญ วัตถุประสงค์จนถึงแก่ความตายจริง จึงลงโทษให้ประหารชีวิตนายธนู หินแก้ว

4.2.2 การดำเนินการในศาลชั้นอุทธรณ์

คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับจำเลยที่ 3 คือ นายธนู หินแก้วไว้ในคำพิพากษา หน้าที่ 23 – 25 โดยเห็นว่า

1. มีข้อเท็จจริงเพียงว่า ก่อนเกิดเหตุนายธนูขับรถยนต์ไปส่งนายประจวบ หินแก้ว (มือปืน) ที่ ปั้มน้ำมันของนายเจริญ หินแก้ว ซึ่งนายเสนห์ เหล็กกล้า (มือปืน) พักอาศัยอยู่ หลังจากนั้น นายเสนห์จึงขับ รถจักรยานยนต์ที่มีนายประจวบซ้อนท้ายไปยังที่เกิดเหตุ

รายงานการศึกษาคณินักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

2. แม้ในชั้นสอบสวนมือปืนทั้งสองรับว่านายธนูเป็นผู้สั่งให้ไปยิงนายเจริญ ผู้ตาย แต่เมื่อมือปืนทั้งสองถึงแก่ความตายในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล คำให้การต่างๆของมือปืนทั้งสองไม่ว่าในชั้นจับกุม ชั้นสอบสวน หรือการนำขึ้นที่เกิตเหตุประกอบคำรับสารภาพ จึงถือเป็นพยานบอกเล่าทั้งสิ้น

3. คำรับสารภาพของมือปืนทั้งสองที่ไม่ได้มาเบิกความต่อศาลด้วยตนเอง ถือเป็นคำพยานชัดทอดจำเลยอื่น (นายธนู) ที่อ้างว่าร่วมกระทำความผิดด้วยกัน จึงเป็นพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักน้อย

4. โจทก์ไม่มีพยานหลักฐานอื่นที่สำคัญอันมีเหตุผลแน่นอนหรือมีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดีมาสนับสนุน

พยานหลักฐานโจทก์ไม่อาจฟังลงโทษนายธนูได้ จึงพิพากษายกฟ้องปล่อยตัวนายธนูพ้นความผิด

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบการดำเนินการในคดีอาญาและหลักการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม

- สิทธิก่อนการพิจารณาคดี

(1) สิทธิที่จะไม่ถูกจับกุมคุมขังโดยอำเภอใจ ตามข้อ 9 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 7/1 มาตรา 66 มาตรา 83 และมาตรา 84 กำหนดไว้ว่า เจ้าพนักงานไม่สามารถจับกุมบุคคลใดได้โดยปราศจากเหตุตามกฎหมายที่ได้ให้อนุญาตให้จับกุมได้ พร้อมทั้งกำหนดข้อบังคับในการแจ้งสิทธิต่างๆ แก่ผู้ถูกจับแม้ว่าผู้นั้นยังเป็นผู้ต้องสงสัยอยู่ก็ตามก็ย่อมได้รับการประกันสิทธิเบื้องต้นในการแจ้งญาติ การได้พบทนายความหรือบุคคลที่ตนไว้วางใจ หรือแม้แต่ได้รับการรักษาพยาบาล รวมทั้งกำหนดเรื่องสถานที่ในการควบคุมตัว ระยะเวลาในการส่งตัวผู้ถูกจับเพื่อป้องกันการเบี่ยงเบนทางคดีและสงวนไว้ซึ่งพยานหลักฐาน

การคุมขังตามอำเภอใจ

ก่อนการจำคุกจำเลยในคดี เจ้าหน้าที่ตำรวจได้รวบรวมพยานหลักฐานและขอหมายศาลนำจับจำเลยทั้งสาม โดยในขณะที่จับกุมมือปืน นายธนูรับว่าเป็นเจ้าของบ้านที่มือปืนทั้งสองคนหลบซ่อนอยู่ในกรณีของนายธนูซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลในพื้นที่และเป็นจำเลยที่สามในคดี พบว่าได้รับการประกันตัวในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ชั้นจับกุมที่นายธนูเข้ามามอบตัวจนเมื่อศาลชั้นต้นพิพากษาประหารชีวิต โดยล่าสุดศาลอุทธรณ์ยังกลับคำพิพากษาศาลชั้นต้นให้พยานหลักฐานต่างๆไม่มีน้ำหนักเชื่อถือได้

การป้องกันการเบี่ยงเบนทางคดีและสงวนไว้ซึ่งพยานหลักฐาน

จากกรณีที่มือปืนทั้งสองคนในคดีเสียชีวิตคาเรือนจำในเวลาไล่เลี่ยกัน โดยนายประจวบ หินแก้ว เสียชีวิตด้วยโรคประจำตัวและนายเสน่ห์ เหล็กกลิ่น ผู้ต้องหาที่สารภาพว่าเป็นคนลั่นไกยิงนายเจริญ เสียชีวิตด้วยโรคระบบไหลเวียนโลหิตและหัวใจล้มเหลวนั้น

รายงานการศึกษาระดับนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

นายธนวัฒน์ จันทรบรรณิก ผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร กล่าวยืนยันว่า ผู้ต้องหาทั้ง 2 คนป่วยเป็นโรคประจำตัวก่อนที่จะเข้าเรือนจำ โดยมีร่างกายทรุดโทรม อ่อนเพลีย ระบุว่าที่อยู่ในเรือนจำได้ส่งเข้ารักษาพยาบาลที่สถานพยาบาลอย่างเต็มที่ และการเจ็บป่วยทางญาติของผู้ต้องหาทั้ง 2 คนรับทราบมาตลอด ซึ่งนายนายเสน่ห์ เสียชีวิตในวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2549 ส่วนนายประจวบเสียชีวิตก่อนเป็นเวลา 4 เดือน²⁵ อย่างไรก็ดีตาม ญาติของผู้ต้องหาในคดีกล่าวว่า นายเสน่ห์เป็นผู้ที่มีสุขภาพแข็งแรงดี แต่เชื่อว่าทั้งสองคนต้องตายในคุก²⁶ ทั้งนี้ ช่วงที่มานั่งฟังการให้การของพยานโจทก์ในศาลก่อนเสียชีวิต พบว่านายเสน่ห์ มีอาการตัวสั่นอย่างรุนแรง จนนายจำเลยต้องขออนุญาตผู้พิพากษา นำผู้ต้องหาไปรักษาตัวที่โรงพยาบาล²⁷

การเสียชีวิตของจำเลยทั้งสองคนเป็นเหตุให้คดีดังกล่าวปราศจากคำให้การของจำเลยในชั้นศาล “*คำรับสารภาพของมือปืนทั้งสองที่ไม่ได้มาเบิกความต่อศาลด้วยตนเอง ถือเป็นคำพยานขัดทอดจำเลยอื่น (นายธน) ที่อ้างว่ากระทำผิดด้วยกัน จึงเป็นพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักน้อย*”²⁸ แม้ว่าการสืบพยานและการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนจะกระทำอย่างรัดกุมโดยเจ้าพนักงานชั้นผู้ใหญ่จากหน่วยงานส่วนกลาง

(2) สิทธิที่จะไม่ถูกทรมานและปฏิบัติหรือลงโทษด้วยความโหดร้ายปราศจากมนุษยธรรมและขาดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองได้อธิบายประกอบแนวทางด้านบทบาทของอัยการ ค.ศ.1990 ข้อ 16 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 อันกำหนดไว้ว่าในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใดในสิ่งที่ต้องหานั้น

จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคดี คำให้การต่างๆของจำเลยทั้งสองก่อนตายล้วนเป็นการให้การไปตามความเป็นจริงตามลำดับขั้นตอนและสอดคล้องตามพยานหลักฐานแวดล้อมทุกอย่าง โดยมือปืนทั้งสองให้การรับสารภาพไว้หลายครั้งด้วยความสมัครใจ ปราศจากการบังคับขู่เชิญใดๆ นอกจากนี้ การรับสารภาพทุกครั้งได้มีการบันทึกถ้อยคำและเทปวิดีโอไว้ต่อหน้าพนักงานสอบสวนและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่หลายคณะ การสารภาพดังกล่าวก็ให้การต่อหน้าทนายความของมือปืนซึ่งร่วมรับฟังการให้การอยู่ด้วย

(3) สิทธิที่จะมีเวลาและได้รับความสะดวกเพียงพอแก่การเตรียมการเพื่อสู้คดีและติดต่อกับทนายความได้ตามความประสงค์ของตน ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14(3ข) แต่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน

²⁵ <http://prachatai.com/journal/2006/08/9261>

²⁶ http://news.sanook.com/region/0/region_12307.php

²⁷ <http://prachatai.com/journal/2006/08/9261>

²⁸ “ย้อนรอยคำพิพากษาคดีเจริญ วัดอักษร” <http://prachatai.com/journal/2013/04/46408>

รายงานการศึกษารณีนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

นายธนู จำเลยที่สามซึ่งเป็นผู้จำงานขัง มีโอกาสติดต่อกับทนายความเพื่อต่อสู้คดีตลอดกระบวนการต่อสู้คดี โดยจะเห็นได้ว่า จำเลยได้รับสิทธิประกันตัวทุกชั้นตอนแม้ว่าจะถูกศาลชั้นต้นพิพากษาประหารชีวิต

สิทธิระหว่างการพิจารณาคดี

(1) สิทธิที่ได้รับการพิจารณาโดยปราศจาก ‘การชักช้า’ อย่าง ‘ไม่เป็นธรรม’ ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14(3ค) ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 และมาตรา 173/1

กระบวนการยุติธรรมคดีเจริญ วัดอักษรตั้งแต่ชั้นสอบสวนจนถึงคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ดำเนินการมาเป็นระยะเวลากว่า 10 ปี (พ.ศ. 2557) โดยจำเลยที่ 1 และ 2 ของคดีเสียชีวิตในเรือนจำและศาลอุทธรณ์กลับคำพิพากษาศาลชั้นต้นโดยสิ้นเชิง

เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 นางกรณ์อุมา พงษ์น้อย ประธานกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกได้ยื่นหนังสือคัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ต่ออัยการสูงสุดในฐานะที่สำนักงานอัยการสูงสุดเป็นโจทก์ของคดี²⁹ โดยนายวินัย ดำรงค์มงคลกุล อธิบดีอัยการ สำนักงานคดีพิเศษ และโฆษกสำนักงานอัยการสูงสุด เป็นตัวแทนรับมอบหนังสือร้องเรียนดังกล่าว โดยกล่าวว่าสำนักงานอัยการสูงสุดจะตั้งคณะกรรมการดำเนินการพิจารณาโดยละเอียด แต่ยังคงไม่มีกรารายงานความคืบหน้าเกี่ยวกับการดำเนินการดังกล่าวจวบจนปัจจุบัน (เมษายน 2557)

(2) สิทธิในการเข้าถึงความช่วยเหลือทางกฎหมายจะต้องมีประสิทธิภาพ ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14(3ง) ประกอบกับมาตรา 173 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ความช่วยเหลือทางกฎหมายเพื่อความยุติธรรมนั้นต้องเกิดขึ้นแก่บุคคลทุกฝ่ายที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม และต้องเกิดขึ้นในทุกกระบวนการเช่น ชั้นก่อนการสอบสวน ชั้นสอบสวน ชั้นพิจารณาคดี และชั้นภายหลังจากที่การพิจารณาคดีได้เสร็จสิ้นลง จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของคู่ความ

ในคดีของเจริญ วัดอักษร พบว่าความช่วยเหลือทางกฎหมายส่วนใหญ่ยังคงมาจากภาคเอกชนและวิชาการเป็นหลัก แม้ว่าสำนักงานอัยการสูงสุดจะเป็นโจทก์ฟ้องร้องคดีดังกล่าว ในขณะที่ญาติของผู้เสียหายและชุมชนบ่อนอกกักขังและคัดค้านคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์โดยอ้างถึงการเสวนาสารณะเรื่อง “ฆ่าแหละคำพิพากษาศาลอุทธรณ์คดีสังหารเจริญ วัดอักษร” จัดขึ้นเมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2556 โดยกลุ่มรักษ์ท้องถิ่นบ่อนอกและสมาคมนิติศาสตร์ธรรมศาสตร์ ซึ่งมีการวิเคราะห์เชิงวิชาการเกี่ยวกับข้อบกพร่องของคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ว่าไม่

²⁹ <http://www.isranews.org/community/comm-news/comm-politics/item/21129-charoen090513.html>

รายงานการศึกษารณีนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

เป็นไปตามข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงในคดี รวมทั้งไม่เป็นไปตามหลักในการเขียนคำพิพากษาที่กำหนดว่า จะต้อง
แสดงเหตุผลแห่งคำวินิจฉัยทั้งปวงให้ชัดเจน³⁰

(3) สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับให้ให้การปรักปรำตนเองหรือรับสารภาพผิด ตามกติการะหว่างประเทศว่า
ด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 (3ข) ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
มาตรา 165 และมาตรา 172

ในคดีนี้ ศาลอุทธรณ์พิพากษาว่า “แม้ในชั้นสอบสวนมือปืนทั้งสองรับว่านายธนูเป็นผู้สั่งให้ไปยิงนายเจริญ
ผู้ตาย แต่เมื่อมือปืนทั้งสองถึงแก่ความตายในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล คำให้การต่างๆ ของมือปืนทั้ง
สองไม่ว่าในชั้นจับกุม ชั้นสอบสวน หรือการนำขึ้นที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ จึงถึงเป็นพยานบอกเล่า
ทั้งสิ้น”

และ “คำรับสารภาพของมือปืนทั้งสองที่ไม่ได้มาเบิกความต่อศาลด้วยตนเอง ถือเป็นคำพยานขัดทอด
จำเลยอื่น (นายธนู) ที่อ้างว่ากระทำผิดด้วยกัน จึงเป็นพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักน้อย”³¹

แม้ว่าจำเลยจะไม่มีโอกาสขึ้นศาลและประสบกับการถูกบังคับให้ปรักปรำตนเอง จะเห็นได้ว่าคำพิพากษา
ดังกล่าว หากปราศจากการพิจารณาหลักฐานอื่นๆอย่างรอบด้าน จะถือเป็นการปรักปรำคำให้การและคำรับ
สารภาพของจำเลยโดยสิ้นเชิง

(4) สิทธิที่จะไม่ถูกลงโทษจากกฎหมายย้อนหลังและหลักการไม่ลงโทษหากปราศจากกฎหมายรองรับ
ในขณะกระทำความผิด (nullumcrimen sine lege) ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและ
สิทธิทางการเมือง ข้อ 15 (1) ประกอบกับมาตรา 2 ประมวลกฎหมายอาญา

จากคำพิพากษาของศาลชั้นต้น เมื่อปรากฏว่าพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์ยังมีข้อสงสัยว่านายมาโนช
หินแก้วและนายเจือ หินแก้ว กระทำผิดจริงหรือไม่ ศาลจึงพิพากษาให้ยกฟ้องจำเลยทั้งสอง

-สิทธิภายหลังการพิจารณาคดี

บุคคลทุกคนที่ถูกลงโทษในความผิดอาญาย่อมมีสิทธิที่จะอุทธรณ์การลงโทษและคำพิพากษาต่อศาล
สูงให้พิจารณาทบทวนอีกครั้งตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 (5)

³⁰ คู 22

³¹ “ย้อนรอยคำพิพากษาคดีเจริญ วัดอักษร” <http://prachatai.com/journal/2013/04/46408>

ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 193 มาตรา 193 ทวิ มาตรา 195 มาตรา 216 มาตรา 218 มาตรา 219 มาตรา 219 ทวิ และมาตรา 220

สิทธิดังกล่าวครอบคลุมคู่ความในสองฝ่าย โดยปัจจุบันปรากฏการอุทธรณ์คดีของฝ่ายโจทก์ และการยื่น
ฎีกาต่อสำนักงานอัยการสูงสุดของญาติผู้เสียหาย เพื่อให้อัยการสูงสุดดำเนินการฟ้องศาลฎีกาต่อไป

5. บทสรุป

กรณีการสังหารนายเจริญ วัตอักษร นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน เพื่อปกป้องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ใน
การต่อสู้คัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินบ่อนอกใน จ.ประจวบคีรีขันธ์ เหตุการณ์ดังกล่าวย่อมถูกส่งเข้าสู่
กระบวนการยุติธรรม แม้การพิจารณาคดีตามหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมนั้น ศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่า
พยานหลักฐานของพนักงานอัยการโจทก์ที่นำเสนอต่อศาลในชั้นพิจารณามีน้ำหนักรับฟังได้โดยปราศจากข้อสงสัย
ว่า นายธนู หินแก้วจำเลยที่ 3 เป็นผู้จ้างวานใช้ให้นายเสน่ห์ เหล็กล้วน และนายประจวบหินแก้วเป็นมือปืนมายิง
นายเจริญวัตอักษรจนถึงแก่ความตายจริง ให้ลงโทษประหารชีวิตนายธนู หินแก้ว แต่ในชั้นอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์
วินิจฉัยว่าพยานหลักฐานของพนักงานอัยการโจทก์ในชั้นพิจารณาเป็นแค่พยานบอกเล่ามีน้ำหนักให้รับฟังน้อย (ไม่
น่าเชื่อถือ) ไม่อาจฟังลงโทษนายธนูหินแก้วได้ต่างไปจากการพิจารณาคดีสืบพยานในศาลชั้นต้น ซึ่งรับฟัง
ข้อเท็จจริงอันสำคัญหลายประเด็นที่ศาลอุทธรณ์ไม่ได้นำมาพิจารณา หรือพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่มีน้ำหนักเพียงพอ
กล่าวคือ ไม่สามารถพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำผิดจริง จึงตัดสินยกฟ้องนายธนู หินแก้วประเด็น
ต่าง ๆ นั้นพอสรุปได้ดังนี้ ด้วยเหตุที่มีมือปืนทั้งสองตาย ในเรือนจำก่อนที่จะมาเบิกความที่ศาลอาญาทำให้ไม่มีตัว
มือปืนทั้งสองมาเบิกความให้ข้อเท็จจริงต่อศาลจึงดูเหมือนว่าความจริงจากคำรับสารภาพของมือปืนจะไม่ปรากฏ
ต่อศาลหรือถูกลดน้ำหนักให้เป็นแค่พยานบอกเล่าซึ่งเป็นการขัดทอดนายธนูจึงเป็นพยานที่ไม่มีน้ำหนักที่จะรับฟัง
ได้ ซึ่งอาจเกิดข้อกังขาเกี่ยวกับพิพาทดังกล่าว ซึ่งต้องพิจารณาการดำเนินคดีในชั้นฎีกาต่อไป

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลกรณีนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาตัวอย่างเป็นธรรมทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาถูกคุกคามหลังเรียกร้องความเป็นธรรมกลไกปกป้องสิทธิและกระบวนการยุติธรรมในประเทศไม่มีประสิทธิภาพและใช้ระยะเวลาเนิ่นนาน บางกรณีถูกละเมิดซ้ำหากขัดแย้งกับกลไกยุติธรรมเสียเอง การปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐโดยตรง ซึ่งมีความผูกพันตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ไทยเป็นภาคีสมาชิก ตลอดจนกฎหมายภายในประเทศ อย่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฯลฯ ทั้งนี้ ในความเป็นจริงก็ไม่สามารถดูแลได้ทั้งหมด จึงเกิดบุคคล หรือกลุ่มคนที่ปกป้องดูแลสิทธิของตนเอง ซึ่งนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนยังการทำหน้าที่ปกป้องสิทธิของคนอื่นๆ ด้วยมิใช่เฉพาะตนเองเท่านั้น

รัฐต้องให้ความสำคัญในเบื้องต้นที่จะนำการคุ้มครองไปสู่การปฏิบัติ การสร้างสภาวะแวดล้อม การประกันทางกฎหมาย หรือในอีกความหมายหนึ่ง คือ การแปลงสู่การปฏิบัติ หรือการดำเนินการเพื่อให้เกิดการคุ้มครอง หรือส่งเสริมอย่างแท้จริง และการทำหน้าที่ของบุคคลทุกคนในการเคารพ หรือส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ตลอดจนการไม่สร้างผลกระทบด้านสิทธิให้เกิดขึ้น

หากพิจารณาแล้ว จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยมีกฎหมายรองรับหลักการพิจารณาตัวอย่างเป็นธรรม (Fair trial) ทั้งกฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ แต่มีปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติ ทั้งจากผู้บังคับใช้กฎหมาย เช่น รู้ว่ามีกฎหมาย แต่ไม่ใช้/เลี่ยง/หาช่องว่างทางกฎหมาย ปัญหาในทางระบบ เช่น คดีในศาลมีปริมาณมาก ทำให้เกิดความล่าช้า ไม่เกิดความยุติธรรม อีกทั้งพบว่าความเข้าใจของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีต่อการปฏิบัติงานของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนยังมีน้อย และมักมีความเข้าใจและทัศนคติเชิงลบต่อกลุ่มบุคคลดังกล่าว ปัญหาประการหนึ่งอาจเป็นเพราะไม่มีทนายผู้พิทักษ์กฎหมายใดภายในประเทศ ที่ให้การยอมรับอย่างชัดเจนถึงการมีอยู่ของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน คงจะมีแต่การยอมรับสิทธิทางชุมชน สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจในภาพกว้างตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 เท่านั้น หากแต่มิได้บัญญัติไว้โดยตรงต่อความมีอยู่ของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในประเด็นดังกล่าว ทำให้ความชัดเจนในการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนนั้นคลาดเคลื่อนไปกลายเป็นกลุ่มผู้นำผู้ชุมนุมที่ถูกมองว่าหัวรุนแรงและต้องการสร้างความวุ่นวายให้กับสังคมมากกว่า

ในส่วนชั้นพิจารณาของศาลนั้นก็ประสบปัญหาเช่นเดียวกันว่า ในระบบกระบวนการพิจารณาของศาลไทยในการคุ้มครองสิทธิของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน จะเห็นได้ว่าชัยชนะในการดำเนินคดีและความมีอยู่ของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนนั้นปรากฏต่อศาลในลักษณะข้อเท็จจริงในรูปแบบพยานหลักฐานที่ขึ้นสู่ศาลมากกว่า และชัยชนะจากการดำเนินคดีที่ศาลได้วินิจฉัยออกมาเป็นเพราะศาลเพิ่งพิจารณาถึงเจตนารมณ์อันแท้จริงของ

นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนและเห็นได้ถึงการทำอันบริสุทธินั้น ประกอบกับคำแนะนำของเอกสารระหว่างประเทศทั้ง 2 ฉบับ กล่าวคือ แนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน (EU Guidelines on Human Rights Defenders) และปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของกลุ่มบุคคล กลุ่ม และหน่วยงานทางสังคมเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับในทางสากล มักเป็นข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติหรือในทางนโยบายที่กำหนดให้รัฐหรือรัฐบาลต้องดูแล ส่งเสริมและคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนเท่านั้น แต่ยังไม่มีการเสนอแนะอย่างจริงจังที่ถึงขั้นปรับปรุงกฎหมายภายในประเทศเพื่อรองรับความมีอยู่ของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนแต่อย่างใด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะปรากฏการณ์การต่อสู้ของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนของประเทศไทยยังไม่มีกรรวบรวมและจัดเกลาส่งต่อข้อมูลต่อสังคมอย่างเด่นชัดให้สังคมได้เห็นความสำคัญจนถึงขนาดต้องการกฎหมายหรือบทบัญญัติอันเป็นลายลักษณ์อักษรมารองรับกลุ่มคนเหล่านี้แต่อย่างใด

ทั้งที่จริงแล้วประเทศไทยไม่เคยขาดไรซึ่งนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน จึงถึงเวลาแล้วหรือไม่ว่าผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรทบทวนทั้งข้อนโยบายและข้อกฎหมายเพื่อหาความเป็นไปได้ในการคุ้มครอง ส่งเสริมและดูแลนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง

5.1 ข้อเสนอแนะเชิงหลักการ

จากการศึกษาในเชิงเอกสารและการวิเคราะห์ข้อกฎหมายภายในประเทศโดยเฉพาะหลักการรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาพร้อมทั้งพันธกรณีระหว่างประเทศที่สำคัญที่รัฐไทยเข้าร่วมเป็นภาคี เช่น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) และปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UNHD) เพื่อวิเคราะห์และพิจารณาบทบาทของการดำเนินการของรัฐไทยในฐานะผู้ที่อำนวยความสะดวกให้แก่นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนตลอดสายของกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่ขั้นสืบสวนสอบสวนโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่รัฐอื่นที่มีอำนาจในการสืบสวนสอบสวน หรือที่เรียกว่าขั้นก่อนการพิจารณาต่อเนื่องยังขั้นระหว่างการพิจารณาที่มีตัวแทนของรัฐในการอำนวยความสะดวกทั้งพนักงานอัยการและสถาบันศาลจนกระทั่งสุดท้ายคือขั้นหลังการพิจารณาที่ยังมีหน่วยงานของรัฐรับรองระบบการลงโทษด้วยการจำกัดสิทธิและเสรีภาพรวมทั้งกรณีที่เกิดขึ้นแล้ว นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน นั้นมิได้เป็นผู้กระทำความผิดก็ยังมีหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือและเยียวยาการถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพอีกด้วย ทำให้ค้นพบในเบื้องต้นว่ารัฐไทยมีความพยายามในการนำหลักการตามที่ปรากฏในพันธกรณีระหว่างประเทศที่กล่าวมาแล้วเบื้องต้นมาบัญญัติเพื่อรองรับหลักการดังกล่าวในกฎหมายภายในของรัฐ หลักฐานชิ้นสำคัญของการปรากฏการรับรองคือการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่วางรากฐานอยู่บนหลักการประกันสิทธิของผู้ต้องสงสัย ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาซึ่งแนวทางในการประกันสิทธิของบุคคลดังกล่าวได้แก่ การปรับปรุงโครงสร้างในกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ขั้นสืบสวนสอบสวน ซึ่งคณะผู้ศึกษามีข้อสังเกตต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐในขั้นดังกล่าวบางประการ คือ

5.1.1 กระบวนการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมในชั้นสืบสวนสอบสวน (ชั้นก่อนการพิจารณาคดี)

(1) การรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสืบสวนสอบสวน พบว่าทั้งในคดีจะนะ โครงการท่อส่งก๊าซและโรง
แยกก๊าซไทย-มาเลเซีย พ.ศ. 2545 คดีปิ่นสภา (สนช.) พ.ศ. 2550 คดีไทรอัมพ์ พ.ศ. 2552 มีฐานความผิดในกลุ่ม
เดียวกันที่จำเลยในคดีดังกล่าวถูกดำเนินคดี คือ ความผิดเกี่ยวกับการบุกรุก และความผิดฐานมั่วสุม ซึ่งมักเป็น
ความผิดในพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างที่มีการรวมตัวกันของคนจำนวนมากในวัตถุประสงค์เพื่อเรียกร้องหรือเสนอ
ความต้องการในสิ่งที่กระทบต่อคนหมู่มากซึ่งอาจมีความเกี่ยวพันกัน เช่น เป็นบุคคลที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกันหรือ
พื้นที่เดียวกัน (คดีจะนะ) หรือเป็นบุคคลที่มีความเชื่อในแนวทางเดียวกันซึ่งอาจเป็นบุคคลที่ประกอบวิชาชีพ
เดียวกัน เช่น นักกฎหมายหรือบุคคลที่ได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำอันไม่เป็นธรรม (คดีไทรอัมพ์และคดีปิ่น
สภา) ดังนั้น แล้ว พฤติการณ์ที่บุคคลเหล่านั้นแสดงออกย่อมมีความเป็นไปได้ที่จะถูกดำเนินคดีในความผิดดังกล่าว
คือ

(ก) มาตรา 215

(ข) มาตรา 216

(ค) มาตรา 362, 364 และ 365 (1) (2)

ในสิทธิในการได้รับแจ้งข้อกล่าวหารายละเอียดแห่งการจับตามาตรา 134 แก่ผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับกุม
ทั้งนี้เพื่อเป็นการประกันการปฏิบัติงานเบื้องต้นของเจ้าหน้าที่ที่ทำการจับกุมและเป็นการประกันว่าในความผิดตาม
ประมวลกฎหมายอาญาดังกล่าวนั้นมีทั้งองค์ประกอบภายในและองค์ประกอบภายนอก ดังรายละเอียดตาม
ตัวอย่างในมาตราดังกล่าว 3 มาตรา เป็นการง่ายที่จะปรับข้อเท็จจริงเข้ากับข้อกฎหมายว่าจำเลยกระทำการอัน
ครบองค์ประกอบภายนอกหรือไม่ แต่ในส่วนองค์ประกอบภายในคือ เจตนา นั้นต้องได้รับการคำนึงถึงประกอบกับ
องค์ประกอบภายนอกด้วย

ดังนั้น แม้จำเลยจะกระทำการอันข้อเท็จจริงปรากฏว่าครบองค์ประกอบภายนอกแล้วแต่จำเลยมิได้มี
เจตนาจะกระทำการดังกล่าวหรือไม่มีเจตนาที่จะละเมิดแก่บทบัญญัติกฎหมายก็ควรที่จะรวบรวมพยานหลักฐาน
ส่วนนี้ประกอบในชั้นสืบสวนสอบสวนด้วย เช่น คดีปิ่นสภา จำเลยถูกแจ้งข้อหาเพราะตามมาตรา 215 วรรค 3
และมาตรา 116 (3) เพราะพฤติการณ์ที่ว่าจำเลยบางส่วนกระทำการอันมีลักษณะเป็นการออกคำสั่งแบบหัวหน้า
เพื่อสั่งให้บุคคลอื่นทำตามในขณะที่เกิดความวุ่นวายในการบินเข้าทำในรัฐสภาอันเป็นสถานที่ราชการ แต่ปรากฏ
ว่าข้อเท็จจริงคือจำเลยดังกล่าวมีเจตนาเพียงต้องการควบคุมความวุ่นวายของกลุ่มบุคคลที่เข้ามาในสถานที่ดังกล่าว
เพื่อป้องกันมิให้เกิดจลาจลและความเสียหายแก่สถานที่ราชการ แต่กลับถูกมองว่ากระทำการอันครบองค์ประกอบ
ความผิดตามที่กล่าวมาแล้วเบื้องต้น ทั้งที่หากรวบรวมพยานหลักฐานและสอบถามเจตนาของจำเลยกลับมิได้
ต้องการจะละเมิดบทบัญญัติดังกล่าวแต่อย่างใด การฟ้องดำเนินคดีอาญาเพื่อนำตัวจำเลยทั้งหมดในคดีมารับโทษ
ตามกระบวนการยุติธรรมจึงอาจไม่เกิดประโยชน์แก่สาธารณะ

ข้อเสนอแนะที่มีต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในชั้นสอบสวนเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม ควรปรับปรุงระบบการค้นหาข้อเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานให้เป็นไปตามบทบัญญัติใน มาตรา 134 และมาตรา 2 (1) ตามเหตุผลที่กล่าวมาแล้วเบื้องต้น

(2) การตั้งข้อหาที่มีอัตราโทษสูงไว้ก่อนเพื่อความสะดวกในการพิจารณาคดีในชั้นศาล (ตามมาตรา 162 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา) ซึ่งแม้หากพนักงานอัยการจะพิสูจน์ไม่ได้ว่าจำเลยกระทำความผิดตามที่ปรากฏในคำฟ้อง ศาลก็มีอำนาจลงโทษจำเลยในฐานความผิดที่มีโทษน้อยกว่า ทั้งนี้ ก็อาจกล่าวได้ว่าถูกต้องตามหลักการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม

แต่แม้จำเลยจะได้รับการพิจารณาและลงโทษตามสัดส่วนของการกระทำแต่จะเกิดปัญหาในการพิจารณาของศาลในการปล่อยตัวชั่วคราวของผู้ต้องหา (ในชั้นสอบสวน) และจำเลย (ในชั้นส่งคดีของพนักงานอัยการและชั้นศาล) กล่าวคือยิ่งอัตราโทษสูงยิ่งทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีสิทธิได้รับการพิจารณาให้ปล่อยตัวชั่วคราวตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ กลับต้องหาประกันหรือหลักประกันในการขอปล่อยตัวชั่วคราวที่มีอัตราสูงมาวางเพื่อขอใช้สิทธิในการประกันตัว ทั้งที่สิทธิในการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวควรเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในกระบวนการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมและหากมีการจำกัดสิทธิดังกล่าวควรเป็นการจำกัดด้วยเหตุผลอันจำเป็นอย่างยิ่งมิใช่การจำกัด เพราะการตั้งข้อหาที่มีอัตราโทษไว้สูงกว่าข้อเท็จจริงเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาลงโทษของศาลไม่

ข้อเสนอแนะที่มีต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในชั้นสอบสวนและชั้นศาลเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมควรปรับปรุงระบบการค้นหาข้อเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานให้เป็นไปตามบทบัญญัติในมาตรา 134 และมาตรา 2 (1) ตามเหตุผลที่กล่าวมาแล้วเบื้องต้น และควรพิจารณาปรับปรุงหลักเกณฑ์และข้อปฏิบัติที่เกี่ยวข้องต่อการตั้งข้อหาตามรายละเอียดเบื้องต้น ทั้งนี้ควรปรับเพื่อให้กระบวนการดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีมิใช่เฉพาะการประกันว่าบุคคลผู้นั้นจะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวแต่อย่างเดียว เพราะแม้การตั้งข้อหาที่มีโทษสูงไว้ก่อนจะสามารถกระทำได้เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาของศาลแต่ควรตั้งอยู่บนหลักการดำเนินคดีที่เป็นธรรมของสัดส่วนการลงโทษควรสอดคล้องกับสัดส่วนในการกระทำความผิดด้วยและเพื่อเป็นการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานที่สุดของการสร้างกระบวนการยุติธรรมขึ้นมา คือ การต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลผู้นั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ ดังนั้น การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในช่วงชั้นที่กล่าวมาแล้วเบื้องต้นนอกจากต้องปรับปรุงเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยดังที่กล่าวมาแล้วต้องเป็นการคุ้มครองบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมอย่างพนักงานสอบสวน เจ้าหน้าที่ตำรวจและพนักงานอัยการ ให้สามารถทำงานได้อย่างอิสระและในดุลพินิจตามหลักกฎหมาย

(3) การแจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับตามมาตรา 7/1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บทบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้ระหว่างที่ผู้ถูกจับกุมอยู่ในความควบคุมของรัฐนั้น ผู้นั้นมีสิทธิในการติดต่อกับบุคคลที่สามเพื่อให้รับรู้ถึงการถูกควบคุมตัวของตนและมีสิทธิตั้งแต่เบื้องต้นในการได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายโดย

ทนายความและมีสิทธิที่จะติดต่อกับบุคคลที่ตนไว้วางใจ

เนื่องจากการเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรมเป็นส่วนสำคัญที่สุดและมีบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก ทำให้ผู้ที่ต้องเข้าสู่กระบวนการดังกล่าวไม่ว่าจะอยู่ในฐานะผู้ต้องหา ผู้ถูกจับ จำเลย ผู้เสียหายหรือแม้กระทั่งพยานในคดีล้วนแล้วแต่มีสิทธิได้รับรู้ขั้นตอนกระบวนการที่รัฐต้องกระทำต่อตนและเพื่อเตรียมการต่อสู้ในชั้นสอบสวนและในชั้นพิจารณาได้ภายใต้บทบัญญัติกฎหมายรองรับ

ดังนั้น การแจ้งสิทธิตามมาตรา 7/1 จึงควรเป็นการแจ้งอย่างมีผลในทางปฏิบัติหรือผลต่อการดำเนินการเพื่อให้ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวมาเบื้องต้น ซึ่งคณะผู้ศึกษาพบว่ากระบวนการดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นจริงในกรณีศึกษาทั้ง 4 กรณี โดยเฉพาะการได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายในชั้นจับกุม โดยการแจ้งสิทธิอาจมีหลักฐานที่ปรากฏในการแจ้งแต่ไม่มีความหมายต่อการต่อสู้คดีในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาคดี กล่าวคือผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ทราบแน่ชัดแล้วว่าตนมีสิทธิให้บุคคลที่ตนไว้วางใจเข้ารับฟังในการสอบสวนได้และทนายความมิพบทนายมากกว่าการนั่งรับฟังเนื้อหาการสอบแต่สามารถปฏิบัติงานในฐานะผู้แทนของผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับได้ในชั้นนั้น

ข้อเสนอแนะที่มีต่อขั้นตอนการแจ้งสิทธิ แก่ผู้ต้องหาหรือผู้ถูกจับตามมาตรา 7/1 ควรปรับปรุงระบบการแจ้งสิทธิโดยที่ขั้นตอนดังกล่าวเป็นการขั้นตอนที่มีความหมายต่อกระบวนการยุติธรรมในช่วงต้นอย่างแท้จริง มิใช่การเตรียมเอกสารในการแสดงสิทธิของบุคคลดังกล่าวแต่ไม่มีการแจ้งสิทธิในทางปฏิบัติ ทำให้กระบวนการขั้นตอนภายหลังการแจ้งสิทธิไม่เกิดผล

5.1.2 กระบวนการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมในชั้นสังคมของพนักงานอัยการ (ชั้นก่อนการพิจารณา)

ดังที่กล่าวมาแล้วเบื้องต้นว่าการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในชั้นก่อนกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะในชั้นสอบสวนมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อบุคคลที่อยู่ในฐานะผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นอยู่ในบริบทของการปฏิบัติหน้าที่เป็น นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน เช่น คดีจะนะ ซึ่งกลุ่มผู้ชุมนุมถูกฟ้องเป็นคดีอาญาโดยชุมนุมเพื่อคัดค้านโครงการก่อสร้างท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย เป็นกลุ่มบุคคลซึ่งมีสิทธิในส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ในแง่กลุ่มบุคคลกับบุคคลอื่นที่มีความคิด ความเชื่อในแนวเดียวกันนั้นคือเพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นสิทธิในส่วนชุมชนที่แต่ละชุมชนพึงมีและกลุ่มบุคคลดังกล่าวมีการส่งเสริมและมีความพยายามทำให้เกิดการคุ้มครองและได้มาซึ่งสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนเมื่อสิทธิในการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นทรัพยากรของชุมชนเป็นสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม กลุ่มบุคคลดังกล่าวที่ทำหน้าที่แทนบุคคลอื่นในหน้าที่นี้ย่อมเป็นนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนตามความหมายของแนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน และปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของกลุ่มบุคคล กลุ่ม และหน่วยงานทางสังคมเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับในทางสากล

รายงานการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

และแม้บริบทของพันธกรณีและตราสารระหว่างประเทศจะมีพื้นที่ในการให้ความหมายและแนวทางในการคุ้มครองสิทธิแก่บุคคลเหล่านี้ แต่ในบริบทของกฎหมายไทยยังไม่ปรากฏความคืบหน้าในการรองรับหรือให้ความหมายของบุคคลเหล่านี้แต่อย่างใด ด้วยสิทธิที่จะพึงมีพึงได้นั้นจึงเป็นไปตามสิทธิในกระบวนการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมเท่านั้น จึงมีมิติที่ไม่ครอบคลุมและไม่มีการทำความเข้าใจการปฏิบัติงานหรือบทบาทของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนเท่าที่ควร ดังนั้น เมื่อระบบการทำความเข้าใจยังไม่เข้มแข็งและยังไม่เปิดกว้าง จึงควรพิจารณาให้ความเป็นธรรมแก่นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติ เช่น การสั่งไม่ฟ้องคดีหรือการถอนฟ้องคดีของพนักงานอัยการ

1. การสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการในกรณีปกติ คือ ตามมาตรา 143 มาตรา 144 มาตรา 145 และมาตรา 146

2. การสั่งไม่ฟ้องคดีและการถอนฟ้องของพนักงานอัยการในกรณีพิเศษ ตาม ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณหรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ พ.ศ.2554 (“ระเบียบ”) พิจารณาใน ข้อ 6 กำหนดว่า “ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าการฟ้องคดีจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนตามข้อ ๕ ให้พนักงานอัยการพิจารณาโดยแสดงเหตุผลอันสมควรประกอบ โดยให้คำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้ด้วย

(1) สาเหตุหรือมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด

(2) อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิตอาชีวะ ฐานะความสัมพันธ์ทางครอบครัว และประวัติการกระทำความผิดของผู้ต้องหา

(3) ลักษณะความร้ายแรงของการกระทำความผิด ผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด การได้รับผลร้ายของผู้ต้องหาอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของผู้ต้องหาเอง

(4) ความสำนึกผิดของผู้ต้องหา การได้รับการบรรเทาผลร้ายของผู้เสียหาย ความเห็นของผู้เสียหายต่อการฟ้องผู้ต้องหา ความคาดหวังถึงผลที่ผู้ต้องหาจะได้รับจากการถูกฟ้อง

(5) ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

(6) ประโยชน์ของรัฐที่จะได้จากการฟ้องผู้ต้องหา”

ซึ่งในการพิจารณาคดีเพื่อสั่งฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการนั้นใช้หลักการดุลพินิจในการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องในคดีอาญา ดังนั้น จึงเปิดโอกาสให้พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนมีสิทธิใช้ดุลพินิจตามระเบียบข้างต้น โดยเฉพาะในข้อ 6 (1) และ(5) ซึ่งตามที่วิเคราะห์ไปในข้อเสนอแนะในกระบวนการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมในชั้นสืบสวนสอบสวน (ขั้นก่อนการพิจารณาคดี) แล้วจะพบว่าในกรณีศึกษา 3 กรณีนั้นมีช่องทางในการพิจารณาถึงสาเหตุหรือมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดของจำเลยทั้ง 3 คดีนั้นเป็นไปเพื่อการแสดงความเห็น โดยผ่านวิธีการที่กระตุ้นให้สาธารณะเกิดความสนใจในประเด็นนี้ได้และเสนอข้อวิจารณ์และข้อเสนอเพื่อปรับปรุงการทำงานให้

หน่วยงานของรัฐและหน่วยงานและองค์กรซึ่งทำงานด้านสาธารณสุข ทั้งนี้เพื่อชี้แจงให้พวกเขาเห็นว่างานในส่วนใดที่พวกเขาทำอาจเป็นอุปสรรคหรือขัดขวางการส่งเสริม ค้ำครอง และพัฒนาให้เกิดสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน และมีสิทธิที่จะเข้าร่วมในกระบวนการทางกฎหมาย กระบวนการบริหารและประชาพิจารณ์และการพิจารณาคดีว่าหน่วยงานดังกล่าวได้ปฏิบัติตามกฎหมายภายในและพันธกรณีระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นประเด็นเรียกร้องส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นเกิดกับกลุ่มบุคคลหรือหมู่พลชาวบ้านจำนวนมากที่ต้องการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติหรือสิทธิชุมชนเพื่อบริหารจัดการภายใต้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องร่วมกันของคนชุมชนรวมทั้งสิทธิแรงงานด้วย โดยกลุ่มบุคคลเหล่านี้มีสิทธิที่จะร่วมกับบุคคลอื่นเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่อต้านการละเมิดสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดโดยสงบ

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าสาเหตุหรือมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดนั้นต้องได้รับการพิจารณาถึงแก่นแท้ของการแสดงออกของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนและเหตุการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริงที่ทำให้ถูกดำเนินคดีอาญาส่วนใหญ่เกิดภายหลังจากที่บุคคลเหล่านี้ต้องรับหน้าที่หรือบทบาทผู้นำเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสถานการณ์ ณ ขณะนั้น หรือต้องเป็นผู้แทนผู้เจรจาหรือผู้ควบคุมฝูงชนทำให้ถูกเพ่งเล็งและการกระทำที่มีสาเหตุหรือมูลเหตุจูงใจมาจากการต้องการยื่นข้อเรียกร้อง ข้อเสนอแนะ และการคัดค้านการกระทำที่กลุ่มคนจำนวนหนึ่งเห็นว่าละเมิดซึ่งสิทธิที่มีอยู่ร่วมกัน เช่น ละเมิดต่อสิทธิชุมชน สิทธิในการเข้าร่วมหรือเสนอชื่อในการออกกฎหมาย ซึ่งเป็นบทบาทที่ปรากฏอยู่ในตราสารระหว่างประเทศอย่างปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของบุคคล กลุ่ม และหน่วยทางสังคมเพื่อส่งเสริมและค้ำครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับในทางสากล หรือปฏิญญาว่าด้วยผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Declaration on Human Rights Defenders) (2541) และแนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน (2547)

จึงอาจกล่าวได้ว่า ประโยชน์ของรัฐที่จะได้จากการฟ้องผู้ต้องหาหรือจำเลยจึงแทบจะไม่ปรากฏผลว่าเมื่อความเสียหายที่เกิดจากนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกระทำความผิดและได้นำตัวบุคคลนั้นมาลงโทษแล้วรัฐจะได้รับประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมจากการนำตัวนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนบางกรณีมาลงโทษ ในเมื่อสาเหตุแห่งการละเมิดกฎหมายที่แท้จริงแล้วเกิดมาจากการต้องการปกป้องสิทธิชุมชน สิทธิแรงงาน และสิทธิในกระบวนการนิติบัญญัติ

ข้อเสนอแนะที่มีต่อกระบวนการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมในชั้นสังคมคดีของพนักงานอัยการ (ชั้นก่อนการพิจารณา) จึงควรใช้ช่องทางการสั่งไม่ฟ้องคดีหรือถอนฟ้องคดีตามระเบียบดังกล่าวจึงควรได้รับการหยิบยกขึ้นมาพิจารณาให้มากขึ้น

ดังนั้น กระบวนการพิจารณาคดีทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการพิจารณาคดี ควรมีกฎหมายที่กำหนดให้เห็นถึงความมีอยู่ของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน เพื่อค้ำครองสิทธิของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัจจุบันข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพยังรวมกันอยู่กับการดำเนินคดีต่อปัจเจกบุคคลธรรมดา อีกทั้งควรเร่งพิจารณาถึงเจตนารมณ์อันแท้จริงที่เบื้องหลังการต่อสู้ของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน มากกว่าการตีความตามตัวบท

กฎหมาย อันเป็นไปตามหลักการพิจารณาอย่างเป็นธรรมนั้น ตลอดจนกระบวนการยุติธรรมยังต้องเพิ่ม
มาตรการการดูแลพยาน และมีมาตรการปกป้องความปลอดภัยของจำเลยในคดีเพื่อป้องกันการเบี่ยงเบน
ข้อเท็จจริง

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ประเทศไทยยังไม่มีข้อกฎหมายใดรองรับความหมาย และการปฏิบัติงานของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนดังที่กล่าว
มาแล้วเบื้องต้น แต่ความสำคัญของคุณคดียุคก่อนหน้านั้นนับวันยิ่งเพิ่มมากขึ้นในสถานการณ์ที่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ
สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกรวดเร็วกว่าในอดีต ดังนั้นจึงเป็นธรรมดาที่จะเกิดการวิพากษ์วิจารณ์ในการโครงการ
และกิจกรรมบางส่วนของรัฐที่ยังไม่ตอบสนองหรือการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้
จริง ดังนั้น การเสนอความเห็น การรวมกลุ่ม การแสดงออกตลอดไปจนถึงการชุมนุมเพื่อแสดงออกถึงการมีตัวตน
และยื่นข้อเรียกร้องจึงมีตามมาหลังจากการมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และ 2550 แม้
รัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับจะได้ชื่อว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กร
ไว้อย่างมากที่สุด แต่อย่างไรก็ตามสิทธิของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนหรือนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนยังมิได้รับการ
ยอมรับถึงความมีตัวตนอย่างแท้จริงในระบบกฎหมายภายในประเทศ แต่ความเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้อง เสนอ
ต่อเรื่องสิทธินั้นยังปรากฏให้เห็นเด่นชัดมาอย่างช้านาน และยิ่งเวลาก้าวล่วงเข้ามาถึงยุคโลกาภิวัตน์ ยิ่งตอกย้ำ
ให้เห็นถึงสถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวางในรูปแบบที่หลากหลาย ยิ่งเพิ่มอัตราและ
ความสำคัญให้แก่กลุ่มนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนมากขึ้น และทำให้เห็นถึงการป้องกันที่หลวมของภาครัฐอันสืบ
เนื่องมาจากความไม่เข้าใจในบทบาทและแนวทางการสื่อสารของกลุ่มบุคคลดังกล่าว จนก่อให้เกิดความสูญเสีย
ตามมาในหลายๆครั้ง เช่น คดีเจริญ วัดอักษร ที่นายเจริญ วัดอักษรต้องเสียชีวิตจากการถูกลอบยิงเพราะสาเหตุใน
การต่อต้านการสร้างโรงไฟฟ้าบ่อนอก เป็นต้น ดังนั้น คณะผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะบางประการ ดังนี้

1. ภาครัฐควรศึกษา ทำความเข้าใจถึงความหมาย บทบาทหน้าที่ของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนให้มากขึ้น
และแพร่หลาย กล่าวคือควรมีการจัดสรรความเข้าใจนี้ให้ลงไปสู่เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการในทุกส่วนของหน่วยงาน
ภาครัฐ โดยเฉพาะหน่วยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามโครงสร้างพื้นฐานของรัฐ เช่น โครงการที่มีผลกระทบต่อสิทธิ
ชุมชนและสภาพแวดล้อม เป็นต้น โดยสามารถยึดหลักบางประการจากพันธกรณีและตราสารระหว่างประเทศ
ดังนี้

1.1 แนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน (2547) เช่น การสนับสนุนเชิงปฏิบัติเพื่อ
ปกป้องสิทธิมนุษยชน อาจมีการจัดตั้งเครือข่ายนักปกป้องสิทธิมนุษยชนระดับสากล รวมทั้งการส่งเสริมการประชุม
ของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนด้วย

1.2 ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของบุคคล กลุ่ม และหน่วยทางสังคมเพื่อส่งเสริมและ

รายงานการศึกษากรณีศึกษาเพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาตัวอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

คุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ยอมรับในทางสากล หรือปฏิญญาว่าด้วยผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Declaration on Human Rights Defenders) (2541) เช่น การยอมรับว่า ทุกคนมีสิทธิทั้งในส่วนบุคคลและที่สัมพันธ์กับบุคคลอื่นในการส่งเสริมและพยายามทำให้เกิดการคุ้มครองและการได้มาซึ่งสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในระดับชาติและนานาชาติและกำหนดหลักการสำคัญสองประการที่ประกอบขึ้นในปฏิญญานี้ ได้แก่

(ก) หน้าที่หลักของรัฐในการคุ้มครอง ส่งเสริม และดำเนินการให้ได้มาซึ่งสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้งปวง

โดยการกำหนดขั้นตอนที่อาจจำเป็นในทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง และอื่นๆ รวมทั้งหลักประกันทางกฎหมายที่จำเป็นเพื่อกำกับให้บุคคลทุกคนภายใต้เขตอำนาจของตนสามารถเข้าถึงสิทธิและเสรีภาพเหล่านั้นได้ในทางปฏิบัติ โดยรัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการเพื่อให้เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจคุ้มครองบุคคลที่ในส่วนบุคคลและส่วนที่สัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้รอดพ้นจากความรุนแรง การคุกคาม การโต้ตอบ การเลือกปฏิบัติทั้งโดยพฤตินัยและนิตินัย แรงกดดันและการกระทำโดยประการอื่น อันเป็นมาจากการแสดงออกอันชอบธรรมของกลุ่มบุคคลดังกล่าว ซึ่งพบว่าในหลายกรณีพบว่าเจ้าหน้าที่รัฐเองกลับเป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งที่ละเมิดสิทธิของกลุ่มบุคคลเหล่านี้เสียเอง ด้วยความต้องการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมจนบ่อยครั้งกลายเป็นข้อหาที่หลักลอยจนมีอาจเชื่อถือได้ว่าการปฏิบัติตามคำสั่งในลำดับการบังคับบัญชาจะเป็นเสมือนเกราะป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่รัฐต้องรับผิดชอบต่อบุคคลจริงหรือไม่

(ข) หน้าที่หลักของรัฐส่วนของกฎหมายภายในและระบบการบริหารจัดการในหลักนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ

รัฐมีหน้าที่ส่งเสริมเพื่อให้พลเมืองทุกคนเกิดความเข้าใจต่อสิทธิพลเมือง การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยมาตรการดังกล่าวควรประกอบด้วย การตีพิมพ์และเผยแพร่ซึ่งกฎหมายหรือมาตรการในประเทศและเปิดโอกาสให้พลเมืองสามารถเข้าถึงเอกสารระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและรายงานของรัฐที่ส่งมอบให้หน่วยงานซึ่งจัดตั้งขึ้นตามสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนสากลของรัฐแห่งนั้นที่เป็นภาคีอยู่ รวมทั้งต้องสนับสนุนให้จัดตั้งและพัฒนาสถาบันระดับชาติที่เป็นอิสระตามความเหมาะสม เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานภายใต้เขตอำนาจของตน ประการที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ รัฐมีความรับผิดชอบในการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการสอนด้านสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการศึกษาทุกระดับและกำกับหน่วยงานซึ่งรับผิดชอบงานด้านกฎหมายให้มีเนื้อหาเรื่องสิทธิมนุษยชนในโครงการอบรมเหล่านี้ด้วย

2. ควรมีการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลต่อสังคมอย่างเด่นชัดให้สังคมได้เห็นความสำคัญจนถึงขนาดต้องการกฎหมายหรือบทบัญญัติอันเป็นลายลักษณ์อักษรมารองรับนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ซึ่งหวังว่ารายงานกรณีศึกษานี้จะมีประโยชน์ไม่มากนักน้อยในการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน/นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน

บรรณานุกรม

โครงการรณรงค์เพื่อแรงงานไทย. 11 กรกฎาคม 2556. ศาลยกฟ้อง-กรณีลูกจ้างไทรอัมพ์ฯ ชุมนุมรัฐสภาปี 52

เตรียมฟ้องกลับ จนท. เข้าถึงได้จาก :

http://www.thailabour.org/autopagev4/show_page.php?topic_id=2590&auto_id=7&TopicPk=

(วันที่ค้นข้อมูล: 18 มิถุนายน 2557).

จรัล พากเพียร, สุณี ไชยรส และนภัทร รัชตะวรรณ (บรรณาธิการ). (2549). 21 นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน:
สืบสานเจตนารมณ์และจิตใจกล้าหาญ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ. 211 หน้า: สำนักงาน
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

เดลินิวส์. 11 มีนาคม 2556. ตำนานคดีสังหารแกนนำนักอนุรักษ์ฯ “เจริญ+วัตอักษร” ต่อต้านโรงไฟฟ้าบ่อนอก.

เข้าถึงได้จาก : <http://www.dailynews.co.th/Content/Article/53658/ตำนานคดีสังหารแกนนำ>

[นักอนุรักษ์ฯ+เจริญ+วัตอักษร_ต่อต้านโรงไฟฟ้าบ่อนอก](http://www.dailynews.co.th/Content/Article/53658/ตำนานคดีสังหารแกนนำนักอนุรักษ์ฯ+เจริญ+วัตอักษร_ต่อต้านโรงไฟฟ้าบ่อนอก) (วันที่ค้นข้อมูล: 1 กรกฎาคม 2557).

นิติรัตน์ ทรัพย์สมบูรณ์. (2557). 19 ปีความตายของประเวียง ถึง 3 เดือนการสูญหายของบิลลี่ ย้อนรอย

อาชญากรรมรัฐและทุน. เข้าถึงได้จาก : <http://www.prachatai.com/journal/2014/07/54631>

(วันที่ค้นข้อมูล : 8 พฤศจิกายน 2557).

ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและความรับผิดชอบของปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรของสังคมในการส่งเสริม

และคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน. เข้าถึงได้จาก :

http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Defenders/Declaration/Thai_Declaration.pdf

(วันที่ค้นข้อมูล: 18 มิถุนายน 2557).

ประชาไท. 25 เมษายน 2556. คดีเจริญ วัตอักษร: ชวน “ย้อนรอยคำพิพากษา” อีกหนึ่งบทพิสูจน์กระบวนการ

ยุติธรรม. เข้าถึงได้จาก : <http://www.prachatai.com/journal/2013/04/46408> (วันที่ค้นข้อมูล: 2

เมษายน 2557).

รายงานการศึกษาระดับนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

ประชาไท. 10 กรกฎาคม 2556. **จับตา พิพากษาคดีชุมนุมเล็กจ้างแรงงานไทรอัมพ์ พุ่งนี้**. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.prachatai.com/journal/2013/07/47619> (วันที่ค้นข้อมูล: 18 มิถุนายน 2557).

ประชาไท. 14 พฤศจิกายน 2556. **อัยการไม่อุทธรณ์คดีฟ้อง “3 แกนนำไทรอัมพ์” ชุมนุมร้องรัฐบาลอภิสิทธิ์
แก้ปัญหาเล็กจ้าง**. เข้าถึงได้จาก : <http://www.prachatai.com/journal/2013/11/49750> (วันที่ค้น
ข้อมูล : 2 เมษายน 2557).

ผู้จัดการ online. 9 กันยายน 254. **อัยการ นำคดีฆ่า เจริญ วัดอักษร ฟ้องศาลแล้ว**. เข้าถึงได้จาก :
<http://www.manager.co.th/Crime/ViewNews.aspx?NewsID=9470000050420> (วันที่ค้นข้อมูล:
2 กรกฎาคม 2557).

มูลนิธินิติธรรมสิ่งแวดล้อม. (ม.ป.ป.). **คดีทอก๊าซ ไทย-มาเลเซีย**. เข้าถึงได้จาก :
http://enlawfoundation.org/newweb/?page_id=860 (วันที่ค้นข้อมูล: 2 มีนาคม 2557).

ศูนย์ข่าวเพื่อชุมชน สำนักข่าวอิศรา. 9 พฤษภาคม 2556. **ร้องอัยการสูงสุด “คำพิพากษาศาลอุทธรณ์คดีสังหาร
‘เจริญ วัดอักษร’บกพร่อง**”. เข้าถึงได้จาก : [http://www.isranews.org/community/comm-
news/comm-politics/item/21129-charoen090513.html](http://www.isranews.org/community/comm-news/comm-politics/item/21129-charoen090513.html) (วันที่ค้นข้อมูล: 2 เมษายน 2557).

ศูนย์ข้อมูลกฎหมายและคดีเสรีภาพ โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (iLaw). (ม.ป.ป.). **การชุมนุม
ของคนงานไทรอัมพ์**. เข้าถึงได้จาก : <http://freedom.ilaw.or.th/case/376> (วันที่ค้นข้อมูล: 18
มิถุนายน 2557).

ศูนย์ข้อมูลกฎหมายและคดีเสรีภาพ โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (iLaw). (ม.ป.ป.). **ปิ่นสถา
สนช**. เข้าถึงได้จาก : <http://freedom.ilaw.or.th/case/468#summary> (วันที่ค้นข้อมูล: 10 มีนาคม
2557).

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2556). **นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน...ชีวิตที่ต้องได้รับการคุ้มครอง
26/04/2013**. เข้าถึงได้จาก :
[http://www.nhrc.or.th/2012/wb/th/news_detail.php?nid=1559&parent_id=1&type=
hilight](http://www.nhrc.or.th/2012/wb/th/news_detail.php?nid=1559&parent_id=1&type=hilight) (วันที่ค้นข้อมูล: 2 เมษายน 2557).

รายงานการศึกษากรณีศึกษาเพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาตัวอย่างเป็นธรรมศึกษากระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของ
นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556 และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

สำนักงานคณะผู้แทนสหภาพยุโรปแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). **แนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน (EU Guidelines on Human Rights Defenders)**. เข้าถึงได้จาก : http://eeas.europa.eu/delegations/thailand/documents/page_content/20140219_eu_hr_d_guidelines.pdf (วันที่ค้นข้อมูล: 2 เมษายน 2557).

ENRIQUE EGUREN และ MARIE CARAJ. (2551). **คู่มือคุ้มครองผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนฉบับใหม่**. กรุงเทพฯ : Protection International.

Protection Desk-Nepal . 2009. **Regional Consultations: The Recommendations - Implementation Strategy Phase One** (online). Web Site : <http://protectionline.org/files/2012/08/The-Recommendations%E2%80%90Implementation-Strategy-Phase-One.pdf>

Tessa de Rych และคนอื่นๆ. (2556). **คู่มือการปกป้องและความปลอดภัยสำหรับนักปกป้องสิทธิมนุษยชนระดับชุมชน**. กรุงเทพฯ : Protection International

ภาคผนวก

รายงานการศึกษา

กรณีนี้க்குเพื่อสิทธิมนุษยชนกับหลักการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม
กระบวนการพิจารณาคดีต่อคดีของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2556
และตัวอย่างกรณีศึกษา 4 กรณี

<p>2. คดีคดีนี้</p>	<p>กรณีการปนเปื้อนสารตะกั่ว ในลำห้วยสาธารณะ</p>	<p>2.1 ชาวบ้านคดีนี้ล่าง ผู้ฟ้องคดี กับ กรมควบคุมมลพิษ ผู้ถูกฟ้องคดี (คดีปกครอง)</p>	<p>- 23 ก.พ. 2547 ยื่นฟ้องให้หน่วยงานรัฐดำเนินการ ฟ้นฟูการปนเปื้อนสารตะกั่วในลำห้วย</p> <p>- 27 ส.ค. 2547 ยื่นฟ้องเพิ่ม เรียกค่าเสียหาย</p> <p>- 6 พ.ค. 2551 ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าผู้ถูกฟ้องคดีล่าช้า ในการปฏิบัติหน้าที่ฟื้นฟูหรือระงับการปนเปื้อนสาร ตะกั่วในลำห้วย ให้ชดใช้ค่าเสียหายจำนวน 743,226 บาท</p> <p>- 10 ม.ค. 2556 ศาลปกครองสูงสุดพิพากษาว่าผู้ถูก ฟ้องคดีล่าช้าในการปฏิบัติหน้าที่ฟื้นฟูหรือระงับการ ปนเปื้อนสารตะกั่วในลำห้วย ให้ชดใช้ค่าเสียหายจำนวน 3,900,000 บาท</p>	<p>คดีถึงที่สุดแล้ว</p>
		<p>2.2 ชาวบ้านคดีนี้ล่างจำนวน 8 ราย โจทก์ กับ บริษัทตะกั่วคอนเซนเตรตส์ (ประเทศไทย) จำกัด จำเลย (คดีแพ่ง)</p>	<p>- 30 ม.ค. 2546 ยื่นฟ้องเรียกค่าเสียหายจากบริษัทและ กรรมการบริษัทผู้ปล่อยมลพิษลงลำห้วยคดีนี้</p> <p>- 15 ส.ค. 2549 ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด ให้ชดใช้เงินจำนวน 4,260,000 บาท</p> <p>- 14 ส.ค. 2551 ศาลอุทธรณ์พิพากษาว่าจำเลยมี ความผิดให้ชดใช้เงินจำนวน 29,551,000 บาท</p>	<p>อยู่ระหว่างการ พิจารณาของศาล ฎีกา</p>
		<p>2.3 ชาวบ้านคดีนี้ล่างจำนวน 151 ราย โจทก์ กับ บริษัทตะกั่วคอนเซนเท รตส์ (ประเทศไทย) จำกัด จำเลย</p>	<p>- 19 ต.ค. 2550 ยื่นฟ้องเรียกค่าเสียหายจากบริษัทและ กรรมการบริษัทผู้ปล่อยมลพิษลงลำห้วยคดีนี้</p> <p>- 20 ธ.ค. 2553 ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด</p>	<p>อยู่ระหว่างการ พิจารณาของศาล ฎีกา</p>

		(คดีแพ่ง)	ให้ชดใช้เงินจำนวน 36,050,000 บาท - 7 ก.พ. 2555 ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลชั้นต้น ในจำนวนค่าเสียหาย	
3. คดีท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย	การใช้สิทธิคัดค้านการก่อสร้างท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซ	3.1 ผู้ชุมนุมคัดค้านโครงการท่อส่งก๊าซไทย-มาเลเซียจำนวน 30 ราย ผู้ฟ้องคดี กับสำนักตำรวจแห่งชาติ ผู้ถูกฟ้องคดี (คดีปกครอง) ศาลปกครองสงขลา	- 20 ธ.ค. 2543 ยื่นฟ้องเรียกค่าเสียหายอันเนื่องมาจากการใช้กำลังเข้าสลายการชุมนุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐ - 1 มิ.ย. 2549 ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าเจ้าหน้าที่สลายการชุมนุมโดยไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ถือเป็นกรกระทำละเมิดที่มีความร้ายแรงให้ชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้ฟ้องคดีคนละ 10,000 บาท - กันยายน 2555 ผู้พิพากษามีคำสั่งให้พิจารณาในปัญหาข้อกฎหมายและปัญหาข้อเท็จจริง และให้ความเห็นต่อคำพิพากษาคดีว่า ตำรวจได้กระทำการอันเป็นละเมิดต่อสิทธิที่จะชุมนุมโดยสงบตามรัฐธรรมนูญ อันเป็นการกระทำผิดต่อกฎหมาย และมีคำสั่งยืนตามคำสั่งศาลปกครองชั้นต้น - 16 ม.ค. 2556 ศาลปกครองสูงสุดพิพากษาว่าเจ้าหน้าที่รัฐได้ละเลยที่จะใช้มาตรการตามหลักรัฐธรรมนูญในการสลายการชุมนุม ถือเป็นกรกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้ชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้ฟ้องคดีทุกคนรวมเป็นเงินจำนวน 100,000 บาท	คดีถึงที่สุด
		3.2 อัยการจังหวัดสงขลา โจทก์ กับชาวบ้าน 20 ราย และ นักพัฒนา	- ในเดือนธันวาคม 2547 ศาลจังหวัดสงขลาพิพากษายกฟ้อง โดยอ้างว่าการชุมนุมเป็นเพียงการใช้สิทธิตาม	อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล

		เอกชน จำเลย ศาลจังหวัดสงขลา ข้อหา : ปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบในการ สลายการชุมนุม (คดีอาญา)	รัฐธรรมนูญเท่านั้น - ในเดือนสิงหาคม 2550 ศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้อง อีกครั้ง โดยอ้างเหตุผลตามศาลชั้นต้น	ฎีกา
		3.3 ชาวบ้าน 20 ราย และ นักพัฒนา โจทก์ กับพลตำรวจเอกสันต์ ศรีตา นนท์ กับพวก จำเลย (คดีอาญา) ศาลจังหวัดสงขลา ข้อหา : ปฏิบัติ หน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมายในการ สลายการชุมนุม		อยู่ระหว่างการ พิจารณาของศาล ชั้นต้น
		3.4 อัยการจังหวัดสงขลา โจทก์ กับ ชาวบ้าน 12 ราย และ นักพัฒนา จำเลย (คดีอาญา) ศาลจังหวัดสงขลา ข้อหา : การมั่วสุม กันตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป ใช้กำลัง ประทุษร้าย	- 14 ก.พ. 2550 ศาลจังหวัดสงขลาพิพากษาว่าชาวบ้าน ทั้ง 12 ราย และนักพัฒนาไม่มีความผิดฐานมั่วสุมกัน ตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป - ในเดือนมีนาคม 2553 ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตาม ศาลชั้นต้น ยกข้อกล่าวหาทั้งหมดของจำเลย	อยู่ระหว่างการ พิจารณาของศาล ฎีกา
		3.5 ผู้ชุมนุมคัดค้านการก่อสร้างท่อ ก๊าซไทย-มาเลเซีย ผู้ฟ้องคดี กับ กรมเจ้าท่า คณะกรรมการ ผู้ชำนาญการ และสำนักงานนโยบาย	- 5 เม.ย. 2547 ยื่นฟ้องเพิกถอนใบอนุญาตการขอ ก่อสร้างสิ่งล่วงล้ำลำน้ำ และมติการเห็นชอบรายงาน EIA ของโครงการท่อส่งก๊าซไทย-มาเลเซีย - 3 เม.ย. 2551 ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง โดยอ้างว่า	อยู่ระหว่างการ พิจารณาของศาล ปกครองสูงสุด

		และแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้ถูกฟ้องคดี (คดีปกครอง) ศาลปกครองสงขลา	หน่วยงานรัฐได้ออกใบอนุญาตโดยถูกต้องตามกฎหมายแล้ว	
		3.6 ผู้ชุมนุมคัดค้านการก่อสร้างท่อ ก๊าซไทย-มาเลเซีย โจทก์ กับ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จำเลย (คดีแพ่ง)	- 21 ก.พ. 2548 ทนายจากสภาทนายความยื่นฟ้อง สำนักงานตำรวจแห่งชาติให้ชดใช้ค่าเสียหาย ต่อศาล แขวง ก่อนหน้านั้นได้มีการยื่นฟ้องต่อศาลปกครองสงขลาเรียก ให้ชดใช้ค่าเสียหายจำนวน 1,428,260 บาทขอหา ชัดขวางการใช้สิทธิในการชุมนุมตามรัฐธรรมนูญ - รอคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีอาญา	จำหน่ายคดีชั่วคราว รอผลคดีอาญาถึง ที่สุด
4. คดีโรงไฟฟ้าแม่เมาะ	คุ้มครองอนุรักษ์แหล่งหอย ขมดึกดำบรรพ์แม่เมาะ	4.1 ชาวบ้านผู้คัดค้านเหมืองแม่เมาะ และโรงไฟฟ้าถ่านหิน ผู้ฟ้องคดี กับ คณะรัฐมนตรี และ การ ไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ผู้ถูก ฟ้องคดี (คดีปกครอง)	- 7 เม.ย. 2548 ยื่นฟ้องคุ้มครองอนุรักษ์แหล่งหอยขม ดึกดำบรรพ์แม่เมาะ พื้นที่แหล่งมรดกประวัติศาสตร์ โบราณคดี ของชาติและท้องถิ่น - 16 มิ.ย.53 ศาลชั้นต้นมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวก่อนมี คำพิพากษาห้ามผู้ถูกฟ้องทำเหมืองลิกไนต์อันอาจให้เกิด ผลกระทบต่อฟอสซิล - 26 ก.ค. 50 ศาลชั้นต้นพิพากษาให้เพิกถอนประทาน บัตรเหมืองลิกไนต์ในส่วนที่เป็นพื้นที่แหล่งซากฟอสซิล หอยขม และจัดทำ EIA ใหม่กรณีพบซากหอยขมเพื่อรับ ความเห็นชอบ ให้มีการควบคุมให้ปฏิบัติตาม EIA และ ให้กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนแหล่งซากฟอสซิลเป็นเขต	อยู่ระหว่างการ พิจารณาของศาล ปกครองสูงสุด

			โบราณสถาน	
	ชาวบ้านได้รับผลกระทบทางสุขภาพและทรัพย์สินจากเหมืองและโรงไฟฟ้าแม่เมาะ	4.2 ชาวบ้านผู้ที่อยู่อาศัยบริเวณใกล้เหมืองแม่เมาะ ผู้ฟ้องคดี กับกระทรวงอุตสาหกรรม และการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ผู้ถูกฟ้องคดี (คดีปกครอง) ศาลปกครองเชียงใหม่	- 4 มี.ค.52 ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ผู้ถูกฟ้องคดีปฏิบัติตาม EIA ให้อพยพหมู่บ้านออกนอกรัศมีผลกระทบ 5 กิโลเมตร ให้พื้นที่พุ่มเหมืองให้ใกล้เคียงสภาพเดิมตามธรรมชาติ ให้กำหนดพื้นที่ Buffer Zone ให้จัดทำ Environmental Audit ทุก 2 ปี - 3 เมษายน 2552 ยื่นอุทธรณ์ประเด็นให้ปฏิบัติตามเงื่อนไข EIA และเรียกค่าเสียหายทางสุขภาพ	อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลปกครองสูงสุด
		4.2 ชาวบ้านผู้ที่อยู่อาศัยบริเวณใกล้เหมืองแม่เมาะ ผู้ฟ้องคดี กับกระทรวงอุตสาหกรรม และการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ผู้ถูกฟ้องคดี (คดีปกครอง) ศาลปกครองเชียงใหม่	- 4 มี.ค.52 ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ผู้ถูกฟ้องคดีชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ฟ้องคดีในกรณีได้รับผลกระทบจากก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ มีผลทำให้เสื่อมสุขภาพ อนามัย และจิตใจ - 1 เม.ย. 2552 ผู้ถูกฟ้องคดียื่นอุทธรณ์ไม่ให้มีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ฟ้องคดี	อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลปกครองสูงสุด
5. โรงไฟฟ้าแก่งคอย	ชุมชนได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างโรงไฟฟ้าแก่งคอย 2	5.1 ชาวบ้านผู้คัดค้านโรงไฟฟ้าแก่งคอย ผู้ฟ้องคดี กับกรมชลประทาน คณะกรรมการผู้ชำนาญการ และกระทรวงอุตสาหกรรม ผู้ถูกฟ้องคดี	- 27 มี.ค. 2550 ยื่นฟ้องให้เพิกถอนใบอนุญาตใช้น้ำเพิกถอนมติให้ความเห็นชอบ EIA และให้เพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการโรงไฟฟ้าแก่งคอย หรือปรับปรุงแก้ไข EIA หรือเพิ่มเติมในประเด็นการใช้น้ำ และผลกระทบจากการใช้น้ำต่อผู้ใช้น้ำเดิม	คดีถึงที่สุดแล้ว

		<p>(คดีปกครอง)</p>	<p>- 7 กันยายน 2555 ตุลาการผู้แถลงคดีมีความเห็นว่า จากข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายการพิจารณาออกใบอนุญาต และรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ได้ดำเนินการเป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมายแล้วดังนั้น เจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ถูกต้องแล้ว</p> <p>- 27 กุมภาพันธ์ 2556 ศาลปกครองกลางมีคำพิพากษา ยกฟ้องด้วยเหตุว่า ตามข้อมูลของสำนักชลประทาน การขออนุญาตใช้น้ำของโรงไฟฟ้าไม่ส่งผลกระทบต่อ การจัดการน้ำในแม่น้ำป่าสัก ทั้งมีเงื่อนไขให้โรงไฟฟ้า ต้องปฏิบัติในหนังสืออนุญาต และมีการพิจารณา ทบทวนตามคำร้องของผู้ฟ้องคดีแล้ว การออก ใบอนุญาตให้โรงไฟฟ้าวางท่อและสูบน้ำจากทางน้ำ ชลประทานจึงชอบด้วยกฎหมาย ส่วนรายงานการ วิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม หน่วยงานรัฐได้ พิจารณาตามกรอบกฎหมายแล้ว อีกทั้ง มีการรับฟัง ความคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่ และที่ตั้งโรงไฟฟ้า ห่างจากชุมชน รายงานดังกล่าวจึงชอบด้วยกฎหมาย</p> <p>- ผู้ฟ้องคดีตัดสินใจไม่อุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุด</p>	
<p>6. นิคมอุตสาหกรรมมาบ ตาพุด</p>	<p>เป็นคดีแรกที่มีการฟ้องให้ ประกาศเขตควบคุมมลพิษ ในพื้นที่อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ของประเทศ</p>	<p>6.1 ตัวแทนชุมชน 27 พื้นที่ที่ได้รับ ผลกระทบจากมลพิษอุตสาหกรรม ผู้ ฟ้องคดี กับคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม แห่งชาติ ผู้ถูกฟ้องคดี</p> <p>(คดีปกครอง)</p>	<p>- 1 ต.ค. 2550 ยื่นฟ้อง ให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อม ประกาศเขตควบคุมมลพิษในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม มาบตาพุดและบริเวณข้างเคียง</p> <p>- 3 มี.ค. 2552 ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ผู้ถูกฟ้องคดี ประกาศให้เป็นเขตควบคุมมลพิษ</p>	<p>อยู่ระหว่างการ พิจารณาของศาล ปกครองสูงสุด</p>

		ศาลปกครองระยอง		
7. เขตเดินสายส่งไฟฟ้าแรงสูง น้ำพอง 2-อุดรธานี 3	การกำหนดเขตสายส่งไฟฟ้าละเมิดสิทธิในที่ดินของชาวบ้าน	7.1 การฟ้องร้องการขยายเขตเดินสายส่งไฟฟ้าแรงสูง น้ำพอง 2-อุดรธานี 3 (คดีปกครอง)	- 21 ก.ค. 2551 ยื่นฟ้องเพื่อให้เพิกถอนประกาศของ กฟผ. เรื่องกำหนดแนวเขตเดินสายไฟฟ้า ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้ฟ้องคดี - 30 มี.ค. 2554 ศาลมีคำสั่งยกคำขอให้ระงับกระทำการ แต่พิพากษายืนในคำขอให้ กฟผ. ไม่มีอำนาจบังคับตามประกาศเรื่องกำหนดแนวเขตเดินสายไฟฟ้า และระงับการกระทำการใดๆระหว่างศาลพิจารณาคำสั่ง - 25 ก.ย. 2556 ศาลอุดรธานีพิพากษายกฟ้อง โดยอ้างว่าการพิจารณาออกประกาศเป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย ไม่เป็นการเลือกปฏิบัติแล้ว ส่วนทางชุมชนยังคงมีสิทธิที่จะได้รับค่าเสียหายหลังจากนี้ต่อไป	อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลปกครองสูงสุด
		7.2 การฟ้องร้องการขยายเขตเดินสายส่งไฟฟ้าแรงสูง น้ำพอง 2-อุดรธานี 3 (คดีปกครอง)	- 19 ม.ค. 2552 ยื่นฟ้องเพื่อให้เพิกถอนประกาศของ กฟผ. เรื่องกำหนดแนวเขตเดินสายไฟฟ้า ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้ฟ้องคดี - 30 มี.ค. 2554 ศาลมีคำสั่งยกคำขอให้ระงับกระทำการ แต่พิพากษายืนในคำขอให้ กฟผ. ไม่มีอำนาจบังคับตามประกาศเรื่องกำหนดแนวเขตเดินสายไฟฟ้า และระงับการกระทำการใดๆระหว่างศาลพิจารณาคำสั่ง - 25 ก.ย. 2556 ศาลอุดรธานีพิพากษายกฟ้อง โดยอ้างว่าการพิจารณาออกประกาศเป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย ไม่เป็นการเลือกปฏิบัติแล้ว ส่วนทางชุมชน	อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลปกครองสูงสุด

			ยังคงมีสิทธิที่จะได้รับค่าเสียหายหลังจากนี้ต่อไป	
8. การปนเปื้อนของสาร แคดเมียม	การปนเปื้อนมลพิษสาร แคดเมียมในพื้นที่บริเวณ กว้างที่สุดในประเทศไทยที่ ผ่านมา	8.1 เรียกร้องค่าเสียหายที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ เนื่องมาจากการปนเปื้อนของสาร แคดเมียมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตาวและแม่ กุ (คดีแพ่ง)	- 19 ม.ค. 2552 ยื่นฟ้องเรียกค่าเสียหายจากบริษัทผู้ก่อ มลพิษ ให้เกิดการปนเปื้อนสารแคดเมียมในน้ำและดิน อ.แม่ตาว จ.แม่สอด	อยู่ระหว่างการ พิจารณาของศาล ชั้นต้น
9. คดีเกี่ยวเนื่องกับการ คัดค้านการก่อสร้างโรงถลุง เหล็กใน อ.บางสะพาน จ. ประจวบคีรีขันธ์	การต่อสู้เพื่อปกป้อง ทรัพยากรธรรมชาติพื้นที่ชุ่ม น้ำระดับประเทศ	9.1 พนักงานอัยการ โจทก์ กับสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์แม่รำพึง จำเลย ข้อหา : หมิ่นประมาทโดยการโฆษณา (คดีอาญา)	- 9 ต.ค. 2551 ไกล่เกลี่ยและถอนฟ้องแล้ว	คดีถึงที่สุดแล้ว
		9.2 พนักงานอัยการ โจทก์ กับ สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์แม่รำพึง จำเลย (คดีอาญาหมายเลขดำที่ 567/2551) ข้อหา : ทำร้ายร่างกาย	- 3 พ.ย. 2552 รับสารภาพศาลพิพากษาจำคุก 4 เดือน และปรับ 2,000 บาท รอลงอาญา 2 ปี	อยู่ระหว่างการ พิจารณาของศาล อุทธรณ์
		9.3 พนักงานอัยการ	- 3 มิถุนายน 2552 ศาลพิพากษายกฟ้อง	คดีถึงที่สุดแล้ว

		โจทก์ กับ สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์แม่รำพึง จำเลย (คดีอาญา หมายเลขดำที่ 668/2551) ข้อหา : ทำร้ายร่างกาย	- 18 มิถุนายน 2553 ศาลอุทธรณ์เห็นด้วยกับศาลชั้นต้น	
		9.4 พนักงานอัยการ โจทก์ กับสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์แม่รำพึง จำเลย (คดีอาญา หมายเลขดำที่ 669/2551) ข้อหา : ทำร้ายร่างกาย	- 22 กันยายน 2552 ศาลพิพากษายกฟ้อง	คดีถึงที่สุดแล้ว
		9.5 พนักงานอัยการ โจทก์ กับสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์แม่รำพึง จำเลย (คดีอาญา หมายเลขดำที่ 670/2551) ข้อหา : ร่วมกันทำร้ายร่างกาย	- 27 สิงหาคม 2552 ศาลพิพากษายกฟ้อง	คดีถึงที่สุดแล้ว
		9.6 พนักงานอัยการ โจทก์ กับสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์แม่รำพึง	- ระหว่างการซักถามพยาน	อยู่ระหว่างการ พิจารณาของศาล

		จำเลย (คดีอาญา หมายเลขดำที่ 319/2552) ข้อหา : ทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย		ชั้นต้น
		9.7 พนักงานอัยการ โจทก์ กับ สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์แม่รำพึงจำเลย (คดีอาญา หมายเลขดำที่ 3694/2551) ข้อหา : หมิ่นประมาท	- 3 สิงหาคม 2553 โจทก์ถอนคดีและคดีถึงที่สุด	คดีถึงที่สุดแล้ว
		9.8 พนักงานอัยการ โจทก์ กับสมาชิก กลุ่มอนุรักษ์แม่รำพึงจำเลย (คดีอาญา หมายเลขดำที่ 0088/2552) ข้อหา : ร่วมกันทำร้ายร่างกายเป็นเหตุ ให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส	- 22 กันยายน 2553 ศาลพิพากษาว่าจำเลยกระทำ ความผิดและตัดสินให้จำคุกหกเดือน ระวังอาญา 1 ปี และให้ทำงานเพื่อสังคมจำนวน 6 ชั่วโมง	คดีถึงที่สุดแล้ว
		9.9 พนักงานอัยการ โจทก์ กับสมาชิก กลุ่มอนุรักษ์แม่รำพึงจำเลย (คดีอาญา หมายเลขดำที่ 3695/2551) ข้อหา : ครอบครองและใช้อาวุธปืน	- 10 สิงหาคม 2553 จำเลยรับสารภาพตามที่กล่าวหา ศาลพิพากษาลงโทษจำคุก 7 เดือน ระวังอาญา 2 ปี ปรับ 4,300 บาท	คดีถึงที่สุดแล้ว

		<p>9.10 พนักงานอัยการ โจทก์ กับสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์แม่รำพึง จำเลย</p> <p>(คดีอาญาหมายเลขดำที่ 2980/2551)</p> <p>ข้อหา : บุกรุกและลักทรัพย์</p>	<p>- 22 ก.ย. 2552 ศาลพิพากษาพิพากษาจำคุก 1 ปี 6 เดือน</p> <p>ปรับ 6,000 บาท โทษจำคุกรอลงอาญา 2 ปี</p> <p>- มีนาคม 2554 ศาลอุทธรณ์กลับคำพิพากษาศาลชั้นต้น โดยกล่าวว่าจำเลยไม่มีความผิด ไม่ควรได้รับโทษ</p>	อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา
		<p>9.11 พนักงานอัยการ โจทก์ กับสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์แม่รำพึง จำเลย</p> <p>(คดีอาญาหมายเลขดำที่ 1849/2550)</p> <p>ข้อหา : หมิ่นประมาทโดยการโฆษณา</p>	<p>- 3 ต.ค. 2550 โกล่เกลี่ยและถอนฟ้องแล้ว</p>	คดีถึงที่สุดแล้ว
		<p>9.12 บริษัท ประจวบพัฒนาดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด โจทก์ กับสมาชิกเครือข่ายอนุรักษ์ป่าแม่รำพึง จำเลย</p> <p>(คดีอาญาหมายเลขดำที่ 647/2550)</p> <p>ข้อหา : บุกรุกและทำให้เสียทรัพย์</p>	<p>- 3 มิ.ย. 2552 ศาลพิพากษาให้จำเลยร่วมกันชดใช้ค่าเสียหาย 20,000 บาท</p> <p>- 2554 ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น</p>	คดีถึงที่สุดแล้ว
		<p>9.13 พนักงานอัยการ โจทก์ กับสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์แม่รำพึง จำเลย</p> <p>(คดีอาญาหมายเลขดำที่ 3169/2551)</p> <p>ข้อหา : หมิ่นประมาทโดยการโฆษณา</p>	<p>- ศาลพิพากษายกฟ้อง</p>	คดีถึงที่สุดแล้ว

		พ.ร.บ.สงเสริมฯ		
		9.14 พนักงานอัยการ โจทก์ กับ สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์แม่รำพึง จำเลย (คดีอาญา) ข้อหา : หมิ่นประมาทโดยการโฆษณา พ.ร.บ.สงเสริมฯ	- 21 ก.ย. 2552 โจทก์ถอนฟ้อง	คดีถึงที่สุดแล้ว
		9.15 พนักงานอัยการ โจทก์ กับ สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์แม่รำพึง จำเลย (คดีอาญาหมายเลขดำที่ 2127/2553) ข้อหา : สมรู้ร่วมคิดในการฆ่าผู้อื่น ตายและพยายามฆ่า	- 24 ม.ค. 2554 ในเบื้องต้นศาลนัดซักถามพยานที่ศาล จังหวัดชัยนาทแต่ภายหลังได้เปลี่ยนเป็นที่ศาลจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์	อยู่ระหว่างการ พิจารณาของศาล ชั้นต้น
		9.16 คดีเกี่ยวเนื่องกับการเพิกถอน โฉนดที่ดิน 52 แปลงในอำเภอบาง สะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (คดีปกครอง)	- 1 ธ.ค. 2553 ชาวบ้าน 33 รายยื่นขอเป็นผู้ร้องสอดต่อ ศาลปกครอง - 20 ม.ค. 2554 ศาลมีคำสั่งยกคำร้องขอเป็นผู้ร้องสอด - 20 ก.พ. 2554 มีการยื่นอุทธรณ์แต่ศาลมีคำสั่งยกคำ ร้องขอเป็นผู้ร้องสอด - 28 กันยายน 2554 ศาลปกครองสูงสุดมีคำสั่งอนุญาต ให้ชาวบ้านเป็นผู้ร้องสอดในคดี	อยู่ระหว่างการ พิจารณาของศาล ปกครองสูงสุด คดีถูกโอนกลับไปยัง ศาลปกครองชั้นต้น
		9.17 พนักงานอัยการ โจทก์ กับ		อยู่ระหว่างการ

		สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์แม่รำพึง จำเลย (คดีอาญาหมายเลขดำที่ 1556/2554) ข้อหา : บุกรุก		พิจารณาของศาล ชั้นต้น
10. คนงานรอกการชดใช้ค่า สินไหมทดแทนจากโรงงาน ทอผ้ากรุงเทพ ซึ่งจะต้อง ทำการฟื้นฟูกิจการ	เยี่ยวยาความเสียหายผู้ ได้รับผลกระทบทางสุขภาพ จากสิ่งแวดล้อมในที่ทำงาน	คนงานที่รอกการชดใช้ค่าสินไหม ทดแทนจากโรงงานทอผ้ากรุงเทพ ซึ่ง จะต้องทำการฟื้นฟูกิจการ (คดีแรงงาน)	- 30 พ.ค. 2550 ศาลชั้นต้นพิพากษาให้บริษัทชดใช้ ค่าเสียหาย 3,690,000 บาท - 7 เม.ย. 2552 โจทก์ยื่นขอชำระหนี้กรณีบริษัทจำเลย ร้องขอฟื้นฟูกิจการ - 16 ธ.ค. 2552 ศาลล้มละลายมีคำสั่งให้ยกเลิกการ ฟื้นฟูกิจการของบริษัทจำเลย - 8 พ.ย. 2553 ศาลฎีกานัดฟังคำพิพากษา - 8 พ.ย. 2553 ศาลฎีกาพิพากษายืนตามศาลชั้นต้น ให้ บริษัทชดใช้ค่าเสียหาย - 16 ธ.ค. 2553 ผู้ฟ้องคดีได้รับการชดใช้ค่าเสียหาย ทั้งหมดแล้ว	คดีถึงที่สุดแล้ว และ ผู้ฟ้องคดีได้รับ ค่าเสียหายแล้ว
11. โรงไฟฟ้าหนองแขง คดีที่เครือข่ายอนุรักษ์วิถี เกษตรกรรมหนองแขง จังหวัดสระบุรี ยื่นฟ้อง เพื่อ	การต่อสู้เพื่อปกป้อง คุ้มครองพื้นที่อนุรักษ์ชนบท เกษตรกรรมและวิถีชีวิต ชุมชน	11.1 การประกาศใช้ผังเมืองรวม จังหวัดสระบุรี (คดีปกครอง)	- 23 มี.ค. 2553 ยื่นฟ้องให้ประกาศใช้ผังเมืองรวม จังหวัดสระบุรี เพื่อคุ้มครองพื้นที่ชนบทเกษตรกรรม และขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษา - 14 ก.ค. 2554 มีคำสั่งยกคำขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนมี คำพิพากษา	คดีถึงที่สุดแล้ว

<p>รณรงค์ต่อต้านการสร้าง โรงไฟฟ้าในพื้นที่ เกษตรกรรม</p>		<p>11.2 อนุรักษ์วิถีเกษตรกรรมหนอง แขง จังหวัดสระบุรี อำเภอผาซี พระนครศรีอยุธยา ผู้ฟ้องคดี กับ คณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 คณะกรรมการ ผู้ชำนาญการพิจารณารายงานการ วิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้าน โรงไฟฟ้าพลังความร้อน ผู้ถูก ฟ้องคดีที่ 2 (คดีปกครอง)</p>	<p>- 15 ม.ค. 2556 ศาลพิพากษายกฟ้อง - โจทก์ตัดสินใจไม่ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุด - 21 ก.ย. 2553 ยื่นฟ้องให้เพิกถอนใบอนุญาตประกอบ กิจการโรงงานผลิตพลังงานไฟฟ้า และเพิกถอนมติ คณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณา EIA - มกราคม 2554 มีคำสั่งยกคำขอคุ้มครองชั่วคราวก่อน มีคำพิพากษา - 3 มี.ค. 2554 มีคำสั่งไม่รับคำขอให้ระงับการกระทำ การตามคำสั่งทางปกครอง - 13 ก.พ. 2555 ยื่นคำคุ้มครองชั่วคราวก่อนมีคำ พิพากษาอีกครั้ง - 20 เม.ย. 2555 มีคำสั่งยกคำขอคุ้มครองชั่วคราวก่อน มีคำพิพากษา - 31 ม.ค. 2556 ศาลพิพากษายกฟ้อง - 1 มี.ค. 2556 ผู้ฟ้องคดียื่นอุทธรณ์ต่อศาลปกครอง สูงสุด</p>	<p>อยู่ระหว่างการ พิจารณาของศาล ปกครองสูงสุด</p>
		<p>11.3 ฟ้องคดีให้เปิดเผยข้อมูลใน สัญญาซื้อขายไฟฟ้า (คดีปกครอง)</p>	<p>- 15 ม.ค. 2553 ศาลพิจารณาคำฟ้องให้สมาชิก เครือข่ายอนุรักษ์ที่คัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าเข้าเป็น ผู้ร้องสอด - กันยายน 2555 ศาลพิพากษาว่าคำสั่งให้เปิดเผยข้อมูล ในสัญญาซื้อขายไฟฟ้าชอบด้วยกฎหมาย จึงมีคำสั่งยก</p>	<p>อยู่ระหว่างการ พิจารณาของศาล ปกครองสูงสุด</p>

			คำร้อง - ตุลาคม 2555 ผู้ฟ้องคดียื่นคำพิพากษาต่อศาลปกครองสูงสุด	
		11.4 พนักงานอัยการ โจทก์ กับสมาชิกเครือข่ายอนุรักษ์หนองแขง จำเลย (คดีอาญาหมายเลขดำที่ 3885/2552) ข้อหา : ละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพ	- 30 พ.ค. 2555 พิพากษาจำคุก 1 ปี และปรับ 4,000 บาท รอลงอาญา และให้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม	อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์
		11.5 พนักงานอัยการ โจทก์ กับสมาชิกเครือข่ายอนุรักษ์หนองแขง จำเลย (คดีอาญาหมายเลขดำที่ 4242/2553) ข้อหา : กระทำผิดกฎหมายการจราจร โดยกีดขวางการจราจร	- 5 ตุลาคม 2554 พิพากษาจำคุก 1 ปี และปรับ 6,200 บาท รอลงอาญา และให้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม 49 ชั่วโมง - 6 มิ.ย. 2555 ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น	อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา
		พนักงานอัยการ โจทก์ กับสมาชิกเครือข่ายอนุรักษ์หนองแขง จำเลย (คดีอาญาหมายเลขดำที่ 2519/2552) ข้อหา : ร่วมกันทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุ	- 21 ก.ค. 2553 ศาลพิพากษายกฟ้อง - 28 มี.ค. 2554 ศาลอุทธรณ์พิพากษายกฟ้อง	คดีถึงที่สุดแล้ว

		ให้ได้รับอันตรายแก่กาย		
		11.6 พนักงานอัยการ โจทก์ กับ สมาชิกเครือข่ายอนุรักษ์หนองแขง จำเลย (คดีอาญาหมายเลขดำที่ 4055/2552) ข้อหา : ร่วมกันฆ่าผู้อื่น และ ครอบครองปืนเล็ก	- 15-17 มีนาคม 2554 ระหว่างการซักถามพยานโจทก์ กับจำเลย - 29 พ.ย. 2555 ศาลพิพากษายกคำฟ้องพนักงาน อัยการ - พนักงานอัยการไม่ยื่นอุทธรณ์	คดีถึงที่สุดแล้ว
		11.7 บริษัท กัฟท์ เจพี โจทก์ กับนายดี ตริรัตน์แสงมณี จำเลยและพวกรวมเป็น 14 คน (คดีแพ่งหมายเลขดำที่837/2552) ข้อหา : ทำลายทรัพย์สิน เรียกร้องให้ ชดใช้ค่าเสียหายจำนวน 298,530 บาท	- 1 มี.ค. 2554 ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีชั่วคราวระหว่าง รอคำพิพากษาศาลอาญา ผู้ฟ้องคดีถอนฟ้องจำเลยบาง คน	ศาลชั้นต้นมีคำสั่ง จำหน่ายคดีชั่วคราว
		11.8 พนักงานอัยการ โจทก์ กับ สมาชิกเครือข่ายอนุรักษ์หนองแขง จำเลย (คดีอาญาหมายเลขดำที่ 3968/2552)	- 21 ก.ย. 53 ศาลพิพากษายกฟ้อง - 20 มิ.ย. 2554 ศาลอุทธรณ์กลับคำพิพากษาของศาล ชั้นต้นโดยพิพากษาให้จำคุก 1 ปีโดยไม่รอลงอาญา - อยู่ในระหว่างอุทธรณ์ต่อศาลฎีกา	คดีถึงที่สุดแล้ว

		<p>ข้อหา : มั่วสุ่มกันตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป และใช้กำลังประทุษร้าย หรือกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดให้เกิดการวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง รวมทั้ง การใช้อาวุธปืน และเป็นผู้นำการสั่งการการกระทำอันเป็นละเมิดทำให้ทรัพย์สินได้รับความเสียหาย</p>		
		<p>11.9 พนักงานอัยการ โจทก์ กับ สมาชิกเครือข่ายอนุรักษ์หนองแขง จำเลย</p> <p>(คดีอาญาหมายเลขดำที่ 974/2553)</p> <p>ข้อหา : บุกรุกที่ดินผู้อื่น และก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิครอบครอง</p>	<p>- 19 October 2011, ศาลพิพากษาจำคุก 6 เดือน รอลงอาญา 1 ปี และปรับ 500 บาท</p>	คดีถึงที่สุดแล้ว
		<p>11.10 พนักงานอัยการ โจทก์ กับ สมาชิกเครือข่ายอนุรักษ์หนองแขง จำเลย</p> <p>(คดีอาญาหมายเลขดำที่ 0776/2553)</p> <p>ข้อหา : พยายามฆ่า มีและใช้อาวุธปืน โดยไม่ได้รับอนุญาต มั่วสุ่มกันตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป และก่อให้เกิดการวุ่นวาย</p>	<p>- 21 มี.ค. 2554 การซักถามพยานที่ศาลอาญากรุงเทพใต้</p> <p>- 18 ก.พ. 2556 การซักถามพยานจำเลยที่ศาลจังหวัดอุทธรยา</p> <p>- 23 สิงหาคม 2556 ศาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พิพากษาว่าจำเลยทั้งสองไม่มีความผิดตามฟ้อง</p>	อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์

		ขึ้นในบ้านเมือง		
		<p>11.11 พนักงานอัยการ โจทก์ กับ สมาชิกเครือข่ายอนุรักษ์หนองแขง จำเลย</p> <p>(คดีอาญาหมายเลขดำที่ 1065/2553)</p> <p>ข้อหา : มั่วสุ่มกันตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป และก่อให้เกิดการรบกวนวุ่นวายขึ้นในบ้านเมืองโดยใช้อาวุธปืน</p>	<p>- 29 ก.ย. 2554 ศาลพิพากษาให้จำเลยจำคุก 1 ปี ปรับ 6,000 บาท แต่คำให้การของพยานเป็นให้ศาลลดโทษจำคุก 8 เดือน ปรับ 4,000 บาท รอลงอาญา 2 ปี</p> <p>- 13 มิ.ย. 2555 ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตาม คำพิพากษาศาลชั้นต้น</p>	อยู่ในระหว่างการอุทธรณ์ต่อศาลฎีกา
		<p>11.12 พนักงานอัยการ โจทก์ กับ สมาชิกเครือข่ายอนุรักษ์หนองแขง จำเลย</p> <p>(คดีอาญาหมายเลขดำที่ 2748/2553)</p> <p>ข้อหา : บุกรุก และขัดขวางการทำงานของเจ้าหน้าที่</p>	- 10 พ.ย. 2554 ศาลพิพากษาให้จำเลยจำคุก 1 ปี ปรับ 4,000 บาท รอลงอาญา 2 ปี	จำเลยมิได้ยื่นอุทธรณ์ คดีจึงถึงที่สุดแล้ว
		<p>11.13 บริษัท กัทท์ เจพี โจทก์ กับ คณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ จำเลย</p> <p>(คดีปกครอง)</p>	- 3 ตุลาคม 2554 ศาลปกครองมีคำสั่งอนุญาตให้เครือข่ายอนุรักษ์วิถีเกษตรกรรมเป็นผู้ร้องสอดในคดี	อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น

		เพื่อท้าทายคำสั่งให้เปิดเผยข้อมูล เกี่ยวกับสัมปทานหลุมฝังกลบ โรงไฟฟ้าหนองแขง		
		11.14 พนักงานอัยการ โจทก์ กับ สมาชิกเครือข่ายอนุรักษ์หนองแขง จำเลย (คดีอาญาหมายเลขดำที่ 2228/2554) ข้อหา : หมิ่นประมาท	- การซักถามพยาน	อยู่ระหว่างการ พิจารณาของศาล ชั้นต้น
		11.15 พนักงานอัยการ โจทก์ กับ สมาชิกเครือข่ายอนุรักษ์หนองแขง จำเลย (คดีอาญาหมายเลขดำที่ 4709/2555) ข้อหา : ทำร้ายร่างกาย	- การซักถามพยาน	อยู่ระหว่างการ พิจารณาของศาล ชั้นต้น
		11.16 พนักงานอัยการ โจทก์ กับ สมาชิกเครือข่ายอนุรักษ์หนองแขง จำเลย (คดีหมายเลขดำที่ 4709/2555)	- การซักถามพยาน	อยู่ระหว่างการ พิจารณาของศาล ชั้นต้น

		ข้อหา : กักขังหน่วงเหนี่ยว		
12. คดีเพิกถอน แบบจำลองค่าเสียหายทาง ทรัพยากร ธรรมชาติ		12.1 เครื่องช่วยปฏิรูปที่ดิน โจทก์ กับ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์ พืช จำเลย (คดีปกครองหมายเลข ส. 142/2555)	- 28 พ.ค. 2555 ยื่นฟ้องต่อศาลปกครองกลาง - 23 ก.ค. 2555 ศาลปกครองชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง - 14 ก.ย. 2555 ยื่นอุทธรณ์คำสั่งยกฟ้องต่อศาล ปกครองสูงสุด	อยู่ระหว่างการ พิจารณาของศาล ปกครองสูงสุด
13. คดีเพิกถอนใบอนุญาต ให้ประกอบกิจการเหมือง ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์		13.1 เครื่องช่วยอนุรักษ์เขาเหล่าใหญ่ – ผาจันได โจทก์ กับ อธิบดีกรมป่าไม้ จำเลยกับพวกรวมเป็น 2 คน (คดีปกครองหมายเลข ส.9/2555)	- 19 ก.ย. 2555 ยื่นฟ้องต่อศาลปกครองจังหวัด อุดรธานี - 9 พ.ย. 2555 ศาลมีคำพิพากษายกฟ้อง - 14 ธ.ค. 2555 ผู้ฟ้องคดียื่นอุทธรณ์ต่อศาลปกครอง สูงสุด	อยู่ระหว่างการ พิจารณาของศาล ปกครองสูงสุด

	<p><u>คดี</u> <u>ปลอมแปลงเอกสารและ</u> <u>นำมาใช้ซึ่งเอกสารที่ถูก</u> <u>ปลอมแปลงเพื่อยื่นขอ</u> <u>ใบอนุญาตใช้ทรัพยากรใน</u> <u>พื้นที่ป่าอนุรักษ์</u></p>	<p>13.2 เครือข่ายอนุรักษ์เขาเหล่าใหญ่ - ผาจันตัง โจทก์ กับ สมาชิกองค์การ บริหารส่วนตำบล และผู้ดำเนินกิจการ เหมือนแร่ จำเลย (คดีอาญา)</p>	<p>- 5 ต.ค. 2555 คดียื่นฟ้องต่อศาลจังหวัด หนองบัวลำภู - 24 ม.ค. 2556 ศาลมีฎีกาไกลเกลี่ย</p>	<p>อยู่ระหว่างการ พิจารณาของศาล ชั้นต้น</p>
--	---	--	---	---

ภาคผนวก 2

ยุทธศาสตร์เพื่อการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนสำหรับประเทศเนปาล¹

ภูมิหลัง

แนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนมุ่งหมายที่จะเป็นแนวทางพร้อมหลักการปฏิบัติเกี่ยวกับการปกป้องและสนับสนุนนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนให้กับประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปในประเทศที่สาม

ประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรปมอบหมายให้ตัวแทนทางการทูตในต่างประเทศสร้างยุทธศาสตร์เฉพาะแต่ละประเทศเพื่อส่งเสริมแนวปฏิบัติ และเพื่อสร้างมาตรการที่ใช้ได้จริงในการสนับสนุนนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน

สหภาพยุโรปจะส่งเสริมแนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนสำหรับประเทศเนปาลได้อย่างไร

- องค์กรสิทธิมนุษยชนในประเทศเนปาลจำนวนมากยังไม่ตระหนัก หรือยังไม่คุ้นเคยกับแนวปฏิบัติ และเพื่อเป็นการสร้างความรับรู้ดังกล่าว สหภาพยุโรปจะ **แปลแนวปฏิบัติ เป็นภาษาเนปาล** และแจกจ่ายให้องค์กรสิทธิมนุษยชน รัฐบาล คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ หน่วยงานด้านความปลอดภัย พรรคการเมือง สถาบันการศึกษา และคณะนิติศาสตร์
- และเพื่ออธิบายว่าตัวแทนของสหภาพยุโรปในเนปาลมีบทบาทในการสนับสนุนนักต่อสู้ สหภาพยุโรปจะเผยแพร่ **ยุทธศาสตร์เพื่อการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติของสหภาพยุโรปต่อนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนสำหรับประเทศเนปาล** (รวมถึงคำแปลภาษาเนปาล) บนเว็บไซต์ของตัวแทนสหภาพยุโรป รวมถึงลิงค์เชื่อมโยงไปยังแนวปฏิบัติ ฉบับเต็ม
- สหภาพยุโรปสามารถประสานงานกับเครือข่ายที่มีอยู่แล้ว เพื่อ **แจ้งนักต่อสู้** หน่วยงาน NGO กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากการละเมิดสิทธิและสื่อเกี่ยวกับแนวปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น การประสานงานผ่านการลงพื้นที่ ผ่านองค์กรร่วมพัฒนาระดับท้องถิ่น และสำนักงานข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (OHCHR) นอกจากนี้ สหภาพยุโรปยังสามารถขอความร่วมมือไปยัง OHCHR เพื่อออกอากาศรายการวิทยุในภาษาท้องถิ่น เช่นเดียวกับองค์กรเครือข่าย เพื่อเข้าถึงกลุ่มชายขอบ
- ในการรับประกันการแจกจ่ายแนวปฏิบัติ สหภาพยุโรปจะ **จัดงานแถลงข่าวเปิดตัวยุทธศาสตร์** เพื่ออธิบายบทบาทของสหภาพยุโรป พร้อมทั้งจัดทำบทความในสื่อสาธารณะโดยผู้แทนทางการทูตจากรัฐสมาชิกซึ่งดำรงตำแหน่งประธานสหภาพยุโรป เกี่ยวกับนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนและแนวปฏิบัติ

สหภาพยุโรปจะปกป้องนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในประเทศเนปาลได้อย่างไร

¹http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/droi/dv/201/201101/20110110_053euguidlinesonhrdnepal_en.pdf

- ตัวแทนสหภาพยุโรปยกประเด็นชักรวมรัฐบาลเนปาลเกี่ยวกับประเด็นที่ขัดขวางการทำงานของนักต่อสู้ ยกตัวอย่างเช่น ความล่าช้าในกระบวนการจดทะเบียน NGO ระหว่างประเทศรวมถึงองค์กรสิทธิมนุษยชนที่รับรองโดยสภาสวัสดิการสังคม
- ตัวแทนสหภาพยุโรปควรสำรวจช่องทางการติดต่อสื่อสารกับองค์กรสิทธิมนุษยชนและนักต่อสู้ ที่นอกเหนือไปจากพื้นที่กัวมันฑุและเมืองศูนย์กลางท้องถิ่น แม้ว่ากาติดต่อกับองค์กรดังกล่าวจะเป็นสิ่งสำคัญและยังคงต้องการการสนับสนุน แต่องค์กรเหล่านี้มักจะได้รับกาปกป้องและการให้ทุนที่ดีกว่าโดยเปรียบเทียบองค์กรสิทธิมนุษยชนขนาดเล็กและกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนในส่วนอื่นๆของประเทศ ดังนั้น ตัวแทนสหภาพยุโรปควรขยายกาติดต่อสื่อสารกับนักต่อสู้ เพื่อสนับสนุนกลุ่มที่หลากหลาย โดยเฉพาะกลุ่มที่มีความเปราะบางในการเชื่อมตอกับเครือข่ายระดับภาค, ระดับชาติและระดับนานาชาติ เพื่อช่วยลดความเปราะบางดังกล่าว
- เมื่อปรากฏหลักฐานหรือรูปแบบการละเมิดนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน สหภาพยุโรปจะแสดงจุดยืนทางการทูตหรือออกแถลงการณ์เกี่ยวกับกรณีดังกล่าว
- ตัวแทนสหภาพยุโรปจะให้ความร่วมมือด้านกลไกเซฟเฮาส์ สำหรับนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนที่เผชิญความเสี่ยงร้ายแรง ผ่านการประสานงานกับ OHCHR
- ตัวแทนสหภาพยุโรปจะประสานงานกับพันธมิตรด้านการสนับสนุนทางการเงินให้กับโครงการของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนที่สมควร เพื่อประกันว่าการสนับสนุนนักต่อสู้ ในประเทศเนปาลจะเป็นไปอย่างเท่าเทียมและเหมาะสม
- เพื่อส่งเสริมให้นักต่อสู้ และองค์กรสิทธิมนุษยชนก้าวเข้ามามีส่วนร่วมในประเด็นการปกป้องมากขึ้น ตัวแทนสหภาพยุโรปจะยืนยันว่า โครงการสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการสนับสนุนจากสหภาพยุโรปจะรวมองค์ประกอบด้านความปลอดภัยและการอบรมด้านการปลอดภัยในโครงการด้วย
- เพื่อแสดงให้เห็นถึงการสนับสนุนนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนในพื้นที่สาธารณะและลดความเปราะบางของนักต่อสู้ ๆ ตัวแทนสหภาพยุโรปจะเชิญตัวแทนนักต่อสู้ มาปฏิบัติงานทางการของสถานทูต และเข้าร่วมงานทางการขององค์กรสิทธิมนุษยชน
- สมาชิกสหภาพยุโรปจะรวบรวมสถานการณ์ของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนเมื่อต้องส่งรายงานด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศเนปาลไปยังหน่วยงานกลางของตน
- ตัวแทนสหภาพยุโรปจะนำเอาประเด็นเกี่ยวกับนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนเป็นวาระการพูดคุยทวิภาคีกับผู้นำระดับสูงของรัฐบาลและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ตามความเหมาะสม
- ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปจะเข้าสังเกตการณ์คดีนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน ตามความเหมาะสม
- เพื่อประสานงานการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติฯ ของสหภาพยุโรปในประเทศเนปาล ตัวแทนสหภาพยุโรปจะจัดตั้งคณะทำงานฯ ขึ้น(โปรดดูส่วนต่อไป)

คณะทำงานด้านนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนของสหภาพยุโรปจะทำงานอย่างไร

- ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปจะจัดตั้งกลุ่มติดต่อประสานงานเพื่อการปกป้องนักต่อสู้ฯ โดยการมีส่วนร่วมของประเทศสมาชิก, แหล่งทุนที่สนใจ, องค์กรระหว่างประเทศ, องค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศและตัวแทนภาคประชาสังคม
- กลุ่มติดต่อประสานงานจะจัดเก็บรายชื่อผู้ประสานงานหลักในแต่ละองค์กร และคัดเลือกประธานคณะทำงานซึ่งมีวาระหมุนเวียน 6 เดือน
- คณะทำงานจะเข้าประชุมทุกๆ 6 เดือนเพื่อทบทวนสถานการณ์นักต่อสู้ฯ และความก้าวหน้าเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ฯ รวมถึงจัดทำรายงานสั้นๆหรือแถลงการณ์เกี่ยวกับประเด็นที่เกี่ยวข้อง พร้อมข้อเสนอแนะสำหรับเดือนต่อไป ประธานคณะทำงานจะเปิดการประชุมปีละ 2 ครั้งพร้อมทำหน้าที่จัดทำรายงาน
- การสื่อสารระหว่างคณะทำงานสามารถกระทำได้ผ่านอีเมล หรือสมาชิกอาจขอร้องให้ประธานฯ เปิดประชุมหากมีเหตุจำเป็นที่ต้องตอบสนองเป็นพิเศษ

ภาคผนวก 3

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ พ.ศ. 2554

โดยที่พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและตามกฎหมายโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าการฟ้องคดีอาญาจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ ให้เสนอต่ออัยการสูงสุด และอัยการสูงสุดมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องได้

ทั้งนี้ ตามระเบียบที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการอัยการอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 21 วรรคสอง และวรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 สำนักงานอัยการสูงสุดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการอัยการจึงออกระเบียบ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ พ.ศ. 2554”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ในระเบียบนี้

“หัวหน้าพนักงานอัยการ” หมายความว่า อัยการพิเศษฝ่ายหรืออัยการจังหวัดที่มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญา

ข้อ 4 ให้ยกเลิกระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 78 สำหรับวิธีปฏิบัติอื่นใดที่ไม่ได้กำหนดไว้ในระเบียบนี้ ให้ถือปฏิบัติตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ เว้นแต่อัยการสูงสุดจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

ข้อ 5 ในการพิจารณาสั่งคดีอาญาของพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการคนหนึ่งคนใดเห็นว่า การฟ้องคดีอาญาจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน ตามข้อ 6 หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ ตามข้อ 7 ให้เสนอความเห็นต่อหัวหน้าพนักงานอัยการ หากหัวหน้าพนักงานอัยการเห็นพ้องด้วย หรือในกรณีที่หัวหน้าพนักงานอัยการเห็นเอง ให้ทำความเห็นตามลำดับชั้นเสนอต่ออัยการสูงสุดเพื่อพิจารณาสั่ง

ในกรณีที่หัวหน้าพนักงานอัยการไม่เห็นพ้องด้วยกับความเห็นของพนักงานอัยการตามวรรคหนึ่ง หรือคดีจะขาดอายุความ หรือมีเหตุอย่างอื่นอันจำเป็นจะต้องรีบฟ้อง ให้หัวหน้าพนักงานอัยการสั่งฟ้องและยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล แล้วเสนอเรื่องตามลำดับชั้นต่ออัยการสูงสุดเพื่อพิจารณาสั่ง

ข้อ 6 ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าการฟ้องคดีจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน ตามข้อ 5 ให้พนักงานอัยการพิจารณาโดยแสดงเหตุผลอันสมควรประกอบ โดยให้คำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้ด้วย

(1) สาเหตุหรือมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด

(2) อายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพ ฐานะ ความสัมพันธ์ทางครอบครัว และประวัติการกระทำความผิดของผู้ต้องหา

(3) ลักษณะความร้ายแรงของการกระทำความผิด ผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด การได้รับผลร้ายของผู้ต้องหาอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของผู้ต้องหาเอง

(4) ความสำนึกผิดของผู้ต้องหา การได้รับการบรรเทาผลร้ายของผู้เสียหาย ความเห็นของผู้เสียหายต่อการฟ้องผู้ต้องหา ความคาดหวังถึงผลที่ผู้ต้องหาจะได้รับจากการถูกฟ้อง

(5) ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

(6) ประโยชน์ของรัฐที่จะได้จากการฟ้องผู้ต้องหา

ข้อ 7 ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าการฟ้องคดีจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศตามข้อ 5 ให้พนักงานอัยการพิจารณาโดยแสดงเหตุผลอันสมควรประกอบ โดยให้คำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้ด้วย

(1) สาเหตุหรือมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด ลักษณะความร้ายแรงของการกระทำความผิด ผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด

(2) เหตุผลตามความเห็นของกระทรวงการต่างประเทศถึงผลกระทบต่อนโยบายส่งเสริมความสัมพันธ์ไมตรีกับนานาประเทศ

(3) เหตุผลตามความเห็นของสภาความมั่นคงแห่งชาติถึงผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ

(4) เหตุผลตามความเห็นของรัฐบาลโดยมติคณะรัฐมนตรีถึงผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ

(5) ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือความสามัคคีของคนในชาติ

ข้อ 8 ในการใช้ดุลพินิจพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ตามข้อ 6 และข้อ 7 นั้น ให้พนักงานอัยการพิจารณาความสำคัญของปัจจัยแต่ละเรื่องประกอบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์แวดล้อมตามรูปคดีโดยไม่จำเป็นต้องนำทุกปัจจัยมาประกอบการพิจารณาก็ได้

ข้อ 9 ถ้าอัยการสูงสุดเห็นว่า การฟ้องคดีอาญาใดจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ อัยการสูงสุดมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องหรือถอนฟ้อง แล้วแต่กรณี

ข้อ 10 เมื่ออัยการสูงสุดมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาแล้ว ให้หัวหน้าพนักงานอัยการแจ้งคำสั่งไม่ฟ้องพร้อมเหตุผลในการวินิจฉัยสั่งคดีให้พนักงานสอบสวนทราบ

ข้อ 11 ให้นำความในข้อ 5 ข้อ 6 ข้อ 7 ข้อ 8 ข้อ 9 และข้อ 10 มาใช้บังคับกับกรณีที่พนักงานอัยการจะไม่ยื่นคำร้อง ไม่อุทธรณ์ ไม่ฎีกา ถอนฟ้อง ถอนคำร้อง ถอนอุทธรณ์ และถอนฎีกาด้วยโดยอนุโลม

ข้อ 12 เมื่ออัยการสูงสุดมีคำสั่งตามระเบียบนี้แล้ว ให้หัวหน้าพนักงานอัยการรายงานผลการดำเนินการให้สำนักงานวิชาการทราบเพื่อจัดเก็บรวบรวมเป็นข้อมูลต่อไป

ข้อ 13 ให้อัยการสูงสุดมีอำนาจตีความและวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบนี้

ข้อ 14 ให้อัยการสูงสุดรักษาการตามระเบียบนี้ และให้มีอำนาจออกประกาศ คำสั่ง หลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อ
ประโยชน์ในการปฏิบัติตามระเบียบนี้

บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศและคำสั่ง ซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ประกาศ ณ วันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2554